

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Kultura v rozvoji lokality
(Velikonoce na Švihovsku; případová studie)**

Jan SLÁMA

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jan Sláma

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Kultura v rozvoji lokality (Velikonoce na Švihovsku; případová studie)

Název anglicky

Culture in the local development (Easter in the Švihov region; case study)

Cíle práce

Diplomová práce řeší problematiku kultury v rozvoji konkrétní lokality. Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, zda a jaký význam mají velikonoční tradice (zvyky a obyčeje) na Švihovsku v životě lokálního společenství a v rozvoji lokality Švihovsko.

Metodika

Předpokladem vypracování empirické části práce je opora v její teoretické části, která vychází z důkladného prostudování relevantní teoretické literatury, dokumentů, materiálů a odborných zdrojů, vztahujících se ke sledované problematice a vymezující tak základní pojmosloví regionálního a lokálního rozvoje, kultury, lokální kultury, tradic, zvyků a obyčejů se zřetelem na slavení velikonočních svátků. Teoretickou a empirickou část práce propojuje sekundární a komparativní analýza dat, zabývající se nejprve vymezením lokality Švihovska (pomocí kartografické vizualizace), následně pak detailním studiem a komparací slavení velikonočních zvyků a tradic, odehrávajících se ve sledované lokalitě. V této části bude užito především sekundárních dat, získaných např. z národopisného archivu, z kronik, z informací, které obsahují internetové stránky, z denního tisku, doplněné vlastní fotodokumentací autora a daty z již publikované literatury o studované problematice, na které autor participoval. Cílem navazující, vlastní empirické části práce je zjistit, zda a jaký význam mají velikonoční svátky pro obyvatele vymezeného území, zda a jaké existují odlišnosti v průběhu a slavení velikonočních svátků ve zvolené lokalitě. Šetření bude uskutečněno prostřednictvím semistandardizovaných rozhovorů s obyvateli studované lokality, vymezené kartografickou vizualizací na vnitřní a vnější zónu Švihovska. Všechna získaná data, jak výše uvedená sekundární, tak primární data z vlastního empirického šetření, získaná pomocí rozhovorů, budou vyhodnocena, komparována a interpretována.

Doporučený rozsah práce

cca 60 – 80 stran textu

Klíčová slova

region, rozvoj, lokální/regionální rozvoj, kultura, nehmotný kulturní potenciál, lokální kultura, lokalita, venkov, velikonoce, tradice

Doporučené zdroje informací

- BINEK, Jan, kolektiv: SYNERGIE VE VENKOVSKÉM PROSTORU. Aktéři a nástroje rozvoje venkova. 1. vydání, Brno: GaREP Publishing, 2009.
- BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David: Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2002.
- DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. 4. vydání, Praha: Karolinum, 2011.
- FROLCOVÁ, Věra. Velikonoce v české lidové kultuře. 1. vydání, Praha:Vyšehrad, 2001. 280 s.
- GIDDENS, Anthony. Sociologie. 1. vydání, Praha: Argo 1999.
- HEŘMANOVÁ, Eva. Regionální kultura. In.: Lokální a regionální kultura v České republice. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008.
- SLÁMA, Jan, KULHÁNEK, Pavel. Lhovice Zajímavosti a obrázky z historie obce. 1. vydání, Švihov. MÚ Švihov, 2001.
- WOKOUN, René. a kol. Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde Praha, 2008.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Kultura v rozvoji lokality (Velikonoce na Švihovsku; případová studie)" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2017

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí bakalářské práce Ing. Lucii Kocmánek Menšíkové PhD. za odborné vedení, trpělivý přístup a cenné rady, které mi v průběhu zpracování mé diplomové práce poskytovala.

Kultura v rozvoji lokality (Velikonoce na Švihovsku; případová studie)

Souhrn

Cílem této diplomové práce je zjistit, zda a jaký význam mají velikonoční tradice (zvyky a obyčeje) na Švihovsku v životě lokálního společenství a v rozvoji lokality Švihovsko. V teoretické opoře byla prostudována odborná literatura, která se zaměřovala zejména na kulturu a na endogenní pojetí regionálního rozvoje. Důležité byly rovněž teorie regionálního rozvoje, kde se jako nejvhodnější pro zkoumanou problematiku jeví přístup institucionální. Teoretickou část a empirickou část propojuje sekundární a komparativní analýza dat. Nejprve se zabývá vymezením zájmové lokality podle příslušných struktur, uspořádání a řízení. Následně je Švihovsko kartograficky vizualizováno a rozčleněno na vnitřní a vnější zónu. Ve slavení Velikonoc nebyly mezi zónami zjištěny zásadní rozdíly. Odlišnosti jsou u řehtání, které má různě organizovaný průběh. Různé je názvosloví jednotlivých prvků Velikonoc. V empirické části, v souladu s naplněním cíle práce, bylo nezbytné uskutečnit polostandardizované rozhovory. Získaná data byla seříděna, vyhodnocena a komparována. Byli identifikováni aktéři, kteří jsou spolu s občanskou angažovaností zásadním činitelem při uskutečňování velikonočních tradic. Lokální kulturní tradice plní významnou sociální funkci, tvoří platformu pro komunikaci, jejich zachování umožňuje obstát v globální konkurenci. Na Švihovsku přispívají k rozvoji sídelních lokalit, přidávají na jejich atraktivitě a podílejí se tak na zvyšování kvality života obyvatel. Svěbytnost lokality je nezbytným předpokladem k naplnění hlavních principů regionální politiky, mezi něž patří princip subsidiarity a partnerství.

Klíčová slova: region, rozvoj, lokální/regionální rozvoj, kultura, nehmotný kulturní potenciál, lokální kultura, lokalita, venkov, Velikonoce, tradice

Culture in the local development (Easter in the Švihov region; case study)

Summary

The aim of the diploma thesis is to find out the importance of Easter tradition (habits and customs) in the Švihov region, especially in the life of local community and in the development of the locality. The literature, which was studied as the theoretical background, was focused on the culture and the endogenous concept of regional development. The theories of regional development were also important as the institutional approach appeared to be the most appropriate for the problem under consideration. The theoretical and empirical parts are linked by secondary and comparative data analysis. Firstly, the study deals with the site of interest definition according to the relevant structures, the arrangement and the management. Subsequently, the Švihov region is cartographically visualized and divided into the inner and outer zones. There were not found major differences at Easter celebrations between these zones. Differences were found in a part called rattling, which is differently organized course. There are some different terms in the Easter elements. It was necessary to conduct half-standardized interviews in empirical part in accordance with the purpose of the work. The data obtained was sorted, evaluated and compared. Identified actors together with the civic engagement are the key factor in the Easter custom realization. Local cultural traditions fulfil a significant social function, they form a communication platform, their preservation allows to weather a global competition. These traditions contribute to the development of the settlement sites, add their attractiveness and thus contribute to improving the quality of the inhabitants' life. The distinctiveness of the locality is essential premise to fulfil the main principles of the regional policy, including the subsidiarity principle and partnership.

Keywords: region, development, local / regional development, culture, intangible cultural potential, local culture, locality, countryside, Easter, tradition

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	15
2.1 Případová studie	17
2.2 Sekundární a komparativní analýza dat	17
2.3 Semistandardizovaný rozhovor	18
2.4 Kartografická metoda vymezení regionu	18
3 Kultura jako faktor regionálního rozvoje	20
3.1 Vymezení pojmu kultura.....	20
3.1.1 Hmotná a nehmotná kultura.....	23
3.1.2 Lokální kultura.....	24
3.1.3 Tradice, zvyky a obyčeje	26
3.2 Kultura a ekonomika	30
3.2.1 Sféra působnosti regionální ekonomie.....	31
3.3 Identita a vnímání regionu	32
4 Regionální rozvoj a Rozvoj venkova v kontextu kultury	36
4.1 Vymezení regionu a venkova.....	36
4.1.1 Vymezení venkovského prostoru.....	39
4.1.2 Vymezení venkovských obcí	43
4.2 Regionální rozvoj	44
4.2.1 Teorie regionálního rozvoje.....	45
4.2.2 Regionální politika.....	49
4.2.3 Principy regionální politiky	50
4.2.4 Institucionální rámec regionálního rozvoje	51
4.3 Souhrn teoretických poznatků.....	57
5 Sekundární a komparativní analýza dat o slavení Velikonoc na Švihovsku	60
5.1 Metodologická vsuvka	60
5.2 Vymezení zájmového území Švihovsko	61
5.3 Komparace způsobu slavení Velikonočních svátků v dostupných zdrojích a literatuře	65
5.3.1 Pojetí Velikonoc.....	65
5.3.2 Velikonoce v církevním a lidovém kalendářním roce.....	68
5.3.3 Velikonoce v regionu Švihov	72
6 Empirické šetření o vlivu a významu velikonočních tradic na rozvoj Švihovska	78
6.1 Vlastní terénní šetření	78

6.2	Stručná charakteristika studovaných sídelních lokalit Švihovska	81
6.3	Interpretace polostandardizovaných rozhovorů	83
7	Závěr.....	98
8	Seznam použitých zdrojů	107
9	Přílohy	I
9.1	Příloha I: Regionalistika.....	I
9.2	Příloha II: Kartogram - skladba krajů do regionů soudržnosti.....	I
9.3	Příloha III: Možné vymezení pojmu region	II
9.4	Příloha IV: Kultura v programu rozvoje venkova a SRR	III
9.5	Příloha V: Kteriální tabulka vymezení Švihovska.....	IX
9.6	Příloha VI: Kartografická vizualizace.....	XIV
9.7	Příloha VII: Velikonoce dle různých autorů	XV
9.8	Příloha VIII: Pojetí Velikonoc dle regionálních autorů Švihovska	XXVI
9.9	Příloha IX: Fotografická dokumentace	XXX
9.10	Příloha X: Velikostní struktura obcí	XXXI
9.11	Příloha XI: Transkripty rozhovorů.....	XXXIII

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Přehledová mapa míst sběru dat	19
Obrázek 2:	Kartografická vizualizace Švihovsko vnitřní a vnější zóna.....	65
Obrázek 3:	Kartografická vizualizace Švihovsko dle počtu obyvatel.....	79
Obrázek 4:	Regionalistika (souhrnný obor) - hlavní věcné oblasti.....	I
Obrázek 5:	Skladba 14 krajů (NUTS 3) do 8 regionů soudržnosti (NUTS 2).....	I
Obrázek 6:	Možné vymezení pojmu region	II
Obrázek 7:	Obec Švihov 1989.....	XIV
Obrázek 8:	Obec Švihov 2016.....	XIV
Obrázek 9:	Matriční obvod Švihov	XIV
Obrázek 10:	Mikroregion Běleč	XIV
Obrázek 11:	Pošta 340 12	XIV
Obrázek 12:	Zemědělské družstvo.....	XIV
Obrázek 13:	Okrsek hasičů č. 28	XV
Obrázek 14:	Farnost Švihov.....	XV
Obrázek 15:	Školní obvod	XV
Obrázek 16:	Policejní okrsek Švihov	XV
Obrázek 17:	Švihovské hvozdy	XV
Obrázek 18:	Dřevěné zvonění Červené Poříčí	XXX
Obrázek 19:	Dřevěné zvonění Dolany	XXX
Obrázek 20:	Dřevěné zvonění Lhovice	XXX
Obrázek 21:	Dřevěné zvonění Malechov	XXX
Obrázek 22:	Dřevěné zvonění Stropčice	XXX
Obrázek 23:	Květná neděle Švihov	XXX

Obrázek 24: Měčín dřevěné zvonění r. 1965	XXXI
Obrázek 25: Měčín svěcení ratolestí „Jehnidů“ o Květné neděli r. 1998.....	XXXI
Obrázek 26: Měčín „V Konci“ dřevěné zvonění r. 1999	XXXI
Obrázek 27: Lhovice dřevěné zvonění okolo r. 1964	XXXI

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdíly mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem	16
Tabulka 2: Zařazení územních jednotek České republiky v systému NUTS a LAU	38
Tabulka 3: Kvalitativní znaky vymezování venkova	40
Tabulka 4: Srovnání venkova v tradičním a v současném (moderním) pojetí	41
Tabulka 5: Kategorizace regionů NUTS 3 dle metodiky OECD 2007 - 2013 a 2014 - 2020.....	42
Tabulka 6: Typy venkovských oblastí.....	43
Tabulka 7: Druhy faktorů (a jejich ukazatelů) pro popis regionů.....	45
Tabulka 8: Hlavní vývojové etapy teorií regionálního rozvoje a regionální politiky	46
Tabulka 9: Základní úrovně realizace regionální politiky	50
Tabulka 10: Obecně závazné principy regionální politiky	51
Tabulka 11: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace národní úroveň období 2007 - 2013 a 2014 - 2020.....	53
Tabulka 12: Komparace dotačních titulů Program obnovy venkova 2007 - 2013 a Program obnovy a rozvoje venkova ČR v letech 2014 - 2017.....	54
Tabulka 13: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace regionální úroveň období 2007 - 2013 a 2014 - 2020.....	55
Tabulka 14: Strategie Evropa 2020 - pět cílů (priorit) EU do roku 2020.....	55
Tabulka 15: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace nadnárodní úroveň období 2007-2013 a 2014- 2020	56
Tabulka 16: Charakteristika Švihovska podle stanovených zón	64
Tabulka 17: Četnost hledisek zařazení lokalit Švihovska podle zón	64
Tabulka 18: Velikonoce - tradicionalita obcí Čech a Moravy	67
Tabulka 19: Skladba obyvatelstva ČR podle víry 2001 a 2011	69
Tabulka 20: Chronologické pořadí liturgického roku	69
Tabulka 21: Velikonoce v liturgickém roce.....	70
Tabulka 22: Jarní křesťanské pohyblivé svátky	71
Tabulka 23: Velikonoce v lidovém (občanském) kalendářním roce - možné vnímání.....	71
Tabulka 24: Zaznamenané velikonoční prvky na Švihovsku	73
Tabulka 25: Jarní a velikonoční obyčeje na Švihovsku r. 2008 - komparace obcí.....	77
Tabulka 26: Charakteristika dotazovaných vnitřní zóna	79
Tabulka 27: Charakteristika dotazovaných vnější zóna	80
Tabulka 28: Základní charakteristika uskutečněných rozhovorů vnitřní zóna.....	80
Tabulka 29: Základní charakteristika uskutečněných rozhovorů vnější zóna.....	80
Tabulka 30: Aktéři velikonočních akcí	83
Tabulka 31: Vyhodnocení rozhovorů - konané veřejné akce (lokální význam)	87
Tabulka 32: Vyhodnocení rozhovorů - význam Velikonoc (osobní/lokální význam).....	88
Tabulka 33: Vyhodnocení rozhovorů - slavení Velikonoc (osobní/lokální význam)	91
Tabulka 34: Vyhodnocení rozhovorů - dodržované záležitosti (osobní význam)	92
Tabulka 35: Velikonoční strava.....	96
Tabulka 36: Komparace Velikonoc - možné vnímání v tradičním a v současném pojetí	97
Tabulka 37: Kultura v dokumentu PRV 2007 - 2013	III

Tabulka 38: Kultura v dokumentu PRV 2014 - 2020	IV
Tabulka 39: Kultura v dokumentu SRR ČR 2007 - 2013.....	IV
Tabulka 40: Kultura v dokumentu SRR ČR 2014 - 2020.....	VII
Tabulka 41: okrsek SDH Švihov č. 28.....	XI
Tabulka 42: Kriteriaální tabulka vymezení Švihovska.....	XII
Tabulka 43: Latinské a České názvy postních nedělí	XVII
Tabulka 44: Datумы Božího hodu velikonočního (Velikonoční neděle).....	XXIII
Tabulka 45: Neděle Doby velikonoční.....	XXIV
Tabulka 46: Velikostní struktura obcí ČR k 1. 1. 2016.....	XXXI
Tabulka 47: Charakteristika měst	XXXII
Tabulka 48: Počet obyvatel ve studovaných lokalitách	XXXII
Tabulka 49: Počet domů ve studovaných lokalitách.....	XXXII
Tabulka 50: Územní administrativní členění a územní příslušnosti obce a části obce	XXXII

Seznam použitých zkratk a značek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
cca	circa
ČR	Česká Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
cz	Czech Republic (doména 1. řádu)
č.	číslo
ČZS	Český zahrádkářský svaz
Dr.	doktor
D 1	dotazovaný číslo 1
EU	Evropská unie
http	Hypertext Transfer Protocol (internetový protokol)
https	Hypertext Transfer Protocol Secure (zabezpečený internetový protokol)
Ing.	inženýr
ISBN	International Standard Book Numbering
ISSN	International Standard Serial Number
Katastr.	Katastrální
Kč	koruna česká
km	kilometr
km ²	kilometr čtvereční
kol.	kolektiv
KÚ	katastrální území
LAU	Local Administrative Units (Místní samosprávné jednotky)
MAS	místní akční skupina
MDŽ	Mezinárodní den žen
m n. m.	metrů nad mořem
MP3	formát zápisu zvukového signálu

MŠ	mateřská škola
např.	například
neustr.	neustránkováno
NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques (územní celky vytvořené pro statistické účely)
obyv./km ²	obyvatel na kilometr čtvereční
od r.	od roku
PhD.	doktor
písm.	písmeno
poč.	počátek
PRV	Program rozvoje venkova
r.	rok
s.	strana, počet stran
Sb.	sbírka
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SLDB	sčítání lidu, domů a bytů
SMS	Short message service (krátká textová zpráva)
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
SRR ČR	Strategie regionálního rozvoje Česká Republika
stol.	století
str.	strana
sv.	svatý
t.	také
tj.	to je(st)
TJ	tělovýchovná jednota
tzv.	takzvaný
v okr.	v okrese
v r.	v roce
www	World Wide Web (celosvětová síť)
Zdrav.	zdravotnické
z.s.	zapsaný spolek
ZŠ	základní škola
©	copyright
§	paragraf
%	procento

1 Úvod

Řekne-li se Švihov, většinou si každý představí vodní hrad. Když se ale vysloví Švihovsko, každý pod tímto pojmem vnímá něco jiného. Pro někoho Švihovsko splývá s představou rodného kraje. Pro jiného představuje lokalitu, do níž přišel již jako dospělý. Lidský faktor má vliv na kulturní dění v daném regionu. Aktivita člověka a jejich množství se odráží na velikosti a různorodosti kulturního dění.

Švihov a jeho okolí etnograficky spadá do území jihozápadních Čech. Tento prostor je bohatý na dosud živé zvyky, tradice a obyčeje. Doklad o jejich existenci zmiňuje spíše starší literatura či artefakty v podobě fotografií. Aktuální stav není ve větší míře odborně zpracován. Mnohde se na tomto kulturním a společenském dění dané lokality podílejí neformální skupiny, spolky nebo jednotlivci. Lidský potenciál je důležitým faktorem, má vliv na kulturní dění v dané lokalitě, potažmo hraje důležitou roli v rozvoji obce a regionu. Obtížnost jednoznačného respektive přesnějšího vymezení regionu záleží na způsobu výběru kritéria. Administrativní hranice se může lišit od sociokulturní mentality.

Důvodem, proč jsem si vybral téma diplomové práce *Kultura v rozvoji lokality (Velikonoce na Švihovsku; případová studie)*, je můj život spjatý s tímto regionem a zájem o jeho regionální historii. Tématem volně navazuji na bakalářskou práci, ve které jsem se věnoval využití kulturního potenciálu v rozvoji venkovské obce (Lhovice a Červené Poříčí).

Tato práce nejprve vymezuje identitu regionu ve vztahu k prostoru. Vymezení nelze zkoumat jen z pohledu prostoru, ale i z hlediska dalších aspektů. Může je představovat společná historie, tradice, zvyky a obyčeje, kultura či jazyk.

Regionalizace probíhá i na mikroúrovních. Mnohdy není respektována přirozená spádovost. Některá území mají k sobě různě blíže i v průběhu historického kontextu. Identifikace lokality se správním celkem je obtížně vymežitelná. Tuto záležitost stírají Místní akční skupiny (působení vícesektorové regionální spolupráce na principu regionality).

V diplomové práci budu studovat Velikonoce a jejich proměny a odlišnosti v rámci území vnímaném jako Švihovsko. Venkov své kořeny neopomíjí, kultura a tradice jsou udržovány místními občany i bez podpůrných programů. Věřím, že práce přispěje k poznání historie regionu, mladší generaci umožní v sobě najít zdravý patriotismus.

Tradice jsou významnou součástí kultury, jejich zachování pro budoucí generace má celospolečenské opodstatnění a má význam i v preceptu a identitě dané lokality. Zvyky, obyčejy a tradice výrazně ovlivňují dění v lokalitě. Tyto významné a výrazné prvky se dědí z generace na generaci, tradují se. Jevy tradiční lidové kultury se neustále proměňují, často dochází i k jejich zániku. Jakékoli oslabení naší kultury může ve svém důsledku vést ke snížení kulturní rozmanitosti, sebeidentifikace, či ztrátě vědomí sounáležitosti.

Existuje spousta představ či předsudků o různých místech. Toto povědomí veřejného mínění ovlivňuje chování jednotlivců či různých aktérů. Málokdo dnes osobně zjišťuje, zda je dané místo opravdu takové, jako je vnímán jeho mediální obraz. Uvědomit si, jak zásadní je vnímání dané lokality širokým okolím může být užitečné při vypracovávání a provádění určitých inovativních strategií řízení regionálního rozvoje. Pravdivá reputace reflektující vůli obyvatelstva může posloužit ekonomice a veřejným zájmům. Posilování místní identity, podpora rozvoje a fungování místní komunity má oporu i ve Strategii regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020¹.

Venkovské oslavy velikonočních svátků mají svůj osobitý charakter, který se utváří ze způsobu neformální organizace sociálních vztahů venkovského prostoru. V diplomové práci chci zjistit podrobnosti, odlišnosti a podoby Velikonoc ve zkoumaných lokalitách.

¹ Strategii regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 str. 146.

2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, zda a jaký význam mají velikonoční tradice (zvyky a obyčeje) na Švihovsku v životě lokálního společenství a v rozvoji lokality Švihovsko.

Diplomová práce je proto členěna na teoretickou část a empirickou část. Teoretická kapitola je postavena na studiu odborné literatury a slovníků. Cílem teoretické části diplomové práce je vymezení základního pojmosloví problematiky. Jedná se o kulturu, tradice, zvyky, obyčeje, Velikonoce a základní pojmy souvisejícími s problematikou lokální identity a problematikou regionálního/lokálního rozvoje venkova. Prostudovaná odborná literatura bude tvořit teoretické východisko pro empirickou část.

Teoretickou část a empirickou část propojuje sekundární a komparativní analýza dat, zabývající se nejprve kartografickým vymezením lokality Švihovska (pomocí kartografické vizualizace, viz dále), následně pak velikonočními zvyky a tradicemi, odehrávajícími se ve vymezené lokalitě. Zmíněná kartografická vizualizace tedy vymezuje zájmovou lokalitu dle zvolených kritérií (hledisek), tak, jak zmiňuje např. R. Wokoun (Wokoun s. 18). Způsob respektuje v maximální možné míře současné administrativní členění území, vymezuje jej podle příslušných struktur uspořádání a řízení. Následné představení místních Velikonočních zvyků má své opodstatnění pro vytvoření uceleného pohledu rámce na zkoumanou problematiku. K naplnění cíle je nutné studium místních pramenů, představovaných zejména kronikami, regionální literaturou a příslušnými místními periodiky. Výstup informací získaný komparací bude využit spolu se znalostí regionu, místních zvyklostí a částečného vlastního pozorování tazatele jako podklad pro volbu vhodných otázek v semistandardizovaných rozhovorech empirické části, ve volné části rozhovoru bude možné i vhodně směřovat otázky na případné detaily.

Cílem empirické části je zjistit, jaký význam mají velikonoční svátky pro obyvatele vymezeného území, zda a jaké existují odlišnosti v průběhu a slavení velikonočních svátků v rámci vymezeného území. Šetření bude uskutečněno prostřednictvím semistandardizovaných rozhovorů s obyvateli studované lokality, vymezené kartografickou vizualizací. Data získaná pomocí rozhovorů budou vyhodnoceny, komparovány a interpretovány. Pro tento výzkumný problém byla zvolena kombinace kvantitativního a kvalitativního přístupu, kdy v rámci přístupu kvalitativního - jde o proces porozumění,

jež je založen na různých metodologických tradicích zkoumání příslušného sociálního nebo lidského problému (Hendl, 2012, s. 50).

Práci uzavírají předložená závěrečná zjištění, seznam použitých zdrojů a přílohy, které doplňují textovou část práce.

Metodou vědecké práce rozumíme určitý pracovní postup, který směřuje k dosažení stanoveného cíle. Existuje velké množství nejrůznějších metod. Některé mají obecně platné použití, jiné jsou použitelné jen v některých vědních oborech. Metody sociologického výzkumu se rozdělují na kvalitativní a kvantitativní. (Tabulka 1) přehledně zobrazuje charakteristiky zmíněných metod.

Jednotlivé techniky představují konkrétní formy získávání informací. Každá výzkumná technika má své výhody i negativa. Svým způsobem je jednostranná. Bývá proto doporučováno využití několika technik, jejich jednostrannost se pak co nejvíce vylučuje.

Tabulka 1: Rozdíly mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem

	Kvalitativní výzkum	Kvantitativní výzkum
Zaměření	Mikro	Makro
Tázací otázky	Proč?	Co? Jak? Kolik?
Počet respondentů (dotazovaných)	Zpravidla menší	Zpravidla větší
Postup výzkumu (logika)	Induktivní (od jednotlivostí k obecným soudům)	Deduktivní (od obecných soudů k jednotlivostem)
Cíl	Vytváření teorie	Testování teorie, hypotéz
Metody	Rozhovor, pozorování	Strukturované, standardizované metody (dotazník)
Informace	Vyčerpávající	Redukce
Vztah výzkumníka k subjektu	Těsný a dlouhodobý kontakt	Zprostředkovaný kontakt s respondenty
Vztah výzkumníka k jednání	Přítomen situaci	Vně situaci
Generalizace	Není možná	Je možná
Reliabilita	Nízká	Vysoká
Validita	Vysoká	Nízká
Povaha dat	Bohatá a hluboká	Tvrdá a spolehlivá

Zdroj: vlastní zpracování dle (Hendl, 2012, s. 54 - 57)

Kvalitativní výzkum se zakládá na detailnosti a podrobnosti získaných sdělení. Užívá se k výzkumu podstaty jevu, o němž moc toho ještě nevíme. Může být použit i k získání nových či neotřelých názorů na jev, o němž už něco víme. Pomocí kvalitativních metod lze o jevu získat detailní výsledky, které kvantitativní výzkum obtížně podchytí (Strauss, Corbinová, 1999, s. 11).

2.1 Případová studie

Případová studie je metodou kvalitativního výzkumu. Jedná se o detailní studium jednoho či několika případů za účelem aplikace teoretických poznatků při porozumění případů obdobných (Hendl, 2012, s. 101). Případová studie je druhem sociologické analýzy.

Postup používaný při tvorbě případové studie spočívá v zaměření se na předmět zájmu (osobu, skupinu osob, geografickou oblast) a v následném sledování a popisu všech relevantních aspektů na jeho chování či vývoj. Případová studie se v metodologii vyznačuje tím, že kombinuje různé techniky sběru informací či dat. Může se tedy jednat např. o analýzu dokumentů (historické prameny), dále o přímé pozorování předmětu studie či o rozhovor (interview). V případové studii rozhodujeme o podobě vzorku a charakteru sbíraných dat. Vždy se jedná o záměrný výběr. Tímto způsobem zajistíme, aby zkoumané fenomény měly přesně ty charakteristiky, které v našem výzkumu potřebujeme. Podstatné je zde i důsledné studium relevantní literatury, jež napomůže při orientaci v problematice.

Stake případové studie dělí na: intrinsitní, instrumentální a kolektivní. Instrumentální případy považuje za příklady obecnějšího jevu. Výzkumník volí jev, pak vyhledá případ nebo několik případů, které tento jev reprezentují, a podrobně je zkoumá. V tomto typu studie se výzkumník obvykle zajímá, jak a proč fenomén funguje v jeho současné podobě (Stake In. Hendl, 2012, s. 107). Yin rozlišuje případové studie na explanatorní, deskriptivní a evaluační. V jeho pojetí definuje případ přítomný fenomén bez určení jasných hranic s kontextem, orientuje se na realismus a postpositivismus, usiluje o tvorbu teorie (Yin In. Hendl, 2012, s. 109, 113).

2.2 Sekundární a komparativní analýza dat

Sekundární analýza dat představuje studium a rozbor dat a dokumentů, jež byly pořízeny s jiným záměrem. Původní data sloužily jinému účelu, lze z nich ovšem reanalýzou získat nové nebo nevyhodnocené údaje. Mezi výhody sekundární analýzy patří různorodost zdrojů a různorodý obsah. Další výhodou je nižší časová a finanční náročnost. Podporuje různorodost samotných analýz a interpretací. V sociálních vědách většinou neexistuje jediná možná interpretace dat. Nevýhodou může být nedostupnost vhodných dat. Limitující může být také sdílení dat, svoji roli zde hrají právní, etické a případně čistě

technické aspekty. Data se rozlišují na primárními a sekundárními. Primární dokument představuje, jehož autor byl přímým účastníkem události nebo měl k ní úzký vztah. Patří sem např. kroniky, deníky, mapy, přepisy, písně, orální historie. Jako sekundární dokumenty se označují zdroje vytvořené pomocí primárních dokumentů. Při analýze dokumentů je vhodné provádět jejich srovnání, aby se zjistilo, zda se neliší ve výpovědích, o stejné události. Důležitými kroky hodnocení je podrobné posouzení původnosti zprávy, tedy rozlišení mezi primárním a sekundárním pramenem (Hendl, 2012, s. 137).

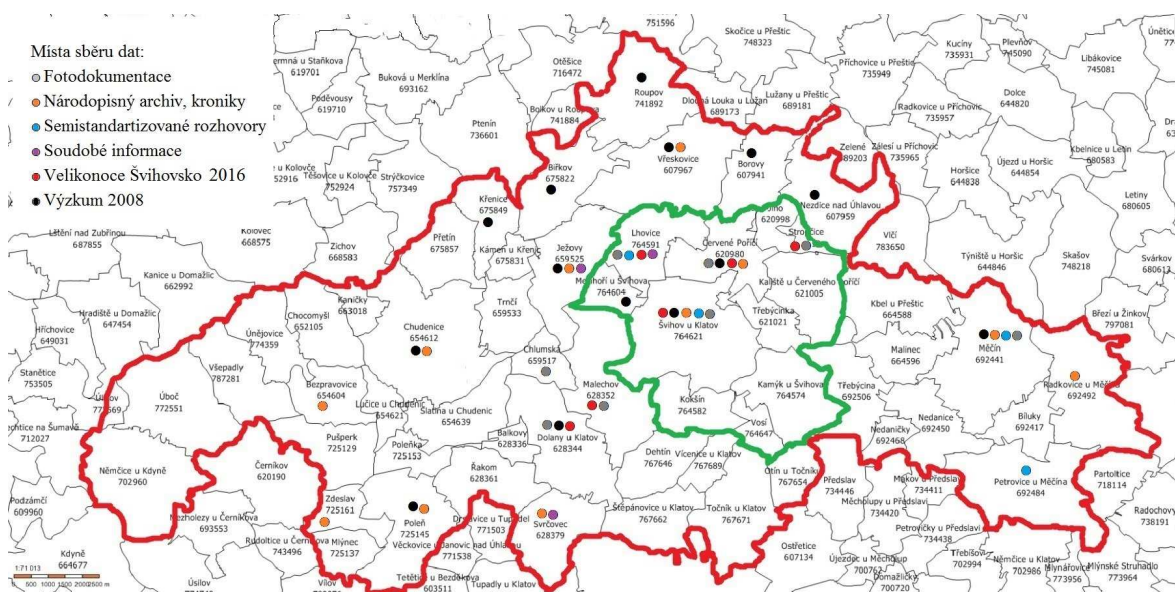
2.3 Semistandardizovaný rozhovor

Pro empirický výzkum byl zvolen kvalitativní přístup sběru dat. Jde o nečíselné šetření a interpretaci sociální reality. Cílem je odkrytí významu sdělovaných informací (Disman, 2011, s. 285). Konkrétně se jedná o techniku polostandardizovaného rozhovoru s dotazovanými. Technika používá částečně strukturovaný řízený rozhovor, vyžaduje od dotazovatele znalost dané problematiky (Disman, 2011, s. 148). Jedná se o kvalitativní přístup, který je zvolen i vzhledem k počtu dotazovaných. Při kladení otázek, by měly být otázky kladeny ve stejném pořadí a stejným způsobem. Po zodpovězení základních otázek lze klást ještě doplňující a sondovací otázky ke zjištění dalších detailů. Přímý kontakt tazatele s dotazovaným umožňuje sledování jeho reakcí, anonymita dotazovaného je nižší. Mezi nevýhody rozhovoru tohoto typu patří časová náročnost.

2.4 Kartografická metoda vymezení regionu

Základním analytickým nástrojem pro hodnocení jakýchkoliv prostorově rozložených jevů je kartografická vizualizace. Umožňuje získat podklad pro identifikaci rozdílů (disparit) a pro hledání příčin těchto rozdílů, odhalit některé skryté souvislosti, lze vysledovat i rozvojové souvislosti a identifikovat podklady pro racionalizaci podpory regionálního rozvoje (Metoda kartografické vizualizace, on line). Daná kritéria se znázorní jednotlivě na samostatných mapách. Následně se symboly z map snášejí na jednu mapu a legenda se sjednocuje. Tato metoda, kdy jsou přesně umístěny a znázorněny studované objekty, je významným prostředkem pro charakteristiku regionů a objevení geografických zákonitostí (Wokoun, 2001b, s. 45).

Obrázek 1: Přehledová mapa míst sběru dat

Zdroj: vlastní zpracování

Poznámka: Výzkum 2008 je vyznačen za celou obec (bez místních částí).

Téma zvolené diplomové práce je zpracováno pomocí kombinace kvantitativního a kvalitativního přístupu v teoretické části a v empirickém výzkumu ve zvolené lokalitě.

Zpracování teoretické části této práce, je tedy vedeno pomocí techniky studia dokumentů (odborné literatury, odborných článků, periodik apod.). Pro navazující, vlastní empirickou část práce, a tedy nejprve pro sekundární a komparativní analýzu dat, bylo použito především dat sekundárních tj. dat, získaných z relevantních zdrojů, konkrétně z národopisného archivu, kronik, soudobých informací, které obsahují internetové stránky a tisk, jsou doplněné vlastní fotodokumentací autora, jeho publikovaným článkem (Sláma, 2016, s. 10) a výzkumem obyčejové tradice (2008 Obyčejová tradice, 2013, on line), na kterém se autor podílel. Primární data pro vlastní empirické šetření, pak byla získána pomocí semistandardizovaných rozhovorů s obyvateli vymezené vnitřní a vnější zóny Švihovska. Výše jmenované techniky sběru dat jsou zaznamenány autorem do zájmového území (Obrázek 1), jehož vymezení, pomocí metody kartografické vizualizace je detailně popsáno dále v této práci (viz metodologická vsuvka v kapitole 5.1.).

3 Kultura jako faktor regionálního rozvoje

Kultura působí na odlišnost rozvoje obcí², měst a regionů i jako diferencovaný faktor. Zmíněný faktor v tomto smyslu představují rozličné kulturní jevy a procesy, kulturní krajina, nositelé kultury a to ať jednotlivci, skupiny nebo nejrůznější instituce³ a organizace, taktéž hmotné a nehmotné složky kultury (Heřmanová, 2009, s. 181). „*Je to zejména kultura, chápána jako soubor místních hodnot a norem sdílených určitým společenstvím, která ovlivňuje míru prosperity tohoto společenství*“ (Nováček, 2010, s. 340).

3.1 Vymezení pojmu kultura

Na pojem kultura lze nahlížet z mnoha různých úhlů pohledu. Prvotně byla kultura spojována s obděláváním zemědělské půdy⁴, následně se význam rozšířil i o duchovní jevy. Vývoj a zdokonalování lidských schopností a dovedností zahájil proces kultivace. Kultura v užším pojetí zahrnuje okruh uměleckých a estetických činností lidí. Dosažený stupeň rozvoje určitého společenství přeneseně reprezentuje vyvážený a harmonický systém hodnot a chování v rámci např. organizační, politické a podnikové kultury. Širší vymezení pojetí pojmu kultura obsahuje hmotné a duchovní hodnoty, jež vytvořili lidé v rámci procesu kulturně historického vývoje. Kultura ve společnosti, ale i vzhledem k jedinci vystupuje v mnoha rolích. Plní řadu funkcí, mezi nejdůležitější patří funkce humanizační, civilizační, poznávací, zábavná, výchovná, vzdělávací⁵, socializační, normativní a regulativní (Mates, Wokoun, 2001, s. 53).

Kultura prostupuje veškerou lidskou činností. Stává se soudržným celkem, předává se v procesu socializace. Rovněž produkuje dědictví společnosti, významnými činiteli v tomto smyslu jsou škola a rodina. Mezigeneračně předávána kultura představuje společné dědictví, jež se průběžně transformuje. Kultura také spojuje lidi na základě dělby práce či

² Sídelní soustavu České republiky lze charakterizovat jako rozdrobenou. Historickým vývojem ji tvoří vysoký počet obcí, z nichž jich lze jen málo, na základě mezinárodních standardů, označit za město. Přesto mnohé malé obce získaly právní statut města (Wokoun, 2008b, s. 376).

³ V běžném jazyce je nejčastěji používán pojem instituce ve smyslu organizace a oba pojmy se zaměňují. Institucionální ekonomie tyto pojmy přísně odlišuje. Instituce vytvářejí institucionální rámec pro vznik konkrétních organizací (Kutscherauer, 2006, s. 63).

⁴ Současný vyspělý západní svět s iluzorní kulturní převahou nad přírodním děním, s mocí, která v myslí vyvolává „nezávislost“ lehce zapomíná, že i kultura sama je svým způsobem pokračováním přírodní kreativity (Karlova, 2014, s. 11).

⁵ Slovo kultura má úzké vazby na rozvoj a kultivaci lidských schopností. Tuto charakteristiku naznačil i Jan Amos Komenský (1592–1670) v pojednání *Řeč o vzdělávání ducha* (1650). Jako hlavní předpoklad „zušlechťování lidstva“ vytýčil potřebu nepřetržitě vzdělávat a kultivovat přirozené lidské vlohy. Tím anticipoval osvícenské chápání kultury (Soukup, 2011, s. 17).

geografické blízkosti. Kultura zprostředkovává sociální soudržnost, zajišťuje integraci do společnosti, umožňuje začlenění jednotlivců do skupiny. V moderní společnosti jednotlivé sociální skupiny (např. mládež⁶) nesdílejí stejnou kulturu, ale vytvářejí si svoji vlastní, jež je odlišuje od většinové kultury. Takováto specifická kultura určité sociální skupiny se označuje subkultura⁷. Kultura lidí rovněž odlišuje a stává se potencionálním zdrojem konfliktů. Příčinou této transformace mohou být i rozpory mezi různými sociálními skupinami. Konflikty nastávají v okamžiku, kdy jedna sociální skupina prosazuje svůj vlastní kulturní model v celé společnosti. Kultura představuje i kapitál, jež každá skupina usiluje zhodnotit. Společenskou prestiž získává skupina, jejíž model je legitimizován. Výše uvedené faktory vedou ke kulturním proměnám (Montousse, Renouard, 2005, s. 106, 107).

Opakované činnosti jednotlivce či specifický způsob jeho chování a jednání, jež se nechá zobecnit i u většinové populace, lze chápat jako každodenní kulturu. Pracovní činnosti lze přiřadit spíše do sféry životního stylu. Přesto každodenní kulturu i životní styl společně ovlivňují shodné faktory. Vnější rámec probíhá transformací života, autonomním vývojem kultury či danými možnostmi a příležitostmi v místě či regionu. Způsob využívání volnočasových aktivit vždy ovlivňuje sociální status jedince i skupiny, příslušnost k věkové skupině, kulturní vkus či hodnotová orientace. V kontextu využívání volného času kultura představuje poměrně dobrý nástroj prevence sociálně patologických jevů. Stává se i nástrojem při začleňování se minoritních či vyloučených sociálních skupin do majoritní společnosti. Kultura nabývá významu v možnostech seberealizace (Heřmanová, 2009, s. 181, 283). *„Kultura je celistvý systém významů hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím“* (Murphy, 2004, s. 32).

Kultura tvaruje a modifikuje veškeré aspekty⁸ života členů společnosti. Kultura patří k lidem, reprezentuje způsob, jak se lidé oblékají, jaké řeší záležitosti, jak se vyjadřují

⁶ Mláď: Pohlížíme-li na mláď z hlediska sociálně psychologického vnímání, pojí se spolu kategorie pubescence (dospívání) a adolescence (mláď). V tomto období se vytvářejí vrstevnické skupiny. Část vrstevnických skupin se může identifikovat s nejrůznějšími subkulturami. Vrstevnické skupiny mají důležité místo v procesu socializace. Tyto skupiny lze charakterizovat tím, že jsou dobrovolné, kontrolované především vrstevníky (než dospělými a rodiči) a jsou zaměřeny na volnočasové aktivity. Vrstevnické vztahy člověku zprostředkovávají možnost přesahovat jeho individuální identitu. (Smolík, 2011, s. 20, 21).

⁷ Srovnej: Způsob projevu dané subkultury bývá předmětem hodnocení jiných skupin (Patočka, 2008a, s. 16).

⁸ Aspektová struktura znamená způsob pohledu člověka na danou věc, čemu z ní rozumí, jak si konstruuje fakta v myšlení. Hledání aspektové struktury si žádá sociologické zkoumání „relacionizování“. Jedná se o teoretické a empirické zkoumání, na které navazuje „partikularizování“. Jde o efektivní porozumění jednání partikulárního kontextu zkoumaného vědění. Na relacionizování a partikularizování navazuje „distancování“. Po proniknutí do kolektivního nevědomí a do bytí musí sociolog umět vytvářet distance a je nutno se vrátit zpět do sociologie vědění, ze života do vědy (Mannheim In. Hubík, 1999, s. 106,107).

a obnáší další způsoby projevů lidí. Kultura tvoří spolu se sociální organizací základní podmínku lidského bytí. Lidství je sociokulturně proměnlivé, sociální řád existuje jen jako produkt lidské činnosti (Gellner In. Horáková - Novotná, 2008, s. 180).

Jako stopy či důsledky společné lidské minulosti se v kultuře projevují určité charakteristiky. Soustava myšlenek a představ, jež se během historie neustále vrací nebo jsou trvale přítomny, nás obklopuje v podobě tzv. lidského kulturního kódu. Jedná se o soubor archetypálně lidských charakteristik. Kulturní kód nám umožňuje žít rozličnými způsoby a vyrovnat se s různorodými podněty a podmínkami. Náleží sem sociabilita, smysl pro morálku, estetické cítění, cit pro technologie a vynalézavost a také dovednost myšlenkového uchopení světa (Karlová, 2013, s. 14).

Tak jak jedinec uvažuje ovlivněn svou životní zkušeností v dané pospolitosti, i vědění jedince je ovlivněno jeho životní zkušeností a světovým názorem. Sociálním zdrojem vědění je životní společenství, jeho aktualizačním pramenem osobní prožitek. Výchozím uceleným výsledkem osvojování vědění v životním společenství je vznik světového názoru. Vůči tomuto světovému názoru se pak nové poznatky vymezují. Souhrn lidových moudrostí, běžné lidové řeči, lidových zvyků a obyčejů, lidových písní či lidového náboženství⁹ vytváří relativně přirozený světový názor. Je to „majetek“ celé společnosti a je nadindividuální (Hubík, 1999, s. 41, 77, 78).

Svět je jedním místem, ale existují v něm jednotlivé lokální rozdílnosti. Vzdálenosti nepřekonatelných hranic se staly minulostí, dnes jsou již dosažitelné. Libovolná identita libovolné společnosti předpokládá kontrast vůči těm jiným. Většina národních společenství o sobě míní, že jsou přirozená a vybudována na příbuzenských vztazích. „*Bojujeme nesmyslnou bitvu o definování „typického“ ve své „vlastní kultuře“.* Nesmyslnou proto, že terén „tam venku se mění rychleji, než je mapa našich hranic schopna zaznamenat“ (Eriksen, 2007, s. 15). Kultura a kulturní identita se v poslední době stává nástrojem pro dosažení politické legitimacy. „*Kultura není „věc“, a to i přesto, že samotné slovo je subsatntivem. Kultura je přirozeně proměnlivá, mnohoznačná a v neustálém procesu vývoje*“ (Eriksen, 2007, s. 18).

⁹ „Vývoj náboženství je skutečně téměř identický s rozvojem lidské kultury, protože náboženství je vždy součástí lidské kultury“ (Jandourek, 2010, s. 42).

Pojem kultura naznačuje, že lidé nežijí jen podle pravidel¹⁰ daných přírodou, ale že vytvářejí svůj vlastní svět, jež je od přírody odlišný. Kudy povede pomyslná dělící čára, závisí na dostupných vědomostech, dovednostech a také na ambici tyto vědomosti a dovednosti použít k dosud nezkoušeným účelům (Jandourek, 2012, s. 137).

Součástí kultury tvoří tradiční kultura, která se úzce pojí k určité národnosti, etnické či sociální skupině a přes ni i k určitému prostoru. Obsah tradiční kultury se vždy nějak váže k příslušnému území a navíc je ve své podstatě i dlouhodobě generačně předáván (Heřmanová, 2009, s. 279).

Dosud nevyužívané nebo využívané jen málo, ať již známé nebo neznámé kulturní artefakty objektů představují pro dané území určitou rozvojovou rezervu. Zároveň znamenají lokální specifikum a konkurenční výhodu. Rozsah i struktura kulturního dědictví se v čase mění a to i v souvislosti s tím, jak se daná společnost vyvíjí. To ovlivňuje i ztrátu kulturního potenciálu. Může se jednat o ztrátu či zánik určité památky, tradice, znalostí, ale i třeba krajiny (Heřmanová, 2009, s. 182).

3.1.1 Hmotná a nehmotná kultura

Kultura zahrnuje systém veškerých jevů, jež člověk vytvořil a vytváří během své existence v přírodním prostředí a posléze i kulturním prostoru. Kultura znamená vědění, umění, víru, morálku, právo, zvyky a ostatní schopnosti a dovednosti, které člověk získal jako člen společnosti. Podle specializace se kultura (respektive kulturní systém) obvykle rozlišuje na materiální a duchovní. Toto dělení plně nepokrývá pojem slova kultura (Kandert, 2007a, s. 448). Striktně není možné oddělit hmotnou část daného kulturního projevu od jeho nehmotné části a naopak. Četné kulturní zvyklosti či jevy propojují jisté artefakty, například Velikonoce a kraslice. Neexistuje proto mnoho samostatných nehmotných kulturních projevů. Příkladem nehmotné složky kultury může být třeba říkanka. Výhradně materiální složka kultury sama o sobě neexistuje. Artefakt odpojený od jeho kulturní souvislosti zůstane předmětem nejasného významu (Zemánek In. Heřmanová, 2008b, s. 66).

¹⁰ Chování lidí představuje množinu pravidel strukturujících náš život, ovládajících jednání, umožňujících nebo alespoň usnadňujících naše očekávání, vnášených institucemi. Instituce dělíme na formální a neformální. Formální instituce jsou zákonné podoby, je to celý právní rámec ekonomiky. Neformální instituce jsou ustálené tradice, zvyky, obyčej, tedy to, co bývá někdy nazýváno „kulturou“ dané společnosti (Kutscherauer, 2006, s. 63).

Nehmotná (nemateriální) kultura¹¹ představuje soubor složek, které uspokojují duchovní (nemateriální) potřeby člověka. Mimo zvyků, tradic a obyčejů se do nehmotné kultury řadí folklór¹², oblast lidové religiozity s představami a vědomostmi o člověku, přírodě a vesmíru, o nadpřirozených silách, pranostiky, magie a věštby. Pojem duchovní kultura v širším smyslu zahrnuje i kulturu sociální, tedy sociální vazby v určité komunitě nebo skupině. Kultura člověka se neustále proměňuje. „*Nemateriální kultura se vyznačuje dlouhodobou setrvačností, vrstvením různých prvků, kontaminací a prolínáním, proměnami funkcí. Obsahuje také četná regionální a etnická specifika. Při jejím třídění vycházíme jak ze zaužívané klasifikace běžné v klasickém národopise, tak z akcentovaných jevů, kterými se zabývá soudobé bádání*“ (Blahůšek, kolektiv, 2006, s. 9).

Do hmotné kultury se řadí stavby lidové a feudální architektury, dále prvky či památky funerální, sakrální, technické, vojenské. Mezi další prvky hmotné kultury patří umělecké předměty, uměleckořemeslné, drobné artefakty, historické zahrady, kulturní krajina, parky, archeologické památky, genofond flory a fauny. Na hranici hmotné a nehmotné kultury se nachází i tradiční postupy výroby pokrmů a tradiční gastronomii (Heřmanová, 2008b, s. 66). V současnosti se pojem kultura používá spíše v souvislostech s kulturními duchovními aktivitami a myšlenkovými kulturními útvary. Pro okolnosti spojené s hmotnou organizací společnosti se užívá, poněkud i jako synonymum, pojem civilizace. Pojmy kultura a civilizace se stávají určitými alternativami pro nehmotnou a hmotnou kulturu (Heřmanová, 2008a, s. 47).

3.1.2 Lokální kultura

Lokální kultura je relativně autonomní, regionálně, časově i prostorově ohraničený kulturní systém, jež zahrnuje artefakty a sociokulturní regulativy, obyčeje, mravy. Tato charakteristika vystihuje vývojový aspekt, jelikož zahrnuje rozmanité způsoby kulturní adaptace a vytváření kulturních systémů společenství rozličných geografických regionů (Mates, Wokoun, 2001, s. 53).

¹¹ K výraznému institucionálnímu a politickému posílení nehmotného kulturního dědictví došlo primárně politickým aktem, a to vyhlášením Úmluvy UNESCO o zachování nemateriálního kulturního dědictví (UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) v Paříži 17. října 2003. Na uvedenou úmluvu navázala celá řada dokumentů přijatých na úrovni národních vlád. V ČR to byla Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, včetně usnesení vlády č. 571/2003 z roku 2003. Následně potom Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2011 až 2015, v současné době na období 2016 až 2020 (Janeček, 2015, s. 275).

¹² Folklór je zrcadlem kolektivního vědomí i nevědomí, daleko větší vypovídající hodnotu má kulturní krajina, která s ohromnou pamětí a setrvačností zachovává lokální kolorit a strukturu i přes veškeré obraty a zvraty ve vývoji událostí, odolává také například výměně etnik či náboženství (Komárek, 2008, s. 272, 271).

V prostředí relativně autonomního sociokulturního prostoru lokální kultura představuje něco neopakovatelného a jedinečného. Místní komunita je nositelem paměti, tradic, identity a místního světonázoru. Lokální tradice jsou svazující, vytvářejí zřetelné normy a stabilní hodnoty. Přežívání tradic závisí na místní pospolitosti. Takovýto systém se do značné míry překrývá s pojmem vesnice. Do životního stylu venkovské lokální kultury zasahuje kosmopolitnější městský způsob života a tendence euroamerické civilizace. Vitalita a existence lokální kultury podstatně závisí na vnějších geografických, socioekonomických a environmentálních předpokladech (Karlová, 2013, s. 53 - 55). Lokální skupiny s tradicionalistickou atmosférou disponují větší sociální kontrolou, vyznačují se i sociálně měkkými postihy (posměch, ztráta neformální autority). Individualita kulturního projevu jedince je silně omezena. Vybočení z průměru malých lokálních komunit, umožňuje relativistické prostředí velkoměst (Patočka, 2008a, s. 21).

Současné lokální kultury oproti městskému prostředí zpravidla vykazují vyšší míru stability, fyzickou a symbolickou přehlednost. Ve srovnání s minulostí jsou lokální kultury s dnešním proměnlivým světem propojeny intenzivněji, neustále jsou vystaveny novým podnětům v podobě vyšší mobility osob, rychlejší dostupnosti nových informací či vývoji nových technologií. Přesto si některé lokální kultury v těchto podmínkách udržují jedinečnost, životaschopnost a neopakovatelnost atmosféry naplněnou symboly a významy „genia loci“ (Karlová, 2013, s. 56). Kultivovanost znamená kvalitu kulturního projevu dané skupiny či subkultury, stává se identifikačním znakem, bývá předmětem hodnocení jiných skupin. Jednotlivé subkultury se navzájem vyhraňují prostřednictvím specifických vlastností. Charakteristické v tomto smyslu jsou zejména prostorově podmíněné skupiny. Představovat je mohou sousedské komunity, lokální a regionální společenství. Z pohledu dlouhodobého vývoje společnosti jsou výše jmenované subkultury nejvýznamnější a představují základ národní kultury (Patočka, 2008a, s. 16).

Lokální kultura obsahuje vyšší míru intenzity mezilidských vztahů. Mnohdy nelze říci, zda je svátek či rituál zacílen na obec, rodinu či jednotlivce. Posvícení, Velikonoce či obyčejová neděle vstupuje do rodinného života, naopak svatba nebo úmrtí v rodině obvykle probíhá i za zájmu širšího okolí. Mimo přátelských, sousedských či spřízněných vazeb ovlivňuje vzájemné vazby i náboženská pospolitost, která je v naší kultuře obvykle spojena s lokálními tradicemi a formována křesťanským společenstvím. Projevem a předpokladem existence občanské společnosti je i spolková činnost, která má na místní

život a místní kulturu¹³ bezprostřední vliv. Svěbytnou roli má komunální politika, jež v lokální kultuře obvykle dosahuje silné zpětné vazby. Nelze opomenout vůdčí osobnosti zájmových společenství, starostu a faráře. Zpřítomněním určitého symbolického jádra kultury a lokální paměti se stává místní kronika. Lokální kultura má i svoje lidi, kteří se hlásí k lokální identitě, avšak v obci reálně nebydlí. Prostorovou vzdálenost odbourávají novodobé technologie, jež umožňují udržovat kontakt i na dálku. Vzniká tak virtuálně symbolické přináležení k místnímu společenství (Karlová, 2013, s. 78 - 81). Slavnosti pořádané v rámci místních kultur se liší mírou sdílení společného prožitku. Zatím co v malých lokálních pospolitostech se vztah ke slavnosti jeví jako bezprostřední a zacílená komunikace mezi účastníky, v rámci velkých obcí dochází spíše k symbolickému sdílení, než společného komunitního prožitku (Karlová, 2013, s. 62 - 63).

Protikladem lokální kultury s vysokou mírou sociální kontroly je globalizovaný svět. „*Kdybychom skutečně dokázali mít rádi místo, kde jsme se narodili, a místo kde žijeme, a umožnili historii, geografii a duchu vstoupit do našich životů a ovlivňovat je v každém aspektu, pak bychom nebyli plni strachu, když se setkáme s lidmi, kteří milují svou domovinu a své vlastní způsoby a zvyklosti a což je pozitivnější, byli bychom schopni nalézt při těchto setkáních bezpečnou půdu pod nohama, kterou potřebujeme*“ (Moore, 1997, s. 190).

3.1.3 Tradice, zvyky a obyčejje

Pojem tradice znamená předávání určitého poznání, dovedností, schopností, postupů, rituálů¹⁴, mravů a zvyklostí ve sféře různě veliké komunity lidí. Jedná se o součást kulturního dědictví¹⁵. Dobrovolné a spontánní dodržování určitých tradic se stává významnou součástí lokálního a sociálního života. Kulturně historické tradice jsou důležitým faktorem pro udržování vztahu k území. Novodobé tradice spíše pomáhají

¹³ Někdy se označení lokální kultura používá jako synonymum místní kultury. V úzkém pojetí regionálních specifik se hovoří o kultuře života (Soukup, 2000, s. 95).

¹⁴ Za rituál lze považovat takový proces, jež pozbyl svou původní funkci, je jen pouze stylizovaně naznačován a jeho smysl je určitým způsobem přeznačen, obvykle způsobem znakovou a symbolickou funkcí. Příkladem takového rituálu je křesťanský mešní obřad, symbolickou stylizací původní večeře, při které se pojídal chléb a zapíjel se vínem. Ritualizace je jevem, který není vlastní pouze lidem, prostupuje veškerý živý svět (Komárek, 2008, s. 291).

¹⁵ Koncepte účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice, schválená vládou pod č. 571/2003 Sb., uložila jako jeden z klíčových projektů identifikaci jevů tradiční lidové kultury. Na základě provedené identifikace bude možné realizovat další úkoly - dokumentaci, snahu o uchování a ochranu tradiční lidové kultury, její prezentaci a šíření poznatků o ní. Identifikace v koncepci znamená vytvoření informačního systému, který poskytuje základní přehled o výskytu a stavu živých artefaktů tradiční lidové kultury ve všech regionech České republiky. Realizace tohoto záměru byla založena na dotazníkovém výzkumu. Výzkum byl rozdělen na několik etap podle jednotlivých tematických okruhů tradiční lidové kultury a jeho realizace proběhla v letech 2006 - 2010 (Obyčejové tradice r. 2008). Garantem výzkumu byl Národní ústav lidové kultury, v Plzeňském kraji se pověřeným pracovištěm stalo Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, autor této diplomové práce se podílel na sběru dat v této lokalitě.

formovat vztahy obyvatel k samosprávným institucím a státu. Lidové zvyky či historicky vzniklé obřady udržované v určitém území představují folklorní obřady, které se konají pravidelně v průběhu roku (Vánoce, Velikonoce, dožínky), nebo souvisí s významnými událostmi lidského života (narození, svatba). Prvky lidové kultury se projevují i v hmotném vyjádření. Příkladem může být malířství, architektura či rukodělné výrobky (Heřmanová, 2009, s. 279, 280).

„Evropská kultura, evropské myšlení a vlastně celá evropská civilizace jsou těsně spjaty s křesťanstvím. Jedno nelze oddělit od druhého, jednotlivé etapy dějin není možno chápat izolovaně, ale vždy v souvislosti s vývojem křesťanství.“ (Vondruška, 2005, s. 2). Náboženství a tradice byly spolu vždy svázané, tradice je v odrazu moderního sociálního života více uznávána, než náboženství (Giddens, 2003, s. 99). Tradiční kultury ctí minulost a cení si symbolů¹⁶, jelikož je v nich včleněna zkušenost předchozích generací. Tradice se pružně asimiluje, každou novou generací se znovu vytváří, přebírá kulturní dědictví od generace předešlé. Neustále se opakujícími praktikami pospolitosti kontinuálně zachází s časem a prostorem. *„Tradice je způsobem integrace reflexního monitorování jednání s časoprostorovým uspořádáním komunity“* (Giddens, 2003, s. 39). Oproti náboženství se tradice nevztahuje k žádnému zvláštnímu souhrnu věr a praktik. Týká se ale způsobu, jak jsou tyto víry a praktiky uspořádány, zejména ve vztahu k časovému hledisku. Tradice nepředstavuje jen samoučelný a prázdný zvyk. Je to vnitřně smysluplná rutina, pramenící ze všeobecně uznávaného respektu a úcty k tradici a ze spojení tradice s rituálem. Rituál přináší hluboké uspokojení, neboť naplňuje posvátný rozměr. Obvykle tradice základním způsobem podporuje ontologické bezpečí tou vahou, jakou udržuje důvěru v kontinuitě času (Giddens, 2003, s. 95, 96).

Tradice představuje jeden ze způsobů orientace kolektivního jednání. Tradice má i symbolickou funkci, jelikož zpřítomňuje hodnoty, které jsou v dané kultuře či subkultuře považovány za zvlášť významné a z tohoto důvodu se proto často mění v normativní vzorce chování, ve zvyky, obyčeje, mravy. Tradice jakožto přetrvávající vzory chování, redukuje nejistotu rozhodování (Keller, 1996, s. 1326).

Je obecně známo, že každý z nás dědí kulturu skládající se zčásti z pevně přijímaných hodnot a vědomostí o fungování světa. Můžeme se učit od ostatních, většinou

¹⁶ Symbol: Lidé si umějí představit i to, co v objektivní fyzické realitě neexistuje, dokážou si představit věci a jevy jaké by kolem sebe chtěli mít. Tvůrčím způsobem si představují různé možnosti a s tímto vědomím potom dále jednají (Karlova, 2014, s. 26).

si několik z těchto pravd prověříme sami, ale většinu z nich akceptujeme. Takto chápané tradice jasně nabízí některé výhody pro lidské zkoumání. Tím, že přijímáme to, co každý ví, jsme při našem hledání ušetřeni ohromné zátěže. Odpadá tak hledání, jímž bychom museli od začátku hledat v zákonitostech a poznání. Vědomosti se kumulují, zděděný soubor znalostí a informací se stává východiskem pro rozvoj dalšího poznání. Tradice může pomáhat, ale i být na překážku lidskému zkoumání (Babbie, 2013, s. 5).

Obyčej lze charakterizovat jako souborný vzorec chování, který se formuje opakováním určitých činností za určitých sociálních situací. Vytváří se ve skupině s dlouhodobějším kontinuálním trváním, většinou v lokální komunitě. Obyčeje nejsou podrobovány opakovanému rozhodování a vážení účelu, jsou to aktivity, které jsou přijímány a vykonávány jako samozřejmost. Přijímání místních obyčejů bývá chápáno jako důležitý indikátor identifikace s daným společenstvím (Vodáková, 1996a, s. 706).

Definovat pojem zvyk je možné jako vzor či typ chování, který má dlouhou dobu trvání, je ustálený a rozpoznatelný v rutinním chování. Skupina má takovéto chování v podvědomí, očekává ho a považuje za správné. Zvyky bývají považovány za společenské normy¹⁷. Často se užívá spojení zvyky a obyčeje, ovšem ale bez vymezení obou pojmů. Zvyky se nejčastěji propojují s obřady, s reprezentačním chováním a se slavnostními chvílemi v životě jednotlivce nebo skupiny. Zvyky se podle způsobu obřadu dělí na výroční, životní, náboženské, hospodářské a příležitostné (Kandert, 2007b, s. 1232).

Norma v sociologii určuje co je a co není povoleno. Podle důslednosti dodržení normy rozeznáváme tři druhy. Rule je pravidlo, jež si může společnost vynutit, platí zde, co je psáno, to je dáno. Konvence znamená obyčej nebo dohodu. Určitá skupina považuje určité nepsané zvyky za správné. Custom ve smyslu zvyk je velmi podobný konvenci, záleží na kultuře, místě, době, náboženství. Například není nikde předepsáno, že velikonoční zvyky v Čechách znamenají šlehání děvčat a na Moravě se polévají vodou. Rozdíl mezi konvencí a zvykem lze spatřovat v tom, že porušení konvence vzbudí nevoli členů skupiny, ale při porušení zvyku tak tomu být nemusí. Obyčeje jsou konvence a pomáhají nám zvládat běžné aktivity. Co je obvyklé v naší kultuře, nemusí být obvyklé jinde (Jandourek, 2008, s. 53 - 55). Ve všech kulturách najdeme prvky jako oblékání, hledání potravy, příbuzenství, náboženské obřady, politické chování. Ovšem určitý prvek

¹⁷ Srovnej. „Zvyky jako charakteristiky skupiny, lokální komunity, společnosti bývají v čes. jazyce nazývány obyčeji, ale též zvyklostmi a mravy, i když nejde o přesná synonyma“ (Vodáková, 1996b, s. 1452).

znamená v každé společnosti něco jiného. Příslušné hodnoty si v dané kultuře lidé osvojují tak hluboce, až je považují za něco přirozeně daného (Jandourek, 2008, s. 60 - 61).

Zvyk je pro dané společenství vždy implicitní (skutku předchází). Všichni, kteří náleží pod intenci „my“, jej mají osvojený. Druzí, tedy „oni“ se poznají podle toho, že tuto implicitní dispozici lidství neovládají. Zákon oproti zvyku je explicitní, jeho neznalost se neomlouvá. Zákon je veřejný a obvykle existuje v písemné podobě (Pinc, 2003, s. 165, 166). Tam, kde lidé spolu žili dlouhou dobu a dosahovali mnohem širší shodu ve věcech, než jsou osvícenské postuláty rovnosti a individuální svobody, mohly časem vznikat pevné vztahy přátelství a důvěry. V takových společnostech, které spojuje společná kultura, obvykle jazyk, náboženství, mrav a zvyklosti, případně také společný vztah k určitému místu a kraji, vznikaly předpoklady pro vznik dobré společnosti. Tyto předpoklady umožňují vznik nějaké „společenské smlouvy“ a takové společenské moci či vlády, jež nemusí omezovat svobodu jednotlivce, jelikož ji svoboda neohrožuje (Sokol, 2010, s. 17). Tradice jsou vždy podmíněny stávajícími praktickými zájmy. Lidé je ovšem vidí spíše jako výsledek historické zkušenosti. Přestože se na tradici iluzorně odvoláváme, abychom ji dali význam minulosti, pokaždé si ji ztotožňujeme v rámci současných nebo budoucích cílů. Tradice se připomíná, aby jednak legitimizovala či substituovala současný status quo, a na druhé straně mobilizovala lidi, aby přijali jistý budoucí směr cesty. Důležitou funkcí tradice je propojovat minulost, současnost a budoucnost (Holý, 2010, s. 118, 139).

Diplomová práce se zaměřuje na Velikonoce, zejména jejich slavení. Velikonoce provází tradice, zvyky, obyčeje, symboly, obřady, rituály. Bez ohledu na vyznání všichni vnímají Velikonoce jako symbol jara. Někdo slaví Velikonoce v souladu s liturgickou tradicí, jiný vítá Velikonoce jako symbol přicházejícího jara (Zindelová, 2011, s. 5). Karlová nepopírá, že dnešní slavení Velikonoc nemá s křesťanstvím jako takovým mnoho společného, evidentně se v něm zpřístupňují symboly domova a vymezení člověka ve světě, též kontinuita a stálost specifických forem, jež se opakují každoročně i každou generaci (Karlová, 2013, s. 119). Frolcová chápe Velikonoce také jako svátek obnovy života v přelomovém čase konce zimy a počátku jara. Geneze Velikonoc se vytvářela především v symbióze rolnických tradic nového hospodářského roku a v křesťanské rovině ukřížování Krista a jeho zmrtvýchvstání (Frolcová, 2001, s. 14). Podrobněji slavení Velikonoc viz kapitola 5.3.

3.2 Kultura a ekonomika

Úroveň kulturního života je jedním z výrazných indikátorů úrovně lokální ekonomiky. Je-li její potenciál v regionu slabý, lidé ztrácejí zájem navštěvovat kulturní akce, zároveň klesá i potřeba kulturně se angažovat. To způsobuje nepříznivé ekonomické dopady na provozovatele kulturních zařízení, ubývá i sponzorů podporujících kulturní činnost. Naopak efektivní oživení lokální ekonomiky má na kulturní život v regionu příznivý vliv. Kultura je důležitá i proto, aby lokální ekonomika byla schopna podávat očekávaný výkon. Důležité je zachycení místních tradic (i těch historických), jelikož mají vypovídající hodnotu o hospodářských parametrech vznikajících z místního potenciálu. Pohledem lokální ekonomiky nelze kulturu považovat různé masové prostředky mediální zábavy či vystoupení profesionálních umělců. Ty nevedou ke zvyšování kulturnosti, nýbrž naopak spíše tlumí myšlenkovou iniciativu i fyzickou aktivitu lidí (Lokální - ekonomika, 2015, on line). Vrcholoví politici a ekonomové převážně vnímají kulturní dědictví jako určité břemeno fiskálních výdajů. Uvědomují si ale, že kultura a kulturní tradice jsou zřetelným zdrojem národní identity a vyžadují tedy potřebné jednání, které zabrání znehodnocování a ústupu materiální stránky kulturní tradice (Kesner, 2005, s. 35). V postindustriálním období kultura jako ekonomicky emancipovaný samostatný sektor svojí dynamikou předstihuje efektivitou a ziskovostí tradiční výrobní odvětví. Ekonomické stimuly včleňují českou kulturu do globálního prostředí. Ve srovnání s jinými hospodářskými odvětvími má kulturní konzervatismus spojovaný s úpadkem kulturní úrovně při orientaci na masovou kulturu srovnatelnou spotřebu. Za předpokladu sociální dostupnosti nejlepších kulturních vzorců, je možnost spotřeby nejkvalitnějších kulturních a uměleckých statků příznivým dopadem ekonomické a kulturní globalizace (Patočka, 2008c, s. 33). Do hodnotových preferencí¹⁸ sociální a kulturní sféry rurálního obyvatelstva expanduje městský styl života. Vztah lidí ke kulturní krajině ovlivnilo narušení tradiční držby půdy, přírodní a kulturní prvky krajiny byly ponejvíce chápány jako zdroje. Vnímáním kvality prostoru respektive kulturní krajiny v souvislosti ve vztahu k široce pojaté kultuře života vzniká prostorová imaginace. Mezi základní funkce krajiny patří ekonomická funkce, dále kulturní, emociální či utilitární (Patočka, 2008b, s. 36 - 38).

¹⁸ V důsledku na sílící ekonomické tlaky transformace a globalizace dochází i v české společnosti k postmoderní transformaci hodnot a společenských vzorců chování. V reakci na tyto změny si společnost postupně uvědomuje i jiné než čisté ekonomické hodnoty regionů. Postoj člověka k místu, resp. krajině vůbec se postupně posouvá od konkurence směrem ke kooperaci (Chromý, Semian, Kučera, 2014, s. 263).

Kultura se dnes podílí na vytváření příjmů státních a komunálních rozpočtů, vytváří nové pracovní příležitosti. Zanedbatelné nejsou ekonomické externality a další multiplikační efekty (zviditelnění regionu, zlepšování image místa, návaznost kulturních aktivit (Heřmanová, 2009, s. 181).

3.2.1 Sféra působnosti regionální ekonomie

„Regionální ekonomii považujeme za součást regionalistiky, tvořící rámcovou, souhrnnou tematickou oblast studia prostorových jevů, procesů a vztahů“ (Macháček, 2011, s. 7).

Regionalistka v podstatné míře využívá poznatků geografie, také ale zahrnuje a sdružuje množství různých jiných hledisek, námětů a problémů, usiluje o integraci oborově rozmanitých poznatků o území. Regionalistika není totožná s regionalizací, která tvoří soubor metod vymezení regionů. Součástí metodologické základny regionalistiky je regionalizace (Macháček, 2011, s. 7). Stručný výčet širších oblastí regionalistiky ukazuje (Příloha I, Obrázek 4).

Pojmem regionalizace nazýváme proces vymezení regionů. Území je rozčleňováno do menších územních celků, jindy dochází k seskupování základních prostorových jednotek. Příkladem může být vytváření mikroregionů jako forem spolupráce obcí nebo svazky obcí (Regiony a regionalizace, on line). *„Vymezováním regionů se snažíme zjednodušit komplexní obraz reality, která nás obklopuje. Jelikož při regionalizaci nutně dochází ke ztrátě informací, je nutné volit taková kritéria, která mají vysokou vypovídací schopnost a nevedou ke ztrátě informací, důležitých pro řešení daného problému“* (Ježek, 2014, s. 15). Regionalizace, použita k řešení jednoho problému, nemusí být zcela vhodná pro potřeby řešení jiného problému. Závažným problémem regionalizace je rozsah ztráty informací v prostorové agregaci územních jednotek. Řada dat a informací bývá k dispozici pouze od určité prostorové roviny či nejsou známy, anebo dokonce sledovány za menší územní (prostorové) jednotky. Toto omezení výrazně determinuje každou regionalizaci (Ježek, 2014, s. 15).

Růst důležitosti regionů lze chápat v souvislosti jako reakci na společenské vývojové tendence. Rostoucí význam regionů lze vyjádřit v pěti dimenzích. Jedná se o dimenzi politickou, ekonomickou, ekologickou, strategickou (plánovací) a sociálně - kulturní. Z pohledu diplomové práce je potřeba pozastavit se u sociálně - kulturní dimenze.

Na jedné straně dnes dochází k „odstraňování“ hranic a prostorové vzdálenosti, na druhé straně vzrůstá potřeba snadno identifikovatelných a přehledných regionů ve smyslu „životních prostředí“. Přehodnocuje se vymezení smyslu pojmů typu domov či vlast, do popředí se dostává regionální kultura a regionalizují se média. Obyvatelé už neuskutečňují své životní potřeby jen na jednom místě (místo bydliště), ale jejich životní prostor či prostředí vytvářejí regiony. Vazba lidí ke své obci se vytrácí (Ježek, 2008, s. 285, 286).

3.3 Identita a vnímání regionu

Obvykle pod slovem identita chápeme to, čím jsem já, jiná osoba či společenství lidí. Přesto, že se tento pojem zdá být jednoznačným a srozumitelným, odborná literatura pro tento termín nabízí množství definic. Identita však může označovat více jevů, tudíž jsou definice identity nejen různé, ale také protikladné (Výrost, Slaměník, 2008, s. 109 – 111). Identita je hluboký vjem vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity. Identita zahrnuje i hodnoty, jimž jednotlivec věří a na kterých staví smysl svého života (Jandourek, 2012, s. 106). Identitu lze chápat jako totožnost něčeho s něčím, ale také se sebou samým. Pojem identita, jiným slovem totožnost, se používá při porovnávání pojmů či objektů, jež jsou záměnné takovým způsobem, že mezi ně můžeme umístit znaménko rovnosti. Identita znamená logický vztah mezi objekty, které mají shodu ve všech svých vlastnostech. Identické výrazy mají totožný denotát (význam), ovšem nemají stejný smysl. V tradičním pojetí je identita považována za vztah (Rak, 2008, s. 37, 38). Identita má vícerozměrný charakter. Člověk si určuje svoje teritorium nejen ve vztahu k sobě, ale také k jiným jednotlivcům, ke skupině lidí a společenstvím. V různých hierarchických úrovních si vytváří vazby nejen na různé sociální skupiny, ale také na regiony (Chromý, 2009b, s. 112). Identita je usazena ve vnitřním prostředí jednotlivce. Jedná se o pocitové záležitosti, o způsob vnímání okolí. Z vnějšího prostředí je jí možno vnímat a porozumět prostřednictvím jejích projevů. Mezi tyto projevy patří udržování tradic, oslava svátků, péče o významná místa, podílení se na dění v obci či regionu. Na formování identity se také mohou podílet příznivé ekonomické výsledky regionu. K posilování územní identity napomáhají pocity účasti lidí participovaných se na prosperitě regionu. Impulsy pro identifikaci s prostředím lze najít i v estetických hodnotách daného území. Stimulem může být přírodní scenérie či historická památka (Chromý, 2009b, s. 119).

S identitou souvisí pojem skupinová mentalita. Její podobu ovlivňují historické zkušenosti, napodobování a odmítání vzorů, jež se ve společnosti objevují, míra vzdělanosti, kulturní a vzdělanostní úroveň. Skupinové mentality vytvářejí od společných životních zkušeností dané skupiny a současně bývají modifikovány i životní zkušeností jiných skupin, což může vést k proměňování mentality společnosti jakožto celku. Obecné pojetí skupinových mentalit vztahené k regionu vytváří regionální mentalitu (Heřmanová, 2008c, s. 121). Skupinové mentality v pojetí tzv. kolektivního vědomí E. Durkheima lze definovat „*duchovní pouto pospolitosti, které je vyjádřeno v její morálce, právu, obyčejích a zvycích, stavu vědění a vědomí, v pověrách a předsudcích, v obecnější rovině dokonce v jazyce a písmu*“ (Havelka, 2002, s. 16).

Identita se vytváří v průběhu sociálního procesu. Je-li vytvořena, je udržována a dokonce i přetvářena sociálními vztahy. Na formování, ale i udržování identity se podílejí sociální procesy, jež jsou dané sociální strukturou. Identity vzniklé současným působením organismu, sociální struktury a individuálního vědomí působí zpětně na příslušnou sociální skupinu, jíž dokonce přebudovávají. Společnosti mají svoji historii, v jejímž průběhu se utvářejí určité identity. Tato historie je utvářena lidmi s určitou identitou. „*Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu jedince a společnosti*“ (Berger, Luckmann, 1999, s. 171). „*Jakákoli identita a jakékoli společenství předpokládá kontrast vůči těm druhým*“ (Eriksen, 2007, s. 17).

Za podstatný atribut regionální identity je považována hranice¹⁹. Ohraničuje identity regionu z vnějšku obyvatelstvem žijícím mimo daný region. Zejména slouží pro formování regionální identity zevnitř lidmi daného regionu a to na základě percepce území, či identifikace s regionální komunitou. Region pojatý z pohledu kulturního, historického nebo etnografického vymezení se formuje v delším časovém období, souvisí s demografií²⁰. Generační výměna se pojí s projevy vývojových změn regionu a předávaných informací nezbytných pro udržení vztahu k území. Administrativní členění regionu lze měnit v krátkém období, formou institucionalizace regionu, což lze považovat za politické rozhodnutí (Šerý, Šimáček, 2013, s. 393, 396). Existují čtyři fáze tohoto procesu. Nejprve se jedná o samotné nabytí prostorového (teritoriálního) tvaru. Ve druhé

¹⁹ Ostrý typ hranice (liniová hranice) může vytvářet řeka, nebo i ostrá hranice vytvořená člověkem. Hranice mezi regiony, jež vznikly činností člověka, jsou obvykle ostřejší, než hranice přírodní. Běžnějším typem hranice je přechodový typ bez rázu náhlých přechodů (zonální hranice) (Wokoun, 2001b, s. 43).

²⁰ Dojde-li ke ztrátě historické paměti, kdy příčinami mohou být demografické proměny, oslabení tradic či přejímání cizích kulturních vzorců, identita se redefinuje, slábne nebo mizí (Miroslav Šifta, Pavel Chromý, 2014, s. 404).

fázi institucionalizace se vytváří symbolický tvar regionu, zejména název a symboly. Posléze dochází k ustavení regionálních institucí, v závěrečné fázi je již region pevně zakotven v prostoru, ve vědomí obyvatel a vyšších socio-prostorových strukturách má jasně vymezenou roli (Paasi In. Šerý, Šimáček, 2013, s. 396).

Lokální a regionální identita znamená vnitřní pocitový vztah příslušnosti k určitému prostoru společenství lidí i k území samotnému. Vazby jednotlivců či skupiny obyvatel na tento relativně dobře obeznámený životní prostor ovlivňuje kultura, historie, způsob života a mentalita lidí. Proces ztotožňování se, jež vede ke vzniku lokální a regionální identity, ovlivňují různé faktory. Identitotvorně působícím faktorem je dlouhodobý a kontinuální pobyt v dané lokalitě či regionu. Významnými faktory jsou například historicky významné kulturní památky, architektura, svázanost místa se slavnými rodáky, jedinečnost a svébytnost prostředí, funkční infrastruktura či generační zakořenělost. Zásadními činiteli sdílené regionální identity bývají pocity širší příslušnosti, pocit odlišení se od ostatních nebo pocit lokální hrdosti, který nabývá podoby lokálního patriotismu. Tato silně vyvinutá lokální či regionální identita nabývá nejen pozitivně vytvořené vidění vlastního území, ale může obsahovat i negativní význam například ve smyslu „tady je to konec světa“ (Heřmanová, 2008c, s. 122, 123).

Rozvojový potenciál daného typu společenství koresponduje s geografickým prostředím, jež formuje hlavní bázi pro charakter sídla nebo regionu, jde-li například o území s převládající industriální nebo agrární, případně rekreační oblastí. Podstatnými faktory jsou systém vzdělání, životní úroveň a charakter rodiny, příbuzenské a sousedské vztahy, též podoba politické organizace. Mezi hlavní faktory patří i sociokulturní diference, jež zachycují rozčlenění a vztahy kultur a subkultur, trávení volného času, způsob života a především přístup k tvorbě a užívání kulturních hodnot. Důležitým činitelem v tomto smyslu jsou například souvislosti vzdělanostní, kultura jazyka, řečové návyky či estetické vnímání (Kadeřábková, 2012, s. 49).

Veškeré kultury světa a historie symbolicky uspořádávají vlastní životní prostor. Nastává však mnoho různých způsobů, jak k takovému uspořádání dospět. Západní svět v posledních staletích přivykl racionálně či abstraktně-geometrickému uspořádání sídel i krajiny. Běžně tedy lidé západního světa doma i v cizině automaticky vyhledávají právě „svůj“ druh prostorového řádu, který obvykle bývá jednoznačně fyzicky zpřítomněn ve stavbách a lidských produktech (Karlova, 2014, s. 75).

„Obecně lze region definovat jako „více či méně“ ohraničenou územní jednotku, která se díky své jednotnosti, uniformitě (či shodnosti znaků) nebo určitému organizačnímu principu liší od územních jednotek jiných“ (Johnston In. Chromý, 2009a, s. 26).

K vydělenému konkrétnímu místu v prostoru se váže i specifická významová forma, kde si člověk svoji činností spolu s představou určuje charakter daného místa. Otiskem individuálního kulturního vzorce do prostoru vzniká tzv. individuální nika²¹. Vnímání charakteristik místa patří do základní výbavy člověka. Smysl prostorové niky se zakládá na přivlastnění si prostoru, jež člověk ovládá svou vůlí a s nímž se ztotožňuje. Vlastnický vztah k území se stává východiskem k ekonomickému rozvoji, ale i podmínkou svobody a suverenity projevu osobnosti. Vzniká tak např. těsná vazba kulturního vzorce při přenosu hmotné kulturní památky²² na člověka, na jeho životní cíle. V současné společnosti toto sociálně-psychologické vnímání prostoru vstupuje do kulturní politiky státu (Patočka, 2008d, s. 100).

Percepci lze chápat jako okamžité porozumění informace o okolním prostředí jedním anebo více smysly i jako sekundární prostorovou informaci získanou z doslechu prostřednictvím komunikace s lidmi a z médií (Gooledge, Stimson In. Šerý, Šimáček, 2013, s. 397). Wills percepci charakterizuje, že by měla být chápána v nejširším smyslu, *„jednak jako bio-psychologická idiosynkrazie individuálního vnímání, zpracování informací a poznání a také jako záležitost kolektivních kulturních přesvědčení, hodnot a estetických soudů souvisejících s přírodním a lidmi vytvořeným prostředím“ (Wylie, 2009, s. 202).*

Teoretická část bude dále pokračovat vymezením regionálního rozvoje a rozvoje venkova v kontextu kultury. Následně sekundární a komparativní analýza dat o slavení Velikonoc na Švihovsku propojí teoretické zázemí případové studie s empirickým výzkumem.

²¹ Kulturní niku je možno definovat jako jednu z podob epigenetického přenosu informace. Obsahuje genetický i sociální transfer kulturních informací včetně materiální kultury (Koukolík, 2013, s. 85).

²² Srovnej: Kulturní niku lze charakterizovat jako jednu z podob epigenetického přenosu informace. Obsahuje genetický i sociální transfer kulturních informací počítaje v to i materiální kulturu (Koukolík, 2013, s. 85).

4 Regionální rozvoj a Rozvoj venkova v kontextu kultury

4.1 Vymezení regionu a venkova

„Pojem region má odpovídat danému kontextu používání nebo kontextu zájmu (např. záběru řešeného projektu). Určité metodologie popisují způsob vyčleňování regionů. V ČR se pojem region běžněji používá k vymezení určitých geografických oblastí daných historickým vývojem“ (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 21).

Pojem region je pro potřeby různých prací používán z různých hledisek a v různých souvislostech. Přirozený region²³ lze označit za vztahově provázaný celek. Populaci spolu se sociálními a ekonomickými procesy v daném území integrují i jiné funkce. Podle geografické²⁴ úrovně můžeme při zkoumání regionální diferenciace rozlišovat mikroregion, mezoregion a makroregion.

Mikroregion²⁵ představuje malý územní celek, vzniklý například na bázi dobrovolného svazku několika obcí. Společně obce usilují o sociální, kulturní a ekonomický rozvoj. V přirozeném regionu dochází k územní dělbě funkcí mezi centrem a zázemím. Mezi základní funkční vztahy regionu patří dojíždění do práce, do škol a také za službami a za nákupy. Mikroregion jakožto příslušný územní celek nebývá vztahově zcela uzavřen.

Z funkčního hlediska můžeme vymezit tzv. funkční region, vznikající na základě vazeb mezi bydlištěm a pracovištěm obyvatel. Klíčový význam má jejich vzájemné propojení sítěmi, příkladem může být dopravní infrastruktura. Jiná definice funkčního hlediska zahrnuje roli sítí a zájmů, jež region charakterizují. Zájmy představují společný užitek obyvatel na rozvoji ekonomiky a infrastruktury regionu jako celku, rozvoj kulturního využití, zachování regionálních specifik kultury a společenského života, rozvoj inovací či udržení kvalitního životního prostředí.

²³ Přirozený region je vztahově uzavřený územní celek s územní dělbou funkcí mezi jádrem a zázemím. Tento typ regionu mívá vazby i k jiným regionům, proto formulace „vztahově uzavřený územní celek“ je relativní (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 21).

²⁴ Srovnej. Geografické hledisko umožňuje jednotlivé regiony kvantitativně odstupňovat. Nejmenší rozloze odpovídá mikroregion, svou velikostí odpovídá obcím až okresům (např. mikroregion Běleč). Krajům až zemím odpovídá subnárodní (makro)region (např. západní Čechy, Plzeňský kraj). Region stát může mít podobu státu až soustátí (např. Česká republika). Geografický (makro)region odpovídá velkým geografickým celkům, případně kontinentům (západní Evropa) (Dočkal, 2004, on line).

²⁵ Mikroregion: v ČR jsou obvykle vytvářeny za účelem získání společné podpory pro čerpání prostředků ze státních fondů a fondů EU (Jáč, kolektiv, 2010, s. 167).

Podle účelu hovoříme o administrativním a účelovém členění. Pro potřeby organizace a výkonu veřejné správy a územní samosprávy jsou vymezovány administrativní regiony²⁶. Jedná se o uměle vytvořené regiony, ne pokaždé plně vyhovují skutečným procesům a vztahům uskutečňujících se v příslušném území. Aby byl zajištěn spolehlivý rozvoj takto vytvořeného území, je nutná jeho stabilita a neměnnost v čase²⁷. Úřední členění státu má v oblasti řízení správní činnosti podřízenostní a nadřízenostní vztahy. Účelové regiony jsou vymezovány převážně k řešení strukturální ekonomické zaostalosti daného území, nebo jsou například spojené s ochranou přírodních lokalit. Takovéto regiony nemusejí být zřízeny natrvalo, pro aktivity a koordinaci činnosti se v těchto regionech zřizují zvláštní orgány (Sojková, 2010, s. 14, 15). Z účelových regionů lze vyčlenit ještě regiony „programové“, formulované pouze pro určitý rozvojový záměr nebo strategii (Regiony a regionalizace, on line).

Z ekonomického pohledu²⁸ můžeme v podstatě rozeznávat tři velmi rozdílné druhy prostorových útvarů (regiony). Všechny představují svébytná území, která se liší svým územním vymezením. Supranacionální a transnacionální regiony se často odlišují měnou, zákony, celní regulací. Nejmenší subnacionální regiony výše uvedené institucionální podmínky sdílejí s ostatními regiony dané země. Pro potřebu diplomové práce je potřeba sledovat regiony jedné země, kde dochází k volné výměně statků, kapitálu, lidí, znalostí. Bariérami jsou „jen“ rozdílné kulturní rozdíly, sociální a ekonomické struktury a také vzdálenost (Ježek, 2014, s. 12).

Podrobnějším nahlížením pojmu je možné odhalit jeho další významové možnosti. Region je část zemského povrchu, která má určité typické znaky. Existují dva základní druhy regionů: fyzickogeografický a sociálněgeografický. Fyzickogeografický region lze vymezit na základě fyzickogeografických znaků (reliéfu, klimatu, půd, vodstva apod.), vyznačuje se vysokou mírou homogenity. Sociálněgeografický (nodální) region je vymezený na základě relativně uzavřených prostorových vztahů, zejména dojížděky. Určujícím vztahem bývá středisko - zázemí (Diderot 1997, s. 657).

²⁶ Administrativní regiony jsou vymezovány pro výkon veřejné správy. Jsou to umělé regiony, často neodpovídají skutečným procesům a vztahům probíhajícím územím (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 21).

²⁷ Trvají-li administrativní celky dostatečně dlouho, postupují do širšího povědomí obyvatelstva a vytvářejí jeho představy o segmentaci daného území a vlastního bydliště (Fialová, 1996, s. 916).

²⁸ V českém vědeckém prostředí stále neexistuje konsens či ustálená typologie regionů. Ekonomické definiční přístupy regionu (oproti zeměpisným) zohledňují tržní vazby, společné výrobní vzorce, směr ekonomické závislosti či povahu trhu práce (Dočkal, 2004, on line).

Podle stejnorodosti lze dělit regiony na homogenní a heterogenní, vyznačující se funkčními vazbami a vzájemným propojením jednotek. Regiony homogenní vycházejí ze stejnorodosti či podobnosti sledovaných znaků (uplatňováno např. při rozlišování zaostávajících, vyspělých, zemědělských či průmyslových regionů). Regiony heterogenní (funkční, polarizované, centralizované, nodální) se vyznačují hierarchickým uspořádáním a územními vztahy v prostoru (Regiony a regionalizace, on line).

Z institucionálního hlediska lze regiony považovat za institucionální struktury, které mohou být historicky konstituované, nebo vytvořené uměle s určitou rolí ve vztahu k administrativě vyššímu celku (Dočkal, 2004, on line).

Z hlediska regionální politiky EU se člení regiony na NUTS a Euroregiony. Model typologie regionů podle územně statistických jednotek NUTS²⁹ vznikl na základě Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek. Region je z pohledu EU menší jednotka, oproti existujícímu státu, ale současně jednotka existující uvnitř příslušného státu. Za region se pokládá samosprávná politická entita, ale i socioekonomická plánovací jednotka (NUTS). V rámci těchto jednotek se shromažďují statistická data, jejich statistickým vyhodnocením a komparací se poté regiony kvalifikují pro finanční podporu (Romancov, 2002, s. 358). Pro čerpání finančních zdrojů z fondů EU se nejčastěji využívá kategorie regionů NUTS 2. Z tohoto důvodu byly v ČR vytvořeny regiony soudržnosti³⁰.

Tabulka 2: Zařazení územních jednotek České republiky v systému NUTS a LAU³¹

NUTS (statistická jednotka)	Doporučený nejvyšší počet obyvatel	Doporučený nejnižší počet obyvatel	Územní jednotka (ekvivalent) v ČR	Počet v ČR (CZ-NUTS) *
NUTS 0	-	-	stát	1
NUTS 1	7 000 000	3 000 000	území (ČR)	1
NUTS 2	3 000 000	800 000	regiony soudržnosti (oblast)	8
NUTS 3	800 000	150 000	kraj	14
LAU 1	-	-	okres	77 (76 + 15 pražských obvodů)
LAU 2	-	-	obec	6249**

Zdroj: vlastní zpracování dle (Administrativní členění NUTS, 2016, on line)

*CZ-NUTS je označení normalizované klasifikace územních celků v ČR pro potřeby Eurostatu a ČSÚ

**Obce v ČR v roce 2008 (Sojková, 2010, s. 17)

²⁹ NUTS - Nomenklatura územních statistických jednotek, zkratka z francouzského Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques.

³⁰ Viz Příloha II, Obrázek 5) Skladba 14 krajů (NUTS 3) do 8 regionů soudržnosti (NUTS 2).

³¹ LAU – Místní samosprávné jednotky, Local Administrative Units. Od roku 1990 tato soustava nahrazuje dřívější stupně NUTS 4 a NUTS 5. LAU 1 (dříve NUTS 4), LAU 2 (dříve NUTS 5).

Pro regionální a strukturální politiku EU jsou nejdůležitější jednotky NUTS úrovně 2 a 3, které jsou klíčem k zařazování jednotlivých regionů pod jednotlivé tzv. „Cíle“. Každý region NUTS 2 v ČR měl v období 2007-2013 vlastní Regionální operační program (ROP), v období 2014-2020 na něj navazuje Integrovaný regionální operační program (IROP) (Slovník pojmů, 2012, on line).

Nejkomplexnější formu přeshraniční spolupráce místních či regionálních samospráv představují Euroregiony. Jedná se formu koordinovanou institucionálně. Euroregiony začaly fungovat nejprve v oblasti hospodářské spolupráce, v současnosti mají také za cíl sblížit evropské země i ve společenském a kulturním životě (Sojková, 2010, s. 17).

Pojem region je používán jak ve vědecké literatuře, tak v každodenní praxi často velmi odlišně (Ježek, 2014, s. 12). Lze široce diskutovat o vymezení podstaty a kritérií geografického ohraničení regionu, typologii a dalších kvalitativních vlastnostech. Mnohem snadněji lze definovat specificky vymezený region než region jako obecnou kategorii. Pojem region má své opodstatnění v různých disciplínách jako například historie, ekonomie, statistika, politologie, sociologie, urbanistika (Žítek, 2002, s. 49). Existuje celá řada dalších obdobných definicí, pro účely této diplomové práce je však výše uvedené vyjmenování dostačující, přehledné shrnutí vystihuje (Příloha III, Obrázek 6).

Vztah mezi funkčním uspořádáním a správním vymezením regionu má zásadní význam pro řešení rozvojových problémů. Funkční regiony lze analyticky dovodit na podkladu existence a intenzity různorodého komplexu socioekonomických vazeb. Mají hierarchické uspořádání, jejich velikost je ovšem značně nerovnoměrná. Správní regiony se vytváří s cílem dosáhnout jejich maximální vyváženosti (populační a územní), tím způsobem aby mohla být správní činnost vyváženě zajišťována. Pro řešení rozvojových problémů je neúčinnějším územím funkční region, avšak řešení probíhá z logických administrativních důvodů v rámci regionů správních (Regiony a regionalizace, on line).

4.1.1 Vymezení venkovského prostoru

V obecné rovině lze pojem venkov vymezit jako prostor, který zahrnuje krajinu i venkovská sídla. Integruje zastavěné území malých sídel, nezastavěné území a také venkovské prostory s venkovem obtížně ztotožnitelné. „*Základní prostorovou entitou*

pro úvahy o exaktním vymezení venkova je katastrální území³², resp. území obce“ (Binek, kolektiv, 2009, s. 15). Kvalitativní znaky pro vymezení venkova uvádí (Tabulka 3).

Tabulka 3: Kvalitativní znaky vymezení venkova

Kritérium	Hlavní znak
Urbanistická struktura	rozvolněná zástavba, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavěných ploch
Architektonické znaky	nízkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba
Sociální znaky	konservatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie
Ekonomické znaky	vyjíždka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, vyšší podíl samozásobitelství, kutilství
Veřejná správa	označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy
Velikostní znaky	počet obyvatel, hustota zalidnění, rozloha, podíl zastavěné plochy

Zdroj: (Svobodová, 2014, on line)

ČR je charakteristická velkou rozdrobeností sídel³³, přičemž převažují malé obce do 500 obyvatel, čímž se jedná o výrazně odlišnou situaci od ostatních zemí EU. Typologie Evropské unie rozeznává jednoznačné kategorie typu město, venkov, odlehlé oblasti, ostrovy, horské oblasti atp., toto vymezení je pro ČR poněkud komplikovanější. Vymezení venkova v ČR ztěžuje i odlišnost sídelní struktury v Čechách na Moravě. V ČR je venkov zpravidla vymezen jako soubor venkovských obcí, statistickou hranicí pro jejich vymezení v současnosti tvoří 3 000 obyvatel (SRR ČR 2007 - 2013 pracovala s hranicí 2000 obyvatel). Vyskytují se však i typické venkovské obce, které mají obyvatel více, ovšem podle tohoto kritéria venkovem nejsou. Naopak existují města, která jsou pod touto hranicí počtu obyvatel (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013, s. 26 - 28).

Následující (Tabulka 4) srovnává venkov podle jednotlivých oblastí v tradičním a v současném (moderním) pojetí.

³² Katastrálním územím se rozumí technická jednotka, kterou tvoří místopisně uzavřený a v katastru nemovitostí společně evidovaný soubor nemovitostí (dle zákona České národní rady č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), § 27 písm. h), ve znění zákona č. 53/2004 Sb.).

³³ Sídelní strukturu v ČR dobře vystihují tři charakteristiky. V ČR je velmi hustá síť obydlených míst, existuje krajová diferenciacie v jejich hustotě a jsou rozdíly mezi sídly ve venkovském prostoru a sídly v městských a urbanizovaných obvodech (Kadeřábková, 2001, s. 16). Za sídlo se považuje každé obydlené místo, včetně příslušných ploch, jež jeho obyvatelstvo využívá a je základní jednotkou osídlení. Podobu sídel ovlivňuje řada faktorů, zejména pak podmínky přírodního prostředí (klíma, reliéf) a socioekonomické podmínky (struktura výroby, doprava, technická a kulturní vyspělost). (Wokoun, 2001a, s. 30).

Tabulka 4: Srovnání venkova v tradičním a v současném (moderním) pojetí

Oblast	Tradiční pojetí	Současné pojetí
Zemědělství	Většina obyvatel venkovských obcí pracuje v zemědělství, rodinná hospodářství	Nízká zaměstnanost v zemědělství a lesnictví – možnosti ekologického zemědělství, venkovský agroturismus
	Vztah obyvatel k půdě a ke krajině	---
	Pěstování zemědělských produktů převážně pro svoji potřebu, chov domácích zvířat na dvorku domu	Zahrady plní rekreační funkci
Obyvatelstvo, sociální vztahy	Odchod mladých, vzdělaných lidí do měst, stárnutí obyvatelstva	Suburbanizace – stěhování na venkov (zázemí měst)
	Práce v obci (nejčastěji v zemědělství)	Dojíždka za prací a službami do měst – obec slouží jako noclehárna
	Lokální dělba práce, vzájemná výpomoc	---
	Rodáci, starousedlíci	Nově přistěhovalí*
	Izolovanost venkovských komunit, soudržnost, všichni se znají, neexistuje anonymita – předávání zkušeností potomkům	Přejímání městského způsobu života, narušení integrity, kontakty max. v pracovní době – závislost na městě
Ekonomické vztahy	Řemesla	Drobní živnostníci a podnikatelé
	Zaměstnanost v zemědělství	Nedostatek pracovních míst
Služby, vybavenost	Nízká náročnost na kvalitu služeb, komunikací a vybavenosti, neexistence kanalizace, ČOV	Rozvoj dopravy, telekomunikací (internet), budování kanalizace, plynofikace, ČOV
	Produkce odpadu zlikvidována spalováním	Svoz odpadu
	Nízká intenzita hromadné dopravy	Nízká intenzita hromadné dopravy (pokud není v IDS), využití osobních automobilů
Prostorové znaky	Jasně vymezení města a venkova	Ztráta ostrých hranic mezi městem a venkovem
	Nízká hustota zalidnění, nižší intenzita zástavby (s vysokým podílem hospodářských stavení)	Vilové čtvrtě
	Tradiční architektonické znaky – nízká zástavba, zemědělská stavení, stodoly, každý dům má dvorek s hospodářskými zvířaty	Ústup tradičních venkovských architektonických prvků, místo dvorku terasa k rekreaci, bazény (proč mít zvířata, když se dneska dá všechno koupit?)
	Množství křížů, božích muk, svatých obrázků a kapliček	
	Charakteristická krajina – mozaika polí, luk, lesů	
Zvyky, tradice	---	Víkendové chalupaření
	Pravidelná nedělní návštěva kostela – místo setkávání, hospoda, hody atd.	Ztráta tradičních hodnot
	Tradiční nářečí, kroje	Ústup nářečí, krojů (?)
	Starosta, farář, doktor, učitel – největší autority	Starosta jako autorita
	Kulturně-společenské akce, spolky	Aktivita spolků nižší
	Škola a základní služby v téměř každé obci	Snaha o udržení školy a dalších služeb
Ostatní	Chudoba	Rozvoj díky dotacím ČR a EU
	Environmentální význam	

Zdroj: (Svobodová, 2014, on line)

* Existují lokality, kde roste sebevědomí venkova a s ním společenský a kulturní život. Ani zde nelze pominout roli migrantů z měst, kteří participují na životě obce a někdy se sami stavějí do jeho čela. (Librová, 1997, s. 39).

Městsko-venkovská typologie OECD³⁴

Původní typologie OECD byla založena na hustotě obyvatelstva úrovně obcí (LAU 2). Obce s méně než 150 obyvateli/km² jsou venkovské. Rozlišení na regionální úrovni NUTS 3 (kraje) obsahuje (Tabulka 5) níže.

Tabulka 5: Kategorizace regionů NUTS 3 dle metodiky OECD 2007 - 2013 a 2014 - 2020

Kategorie	Kategorie (zkratka)	Kategorizace regionů dle metodiky OECD 2007-2013	Kategorizace regionů dle metodiky OECD 2014-2020
		Podmínka	Podmínka
Převážně venkovský region	PRR (predominantly rural regions)	více než 50% obyvatel žije ve venkovských obcích	mimo urbánní klastry žije více než 50% celkové populace regionu
Středně venkovský/ středně městský region	SRR (intermediate rural regions)	15%-50% obyvatel žije ve venkovských obcích	mimo urbánní klastry žije v regionu 20%-50% celkové populace
Převážně městský region	PUR (predominantly urban regions)	ve venkovských obcích žije méně než 15% obyvatel	mimo urbánní klastry žije méně než 20% celkové populace regionu

Zdroj: vlastní zpracování dle (Matušková, 2011, s. 6) a (Regional typology, 2016, on line)

V nové typologii se na úrovni obcí používá pravoúhlá síť buněk o velikosti 1 km². Populační síť je vytvořena ze statistických dat. Tam, kde nejsou k dispozici, vytvářejí se desagregací. Městské oblasti identifikují tyto kritéria: výběr síťových buněk s hustotou více než 300 obyvatel/km², pouze takové seskupení síťových buněk, které představuje osídlení s více než 5 000 obyvateli, seskupení, které zahrnuje diagonální návaznost (Matušková, 2011, s. 6). Z (Tabulky 5) výše vyplývá, že od roku 2014 došlo z pohledu vymezování venkovských obcí a kategorizace regionů k významné změně vzhledu struktury venkovských a městských oblastí napříč všemi státy EU, k reálné změně venkova či regionů, ale nedošlo.

Propojíme-li venkovský prostor s novou typologií území ČR podle polohy venkovských obcí, můžeme vymezit přibližně tři typy venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Tato odlišnost je důsledkem jejich polohy vůči sídelním centrům, přehled sumarizuje (Tabulka 6) na další straně.

³⁴ OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, pochází z anglického Organisation for Economic Cooperation and Development.

Tabulka 6: Typy venkovských oblastí

Klasifikace	Charakteristika	Trendy v oblasti	Nová typologie regionů ČR podle SRR 2014 - 2020 (hledisko rozvojových znaků)
Příměstský venkov	venkovské oblasti v zázemí velkých měst	oblasti jsou ovlivněny převážně suburbanizací, výrazný nárůst své populace ovlivňuje rozvojové a zvláště investiční priority (v nové typologii součástí rozvojových území, obyvatelstvo pracuje především ve výrobě a službách v rámci dojížděky do spádových měst, ale zároveň je většina půdy využívána pro zemědělství, tlak urbanizace klade nároky na nové uspořádání území a ochranu přírodního prostředí	součástí rozvojových území
Mezilehlý venkov	průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center	dobré dopravní spojení, nachází se zde rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí, stále procházejí procesem hospodářské diversifikace	součástí stabilizovaných území
Odlehlý venkov	periferní venkovské oblasti	řídce obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí Odlehlost způsobuje vyšší než průměrnou nezaměstnanost, nízkou úroveň příjmů obyvatel, základních služeb a celkový útlum ekonomických aktivit v území, regiony trpí nezájmem investorů	součástí periferních území

Zdroj: vlastní zpracování dle (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013, s. 28, 54)

Kromě tří základních typů z hlediska rozvojových znaků se území ČR členění také v kombinaci s ukazateli hustoty zalidnění a počtu obyvatel na typy dle stupně urbanizace území na urbanizované oblasti a venkov. Rozlišujícím kritériem je hustota zalidnění 100 obyvatel na km² (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013, s. 54).

4.1.2 Vymezení venkovských obcí

Pro vymezení souboru venkovských obcí nebo venkovských regionů (pro potřeby hodnocení venkova nebo venkovského prostoru či obcí) lze vycházet pouze z dat za celé obce, tedy neuvažovat jednotlivé místní části obcí. Tím ale vědomě dochází k nepřesnosti, protože se celá řada městských obcí (podle libovolného kritéria) skládá z více menších místních částí, které však v takovém případě již spolu s dominantní obcí hodnotíme jako městské. V české odborné literatuře se zpravidla za venkovské obce považují obce, které

mají méně než 2000 obyvatel. Po přijetí zákona o obcích (zákon č. 128/2000 Sb.) je častěji pro vymezení venkovských obcí používána hodnota do 3000 obyvatel.

Z hlediska postavení obcí v systému veřejné správy nebo výkonu veřejné správy nevyplývají ze statutu obce jako města nebo obce jako městyse žádné speciální nebo jiná práva či povinnosti. Všechny obce si jsou z hlediska výkonu svých práv v samostatné působnosti rovny. V přenesené působnosti státní správy se jejich úřady liší svým zařazením v kategoriích státní správy. Rozeznává se obecní úřad, pověřený obecní úřad a úřad obce s rozšířenou působností (Perlín, 2009, on line).

4.2 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj je spojován s vyššími územně samosprávnými celky (kraje) nebo s oblastmi NUTS 2. Frekventované hledisko pro sledování a realizování rozvoje jednotlivých území, je hledisko lokální. Je třeba rozlišovat, že existuje rozdíl mezi místním rozvojem a regionálním rozvojem. Mluví-li se o místním rozvoji, jde o uskutečňovaný rozvoj v místě, jedná se o rozvoj území menšího než region, toto vymezení splňují obce či města. Tento místní ekonomický rozvoj nabízí prostor pro spolupráci místních orgánů veřejné správy³⁵, soukromých subjektů, neziskových organizací a místních komunit. Výše jmenovaní mají na místní úrovni možnost společné spolupráce vedoucí ke zlepšení místní ekonomiky, významný vliv na krajinu a příležitost zapojit se do rozvoje a kulturního života obce. Spolupráci těchto subjektů dochází také ke zvýšení konkurenceschopnosti a zajištění udržitelného rozvoje sledované oblasti (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 22 - 25).

Hlavní faktory regionálního rozvoje jsou: postavení regionální politiky v systému veřejných politik státu, setrvačnost regionální struktury státu, demografický vývoj a trh práce, ekonomické faktory, infrastruktura, technologické změny a inovace, kvalita životního prostředí a životních podmínek obyvatelstva, kulturní potenciál³⁶ a cestovní ruch, cíle EU a jejích politik, organizace veřejné správy (Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020, 2013, s. 63 - 68).

Regionální rozvoj vytváří celý komplex jevů a procesů, které probíhají uvnitř regionu. Na pozitivní proměny regionu mají vliv zejména jevy a procesy s ekonomickými,

³⁵ Veřejná správa náleží do veřejného sektoru. V této části ekonomiky jsou její statky a služby financovány převážně z veřejných rozpočtů. Alokace zdrojů se řídí veřejnou volbou, nikoli trhem (Jáč, kolektiv, 2010, s. 173).

³⁶ „Kultura představuje významný faktor regionálního rozvoje, diferencovaný v jednotlivých částech státu podle velikosti svého potenciálu i možností jeho využití“ (Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020, 2013, s. 67).

sociálními, environmentálními, kulturními, psychologickými a mnohými dalšími charaktery (Kutscherauer, 2006, s. 10). Praktickým chápáním je regionálním rozvojem myšleno vyšší využívání a zvyšování potenciálu daného systematicky vymezeného prostoru či území, který vznikl důsledkem prostorové optimalizace socioekonomických aktivit a využitím přírodních zdrojů (Damborský, 2008, s. 11).

4.2.1 Teorie regionálního rozvoje

V regionální politice existují dvě základní strategické koncepce, jedná se o teoretický přístup exogenní a endogenní, autor diplomové práce se opírá o druhý jmenovaný přístup. Exogenní přístup je založen zejména na vnějších rozvojových impulsech, teoreticky se opírá o neoklasickou koncepci, keynesiánskou koncepci, eventuálně o koncepci pólů růstu. S nadregionálního pohledu lze hovořit o pojišťovací nebo naopak o selektivní regionální politice. Endogenní přístup klade do popředí mobilizaci a rozvoj vnitřních faktorů, založen je spíše na argumentech, získaných z uskutečňované regionální politiky v posledních dvou desetiletích. Kvalitní regionální prostředí ovlivňuje podnikatelskou činnost, přičemž využívá regionálních specifik a kultury (Kutscherauer, 2006, s. 24).

Tabulka 7: Druhy faktorů (a jejich ukazatelů) pro popis regionů

Charakteristika	↓	Druh faktoru	↓	Ukazatel
exogenní (shora)	od přírody	přírodní	stále více člověku podrobené faktory	nadmořská výška (V) poměr nížiny k pahorkatině (S)
		demografický		průměrný věk (V) poměr dětské k produktivní populaci (S)
↓ zásah člověka	ekonomický	počet podnikatelů (V) struktura pracovních příležitostí v zemědělství, průmyslu a službách (S)		
	správní	počet obcí (V) poměr obcí ke všem sídlům (S)		
↓ endogenní (zdola)	od člověka od kultury	sociálně kulturní		počet knihoven (V) poměr obyvatelstva se základním, středoškolským a vysokoškolským vzděláním (S)

Zdroj: vlastní zpracování dle (Hudečková, Lošťák, Ševčíková, 2010, s. 26); Ukazatel: strukturální (S) typ (údaj v %), velikostní (V) typ (např. výška nad mořem).

Endogenní strategický přístup předpokládá, že region nevnímáme jako územně-administrativní celek, ale že se na region pohlíží jako na celek, jehož integritu vytvářejí kromě ekonomických a sociálních vazeb také společná kultura a historie, společné zájmy všech aktérů regionálního rozvoje a regionální identita. Hnací silou regionálního rozvoje jsou místní a regionální aktéři (obyvatelé, podnikatelé, politici), kteří sami nejlépe dokážou stanovit strategické cíle a kontrolovat rozvojový proces (Ježek, 2014, s. 41).

Teorie regionálního rozvoje lze charakterizovat z řady hledisek různých pohledů. Tyto teorie navazují na ekonomické teorie respektive jejich metodologii. I v rámci teorií regionálního rozvoje a regionální politiky lze vysledovat několik základních teoretických koncepcí (Nedomlelová, 2010, s. 33). Tyto teoretické koncepce jsou popsány v bakalářské práci autora (Sláma, 2014, s. 24, 25). Četnost a diferenciací teorií regionálního rozvoje způsobuje klasifikační problémy, neexistuje jednotný hodnotící systém teorií regionálního. Zjednodušená klasifikaci těchto teorií je uvedena v (Tabulka 8) níže. Jednotlivé teorie se od sebe liší nejen samotným pojetím rozvoje, ale také vymezením hlavních aktérů a mechanismů. Dosud neexistuje všeobecně akceptované paradigma³⁷. Z hlediska povahy diplomové práce se bude autor dále věnovat institucionálním přístupům.

Tabulka 8: Hlavní vývojové etapy teorií regionálního rozvoje a regionální politiky

Obecný přístup	Časové vymezení	Převažující teorie regionálního rozvoje	Regionální politika
Neoklasický	(1920-1940)	Teorie regionální rovnováhy (hlavně tzv. neoklasické modely)	Základní koncept – „dělníci za práci“, používány nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil
Keynesiánský	(1950-1975)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie kumulativních příčin, teorie pólů růstu)	„Práce za dělníky“, nástroje podporující příliv investic ze soukromého i veřejného sektoru do problémových regionů (investiční dotace, relokace institucí)
Neomarxistický	(1970-1985)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie nerovné směny)	Návrhy na opatření neomarxisté neformulovali; v některých socialistických zemích byla regionální politika velmi účinná (např. v bývalé ČSSR), ale za cenu ztráty ekonomické výkonnosti a vnější konkurenceschopnosti celého státu
Neoliberální	(1975-...)	Teorie regionální rovnováhy i nerovnováhy (např. nová teorie růstu, teorie závislosti na zvolené cestě)	„Podpora lokální iniciativy“, podpora malých a středních firem, decentralizace kompetencí, deregulační opatření
Institucionální	(1980-...)	Teorie regionální nerovnováhy (např. teorie průmyslového okrsku, teorie učících se regionů)	„Spolupráce a inovace“, podpora malých a středních firem, šíření inovací, networking, gradualistická proměna místních institucí založená na učení

Zdroj: vlastní zpracování dle (Blažek, Uhlíř, 2002, s. 14)

³⁷ Paradigma je souhrn předpokladů, na nichž je vybudována určitá teorie. Způsob pohledu na společenské jevy a procesy (sociální, ekonomické aj.) z pozice ucelené teorie (Kutscherauer, 2006, s. 10).

Ve vztahu k venkovu institucionální směry regionálního rozvoje zvýrazňují důležitost zdrojů pro rozvoj regionu, které jsou spojeny přímo s jeho obyvateli. Jedná se o instituce, znalosti, normativní kulturu, schopnost vytvářet spolupráci uvnitř občanských a podnikatelských sítí. Jedná se jednoznačně o endogenní přístup, který by se mohl stát pro venkovské oblasti užitečný. Jeho význam se opírá v podpoře malých firem, v celkovém počtu těchto firem je jejich podíl na venkově vyšší (Klufová, 2015, s. 27).

Regionální teorie učících se regionů

Z institucionální přístupu vychází i regionální teorie učících se regionů. Podstatou teorie učících se regionů je, že vědomosti, schopnost učit se a vytvářet kulturní klima, jež napomáhá inovacím³⁸, je zdrojem konkurenceschopnosti³⁹ (Lundvall In. Blažek, Uhlíř, 2002, s. 158).

Konkrétní formy regionů a organizace flexibilních firem se odlišují, přesto se některé obecné principy úspěšné organizace výroby opakují ve většině z nich. Na tuto skutečnost poukazují zkušenosti flexibilních regionů, tedy tyto principy lze považovat za možný předpoklad úspěchu regionální politiky. Těmito principy jsou aglomerace⁴⁰ většího počtu firem se stejným záměrem, které si v určité míře konkurují, ale současně i v určité míře spolupracují. Aglomerace a spolupráce dosahuje zpravidla vyšší míru inovace, přispívají k ní i sítě kontaktů a těsných vazeb mezi podniky a dalšími organizacemi v regionu, neboť dochází k mobilizaci zdrojů a informací. Institucionální charakteristiky regionů, sociokulturní prostředí, síť kontaktů a regionální zakořenění v regionální politice vykrytalizovalo v 90. letech minulého století do nového směru v teorii učících se regionů (Blažek, Uhlíř, 2002, s. 155 - 157).

Kulturní charakteristiku regionu lze sumarizovat do čtyř „i“. Společnou identitu aktérů zahrnuje pojem identifikace. Dostatek informací a schopnost učit se, lze vystihnout pojmem inteligence. Inovační centra a silné podnikatelské asociace obsahově pojme slovo

³⁸ Inovace: schopnost přenést myšlenku do praxe, takovým způsobem, jež přidává hodnotu. Fáze procesu inovace: idea, stupně rozvoje, implementace (Jáč, kolektiv, 2010, s. 165). Inovační paradigma regionálního rozvoje: Úlohou regionální politiky respektive politiky regionů je zvýšit schopnost pojímat impulsy vedoucí ke zvýšení endogenního potenciálu regionu: přijmout mobilní podniky (investice, knowhow) nebo nové znalosti zaměřené na oblast technologií a inovací, a následně vnitřně mobilizovat využití specifík a kultury prostředí regionu. Inovace nevedou jen k pozitivním změnám, ale objevují se i negativní stránky. Zdá se, že generování a rozšiřování znalostí je více prostorově ohraničené, než vysvětlují globalizační teorie. Snadno komunikovatelné nejsou „tiché znalosti“, ukazují se být místně specifické. Přenos znalostí v podniku a mezi organizacemi, je nejspíše více závislý na místní kultuře prostředí, než se obecně uznává (Kutscherauer, 2006, s. 14, 24).

³⁹ Konkurenceschopnost je myšlena ve smyslu konkurence založené na neustálých inovacích.

⁴⁰ Aglomerace: Prostorové soustředění aktivit a lidí za účelem vzájemného prospěchu.

instituce. Dobrou provázanost a koordinaci mezi všemi institucemi lze charakterizovat slovem integrace (Cooke, 1995, s. 18-30).

Sociokulturní prostředí a konkurenceschopnost regionů:

Sítě kontaktů a regionální zakořenění

Region lze pojmut jako průsečík prostorových vztahů a sítí kontaktu, lze tedy hovořit o vztahovém prostoru. Aby ekonomika fungovala efektivně, je žádoucí mít značnou míru vzájemné důvěry. K vysoké míře důvěry dochází až opakovanými úspěšnými interakcemi. Vznikají tak sítě kontaktů (networks), které vytvářejí kontext, v němž se odehrávají ekonomické transakce. Aktéry může být firma, instituce či jednotlivec. Každý aktér je určitou měrou zapojen do těchto sítí, je zakořeněn (embedded) v síti svých kontaktů. Takovéto zakořenění (zahníždění) značně předurčuje jeho možnosti. Na zakořenění v síti kontaktů je třeba pohlížet jak v kvalitativním smyslu (počet kontaktů a rozložení v prostoru), tak v kvantitativním smyslu (spolehlivost a věrohodnost informací) (Blažek, Uhlíř, 2011, s. 187).

Nové faktory růstu v konceptech regionálního rozvoje

V posledních třech desetiletích je stále více patrný odklon od exogenně založených přístupů k regionálnímu rozvoji. Uplatňují se staronové koncepce endogenních přístupů, které uplatňují vnitřní potenciál regionu, přičemž jde mnohdy o přetransformovanou koncepci akcentující vytváření rámcových podmínek pro stimulaci endogenních rozvojových možností jednotlivých regionů. Tato koncepce vznikla v průniku přístupů zdůrazňujících význam neobyčejné prostorové diferencovanosti institucionálních a sociálně-kulturních charakteristik (Kutscherauer, 2006, s. 10).

Přístupy k tvorbě konceptů regionálního rozvoje v současnosti reflektují globální tendence ve vývoji tzv. „nové ekonomiky“. Jedná se „znalostní“ ekonomiku (nehmotná, informační ekonomika), která svou podstatou snižuje hodnotu práce, pracovních prostředků i finančního kapitálu. Dochází částečně ke krizi tradičních přístupů hospodářských politik. Budoucnost se v podmínkách stále většího chaosu a turbulence obtížně předvídá. Úspěšné regiony budou muset reagovat rychle a flexibilně a být schopny se přizpůsobovat těmto dramatickým změnám. Konkurence mezi jednotlivými regiony

a městskými oblastmi už bude méně závislá na geografickém umístění, přírodních zdrojích či své minulé pověsti (Wokoun, Pělucha, Kouřilová, on line, s. 13, 14).

4.2.2 Regionální politika

Regionální politika se v České republice stala po roce 1989 jedním z významných nástrojů podporujících řešení regionálních rozdílů v sociálně ekonomickém rozvoji státu. V devadesátých letech většina opatření regionální politiky reagovala obvykle jednorázově na nově vzniklé regionální disparity v důsledku transformace české ekonomiky. V prvním desetiletí 21. století byly v důsledku vnitřních i vnějších faktorů poměrně rychle vytvořeny všechny nezbytné pilíře systémového pojetí regionální politiky (Postránecký, 2010, s. 16).

Regionální politika znamená konkrétní projev úskalí společnosti o změnu (snížení) velikosti regionálních rozdílů. Regionální politiku je potřeba chápat jako součást souboru ekonomických a sociálních politik, pomocí nichž se státy snaží dosáhnout národních cílů, jako jsou udržitelný rozvoj⁴¹, ekonomický růst, sociální a politická stabilita, kvalitní životní prostředí, rovnost šancí obyvatel i rozdělování příjmů takovým způsobem, který většina obyvatel pokládá za spravedlivý a který je zároveň ekonomicky stimulační (Wokoun, 2008a, s. 23).

Pojmy strukturální a regionální politika lze definovat samostatně, ale v současnosti je poměrně výrazný jejich synergický efekt. Při aplikaci jednotlivých politických nástrojů se téměř pokaždé jedná o kombinaci mechanismů, jež vedou k naplnění cílů jak regionální, tak strukturální politiky.

Význam strukturální politiky se posouvá, častěji se používá termín Kohezní politika. Mezi základní dokumenty poukazující na budoucí principy patří: Strategie Evropa 2020, Průběžné kohézní zprávy, Agenda pro reformovanou politiku soudržnosti (Barcova zpráva), Orientační dokument pro budoucí kohezní politiku (Samecki Orientation paper) a Rámcová pozice ČR za rok 2010. (Wokoun, Pělucha, Kouřilová, on line).

V ČR je regionální politika uplatňována jako koncepční a výkonná činnost státu, regionálních a místních orgánů, která přispívá k vyváženému a harmonickému rozvoji regionů, ke snižování rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi regionů a k podpoře jejich

⁴¹ Na kulturu se odkazuje Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR v několika principech. Princip generační a mezigenerační odpovědnosti v užším smyslu podněcuje současnou generaci k zachování a předání základních kulturních hodnot budoucím generacím. V širším smyslu podněcuje ke kulturní rozmanitosti krajiny a venkova. Princip rovných příležitostí slouží k zachování kulturní rozmanitosti. Princip rozmanitosti je předpokladem trvale udržitelného rozvoje v celé společnosti, se zvláštním zřetelem na různorodost kultury (Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR, 2010, s. 76, 77).

hospodářského a sociálního rozvoje. Nové koncepty podporují tzv. proaktivní přístup k rozvoji, zásadní a aktivní úlohu v rozvoji regionů musí provádět regionální subjekty působící v daném regionu. Tímto způsobem je regionální rozvoj pojímán i regionální politikou EU, založený na strategiích, víceletých programech a opatřeních, jež jsou zaměřena na zkvalitňování podnikatelského prostředí a tzv. měkkou infrastrukturu (institute, přelévání znalostí, kultura, vzdělání apod.) (Kutscherauer, 2006, s. 225).

Regionální politika má vycházet z potenciálu regionu, který má být využíván a také dále rozvíjen. Tyto potenciální faktory jsou: přírodní zdroje, půda, kapitál, infrastruktura, pracovní síly, kvalifikace a znalosti, podnikatelské aktivity, rozhodovací funkce, sociokulturní faktory a tržní potenciál (Ježek, 2014, s. 41). Základní úrovně realizace regionální politiky ukazuje přehledně (Tabulka 9) níže.

Tabulka 9: Základní úrovně realizace regionální politiky

Úroveň		Realizace
NUTS 1	Česká republika	vláda ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj
NUTS 2	Regiony soudržnosti	regionální rady
NUTS 3	Kraje	zastupitelstvo kraje
NUTS 5 (LAU 2)	Obce	zastupitelstvo obce

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.3 Principy regionální politiky

Obecně závazné principy⁴² platné pro jakoukoli oblast strukturální politiky EU, jsou popsány na následující straně v (Tabulka 10). Dále existují doplňkové principy: princip koordinace a harmonizace, princip integrace, princip konvergence, princip solidarity, princip kompatibility a princip proporcionality.

⁴² Vstupem ČR do EU (1. květen 2004) se ČR zavázala dodržovat principy a pravidla regionální a strukturální politiky EU.

Tabulka 10: Obecně závazné principy regionální politiky

	Princip	Vysvětlení pojmu
1.	Princip koncentrace	(Zásada koncentrace úsilí), jejímž smyslem je, aby prostředky fondů byly využívány pouze k realizaci předem stanovených cílů s co nejlepším účelem a pokud možno na projekty s přínosem maximálního užítku. Výhody plynoucí z koncentrace jsou snadnější a přehlednější monitorování a kontrola.
2.	Princip partnerství	Vyžaduje úzkou spolupráci příslušných orgánů či partnerů (státní správy, samosprávy a dalších orgánů, ať už na vertikální nebo horizontální úrovni), na plánování a realizaci investic pro všechny etapy programů.
3.	Princip programování	Znamená, že všechny projekty musí zapadat do ucelené několikaleté investiční strategie. Prostředky fondů nejsou alokovány na základě jednotlivých projektů, ale jsou alokovány na základě víceletých a víceoborových programů.
4.	Princip subsidiarity	Znamená, že řešení problémů a rozhodování by mělo probíhat na nejnižší možné úrovni, protože regiony a obce vědí, co jejich území nejvíce potřebuje, programy budou koncipovány a spravovány národními nebo regionálními orgány ČR, schvalovány budou Evropskou komisí.
5.	Princip adicionality	(Doplňkovost) prostředky poskytnuté ze zdrojů ES mají doplňovat, respektive posilovat prostředky ze strany příjemce pomoci, záměrem tohoto principu je důraz na finanční zainteresování členského státu a jeho orgánů, což by mělo vést k vyšší efektivnosti a zodpovědnosti při využívání poskytnutých prostředků. Podíl peněz z evropských fondů může dosahovat až 75% celkových nákladů.
6.	Princip monitorování	Jedná se o průběžné sledování a vyhodnocování celkové efektivnosti využívání prostředků, a to ve všech fázích procesu z hlediska věcného i finančního: předběžné hodnocení (ex ante), střednědobé hodnocení (interim), následné hodnocení (ex post).

Zdroj: vlastní zpracování dle (Malach, 2004, s. 186)

4.2.4 Institucionální rámec regionálního rozvoje

Úsilí o vyvážený rozvoj by nemělo vést k zajištění stejného rozvoje ve všech regionech, jeho vývoj by měl být proporcionální a nekrizový v celém státě, ale i na úrovni regionů tak, aby byla vytvořena rovnost šancí regionů a aby docházelo k plnohodnotnému využívání jejich demografického, přírodního, hospodářského, sociálního, kulturního a případného dalšího potenciálu (Wokoun, Pělucha, Kouřilová, on line, s. 102).

Samospráva územních samosprávných celků je zakotvena v ústavě ČR, tím je vytvořen hlavní předpoklad prostorového východiska pro fungování regionální politiky. Zásadní zákony jsou následně: Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje⁴³, Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích a Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích.

⁴³ Tento zákon dává za úkol Ministerstvu pro místní rozvoj zpracovat Strategii regionálního rozvoje ČR, blíže specifikuje regionální rozvoj na krajské a obecní úrovni, v oblasti spolupráce s EU zákon vytváří regiony soudržnosti (Zákon 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje).

Podzákoné právní předpisy, které se blíže dotýkají problematiky regionálního rozvoje, jsou Usnesení vlády č. 235/1998 o Zásadách regionální politiky, Usnesení vlády č. 682/2000 o Strategii regionálního rozvoje České republiky (historicky první Strategie), Usnesení vlády č. 560/2006 o Strategii regionálního rozvoje České republiky schvaluje aktualizovat strategii na roky 2007 – 2013, Usnesení vlády ČR č. 344/2013 ke Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020.

Zákon 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Předmětem úpravy zákona 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje je stanovení podmínek pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji s cílem vyváženého rozvoje státu nebo územního obvodu kraje a s tím související působnost správních úřadů, krajů a obcí.

Zákon č. 298/2015 Sb. ze dne 22. října 2015, kterým se mění zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony upravuje podmínky ve třech oblastech (§ 1). První oblastí je poskytování podpory regionálnímu rozvoji. Zde se regionální politika chápe jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů. Ve druhé oblasti upravuje podmínky koordinace a realizace podpory hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Třetí oblast zmiňuje činnost evropského seskupení pro územní spolupráci a to v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropské unie. Pro svůj vlastní účel zákon definuje region jako územní celek, vymezený územními obvody krajů a obcí, jehož rozvoj může být podporován podle tohoto zákona (§ 2). Kromě toho, že cílem podpory regionálního rozvoje je zajištění dynamického a vyváženého rozvoje území ČR, přičemž zřetelem je kvalita života a životní prostředí, by také měla podpora regionálního rozvoje přispět ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu, který povede ke zvýšení hospodářské a sociální úrovně jednotlivých regionů (§ 3).

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 a Program obnovy venkova nemají přímé vazby na EU. Dohoda o partnerství 2014-2020, Národní rozvojové priority ČR pro období 2014+ a Program rozvoje venkova 2014-2020 jsou vytvořeny s přímou vazbou na EU. (Tabulka 11) níže uvádí dokumenty národní úrovně ve dvou programovacích obdobích.

Tabulka 11: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace národní úrovně období 2007 - 2013 a 2014 - 2020

	Programové období 2007-2013	Programové období 2014-2020
Národní úroveň (ČR)	Zákon č.248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje	Zákon č.248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje
	Strategie regionálního rozvoje ČR 2007-2013	Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020
	Národní strategický referenční rámec ČR	Dohoda o partnerství 2014-2020
	Národní rozvojový plán 2007-2013	Národní rozvojové priority ČR pro období 2014+
	Program rozvoje venkova 2007-2013	Program rozvoje venkova 2014-2020
	Program obnovy a rozvoje venkova	Program obnovy a rozvoje venkova

Zdroj: vlastní zpracování

Program rozvoje venkova

Základní programový dokument Program rozvoje venkova ČR na období 2014-2020 schválila Evropská komise dne 26. 5. 2015. Z tohoto programu do českého zemědělství poputuje v příštích letech téměř 97 miliard Kč, 63 miliard z EU a 34 miliard z rozpočtu ČR. Hlavním cílem programu je *„obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím zejména agroenvironmentálních opatření, dále investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinná infrastruktura“*. Kromě toho bude také podporována diverzifikace ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem vytvářet nová pracovní místa a zvýšit hospodářský rozvoj. Podporován bude také komunitně vedený místní rozvoj (metoda LEADER⁴⁴) (Program rozvoje venkova 2014-2020, 2013, on line). (Příloha IV, Tabulka 37, 38) zachycuje přehledně slovní spojení pojmu kultura v souvislostech a to jak v současném, tak i v předešlém programovacím období. V programovacím období 2014 - 2020 je kultura v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

Podpora obnovy a rozvoje venkova v roce 2017

Program navazuje na předešlé programovací období 2007 - 2013, ve kterém existoval Program Podpora obnovy venkova ČR (POV ČR)⁴⁵.

⁴⁴ Metoda LEADER přispívá k lepšímu zacílení podpory na místní potřeby daného venkovského území a rozvoji spolupráce aktérů na místní úrovni.

⁴⁵ Předchůdcem programu byl Program obnovy vesnice.

Tabulka 12: Komparace dotačních titulů Program obnovy venkova 2007 - 2013 a Program obnovy a rozvoje venkova ČR v letech 2014 - 2017

Program	Rok	Dotační tituly - členění
Program obnovy venkova ČR	2007	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova
	2008	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova
	2009	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 - Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci 5 - Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti
	2010	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci 5 – Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti
	2011	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci 5 – Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti
	2012	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci 5 – Podpora zapojení romské komunity do života obce a společnosti
	2013	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova
Program obnovy a rozvoje venkova	2014	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci
	2015	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci
	2016	1 – Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 – Podpora zapojení dětí a mládeže do komunitního života v obci 3 – Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci 5 – Podpora obnovy místních komunikací
	2017	1 - Podpora vítězů soutěže Vesnice roku 2 - Podpora zapojení generací do komunitního života v obci A - Podpora vybudování a obnovy míst aktivního a pasivního odpočinku B - Podpora obnovy a údržby venkovské zástavby a občanské vybavenosti 3 - Podpora spolupráce obcí na obnově a rozvoji venkova 4 - Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci* 5 - Podpora obnovy místních komunikací

Zdroj: vlastní zpracování dle (Dotace a programy, 2012, on line)

* Město Švihov podalo na Ministerstvo pro místní rozvoj žádost o dotaci na obnovu drobných sakrálních staveb: 3 křížků v místní části Lhovice, 2 křížků v místní části Kokšín a 1 křížku v místní části Vosí.

Cílem současného národního dotačního (stejně tak jako minulého) podprogramu je podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí (formou dotace). „Podprogram předpokládá participaci obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi“ (Podpora obnovy a rozvoje venkova v roce 2017, on line). Pro jednotlivé dotační tituly jsou příjemci podpory vymezení a specifikováni zvlášť. Obecně se jedná o obce či svazky obcí. Podprogram spravuje Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (Podpora obnovy a rozvoje venkova v roce 2017, on line). Komparaci vyhlášených dotačních titulů Program (POV ČR) 2007 - 2013 a Program Podpora obnovy a rozvoje venkova 2014 - 2017 ukazuje (Tabulka 12) na předchozí straně.

Nejnižší úroveň, na kterou se vztahuje působnost hlavních dokumentů regionálního rozvoje, nalezneme ve srovnání dvou programovacích období níže (Tabulka 13).

Tabulka 13: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace regionální úroveň období 2007 - 2013 a 2014 - 2020

Regionální úroveň (NUTS II a kraje)	Programové období 2007-2013	Programové období 2014-2020
	Operační programy Národního strategického referenčního rámce 2007-2013 – tematické a regionální operační programy (ROP)	Operační programy Dohody o partnerství 2014-2020
	Strategie rozvoje kraje	Strategie rozvoje kraje
	Program rozvoje kraje	Program rozvoje kraje

Zdroj: vlastní zpracování

Strategie Evropa 2020 a další dokumenty regionálního rozvoje na úrovni EU

Pro Evropskou unii byla vymezena úroveň, které by se mělo dosáhnout do roku 2020. Za tímto účelem Komise stanovila následující (měřitelné) hlavní cíle EU.

Tabulka 14: Strategie Evropa 2020 - pět cílů (priorit) EU do roku 2020

Priorita	Kritérium
1. Zaměstnanost	zaměstnat 75% osob ve věkové kategorii 20-64 let
2. Výzkum a vývoj	investovat do výzkumu a vývoje 3% HDP EU (kombinace veřejných soukromých zdrojů)
3. Změna klimatu a udržitelné zdroje energie	snížit emise skleníkových plynů o 20% ve srovnání se stavem v roce 1990 (nebo dokonce o 30%, pokud k tomu budou vytvořeny podmínky) Zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na 20% Zvýšit energetickou účinnost o 20%
4. Vzdělávání	snížit míru nedokončení studia pod 10% Dosáhnout ve věkové kategorii 30-34 let alespoň 40% podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva
5. Chudoba a sociální vyloučení	snížit alespoň o 20 milionů počet lidí, kteří žijí v chudobě a sociálním vyloučení nebo jsou na pokraji chudoby a hrozí jim sociální vyloučení

Zdroj: vlastní zpracování dle (Sdělení komise Evropa Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění, 2010, s. 5)

Strategie reflektuje současnou situaci, měla by přispět k tomu, abychom z krize vyšli posílení a měla by z EU učinit inteligentní a udržitelnou ekonomiku podporující začlenění a vykazující vysokou úroveň zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti. Evropa 2020 stanoví vizi evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století. Strategie Evropa 2020 předkládá tři vzájemně se posilující priority: Inteligentní růst (rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích), Udržitelný růst (podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje), Růst podporující začlenění: (podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností). Pojem kultura je zmiňován v souvislosti se Stěžejní iniciativou „Digitální program pro Evropu“, kdy je potřeba vytvořit skutečně jednotný trh pro internetový obsah a služby, v rámci kterého by mj. měla být aktivní podpora digitalizace bohatého kulturního dědictví Evropy. Dále se o kultuře hovoří v souvislosti s charakteristikami EU, kdy je konstatována kulturní rozmanitost (Sdělení komise Evropa Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění, 2010, s. 5, 9, 10, 14).

Společný strategický rámec 2014-2020⁴⁶ umožňuje koordinované využití Evropských strukturálních a investičních fondů, kterými jsou Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), Evropský sociální fond (ESF), Fond soudržnosti (CF), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) a Evropský námořní a rybářský fond (EMFF). Finanční alokace - pro ČR jsou vyčleněny prostředky ve výši cca 24 miliard eur.

(Tabulka 15) níže uvádí dokumenty nadnárodní úrovně ve dvou programovacích obdobích, které jsou definovány Evropskou unií.

Tabulka 15: Dokumenty regionálního a rurálního rozvoje - komparace nadnárodní úrovně období 2007-2013 a 2014- 2020

	Programové období 2007-2013	Programové období 2014-2020
Nadnárodní úroveň (EU)	Lisabonská strategie (2000-2010)	Strategie Evropa 2020
	Strategie Evropa 2020 (2010-2020)	
	Strategické obecné zásady společenství pro soudržnost 2007-2013	Společný strategický rámec 2014-2020

Zdroj: vlastní zpracování

⁴⁶ V období 2007-2013 se jednalo o Strategické obecné zásady společenství pro soudržnost.

Strategie regionálního rozvoje ČR a kultura

SRR ČR je základní, střednědobý dokument politiky regionálního rozvoje. V dokumentech SRR ČR je slovo kultura poměrně frekventovaným pojmem. (Příloha IV, Tabulka 39, 40) uvádí přehledně slovní spojení pojmu kultura v souvislostech a to jak v současném, tak i v předešlém programovacím období.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 ve své analytické části hodnotí vývojové tendence faktorů regionálního rozvoje. Oblast kultury „*soustřeďuje škálu aktivit: umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní dědictví, církve a náboženské společnosti, rozhlasové a televizní vysílání, provádění autorského zákona a další. ... Neprofesionální aktivity jsou zaměřeny především na lokální či regionální tradice, které jednak zvyšují atraktivitu území pro cestovní ruch, ale zejména posilují identifikaci a vazby obyvatel s regionem, v němž žijí*“ (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020, 2013, s. 36). Dále je konstatováno, že proces globalizace je hrozbou pro regionální a lokální kulturu, přičemž proti globalizaci stojí živé místní tradice a identifikace obyvatel s jejich regionem.

4.3 Souhrn teoretických poznatků

Teoretické zázemí získané z vypracovaných předchozích kapitol napomůže k dosažení cíle, jímž je zjistit, jaký význam mají velikonoční zvyky tradice a obyčeje na Švihovsku v životě lokálního společenství a v rozvoji lokality Švihovsko.

Kultura působí na odlišnost rozvoje obcí, měst a regionů i jako diferencovaný faktor (Heřmanová, 2009, s. 181). Určité společenství sdílející soubor kulturních hodnot ovlivňuje míru prosperity tohoto společenství (Nováček, 2010, s. 340). Lokální kultura je relativně autonomní, regionálně, časově i prostorově ohraničený kulturní systém, jež zahrnuje artefakty a sociokulturní regulativy, obyčeje, mravy (Mates, Wokoun, 2001, s. 53). Co by autor této diplomové práce, se ztotožňuji s Karlovou, která vnímá lokální tradice jako svazující, vytvářejí zřetelné normy a stabilní hodnoty (Karlová, 2013, s. 55) a vnímám tradice jako významnou součást lokální kultury, přičemž součást tradic tvoří obyčeje a zvyky. Kandert považuje zvyk jako možný či typ chování, který má dlouhou dobu trvání, je ustálený a rozpoznatelný v rutinním chování (Kandert, 2007b, s. 1232).

Úroveň kulturního života je jedním z výrazných indikátorů úrovně lokální ekonomiky. Důležité je proto zachycení místních tradic, jelikož mají vypovídající hodnotu o hospodářských parametrech vznikajících z místního potenciálu (Lokální - ekonomika, 2015, on line). V postindustriálním období kultura jako ekonomicky emancipovaný samostatný sektor svojí dynamikou předstihuje efektivitou a ziskovostí tradiční výrobní odvětví. Ekonomické stimuly včleňují českou kulturu do globálního prostředí (Patočka, 2008c, s. 33).

Striktně není možné oddělit hmotnou část daného kulturního projevu od jeho nehmotné části a naopak. Četné kulturní zvyklosti či jevy propojují jisté artefakty, např. Velikonoce a kraslice (Zemánek In. Heřmanová, 2008b, s. 66). Velikonoce patří mezi tradice, mají různé slavení, patří do kultury, zejména do lokální kultury. Kultura se dnes podílí na vytváření příjmů státních a komunálních rozpočtů, vytváří nové pracovní příležitosti (Heřmanová, 2009, s. 181).

Z hlediska zaměření diplomové práce a stanoveného cíle lze souhlasit s Heřmanovou, že dobrovolné a spontánní dodržování určitých tradic se stává významnou součástí lokálního a sociálního života. Kulturně historické tradice jsou důležitým faktorem pro udržování vztahu k území. Novodobé tradice spíše pomáhají formovat vztahy obyvatel k samosprávným institucím a státu (Heřmanová, 2009, s. 279, 280).

Rostoucí význam regionů vytváří i sociálně - kulturní dimenze. Na jedné straně dnes dochází k „odstraňování“ hranic a prostorové vzdálenosti, na druhé straně vzrůstá potřeba snadno identifikovatelných a přehledných regionů ve smyslu „životních prostředí“ (Ježek, 2008, s. 285, 286). Autor diplomové práce vnímá rozdíl mezi lokalitou a regionem, kdy region představuje širší území. Potřebám této diplomové práce pro označení regionu (vnější zóna) nejvíce odpovídá přirozený region, jenž lze označit za vztahově provázaný celek. Pro potřeby organizace a výkonu veřejné správy a územní samosprávy jsou vymezovány administrativní regiony. Tyto uměle vytvořené regiony v této diplomové práci nejvíce korespondují s lokalitou (vnitřní zóna). Vztah mezi funkčním uspořádáním a správním vymezením regionu má zásadní význam pro řešení rozvojových problémů. (Regiony a regionalizace, on line).

Regionální rozvoj je z hlediska EU spojován s vyššími územně samosprávnými celky (kraje) nebo s oblastmi NUTS 2. Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020 řadí mezi hlavní faktory regionálního rozvoje kulturní potenciál, cíle EU a jejich

politik, organizaci veřejné správy. Frekventované hledisko pro sledování a realizování rozvoje jednotlivých území, je hledisko lokální, jde o uskutečňovaný rozvoj v místě, toto vymezení splňují obce či města. Tento místní ekonomický rozvoj nabízí prostor pro spolupráci místních orgánů veřejné správy, soukromých subjektů, neziskových organizací a místních komunit. Výše jmenovaní mají na místní úrovni možnost společné spolupráce vedoucí ke zlepšení místní ekonomiky, významný vliv na krajinu a příležitost zapojit se do rozvoje a kulturního života obce. Spolupráci těchto subjektů dochází také ke zvýšení konkurenceschopnosti a zajištění udržitelného rozvoje příslušné oblasti (Stejskal, Kovárník, 2009, s. 22 - 25)

Bylo zjištěno, že kultura náleží k endogennímu strategickému přístupu, který předpokládá, že region nevnímáme jako územně-administrativní celek, ale že se na region pohlíží jako na celek, jehož integritu vytvářejí i ekonomické a sociální vazby, společné zájmy všech aktérů regionálního rozvoje a regionální identita. Hnací silou regionálního rozvoje jsou místní a regionální aktéři (obyvatelé, podnikatelé, politici), kteří sami nejlépe dokážou stanovit strategické cíle a kontrolovat rozvojový proces (Ježek, 2014, s. 41).

Jeví se, že kultura je součástí některých teorií, proto se, co by autor, přikláním z hlediska ladění práce a stanovení cílů k institucionálním přístupům. Institucionální směry regionálního rozvoje ve vztahu k venkovu zvýrazňují důležitost zdrojů pro rozvoj regionu, které jsou spojeny přímo s jeho obyvateli. Jedná se o instituce, znalosti, normativní kulturu, schopnost vytvářet spolupráci uvnitř občanských a podnikatelských sítí (Klufová, 2015, s. 27).

Zjištěné a objasněné výsledky z teoretického zázemí budou oporou pro vypracování následujících kapitol, které se věnují sekundární a komparativní analýze dat o slavení Velikonoc na Švihovsku a empirickému šetření o vlivu a významu velikonočních tradic na rozvoj Švihovska.

5 Sekundární a komparativní analýza dat o slavení Velikonoc na Švihovsku

5.1 Metodologická vsuvka

Prvním dílčím cílem následujícího oddílu diplomové práce je vymezení zájmového území (kapitola 5.2). Autor velmi pečlivě zvažoval možnosti, jak uchopit a vymežit územní prostor, pro vlastní sledování zvoleného jevu a podle jakých kritérií jej vymežit a rozčlenit na vnitřní a vnější zónu. Proto jako podklad pro identifikaci zájmové lokality autor zvolil a použil metodu kartografické vizualizace (viz s. 18), kdy teoretickou a empirickou část diplomové práce propojuje sekundární a komparativní analýza, právě s oporou ve vymezení území pomocí zmíněné kartografické vizualizace, proto, aby bylo ohraničeno konkrétní území pro následné sledování zvoleného jevu, a to slavení Velikonoc (jako z jedné z tradic) v lokalitě Švihovsko. Velikonoce již zmíněné v teoretické části (viz s. 29) rozšiřují teoretické zázemí práce o autorem zpracovanou komparaci slavení tradic Velikonoc, neboť na ně bude zaměřen empirický výzkum jako na „žitý“ kulturní prvek, který je v různých lokalitách a různým společenstvím „žitý“ odlišně. A to je právě to, co autora této práce, v rámci plnění cíle práce, zajímá.

Velikonoce jsou tedy nejprve analyzovány a komparovány z pohledu pojetí jejich slavení (kapitola 5.3.1) a podle způsobu slavení v církevním a lidovém roce (kapitola 5.3.2) a následně pak už konkrétně sledovány přímo ve vymezeném zájmovém území (kapitola 5.3.3), kde je pozornost věnována nejprve kronikám a dalším regionálním dokumentům a dostupným datům, vztahujícím se ke sledované problematice. Snazší dostupnost studování kronik umožňuje Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů Portafontium⁴⁷. Při využití výpovědní hodnoty původních primárních dat pro sekundární analýzu je potřeba počítat s osobností daného zapisovatele (kronikáře), zápis může ovlivnit osobní povaha či pro jednotlivce odlišné hodnoty, náboženské přesvědčení, sociální status, fáze trvání (životnosti) daného jevu (zvyku), časové období (mezíky

⁴⁷ Státní oblastní archiv v Plzni a Generální ředitelství státních bavorských archivů v Mnichově realizují společný přeshraniční projekt, který umožňuje v minulosti násilně roztržené archivní fondy znovu spojit do jednoho virtuálního celku. Dochází k tomu pomocí rozsáhlé digitalizace, resp. pomocí digitálních médií (společná webová prezentace a virtuální rekonstrukce na internetu).

mohou být televize, internet), kulturní posun společnosti nebo dokonce porozumění a pochopení starého zápisu. Zápisy jednotlivých údajů jsou závislé většinou pouze na vůli zapisovatele, je třeba na ně pohlížet v jaké souvislosti či za jakým účelem byly pořízeny. Tyto zápisy jsou zpracovány v první části výše zmíněné kapitoly (Velikonoce v kronikách a regionální literatuře v zájmové lokalitě Švihovsko). Výpis a sumarizaci těchto textů obsahuje (Příloha VIII).

Další část výše zmíněné kapitoly (Velikonoce dle výzkumu současné podoby lidové kultury 2008 v lokalitě Švihovsko) umožňuje provést ucelenější komparaci a analýzu dat, neboť využívá jako vstupní údaje data dostupné z výzkumu⁴⁸ Současná podoba lidové kultury v ČR 2008, z každé sídelní lokality bylo v původním výzkumu odpovídáno na stejné, většinou uzavřené otázky.

Dosavadní získané poznatky obrazu studovaného území a v něm vyskytující se prvky Velikonoc z kapitoly 5 budou vědomostním podkladem pro empirické šetření v kapitole 6, kde pro získání vstupních dat bude uplatněna metoda semistandardizovaného rozhovoru (viz s. 18).

5.2 Vymezení zájmového území Švihovsko

Motto

Region není něco, co člověk vymezí, nýbrž to něco, co musí uznat (P. Vidal de la Blache, 1912)

Švihovsko historicky tvořilo jižní hranici tzv. západočeského pravěkého sídelního areálu, jehož centrum bylo situováno v Plzeňské kotlině. Zde se mísily vlivy středočeské a jihoněmecké oblasti. Švihovsko v minulosti nebylo uzavřené a samostatně se vyvíjející území v lokalitě, ale i dále v okolí se vyskytuje řada archeologicky významných nalezišť (Hůrková, Tetour, 2001, s. 4).

V lokálním/regionálním rozvoji operují aktéři, které můžeme rozdělit do tří skupin, kdy se jedná se o podniky, soukromé domácnosti (jednotlivci) a veřejný sektor (stát)⁴⁹.

⁴⁸ Data pro výzkum byla získána prostřednictvím dotazníku. Dotazník byl připraven pod garancí Národního ústavu lidové kultury okruhem odborníků na danou problematiku.

⁴⁹ Národní hospodářství se člení na sektory. Podle odvětví se člení na odvětví výroby a odvětví služeb. Podle vlastnictví se rozlišuje soukromý sektor a veřejný sektor, který se podle charakteru uspokojování potřeb dále člení na sektor společenských potřeb (veřejná správa, armáda, policie, justice),

Uvedené členění dle sektorů, ve kterých operují aktéři (např. Ježek 2014 či Binek 2009), je zohledněno v kritériální tabulce⁵⁰ vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42). Záměrem bylo také vymezit studované území prostorově, ve smyslu vnímaného („žitého či zakořeněného“) území, jež spravují a navenek reprezentují⁵¹ stávající, již institucionalizované⁵² orgány.

Kritériální tabulku vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42) tvoří dvě části. První část charakterizuje abecedně řazená jednotlivá sídla, jedná se o jejich katastrální území včetně výměry, obec podle zařazení v systému LAU 2, okres podle zařazení v systému LAU 1, počet obyvatel a počet domů. Druhá část sumarizuje lokality podle 11 zvolených hledisek (kritérií). Administrativní vymezení tvoří obec Švihov⁵³ 1989, obec Švihov 2016 a matriční obvod Švihov. Spolupráce obcí je reprezentována Mikroregionem Běleč. Jednotlivé sektory národního hospodářství podle vlastnictví jsou zastoupeny - státní sektor pošta Švihov 340 12, soukromý sektor zemědělské družstvo Agromachine Švihov. Charaktery uspokojování potřeb zastupuje zájmový sektor - okrsek hasičů č. 28 Švihov a římskokatolická farnost Švihov, lidský faktor reprezentuje školní obvod Švihov, zástupcem společenských potřeb je policejní okrsek Švihov. Geografické hledisko představuje Evropsky významná lokalita Švihovské hvozdy. Zjištěné výsledky, přehled charakteristiky a četnost sledovaných hledisek přehledně sumarizují tabulky (Tabulka 16, 17). Pro stanovení vnitřní zóny (jádra) byla stanovena podmínka, že daná sídelní lokalita musí být zastoupena v 8 a více stanovených hlediscích⁵⁴ uvedených v kritériální tabulce vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42). Seznam sídel byl postupně abecedně řazen do zmíněné tabulky podle výše uvedených hledisek. Jednotlivá sídla (katastrální území) byla vizualizovaná vždy dle jednotlivých hledisek do samostatných map (Příloha VI, Obrázek 7 až 17). Následně byly údaje přeneseny do jedné mapy, získaná sjednocená

sektor lidského faktoru (školaství, kultura, zdravotnictví), sektor poznání a informací (vědu a výzkum, uchování a distribuce informací, masmédiá), sektor technické infrastruktury (rozvoj vody a energií, doprava, spoje), sektor soukromých statků (bydlení a ostatní soukromé statky, sektor existenčních jistot (zaměstnanost, sociální zabezpečení, tvorba a ochrana životního prostředí). Podrobněji např. (Ježek, 2014, s. 5) či členění aktérů dle Binka na aktéry sektoru veřejného, podnikatelského či neziskového. Podrobněji (Binek, kolektiv, 2009, s. 41).

⁵⁰ Název „kritériální tabulka“ je používán, jelikož vychází z určité sady použitých kritérií. Další možná kritéria pro vymezení regionu by mohla být např.: obvod hřbitova, obvod zdravotní středisko, povodí. Alternativním názvem by mohl být název „tabulka vymezení území“.

⁵¹ Podrobněji (Chromý, Semian, Kučera, 2014, s. 262).

⁵² Instituce lze charakterizovat jako určitá společenská pravidla či omezení. Ve svém důsledku v určitých mezích ovlivňují vzájemnou interakci všech jedinců ve společnosti a vytvářejí politické a ekonomické vztahy mezi lidmi. Těmto společenským institucím jsou podřízené organizace, které v lidské společnosti tvoří strukturované subjekty. Výše uvedená kritéria znázorňují jednotlivé mapy kartografické vizualizace (Příloha VI, Obrázek 7 až 17).

⁵³ Obec Švihov je jakožto kritérium použita dvakrát a to v různém časovém období. Vzájemnou komparaci lze porovnat její vývoj v čase (sloučení, rozluka).

⁵⁴ Jednoduchý statistický výpočet medián z 11 stanovených hledisek je roven 6. Pro stanovení vnitřní zóny byla kritéria zpřísněna na 8 a to i proto, že se více blíží charakteristice současného administrativního uspořádání obce (města) Švihov, přičemž zůstává ještě dostatečný prostor pro zohlednění přirozeného regionu, jenž lze označit za vztahově provázaný celek (teoretická opora viz s. 36).

legenda se stala podkladem pro vymezení vnitřní a vnější zóny (jádro a periférie) lokality Švihovsko (Obrázek 2).

Ukázalo se, že se sídelní lokality v závislosti na konkrétně vybraném hledisku v rámci sledovaného území různě seskupují, vnitřní a vnější zóna vykazuje různou míru perifernosti a exponovanosti. Mnoho obcí je tvořeno několika sídly, která mají zpravidla statut části obce⁵⁵ a jsou od sebe navzájem prostorově oddělena. Sídelní rozdrobenost obce ovlivňuje její rozvojové předpoklady.

Při sestavování kritériální tabulky vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42) pro kartografickou vizualizaci bylo zjištěno, že jednotlivé organizace či úřady nepožívají či nerozlišují stejnou terminologii (obec, místní část⁵⁶, vesnice), mají různě členěná či nazývaná jednotlivá sídla v rámci svého uspořádání či správního obvodu. To je důvodem, proč u některého sídla (lokality) nejsou v tabulce uvedena příslušná data, jsou však zohledněna (započtena) v rámci vyššího celku (obec, místní část). ČSÚ používá např. členění u obce Nezdice: Dolní Nezdice, Horní Nezdice (v současnosti se jedná spíše jen o místní název); obec Nová Ves: Lužanská Nová Ves, Nová Ves; obec Němčice: Němčice, Nový Hernštejn; obec Úboč: Stará Hut', Úboč. Jednotné používání názvů (hierarchie) podle různých hledisek není ani v obci Chudenice u sídel: Bažantnice, Výšensko. Údaje za samoty⁵⁷ či menší sídla, jež nemají vlastní katastrální území a přísluší do hierarchicky vyššího celku (leží v katastru své obce), nebývají uváděny jako místní část, ale jen jako místní název či díl, jsou v tabulce obsaženy ve vyšší administrativní jednotce (celku). Příkladem může být místní název: Malá strana (místní část Svrčovec, obec Dolany), Vodotečský dvůr (obec Červené Poříčí), Na Hrobárně (obec Švihov), Černovec (obec Měčín), Trní (místní část Nedanice, obec Měčín).

Pokud má dané sídlo vlastní katastrální území totožné s názvem sídla, je v kritériální tabulce uváděn kód katastrálního území. V případě, že sídlo vlastní katastrální území nemá, je uveden název KÚ⁵⁸, kam náleží.

⁵⁵ „Část obce je evidenční jednotka vytvářená budovami s čísly popisnými a čísly evidenčními (§ 31) přidělenými v jedné číselné řadě, která leží v jednom souvislém území“ (Zákon č. 128/2000 Sb., §27 (2)).

⁵⁶ Zpravidla se označují jako část obce (dříve osada), často se v obdobném smyslu používají termíny místní část nebo čtvrť. Lze použít i označení vesnice. Sídelní jednotka či lokalita má samostatnou řadu čísel popisných a evidenčních, obvykle je totožná s katastrálním územím. Pro potřeby různých statistik či zveřejněných dat bývají k dispozici mnohdy data pouze za celou obec, není tedy uvažováno s jednotlivými místními částmi obce. Takto obvykle vznikají nepřesnosti, protože (podle libovolného kritéria) se místní části schovávají za charakteristiky dominantní obce. Český statistický úřad rozlišuje pojmy: evidenční část obce (odpovídá definici podle zákona o obcích) a statistická část obce (díl) – část evidenční části obce patřící do téhož samosprávného celku. Termín „část obce“ používá zákon o obcích, jinak výklad označení „část obce“ není jednotný v tom, zda jde o tentýž terminologický význam či je míněna část obce v obecném významu.

⁵⁷ V kritériální tabulce není uvedena např. samota Trštýn, jedná se o místní název v místní části Malechov v obci Dolany.

⁵⁸ V kritériální tabulce je uveden název katastrálního území zkráceně, v kartografické vizualizaci je uveden celý název včetně kódu.

Z kritériální tabulky vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42) vyplývají skutečnosti, které charakterizují stanovenou vnitřní a vnější zónu, komparaci jednotlivých zón přehledně ukazují (Tabulka 16, 17). Následující (Obrázek 2) ukazuje vizualizaci studovaného území podle zón. Stanovení vnitřní a vnější zóny Švihovska umožní v empirické části tyto zóny komparovat. Vnitřní zónu lze pro potřeby diplomové práce vnímat jako lokalitu (jádro), vnější zónu jako region (periferii). Vnitřní zónu tvoří Bezděkov (KÚ Třebýcinka), Červené Poříčí, Jíno, Kaliště, Kamýk, Kokšín, Lhovice, Mezihoří, Stropčice, Švihov, Těšnice (KÚ Kamýk), Třebýcinka a Vosí, žije zde 1950 obyvatel v 801 domech. Celé Švihovsko obývá 7947 lidí v 3630 domech.

Tabulka 16: Charakteristika Švihovska podle stanovených zón

Charakteristika	Vnější zóna (celkem)	Vnitřní zóna (z toho)
Vymezený počet sídel lokalit	74	13
Vymezený počet katastrální území	56	11
Vymezený počet obcí LAU 2	19	3
Vymezený počet okresů LAU 1*	3	1
Vymezený počet obyvatel	7947	1950
Vymezený počet domů	3630	801
Celková výměra KÚ v ha**	25413	4119

Zdroj: vlastní zpracování dle (Příloha V, Tabulka 42)

* Do okresu (LAU 1) patří sídel: Klatovy: 61, Domažlice: 7, Plzeň jih: 6.

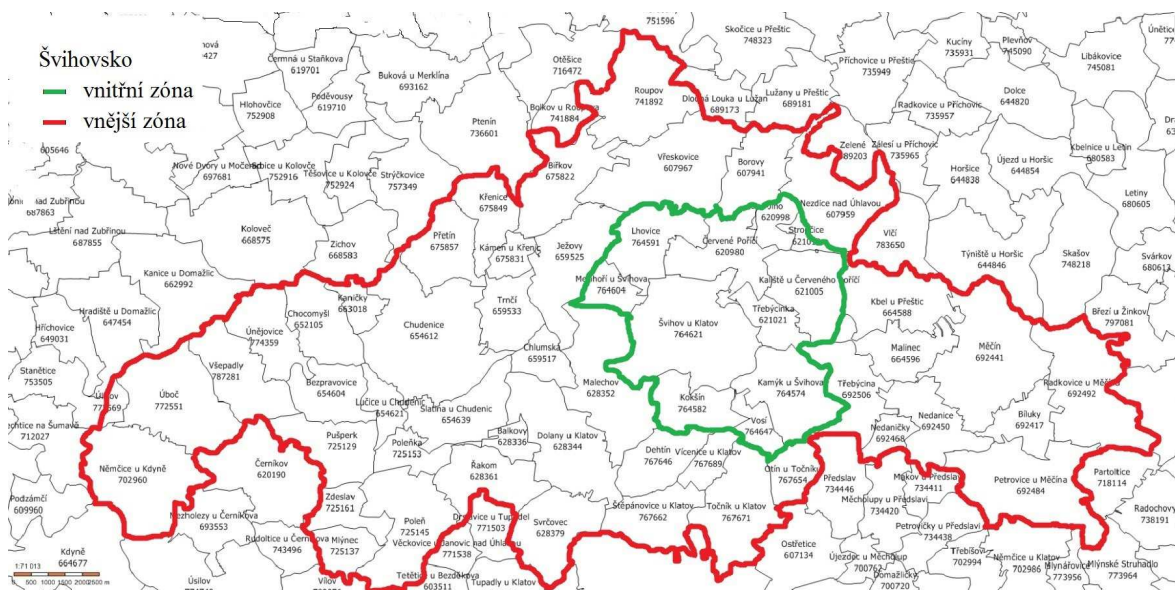
** Z celkového počtu výměry zaujímá okres Domažlice 3091 ha, Klatovy 19627 ha, Plzeň - jih 2695 ha.

Tabulka 17: Četnost hledisek zařazení lokalit Švihovska podle zón

Hledisko	Celkem Švihovsko: 74 sídel	Jádro: 13 sídel
Obec Švihov 1989	17	13
Obec Švihov 2016	11	11
Matriční obvod Švihov	15	13
Mikroregion Běleč	52	13
Pošta 340 12	36	13
Zeměd. družstvo	21	13
Okrsek hasičů č. 28	11	6
Farnost Švihov	53	13
Školní obvod	36	13
Policejní okrsek Švihov	46	13
Švihovské hvozdy	12	2

Zdroj: vlastní zpracování dle (Příloha V, Tabulka 42)

Obrázek 2: Kartografická vizualizace Švihovsko vnitřní a vnější zóna

Zdroj: vlastní zpracování dle přehledové mapy CZUK (Přehledová mapa, 2016, on line); Poznámka: zakresleno podle KÚ, malé sídelní lokality (bez vlastního KÚ) Andělice, Babice, Bažantnice, Bezděkov, Bělýšov, Býšov, Hráz, Komošín, Lužanská Nová Ves, Mečkov, Mstice, Nová Ves, Osobovy, Sekrýt, Těšnice, Zderaz, Výrov, Výšensko nejsou zviditelněné, vnější zóna (periferie) je vymezena červeně, užití zóna (jádro) je vymezena zeleně.

Stanovené území (Obrázek 2) bylo vymezeno na základě kritériálního vymezení Švihovska (viz podrobněji kapitola 5.2) a rozčleněno na vnitřní a vnější zónu (jádro a periferie). V takto vymezeném území bude sledován zvolený jev, tj. slavení Velikonoc, jež je předmětem následující kapitoly.

5.3 Komparace způsobu slavení Velikonočních svátků v dostupných zdrojích a literatuře

Bez ohledu na vyznání všichni vnímají Velikonoce jako symbol přicházejícího jara. Přinášejí zvěst o životodárné očišťující síle přírody i člověka. Někdo slaví Velikonoce v souladu s liturgickou tradicí, jiný vítá Velikonoce jako symbol přicházejícího jara třeba pomlázkou (Zindelová, 2011, s. 5).

5.3.1 Pojetí Velikonoc

Velikonoce náleží k vrcholům liturgického (církevního) roku. Pro křesťany jsou Velikonoce nejdůležitějšími svátky. Představují oslavu zmrtvýchvstání Krista. Svátek jeho

narození se slaví o Vánocích. Vánoce a Velikonoce tvoří hlavní osu liturgického roku (Vondrušková, 2004, s. 99). Velikonoce mají zakotvení i v občanském kalendářním roce. Pro mnoho lidí zůstává smysl svátků jara skryt anebo je upozaděn ve stínu Vánoc, které v dnešní době představují sváteční dominantu občanského roku (Frolcová, 2001, s. 9). Na slavení a prožívání Velikonoc se odráží geneze velikonočních obřadů a obyčejů vycházející z nejstarších forem myšlení člověka. Reflektuje se zde i myšlení člověka spjata s poznáváním kontinuity života, sekuralizace a sociální prostředí. Většinou také nelze zjistit, zda obyčejové chování vychází z víry, pověr, rodinné či lokální velikonoční tradice (Frolcová, 2001, s. 15).

Velikonoce svým významem posilují naději obnovy vegetačního cyklu v hlavní době zahájení zemědělských prací, taktéž ochranu budoucího zdraví a obživu rodiny. Víra v kontinuitu života umocněna svátečností těchto dní ukazuje na jednu z prvotních forem kultury člověka, jež obsahuje názor na svět. Mimo vrstvu čistě velikonočních hospodářských obyčejů jsou pro delší období přechodu od zimy až k létu typické další lidové obřady a obyčeje (Frolcová, Šťastná, 2007, s. 1122). Většinou nelze zjistit, z čeho obyčejové jednání vychází⁵⁹. Východiskem může být výra, pověra, může také zůstat v lokální či rodinné velikonoční tradici pro jiné hodnoty (Frolcová, 2001, s. 15). Každý rok znovu ožívají jarní svátky, Velikonoce. Velikonoční slavení má více historických vrstev. Ty stojí nezávisle vedle sebe, nebo se setkávají. Mohou to být jevy křesťanské a mimokřesťanské povahy. Vycházejí mohou z venkovského rolnického prostředí, městského prostředí, ale i z koledování dětí (Frolcová, 2001, s. 16). Velikonoce jsou pohyblivé svátky, každý rok se slaví v jiný termín. Nejdříve možný datum, na které může Velikonoční neděle připadnout, je neděle 22. března. Nejpozdější datum vychází na 25. dubna. Křesťanské Velikonoce mají každoročně svůj čas přesně určený v liturgickém roce. Lidové Velikonoce, takto přesně určit nelze, většinou nejsou spojeny s jediným termínem. Prolínají se delším kalendářním obdobím přechodu zimy a jara (Frolcová, 2001, s. 16).

Velikonoční myšlenka obnovy sdružila pozemské a posvěcené, křesťanské a mimokřesťanské projevy. Mnohé projevy ztratily všechn význam a existují jako symboly velikonočního času. Některé symboly nám esteticky zdobí domácnosti. Příkladem může být kytice kočiček či jiných ratolestí uprostřed svátečního stolu nebo proutěný věnec s vejci zavěšený na vstupních dveřích. Pro člověka z dřívějších dob a jiného myšlení by

⁵⁹ Smyslem obyčejových a obřadních projevů bylo podpořit úspěch v hospodářství i v rodinném životě (Frolec, 1984, s. 101).

tato výzdoba znamenala naději a byla by optimistickým projevem víry v pokračování života (Frolcová, 2001, s. 42).

Oslava Velikonoc má různý průběh, v jednotlivých regionech se liší i podle místních zvyklostí. Velikonoce jsou začátkem jara, tedy jsou s příchodem jara spojovány. To, že náleží mezi hlavní křesťanské svátky - „vzkříšení“, je veřejnosti často ještě méně známé než oslava Vánoc. Většina lidí má raději Velikonoce než Vánoce. Je delší den a zpravidla i lepší počasí, což umožňuje větší požitek. Obvykle se tak horečnatě neuklízí, nakupování dárků neznamena náročné vymýšlení, je omezeno jen na určitý a lehký dostupný sortiment. Jsou to mnohem volnější dny, které neoplývají okázalostí (Hubinková, kolektiv, 2008, s. 105 - 106). Velikonoce se dříve nazývaly Červené svátky⁶⁰. Vejce načerveno barvili už pohanští Slované. Ve středověku červená barva kraslic představovala symbol Kristovy krve prolité za spásu lidstva. V lidové tradici se věřilo, že červená vajíčka mají magickou moc a mohou přivolat nebo udržet lásku (Zindelová, 2011, s. 17, 18).

Ze všech slavených svátků mají Velikonoce nejdelší přípravné období (Frolcová, 2001, s. 80). Samotnému velikonočnímu třídní předchází 40 dnů přípravných, tzv. postních a po třídní následuje dalších 50 dnů, během kterých se velikonoční mystérium dovršuje. Prvním významným dnem, ohlašujícím příchod postního období, tedy času přípravy na oslavu a přijetí velikonočního poselství, je Popeleční středa. „*Svátečnost těchto dní je založena na víře v kontinuitu života a jeví se jako jedna z prvních forem kultury člověka se světonázorovým obsahem*“ (Frolcová, Šťastná, 2007, s. 1122).

Tabulka 18: Velikonoce - tradicionalita obcí Čech a Moravy

Dodržování tradic, zvyků a oslav	Velikostní kategorie obce dle počtu obyvatel, Čechy		Velikostní kategorie obce dle počtu obyvatel, Morava		Čechy	Morava	Česká republika
	0-1000	nad 10 000	0-1000	nad 10 000	celkem	celkem	celkem
Vynášení Morany	4	13	8	22	5	9	7
Velikonoční dětské občůzky s řehačkami	22	3	49	22	20	45	28
Velikonoční koledy s pomlázkami	95	94	97	95	95	97	96

Zdroj: (Heřmanová, 2008b, s. 81), upraveno

⁶⁰ Červená barva je barva krve, je symbolikou života obecně. Bývá proto součástí objektů znázorňujících obrodu a zdar. Červeň je o Velikonocích tak významná veličina, že se celé Velikonoce někde nazývaly Červené svátky (Langhammerová, 2008, s. 22). Původně slovo krásný znamenalo červený. Odtud může vycházet i jedno zdůvodnění možného pojmenování velikonočních vajíček kraslice (Zindelová, 2011, s. 17).

(Tabulka 18) na předchozí straně vykazuje tradicionalitu Velikonočních prvků obcí Čech a Moravy podle velikostní struktury sídel, v rozčlenění na Čechy a Moravu - % kladných odpovědí týkajících se dodržování jednotlivých zvyků v obci.

5.3.2 Velikonoce v církevním a lidovém kalendářním roce

Kalendářní zvyky a obyčeje je možno posuzovat ze dvou pohledů, které lze označit jako církevní (křesťanský) rok a rok lidový (občanský). V praktickém životě nelze tyto dvě sféry přísně izolovat. Liturgické předpisy stanovují mnoho zásad, lidé ovšem v reálném životě upřednostňují vlastní rozum a mnohé záležitosti si přetvářejí dle vlastních potřeb. Z předepsaných zásad se postupem času dodržovaly jen některé. Lidé si organizují život podle vlastních hledisek, dělí jej mezi církev a světskou zábavu. Při práci s dochovanými historickými fakty musíme mít na paměti, že církevní rok je ovlivňován určitou ideologickou normou, v lidovém roce to znamená skutečnost, že se propojuje oficiální s neoficiálním (Vondrušková, 2015, s. 10). „*Svátek není jenom den, kdy se nepracuje, ve svátek se slaví. Slavením se k něčemu přihlašujeme, činíme jeho slávu slávou a chválou svou, a tím říkáme, čím jsme nebo bychom chtěli být*“ (Třeštík, 1999, s. 153). „*Lidové Velikonoce směřují k pozemskému dobru, křesťanské evokují k hledání hodnot nadpozemských, duchovních,*“ (Frolcová, 2001, s. 22).

V 6. století byl přijat alexandrijský způsob výpočtu data velikonočních svátků. Východiskem slavení Velikonoc se stala zásada, slavit je po jarní rovnodennosti (21. březen) a zároveň po prvním jarním úplňku (Vondrušková, 2004, s. 100). Naposledy se výpočtu Velikonoc vyjadřoval vatikánský všeobecný koncil. V šedesátých letech 20. století se uvažovalo o slavení Velikonoc vždy v určitou neděli v gregoriánském kalendáři. Ke shodě nedošlo (Zindelová, 2011, s. 19).

Církevní kalendářní rok

V uplynulých letech výrazně poklesl počet věřících osob. Danou skutečnost mohou ovlivňovat sociodemografické znaky, sekularizace společnosti, morálka, vliv konzumní kultury a globalizace. „*Vývoj náboženství je skutečně téměř identický s rozvojem lidské kultury, protože náboženství je vždy součástí lidské kultury,*“ (Jandourek, 2010, s. 42). Následující (Tabulka 19) porovnává skladbu obyvatelstva podle víry v posledních dvou SLDB.

Tabulka 19: Skladba obyvatelstva ČR podle víry 2001 a 2011

	2001	2011
Věřící	3 288 088	1 463 584
Věřící nehlásící se k církvi*	xxx	705 368
Bez víry	6 039 991	3 604 095
Neuvedeno	901 981	4 662 455
Obyvatelstvo celkem	10 230 060	10 436 560

Zdroj: vlastní zpracování dle (Věřících hlásících se k církvím výrazně ubylo, 2016, on line)

* Nově zavedená kategorie. Pokud se vychází pouze z osob, které zodpověděly otázku o víře, relativní podíl věřících se přes pokles jejich absolutního počtu oproti minulému sčítání mírně zvýšil.

Liturgický kalendář představuje seznam církevních svátků jednoho roku. Je uspořádaný podle dní a to jak pevných i pohyblivých (Zindelová, 2011, s. 30). Pohyblivé svátky patří do christologického cyklu, v církevním životě mají přednost před svátky pevnými. Pohyblivé svátky připomínají ukřižování a Zmrtvých vstání Ježíše Krista. Jelikož se tyto události staly v době židovského pesachu, který se určoval dle chodu měsíce, jsou tedy pohyblivé i křesťanské Velikonoce (Vondrušková, 2015, s. 99).

Před upořádáním jednotlivých okruhů církevního roku slavili křesťané jako sváteční den neděle. Neděle byla prvním dnem v týdnu, týden tvořil základní jednotku liturgického roku. Velikonoce jsou již od druhého století základem církevního roku. Ve čtvrtém století je doplnily Vánoce, jež oslavují narození Krista. V průběhu dalších generací se oba okruhy rozšířily o přípravná období (Zindelová, 2011, s. 40). Následující (Tabulka 20) níže zobrazuje přehledně chronologické pořadí liturgického roku. Velikonoční sváteční okruh je v tabulce zvýrazněn.

Tabulka 20: Chronologické pořadí liturgického roku

Název období	Začátek	Konec
Doba adventní	čtyři neděle před adventními svátky ⁶¹	do odpoledne 24. prosince
Doba vánoční	Narození Páně	do Křtu Páně (neděle po 6. lednu)
První liturgické mezidobí	pondělí po svátku Křtu Páně	úterý před Popeleční středou
Doba postní	Popeleční středa	odpoledne Zeleného čtvrtka
Velikonoční tridium	večerní mše na Zelený čtvrtek	neděle Zmrtvýchvstání Páně
Doba velikonoční	slavnost Veliké noci (ze soboty na neděli)	Svatodušní neděle (slavnost Soslání Ducha svatého)
Druhé liturgické mezidobí.	pondělí po slavnosti Soslání Ducha svatého	sobota před 1. adventní nedělí

Zdroj: vlastní zpracování dle (Zindelová, 2011, s. 41, 42) a (Vavřínová, 2006, s. 22)

⁶¹ Doba adventní trvá od prvních nešpor neděle, jež připadne na období 27. listopadu až 3. prosince.

Tabulka 21: Velikonoce v liturgickém roce

Masopust				
Doba postní	Popeleční středa (Škaredá)			
	1. neděle postní - Černá (Pytlová)			
	2. neděle postní - Černá (Pražná)			
	3. neděle postní - Kýchavá			
	4. neděle postní - Družebná			
	5. neděle postní - Smrtná			
	6. neděle postní - Květná			
Velikonoce	Modré pondělí	Svatý týden všední dny		
	Šedivé (Žluté) úterý			
	Sazometná středa			
	Zelený čtvrtek		Svatý týden třidenní	
	Velký pátek			
	Bílá sobota			Vzkříšení
	Hod Boží velikonoční			
	Pondělí velikonoční (Červené)		Velikonoční oktáv	
	2. neděle velikonoční (Provodní, Bílá)			
	Doba velikonoční	3. neděle velikonoční		
4. neděle velikonoční				
5. neděle velikonoční				
6. neděle velikonoční				
7. neděle velikonoční				
Hod Boží svatodušní				
Letnice				

Zdroj: vlastní zpracování dle (Frolcová, 2001, s. 50)

Poznámka: Postní doba začíná Popeleční středou a trvá 40 dní (krom nedělí). Celá doba vrcholí Svatým týdnem, končí velikonočním třídenním. Svatý týden začíná Květnou nedělí a končí Velikonoce (nedělí Vzkříšení). V užším pojetí se Velikonoce myslí pouze slavnost Zmrtvýchvstání neboli Vzkříšení Krista (Boží hod velikonoční), respektive její vigilie. V širším pojetí se jimi míní Velikonoční třídenní (přičemž období od Zeleného čtvrtka až do sobotní vigilie je vlastně součástí postní doby, tedy ne doby velikonoční, toto pojetí není tedy terminologicky zcela správné). V nejširším smyslu pak celá Doba velikonoční, tedy 50denní období od neděle Zmrtvýchvstání do letnic. Potlačený text v tabulce uvádí i všední dny svatého týdne, nejsou součástí Velikonoc v liturgickém roce. Velikonoční oktáv je týden, který začíná nedělí Zmrtvýchvstání Páně a končí Bílou nedělí (o 8 dní později, proto oktáv).

Do velikonoční doby připadají svátky připomínající významné postavy křesťanství: sv. Vojtěch, sv. Jiří, evangelista Marek, sv. Kateřina Sienská, apoštolé Filip a Jakub, sv. Florián, sv. Pankrác, sv. Servác, sv. Bonifác, sv. Žofie Římská a sv. Medard. Tyto dny zaujímali významné postavení v selském kalendáři. Konaly se o nich obřady k zajištění plodnosti stád, pro bohatou sklizeň, zdraví a spokojenost. Prováděly se také kultické oslavy jara (Vavřínová, 2006, s. 108).

Tabulka 22: Jarní křesťanské pohyblivé svátky

Název svátku	Časové vymezení
Masopustní neděle	50 dní před Vzkříšením
Popeleční středa	47 dní před Vzkříšením, začíná postní doba
Smrtná neděle	14 dní před Vzkříšením
Květná neděle	7 dní před Vzkříšením
Zelený čtvrtek	3 dny před Vzkříšením
Velký pátek	2 dny před Vzkříšením
Boží hod velikonoční	Vzkříšení, neděle
Nanebevstoupení Páně	40 dní po Vzkříšení, čtvrtek
Seslání ducha svatého	50 dní po Vzkříšení, neděle, (letnice)
Nejsvětější Trojice	57 dní po Vzkříšení, neděle
Boží tělo	61 dní po Vzkříšení čtvrtek

Zdroj: vlastní zpracování dle (Vondrušková, 2015, s. 98)

Lidový kalendářní rok

Státní svátek ČR je pojmenování, které stanoveným dnům přiřazuje zákon č. 245/2000 Sb, o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu. „*Státní svátky mají připomínat občanům tradice, ušlechtilé cíle a dějinné zvraty, na nichž je budována česká státnost*“ (Sněmovní tisk 499, on line).

Tabulka 23: Velikonoce v lidovém (občanském) kalendářním roce - možné vnímání

Den	čtvrtek	pátek	sobota	neděle	pondělí
Název	Zelený čtvrtek	Velký pátek	Bílá sobota	Velikonoční neděle Boží hod velikonoční	Velikonoční pondělí
Důvod volna	velikonoční prázdniny	Ostatní svátek (od r. 2016)	volný víkendový den	volný víkendový den	Ostatní svátek (od r. 1951)
Velikonoce					

Zdroj: vlastní zpracování dle (Zindelová, 2011, s. 19, 20)

Velký pátek už byl státním svátkem i v někdejším Československu. Zrušen byl v roce 1951. Novelou⁶² byl od r. 2016 obnoven jako ostatní svátek. Rodiny mají možnost

⁶² Zákon č. 359/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu.

strávit více času společně. V základních a středních školách jsou navíc na Zelený čtvrtek prázdniny. Čtyři dny volna mají všichni, školáci vzhledem k prázdninám mají o den volna ještě navíc. V současnosti většina lidí vnímá Velikonoce pouze v úseku svatého týdne, jedná se o nejvíce exponované období. Období před Velikonocemi a po Velikonocích se stává méně známým. Aby bylo možné problematiku Velikonoc dobře uchopit, cítil jsem potřebu pátrat po dalších faktech a ověřovat získávané informace a považoval za nutné, učinit soupis výsledků takového hledání. Ucelený a chronologicky řazený pohled na způsoby slavení a samotné prvky Velikonoc, umožňuje (Příloha VII) Velikonoce dle různých autorů.

5.3.3 Velikonoce v regionu Švihov

Předchozí dva oddíly (Pojetí Velikonoc) a (Velikonoce v církevním a lidovém kalendářním roce) sledovaly slavení Velikonoc v obecné rovině ČR, tento oddíl komparuje a analyzuje Velikonoce na lokální úrovni, tj. ve vymezené sledované lokalitě Švihovsko, a je rozčleněn do dvou částí.

Velikonoce v kronikách a regionální literatuře v zájmové lokalitě Švihovsko

Určujícím a zároveň limitujícím faktorem pro výběr konkrétních sídelních lokalit, jež budou reprezentovat studované území, se stala dostupnost kronik⁶³, regionální literatury a jiných dat, se zaznamenanými údaji o slavení velikonočních svátků či prvků Velikonoc. O místních zvycích, tradicích jakožto součásti lokální kultury není v kronikách nebo publikacích o jednotlivých obcích či jejich místních částech příliš referováno. Mnohdy zůstávají bez povšimnutí, či je jim věnována pouze okrajová pozornost. Někde jsou tradice živé, samozřejmě, možná právě proto jim není věnována patřičná pozornost, v kronikách je zmínek poskromnu. Výpis a sumarizaci těchto textů obsahuje (Příloha VIII) Pojetí Velikonoc dle regionálních autorů Švihovska.

Velikonoce jsou ve studovaných dostupných kronikách obvykle zaznamenány na počátku minulého století a pak jsou zachyceny obvykle až po roce 1989. V období

⁶³ Pro vyhledávání kronik se zápisy o Velikonocích autorovi diplomové práce pomohl v minulosti získaný přehled, neboť již dříve studoval regionální kroniky v rámci účasti na různých projektech (např.: Místní dědictví - bohatství, na které zapomínáme - projekt spolupráce MAS Pošumaví a MAS Brána Českého ráje).

socialismu reprezentují kulturu zápisy zejména o slavení MDŽ a 1. máj. Skladba kulturního dědictví se v čase mění, reaguje na to, jak se daná společnost vyvíjí.

Tabulka 24: Zaznamenané velikonoční prvky na Švihovsku

Zóna	Vnitřní zóna				Vnější zóna											
	Červené Poříčí 1995	Lhovice 2006	Švihov poč. 20. stol.	Švihovsko 2016	Bezpravovice 1926	Chudenice 1913	Ježovy 1912	Ježovy 2007	Ježovy 2008	Měčín 1923	Poleň poč. 20. stol.	Radkovice 1980	Svrčovec 1927	Svrčovec 2011	Vřeskovice 1940	Zdeslav poč. 20. stol.
Smrtná neděle						ano					ano					
Smrtka						ano	ano				ano					
Květná neděle						ano	ano				ano				ano	
Košťátka svazky	ano		ano	ano		ano	ano				ano				ano	
Řehtání	ano	ano	ano	ano	ano	ano		ano	ano	ano		ano	ano	ano	ano	
Šlehání			ano					ano				ano				
Zdobení či barvení vajec			ano		ano						ano	ano				
Polykání kočiček							ano									
Omyváni se vodou			ano				ano									ano
Koně voda																ano
Modlení na zahradě						ano							ano		ano	
Velikonoční strava			ano		ano						ano				ano	
Hra s vejci			ano													
Vyhazování vajec	ano		ano												ano	
Sypání pěnínek															ano	
Beránek nepokakal			ano													
Úklid domu			ano													
Vynášení předmětů															ano	

Zdroj: vlastní zpracování dle (Příloha VIII)

Zpracovaná data ukazují, že kronikáři jednotlivých obcí se zvykům, obyčejům a tradicím věnují, mnohdy zpětně, jedná se o vzpomínky či ohlédnutí do minulosti. Takto byl učiněn zápis v Červeném Poříčí, v současnosti zmiňuje řehtání. V Chudenicích je zmiňováno řehtání, zapisovatel měl povědomí, že se jinde chodí šlehat s pomlázkou⁶⁴, proto zmiňuje, že se zde tato forma koledy nekoná. Ve Svrčovci se v r. 1927 zvyk chodit řehtat podobal spíše žebrání, nežli udržování starého obyčeje, neboť děti klepaly po celý den, navíc v tyto dny každý chodil zvlášť. Na počátku 20. století chodili řehtat chlapci

⁶⁴ Slovo „pomlázka“ se používá ve více významech. Ve smyslu výslužka za koledu nebo při chození šlehat s pomlázkou.

i ve Švihově, na Pondělí velikonoční chodili koledníci pro pomlázku. Dřevěné zvonění (řehtání) provází i modlení, s přibývajícím sekularizací se děti nemodlí. Tuto skutečnost lze doložit ve Lhovicích, kde průvod obejde celou vesnici, u každého křížku se pomodlí, ale někdy se modlitba odšvindluje, přeříká v duchu nebo se postojí jen v tichosti. Další příklad je z Ježov, kde se děti s řehtačkami cestou zastaví u každého křížku a v duchu si řeknou svoji modlitbičku. Kulturní zvyklosti či jevy propojují určité artefakty, velikonoční modlení koledujících dětí u kříže v rámci dřevěného zvonění, je v současnosti už spíše jen příkladem propojení hmotné a nehmotné kultury.

Vesnici od vesnice se můžeme setkat s názvy řehtání, klapání, rachtání či koleda. Stejně jako tento zvyk provází spousta pojmenování, tak je i mnoho lokálních odlišností. Sraz koledníků bývá na různých místech, většinou jej ovlivňuje půdorys vesnice. Zatímco se děti v Malechově či třeba Stropčíchách scházejí na okraji vesnice, ve Lhovicích a Dolanech průvod vychází z centrální návsi. Rozdíly jsou i v počtu obchůzek a také v jejich čase. Koledníci v Dolanech se na řehtání rozdělí na polovinu, každá skupinka obchází svoji přidělenou část vesnice. Při sobotním vybírání se spojí a koledují společně po celé vesnici. Ve Stropčicích se chodí vybírat už v pátek odpoledne. Malechov a Výrov tvoří společný rajon, děti tam vybírají v sobotu ráno. Při vybírání (Ježovy chození po vejcích) se zpívá zpívánka. Některé rozdílné texty jsou k dispozici v (Příloha VIII), jedná se o vesnice Lhovice 2006, Ježovy 2007, Svrčovec 1927.

Provázanost zvyků a jejich ukotvení v čase lze doložit z vesnice Poleň. O Velikonocích proháněli hoši děvčata a švihali je prutem, děvčata jim musela dát malovaná vajíčka, tzv. „pomlázku“. O poutích jim hoši opláceli pomlázku „marcipány“. Kulturní posun je možno sledovat v obci Ježovy, kde nejstarší studovaný zápis z Ježov nezmiňuje obchůzku s řehtáním, ale popisuje koledování malých chlapců s pomlázkou (prut s červenou pentličkou). Novější zápisy v této obci zmiňují pouze řehtání, byť v roce 2007 řehtající děti sebou nosily i pomlázku. V dalším roce bylo chladné počasí. Lidé obvykle řehtající děti vyhlíží, spěchající děti letos sotva postřehli, chodilo jich i méně. Na účast má vliv nejen počasí, ale i generační obměna. Precepci, identifikaci a příslušnost lidí k lokalitě ukazuje zjištění, že byť se v Ježovech neslavila Smrtná neděle, občas se tam objevovaly se smrtí děti z cizích osad. V Měčíně se nevynášela pouze „smrt“, ale nosilo se i „lito“. Zdejší kronikář také líčí velikonoční zvyky z díla Babička od Boženy Němcové. Byl ovlivněn četbou knihy, tehdy ještě nevysílala televize a nedocházelo k přílišnému

ovlivňování lokální kultury medii. Rozvoj lokality ovlivňují i její tradice, tento vnitřní sociální kulturní faktor můžeme považovat za endogenní rozvojový přístup.

V průběhu Velikonoc svoji roli sehrávala i strava. V Měčíně se na Zelený čtvrtek snídal výhradně „jidášek“ s medem, ten se také pekly ve Švihově. V Bezpravovicích se na Veliký pátek půst držel jen zřídka, hospodyně tam o Velikonocích pekly bochničky, vejce vařily v barvě a dělaly různá lepší jídla. Mazance (bochánky) se pekly ve Vřeskovicích a také ve Švihově, kde na Bílou sobotu k obědu bývala velikonoční nádivka s kontryhelem a mladými kopřivami. K večeři bývalo pečené kůzle, nádivka nebo pečený králík.

Velikonoce doprovází různé zvyky a obyčeje⁶⁵. Mezi ně patří i to, že v minulosti ve vesnici Zdeslav na Boží hod (Červené svátky) lidé brodili před východem slunce koně⁶⁶ ve vodě, aby byli bujní a zdraví. Ve Vřeskovicích v noci z Bílé soboty na Boží hod sypali lidé vápnem pěšinky od hoča k dívce a vynášelo se hospodářům různé nářadí na náves, případně i na střechu. Ve Švihově se říkávalo, že si na Velikonoce musí člověk něco nového obléci, aby ho beránek „nepokakal“, naši předkové tam také před velikonočními svátky gruntovali a uklízeli. Před východem slunce se lidé chodili mýt do potoků, konkrétně se jedná o Ježovy, Švihov a Zdeslav.

Příležitost k setkání mládeže představovaly hry s vejci. V obci Vřeskovice děti vyhazovaly obarvená vajíčka na Radkovic poustce, kdo výše vyhodí. První dny po svátcích mívali chlapci plné kapsy barevných vajec také ve Švihově. O polední přestávce se před školou cvrnkalo či koulelo. Vajíčko se postavilo do mělké jamky a chlapci se do něho strefovali krejčárkem. Někdy se krejcar do vajíčka zasekl, jindy zase po hladké skořápce sklouzl. Děvčata se spokojila s koulením vajíček proti sobě. Pondělí velikonoční patřilo vyhazování vajíček na lukách. K barvení vajec se používají různé techniky, ve Švihově se vajíčka barvila podomácku, ve vyvařené kávě, v odvaru osení nebo v cibuli. Obarvená vajíčka se různě zdobila, vyškrábáním nebo kresbou voskem a pak barvením.

O Květné neděli se světí ratolesti svázané do kytice z vyrašených větvíček. V Měčíně a ve Vřeskovicích se jim říká „jehnid“⁶⁷, ve Švihově „košťátka“ (Obrázek 23, 25).

⁶⁵ Různé zvyky a obyčeje obsahuje (Příloha VII a VIII).

⁶⁶ Na Přešticku brodili koně (Večerková, 2015, s. 133). V době existence okresu Přeštice některé obce z vymezené zájmové lokality byly jeho součástí.

⁶⁷ Jehnid podrobněji (Frolcová, 2001, s. 88).

Velikonoce dle výzkumu současné podoby lidové kultury 2008 v lokalitě Švihovsko

V předcházení části diplomové práce bylo možno pracovat pouze s konanými prvky Velikonoc, které někdo zapsal. Tato část identifikuje stav tradiční lidové kultury prostřednictvím konaných a také nekonaných velikonočních prvků. Vymezené studované území Švihovska reprezentují všechny sídelní lokality, kde byl výzkum prováděn. (Tabulka 25) sumarizuje dostupné údaje z výzkumu: Současná podoba lidové kultury v ČR, rok 2008 Obyčejová tradice, kalendářní obyčeje B. Jarní a velikonoční obyčeje⁶⁸. V úvodní (identifikační) části tabulky jsou identifikační údaje o sídle, o němž je referováno⁶⁹.

Zpracováním a komparací získaných dat z předešlé tabulky vyplývá, že se obchůzky s figurou smrti (tzv. vynášení smrti, zimy apod.) a obchůzky s májkiem (létečkem, jedličkou apod.) v dané lokalitě vůbec nekonají. V době před Velikonocemi probíhá ve vymezené lokalitě velikonoční klepání (hrkání, řehtání, aj.) kromě obce Švihov. Řehtání se účastní jak chlapci, tak děvčata, vyjma obec Měčín, kde řehtají pouze chlapci. Věkové rozmezí aktérů je od 3 do 16 let, přibližný počet aktérů obchůzky se pohybuje od 8 do 20 dětí. Velikonoční pomlázka probíhá pouze v 5 lokalitách z celkových 14. Na Velikonoční pondělí není rozšířen zvyk polévání vodou, vyjma obce Roupov, kde i vodou na velikonoční pondělí polévají svobodné ženy muže. Dále bylo zjištěno, že zvyk zdobit či barvit velikonoční vajíčka je rozšířen ve všech sledovaných sídelních lokalitách, ale nekonají se zde organizované hry s vejci (např. koulení vajec po nakloněné rovině, sekání vajec mincí, vyhazování vajec do výšky apod.). Velikonoční jízdy na koních se neuskutečňují. Zvyky přinášet si domů v období kolem Velikonoc, svěcené světlo, svěcenou vodu a svěcené pokrmy se ve vymezené lokalitě nevyskytují. Zvyk přinášet si domů svěcené ratolesti se dodržuje v obci Měčín a Poleň.

V této kapitole bylo vymezeno zájmové území Švihovsko, jež bylo podle zón podrobeno komparaci způsobu slavení Velikonočních svátků v dostupných zdrojích a literatuře. Následovat bude empirické šetření o vlivu a významu velikonočních tradic na rozvoj Švihovska.

⁶⁸ Výzkum byl prováděn na základě vládního usnesení č. 571 ze dne 11. června 2003 ke Koncepci účinnější péče o tradiční lidovou kulturu.

⁶⁹ Poznámky k zaznamenaným údajům: Dotazník byl vyplňován z pohledu života v dané obci či městské části. Zaznamenáváno bylo obvyklé dění v obci jako celku. V případě obce, která má místní části, se obvykle jedná o zastoupení pouze místní (zpravidla největší) části shodné s názvem obce, nelze tedy zaznamenané údaje vztahovat na celé území obce, nejsou dostupná data za všechny místní části (problém řeší kapitola 4. 1.2). Přesto, že se mnohde jednotlivé obyčejové tradice vyskytují, tabulka je nezohledňuje.

Tabulka 25: Jarní a velikonoční obyčeje na Švihovsku r. 2008 - komparace obcí

Zóna	Vnitřní zóna			Vnější zóna										
	Červené Poříčí	Mezihoří	Švihov	Břřkov	Borovy	Dolany	Chudenice	Jeřovy	Křřnice	Měčin	Nezdice	Poleň	Roupov	Vřřskovice
Počet obyvatel	do 499	do 499	1000 -1999	do 499	do 499	500 - 999	500 - 999	do 499	do 499	500 - 999	do 499	do 499	500 - 999	do 499
Počet domů	50 - 99	do 49	100 - 499	50 - 99	50 - 99	100 - 499	100 - 499	50 - 99	100 - 499	100 - 499	50-99	100 - 499	100 - 499	100 - 499
Vynášení smrti	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Líto	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Řřhtání	ano	ano	ne*	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Kdo řřhtá	nejen chlapani	nejen chlapani	-	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	pouze chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani	nejen chlapani
Řřhtání věk	4 - 15	6 - 16	-	5 - 15	4 - 14	3 - 12	6 - 15	4 - 15	5 - 12	3 - 14	5 - 15	3 - 12	4 - 15	5 - 15
Řřhtání počet děti	12	8	-	20	20	15	20	10	10	20	14	8	25	18
Honění Jidáše	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Mrskání Pomlázka	ne	ne	ne	ne	ne	ano**	ano**	ne	ne	ano**	ne	ano***	ano**	ne
Polévání vodou	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
Polévají svobodné ženy muže	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne
Zdobení či barvení vajec	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano
Hra s vejci	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	není známo
Jízdy na koni	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Přřnášení si ratolestí	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ano	ne	ne
Přřnášení si svěceného světla	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Přřnášení si svěcené vody	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
Přřnášení si svěcených pokrmů	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne

Zdroj: vlastní zpracování dle (2008 Obyčejová tradice, 2013, on line).

* Ve výzkumu je uvedeno přřvažující město Švihov, kde se neřřhtá. Místní části (vesnice), kde se řřhtá, zůstaly v zřřkrytu.

** Roupov, Dolany, Chudenice, Měčin: Mrskají chlapani/muži dívky a ženy

*** Poleň: Mrskají chlapani/muži dívky a ženy, Mrskají dívky/ženy chlapance a muže.

6 Empirické šetření o vlivu a významu velikonočních tradic na rozvoj Švihovska

Tato kapitola diplomové práce navazuje na předchozí část práce, která se zabývala sekundární a komparativní analýzou dat o slavení Velikonoc na Švihovsku.

6.1 Vlastní terénní šetření

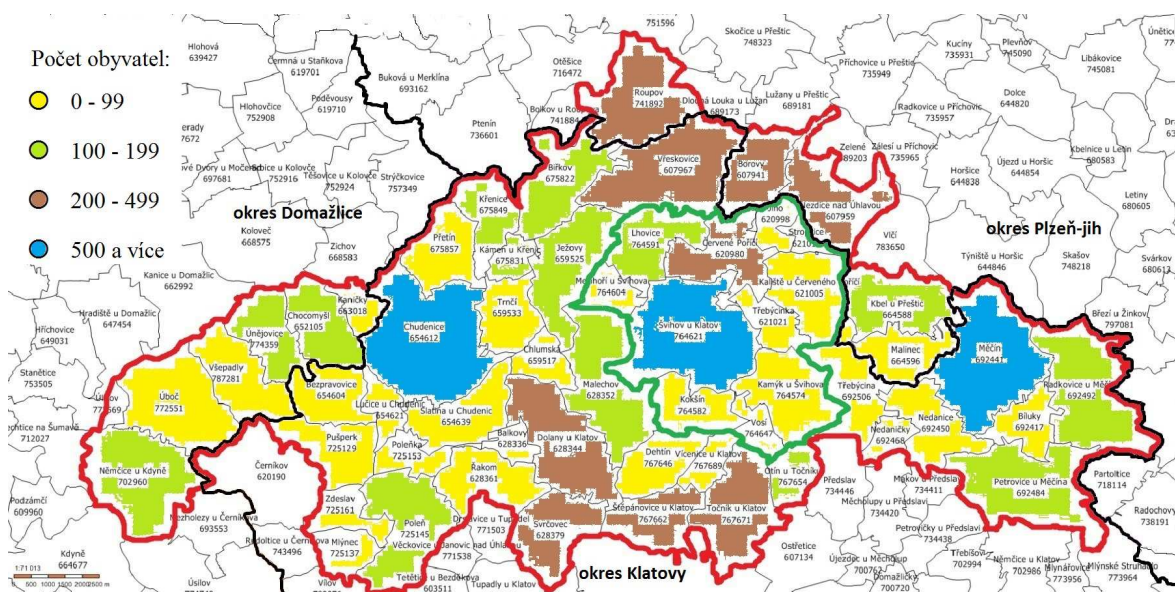
Polostandardizované rozhovory byly provedeny s 12 dotazovanými (6 dotazovaných vnitřní, 6 dotazovaných vnější studovaná vymezená zóna Švihovska). V celkovém počtu dotazovaných byl zohledněn věk dotazovaných, jelikož by mohl znamenat při dodržování tradic důležitý faktor. Nebylo opomenuto rovnoměrné zastoupení mužů a žen. Šetření se uskutečnilo v září r. 2017. Pasportizační údaje dotazovaných jsou přehledně zpracovány v tabulkách (Tabulka 26, 27). Základní charakteristiky uskutečněných rozhovorů jsou uvedeny v tabulkách (Tabulka 28, 29). Studované území bylo rozčleněno do skupin velikostní struktury⁷⁰ podle počtu obyvatel (Obrázek 3). Zmíněný obrázek vizualizuje území podle stanoveného rozpětí počtu obyvatel, které umožní diferencovat výběr dotazovaných pro semistandardizované rozhovory.

Kritérium výběru dotazovaných tvoří volba zástupců z druhé a čtvrté skupiny. Aby bylo možné navíc srovnávat mezi sebou i vnitřní a vnější zónu na základě stejných podmínek, kritérium se dále omezilo ve čtvrté skupině na obec se statusem města a z druhé skupiny bude vybrána jeho místní část. Do čtvrté skupiny⁷¹ (kategorie 500 a více) náleží město Švihov (přísluší do vnitřní zóny) a město Měčín (přísluší do vnější zóny). Obě města mají několik místních částí, do druhé skupiny (kategorie 100 - 199) k městu Švihovu v této kategorii náleží pouze vesnice Lhovice. Z místních částí města Měčín lze vybrat z vesnic Radkovice nebo Petrovice. Pro terénní výzkum byly vybrány Petrovice. Rozhodujícím kritériem pro výběr dotazovaných se stala síť kontaktů autora diplomové práce. Rozhovory s jednotlivými dotazovanými probíhaly individuálně. Osobní kontakt tazatele s dotazovaným umožňoval sledování reakcí dotazovaného, vyžadoval připravenost tazatele na případné položení doplňujících otázek, aby byly získány odpovědi na stanovené otázky.

⁷⁰ Velikostní strukturu obcí ČR ukazuje (Příloha X, Ttabulka 46).

⁷¹ Náleží sem i městy Chudenice.

Obrázek 3: Kartografická vizualizace Švihovsko dle počtu obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ SLDB 2011 (Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011, 2016, on line)

Rozdělení podle počtu obyvatel do 4skupin:

- 1) 0 - 99 obyvatel
- 2) 100 - 199 obyvatel
- 3) 200 - 499 obyvatel
- 4) 500 a více obyvatel

Semistandardizovaný rozhovor pro terénní šetření obsahoval tyto otázky:

- 1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?
- 2) Jak slavíte Velikonoce?
- 3) Co o Velikonočích dodržujete?
- 4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

Tabulka 26: Charakteristika dotazovaných vnitřní zóna

Označení dotazovaných	Skupina rozpětí počtu obyvatel sídla	Bydliště	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání
D 1	Město 500 a více	Švihov	Muž	33	SŠ*	kuchař
D 2	Město 500 a více	Švihov	Žena	55	SŠ**	mistrová
D 3	Město 500 a více	Švihov	Muž	40	VŠ	počítačový technik
D 4	Místní část 100 -199	Lhovice	Žena	45	SŠ**	zdravotní sestra
D 5	Místní část 100 -199	Lhovice	Muž	64	SŠ*	důchodce
D 6	Místní část 100 -199	Lhovice	Žena	30	SŠ**	účetní

Zdroj: vlastní zpracování

* středoškolské vzdělání ukončeno výučním listem

** středoškolské vzdělání ukončeno maturitou

Tabulka 27: Charakteristika dotazovaných vnější zóna

Označení dotazovaných	Skupina rozpětí počtu obyvatel sídla	Bydliště	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání
D 7	Město 500 a více	Měčín	Muž	30	VŠ	vedoucí provozu
D 8	Město 500 a více	Měčín	Žena	60	SŠ**	účetní
D 9	Město 500 a více	Měčín	Muž	68	SŠ*	důchodce
D10	Místní část 100 -199	Petrovice	Muž	41	SŠ*	řidič
D 11	Místní část 100 -199	Petrovice	Žena	37	SŠ**	sekretářka
D 12	Místní část 100 -199	Petrovice	Žena	46	SŠ*	prodavačka

Zdroj: vlastní zpracování

* středoškolské vzdělání ukončeno výučním listem

** středoškolské vzdělání ukončeno maturitou

Tabulka 28: Základní charakteristika uskutečněných rozhovorů vnitřní zóna

Označení dotazovaných	Datum rozhovoru	Délka rozhovoru	Místo konání rozhovoru	Přítomnost dalších osob
D 1	14. 9. 2017	20 minut	salónek restaurace	ne
D 2	18. 9. 2017	15 minut	doma	ne
D 3	19. 9. 2017	14 minut	kancelář	ne
D 4	23. 9. 2017	22 minut	doma	ne
D 5	21. 9. 2017	23 minut	doma	ano 2 osoby 10 minut
D 6	16. 9. 2017	20 minut	zahradní altán	ne

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 29: Základní charakteristika uskutečněných rozhovorů vnější zóna

Označení dotazovaných	Datum rozhovoru	Délka rozhovoru	Místo konání rozhovoru	Přítomnost dalších osob
D 7	12. 9. 2017	20 minut	doma	ne
D 8	19. 9. 2017	25 minut	kancelář	ne
D 9	12. 9. 2017	32 minut	doma	ano 1 osoba
D 10	20. 9. 2017	22 minut	doma	ne
D 11	21. 9. 2017	21 minut	doma	ano 1 osoba 5 minut
D 12	21. 9. 2017	36 minut	doma	ne

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaným bylo sděleno, že první dvě otázky sledují Velikonoce z pohledu osobního a z pohledu místa, kde žijí. Třetí otázka se zajímá o Velikonoce z osobního pohledu, poslední z lokálního pohledu. Všechny čtyři otázky byly otevřené. Dotazovaným byl poskytnutý prostor pro volné vyjádření svých odpovědí, v několika případech došlo k položení dalších otázek a podotázek, které umožnily hlubší pohled a staly se přínosem pro výzkum. Aby nedošlo ke špatné interpretaci sebraných dat, jež by mohla nastat v případě pouhého zapisování si poznámek, byly jednotlivé rozhovory zaznamenávány na záznamové zařízení typu MP3. Pro možnost dalšího zpracování byl učiněn jejich přepis. Transkripty rozhovorů jsou uvedeny v (Příloha XI). Po skončení rozhovorů obvykle pokračovala diskuse v duchu dění v dané sídelní lokalitě.

6.2 Stručná charakteristika studovaných sídelních lokalit Švihovska

Vesnice Lhovice se nachází v údolí mezi třemi vrchy 3 km severozápadně od Švihova ve výšce 407 m n. m., protíná ji silnice III/1827. Nejvýznamnější památkou a dominantou vesnice je kaplička sv. Jana Nepomuckého z roku 1826. Prochází zde cyklostezka č. 38 a naučná stezka Švihov a okolí. První písemná zmínka o Lhovicích pochází z roku 1548. K obci Lhovice náležela ve druhé polovině 19. století osada Mezihoří. Budovy občanské vybavenosti představuje hasičská zbrojnice z roku 1908, kulturní dům postavený v roce 1963. Na okraji vesnice se nachází nevyužívaný areál zemědělského družstva. Za pracovní příležitostí obyvatelé vyjíždí. Základem společenského života vesnice je Sbor dobrovolných hasičů Lhovice (Sláma, Kulhánek, 2001, s. 4).

Město Měčín se rozkládá v 476 m n. m., leží 15 km východně od Klatov. První písemná zmínka pochází z roku 1352. Ve druhé polovině 12. století se Měčín uvádí jako součást panství švihovské větve rodu Drslavců. Švihovským pak zůstal až do 15. století. Během následujících staletí se ocital v držení různých majitelů. Měčín patřil kolem roku 1839 k žinkovskému panství, v polovině 19. století náležel do okresu Nepomuk. V roce 1945 byl Měčínu statut města zrušen. Opět obnoven byl v roce 1992. V Měčíně najdeme základní školu. K dalším zařízením v obci patří obchody, pošta, dům s pečovatelskou službou, zdravotní středisko, lékárna, hřbitov, muzeum (Skašovské hračkářství). Mezi památkové objekty patří kostel sv. Mikuláše biskupa, zámek a budova fary. Aktivně zde

pracuje několik zájmových spolků – myslivci, hasiči, zahrádkáři, včelaři, rybáři a Sokol Měčín (Měčín, 2017, on line).

Petrovice se nachází 4 km jihovýchodně od Měčina, nadmořská výška činí 467 m. Prochází zde silnice II/182 a silnice II/191. První písemná zmínka pochází z roku 1245. Na jihozápadní straně rozlehlé návsi s rybníkem se nachází ojedinělý soubor památkově chráněných zděných vjezdových bran bývalých zemědělských usedlostí z poloviny 19. století. Na protější straně návsi tvoří dominantu kaple sv. Vojtěcha. Nedaleko ní stojí část bývalé renesanční tvrze, později upravené na školu a po jejím zrušení na obytný dům. Vesnice se počtem a kvalitou zachovaných památkových objektů lidové architektury řadí mezi nejhodnotnější venkovská sídla jihozápadních Čech. Ve vesnici se nachází areál zemědělského družstva, nevyužívaná budova prodejny, hasičská zbrojnice a klubovna. Prochází tudy cyklostezka č. 2082, část zástavby vesnice se přímo dotýká s okrajem přírodního parku Plánický hřeben (Měčín, 2017, on line).

Město Švihov s průměrnou nadmořskou výškou 374 m leží na někdejší zemské stezce v údolí řeky Úhlavy, 10 km severně od okresního města Klatovy. První písemná zmínka pochází z roku 1245. Okolí Švihova tvoří svažité reliéf, zvedající se k okolním kopcům. Starobylý ráz sídla zmařily požáry v 18. a 19. století, povodeň město zasáhla v roce 2002. Okrajovou část města protíná významný dopravní tah silnice E 53 a železniční trať. Neméně významná je silnice II/184. Dominantou města je vodní hrad (národní kulturní památka). Vlastní obec Švihov je mnohem starší, zemanské sídlo zde bylo již na konci 12. století. Městská práva Švihovu byla udělena v roce 1501. Statut města Švihov dostal znovu v roce 1973. Ve Švihově je základní a mateřská škola, nákupní středisko, zdravotní středisko, lékárna, veterinář, pošta, knihovna, dům s pečovatelskou službou, hřiště, kulturní dům, hřbitov. Pracovní příležitosti jsou zde nabízeny převážně sektorem služeb. Ve městě najdeme historické památky, jedná se o tři kostely (farní sv. Václava, hřbitovní sv. Jiljí a bývalý špitální sv. Jana Evangelisty), starobyrou radnici a dva židovské hřbitovy. V okolí je též několik turistických zajímavostí, působí zde několik spolků - hasiči, zahrádkáři, včelaři, TJ Sokol a další (Současnost Švihova, 2017, on line).

Výše zmíněné sídelní lokality se nacházejí v Plzeňském kraji, náleží pod správní obvod obce s rozšířenou působností Klatovy. Další údaje o sídlech jsou k dispozici v (Příloha X, Tabulka 47 až 50).

6.3 Interpretace polostandardizovaných rozhovorů

Dodržování zvyků, tradic a obyčejů plní v lokální kultuře významnou sociální funkci, stává se platformou pro komunikaci, při níž dochází k setkávání lidí, podporuje se společenský život a rozvíjí se sociální kapitál.

Ekonomický a rozvojový potenciál území (regionu) ovlivňuje i příznivé lokální prostředí. Neobejde se bez kulturního zázemí, fungování místních spolků a organizací a dostatečné aktivity obyvatel. Kultura představuje měkký rozvojový faktor. Vedle hmotné a nehmotné složky kultury, je potřeba si všimnout i jejího organizačního a institucionálního zabezpečení v dané lokalitě. (Tabulka 30) níže ukazuje, jak dotazovaní vnímají aktéry institucionálního a organizačního zabezpečení velikonočních akcí ve studovaných sídlech. Endogenní vývoj (zaměřený na vnitřní zdroje, spolupráci a efektivní vztahy v regionu) ovlivňují různí aktéři.

Farní obvod římskokatolické církve Švihov je společný pro všechny čtyři studované sídelní lokality. Regiony se mění v čase, dochází např. ke sloučení farnosti (D 8 „*Bohoslužby se tu konávají o Velikonocích v neděli nebo v pondělí, ale jinak máme sloučenou farnost se Švihovem a bohoslužby jsou obvykle společné tam.*“); (D 3 „... *na faře se tomu věnují děti i v náboženství, koukal jsem na internetu na fotky.*“). Svěcení kočiček o Květné neděli zobrazuje (Příloha IX, Obrázek 23, 25).

Tabulka 30: Aktéři velikonočních akcí

Zóna	Sídelní lokalita		Identifikovaní aktéři institucionálního a organizačního zabezpečení velikonočních akcí						
			město	Škola školní obvod	ŘK farnost Švihov	policejní obvod	spolky	děti	ostatní
Vnitřní	město	Švihov	podpora spolkům (dotace)	ZŠ a MŠ Švihov	mše	policejní akce		---	správa hradu, obchod
	místní část	Lhovice					SDH	hoši dívky	
Vnější	město	Měčín	kulturní komise, knihovna	ZŠ a MŠ Měčín	mše		ČZS	hoši	
	místní část	Petrovice						hoši dívky	

Zdroj: vlastní zpracování. Poznámka: tabulka obsahuje pouze aktéry zjištěné v semistandardizovaných rozhovorech.

Dalším aktérem je základní škola a mateřská škola (včetně družiny). Děti se o velikonočních tradicích učí i během výuky (D 1 „*Než se nám narodily děti, byly pro nás Velikonoce jen v kalendáři. Když povyroستly, tak požadovaly totéž, co viděly*

v domácnostech sousedů nebo ve školce. Schováváme tedy dětem po zahradě vajíčka a mezi nimi najdou také čokoládové odměny.“). Velikonoce prostupují napříč generacemi (D 2 „Škola, školka a družina se Velikonocům věnuje, vždy už čekám, až mi vnoučata přinesou vlastnoručně udělané přáníčko. Někdy se udělá i něco na hradě.“); (D 3 „Škola, družina v této době něco tématického tvoří...“); (D 4 „Ve Švihově je příležitost něčeho velikonočního ve škole a na hradě.“); (D 6 „děti si něco řeknou o svátcích ve školce, ve škole, přinesenými výrobky si to doma vyzdobíme.“). Školní rok se neshoduje s rokem liturgickým, obsahuje prázdniny, proto jsou některé akce (tradice) konané či připomínané, uskutečňovány v jiný den (D 7 „Je třeba pozoruhodné, že se stalo zvykem v mateřských školkách loučení s Moranou. Ačkoli z Velikonoc vnímám jen ten prodloužený víkend, vím, že se smrčka nebo Morana vynášela o Smrtné neděli. V současnosti je tento zvyk konán i jindy, klidně ve všední dny, v tomto období jde o symbol skoncování se zimou a přivítání jara. ... Ale tradice se nemusí doslovně dělat a dodržovat, jde jen o informace, co se dělá, či se dělalo. A to se děti dozví od nás jako rodičů, tak i ve školce atd.“). Přesouvání zvyku na jiný den a určitou znalost velikonočních dnů dokládá (D 11 „Ono se třeba má jíst na Zelený čtvrtek špenát a ve školní jídelně se vaří už ve středu, ve čtvrtek je volno, takže jen symbolicky.“). Velikonoce provázejí další školní akce, respektive činnosti, které napomáhají k výchově, mladé generace, důležitá je i občanská angažovanost (D 8 „Přispívám s výrobky do velikonočních i vánočních jarmarků, které se pořádají pravidelně v Měčíně. Z jejich prodeje jdou peníze do mateřské školky, a to mi těší.“); (D 10 „No ve škole se tomu děti nějak věnují, třeba při výtvarné výchově a taky se v Měčíně koná velikonoční jarmark.“); (D 12 „Ano, velikonoční jarmark, je z něho i nějaký výtěžek pro školku.“); (D 11 „K Velikonocům určitě něco dělají děti ve škole v Měčíně, nebo tam kam chodí.“); (D 9 „Děti v družině ZŠ Měčín vyrábí velikonoční vajíčka a jiné ozdoby z mnoha materiálů.“).

Město Měčín pořádá akce k Velikonocům převážně ve své gesci prostřednictvím kulturní komise města Měčín nebo knihovny (D 9 „Kulturní komise města Měčín pořádá také Velikonoční tvořivé odpoledne s prodejem výrobků dětí, někdy tam i vyrábí podle vlastní fantazie velikonoční dekorace do bytu.“); (D 8 „Zdobení velikonočních vajíček, ale i pletení pomlázek se konává ve zdejší knihovně. Je tu také Velikonoční jarmark. To jsou ale novoty z poslední doby.“). Měčínské spolky Velikonoce neopomíjí (D 8 „Místní zahrádkáři letos pořádali velikonoční tvoření, háčkovalo se z příze.“).

Město Švihov podporuje akce povzbuzením místních iniciativ a komunitního života prostřednictvím dotací spolkům (D 6 „*Když se dělá akce i pro veřejnost, finančně na akci přispívá město z dotačního programu na činnost spolků.*“). Dotaci využívají i hasiči Lhovice (D 5 „*Ženský mají v kulturáku předváděčku na nějakou tu výzdobu, místní hasiči pořádají před Velikonocemi aranžování s floristkou, tak tam žena taky chodívá, jezdívá sem i švagrová a tak se pak u nás doma zastaví.*“).

Švihovský vodní hrad je i místem konání nejrůznějších kulturních a společenských akcí. Turistická sezóna obvykle začíná 1. dubna. V době, kdy Velikonoce případnou mimo toto období, se zde konají různé akce s velikonoční tematikou. Doprovodné akce podporují atraktivitu památky a zhodnocují její kulturněhistorický potenciál. V souladu se Strategií regionálního rozvoje ČR 2014–2020, je tímto rozvíjena kulturní infrastruktura na regionální a místní úrovni, dochází k využití lokálního kulturního potenciálu a jeho propojení s dalšími oblastmi (D 3 „*Volný víkend je prodloužen svátky, lidi mají více času a tak i možnost se sejít. Pro děti bývá program na hradě, někdy není ani ještě turistická sezóna, děti aspoň nesedí u počítače.*“); (D 1 „*Asi se za Velikonoce schová nějaká akce na hradě pro děti, aby byla návštěvnost...*“); (D 1 „*Zdejší hrad pořádá na Velikonoce různé akce, hlavně pro děti. S dětmi tam chodíme, potkáme tam známé, spolužáky, kamarády a probereme, co je u koho nového. Jinak je všude o Velikonocích akcí mnoho, každý láká lidi na tu svou akci právě s příděchem, že jsou velikonoční.*“); (D 2 „*Někdy se udělá i něco na hradě.*“); (D 3 „*Na hradě bývá nějaký ten jarmark nebo se zdobí perníčky a spíš je tam nějaké tvoření pro děti.*“); (D 4 „*Ve Švihově je příležitost něčeho velikonočního ve škole a na hradě.*“).

Roli v aktivitách ohledně veřejně pořádaných velikonočních akcí, hraje občanská angažovanost (D 8 „*Na návsi okolo kapličky měli venku pěknou výzdobu. Měli tam výstavu velikonočních vajíček, zajíčků a měli tam i pomlázky, to byla pro mě novota.*“). Příkladem může být originálně pojatá velikonoční výstava, která se koná přímo na návsi. Netradičně pojatá výstava vytvořila kulturní klima, byla inovativní.

Mezi aktéry patří i děti, vykonávají dřevěné zvonění (řehtání). Děti v malých sídelních lokalitách chodí řehtat v celém širším okolí Švihovska, někdy a někde počet řehtajících dětí kolísá, záleží na generační výměně. Švihov, kde se neřehtá, je spíše výjimkou. Důvodem nekonání této tradice je obvykle absence nebo malý počet dětí, ve Švihově nekonání této tradice vysvětluje rušná doprava a jiná doba (D 2 „*Ano dříve se*

tu řehťávalo, městem před obchvatem vedla rušná silnice a přišla jiná doba a tak řehťání zmizelo, zrovna tak dopadl i masopust, ten se ale nedávno obnovil.“). Zvyk může být i integrujícím faktorem (D 5 „Když se do vesnice přistěhovala nová rodina, tak jejich kluci chodily v pondělí šlehat s pomlázkou. Pomlázka se u nás nedrží, lidi se tomu i divili, byli zvyklí pouze na řehťající děti. V dalším roce už chodily řehťat s ostatními.“). Děti poznávají vesnici a její obyvatele prostřednictvím stále živého zvyku. Mezi sebou mají vazby a navazují kontakty (D 11 „... poznají se z jiného pohledu.“), mají fyzický kontakt, netráví čas u počítače či televize (D 3 „... děti aspoň nesedí u počítače.“). Samy si řehťání organizují (D 6 „... kdy vyjdou, kdo bude dělat kaprála a kdo zapisovat...“). Za vykonanou službu dostanou odměnu, dělí vykoledované věci a finanční prostředky. Z ekonomického pohledu jde o službu, za kterou následuje odměna. Jedná se o určitou první zkušenost, podněcuje se finanční gramotnost (D 7 „... je to u mnohých jejich první poctivý výdělek.“). Děti si účast na jednotlivých řehťáních hlídají a koledu si spravedlivě a společně rozdělují po posledním koledování. Od každé hospodyně dostanou obvykle vejce nebo peníze či obojí. Koleda není občany chápána jako žebrání, ale jako odměna za řehťání (provedenou službu). Nejstarší děti, jež řehťání vedou, obvykle přesně zapisují, jak kdo chodil poctivě řehťat, a podle toho přesně koledu rozpočítávají. Dřevěným rámem na sebe poutají pozornost (D 4 „... každý průvod sleduje z povzdálí, rodiče těch nejmenších na ně dozírají i v průvodu samotném.“). Řehťáčky mají pro děti svou hodnotu (D 4 „... řehťáčky se dědí po předcích.“). Zvyk chodit řehťat se vyvíjí v čase (D 4 „Když mi jsme chodili řehťat, museli jsme mít pátek ráno odřehťáno před odjezdem autobusu v půl sedmé ráno. ... Když už chodily řehťat moje děti, začal jezdit školní autobus a tak nemusely vstávat tak brzo. Později byly velikonoční prázdniny, dnes je dokonce na Velký pátek svátek...“). Děti se modlí (v poslední době i jen v tichosti stojí) u křížků (D 6 „... Když bylo letos po Velikonocích, řešily chybějící křížek. Myslely, že když je v zatáčce, tak do něho nabouralo auto, ale zatím se křížek restauroval.“). Děti vnímají svůj životní prostor. Křížky jakožto artefakty propojují hmotnou a nehmotnou složku kultury. Demografický vývoj představuje faktor, jež významně ovlivňuje kulturní vývoj v dané lokalitě, odráží se i v počtu dětí v průvodu (D 5 „Řehťání dětí, počet jich bývá jak kdy, někdy se přidají i prázdninové děti.“); (D 9 „V konci chodilo řehťat letos kluků málo.“) Řehťat chodí někde jen hoši, jinde i děvčata. Ve větších sídlech mají děti svoje řehťající obvody rozděleny (D 8 „Kluci mají městečko rozděleno, každá parta má své vymezené území.“); (D 9 „Chodí jen

kluci a město mají rozdělené na tři rajony...“). Zvyk chodit řehtat se liší vesnici od vesnice (sídla) i v čase obchůzek (D 9 „Vstávají opravdu časně, v pátek ráno chodí od 6 hod.“); (D 4 „... děti si ráno pospí...“). Důležitý je i veřejný prostor, příležitost pro místo, kde se scházet. Místo pro sraz je v jednotlivých sídlech různé. Např. (D 6 „... Sraz mají před kapličkou.“).

Následující tabulka (Tabulka 31) sumarizuje veřejně pořádané (zjištěné) velikonoční akce na Švihovsku.

Tabulka 31: Vyhodnocení rozhovorů - konané veřejné akce (lokální význam)

Vnitřní zóna		Vnější zóna	
Dotazovaný	Význam	Dotazovaný	Význam
D 1	akce pro děti na hradě, všude v okolí mnoho akcí s příděchem Velikonoc	D 7	velikonoční tvořivé odpoledne, velikonoční jarmark, řehtání chlapců
D 2	akce školy (MŠ, družina), akce na hradě	D 8	bohoslužby, zahrádkáři pořádali velikonoční tvoření, pletení pomlázek v knihovně, řehtání chlapců
D 3	zdobení - aranžování (Lhovice, Klatovy), jarmark - zdobení perníčků - tvoření pro děti hrad	D 9	velikonoční jarmark s doprovodným programem, kulturní komise pořádá velikonoční tvořivé odpoledne s prodejem výrobku dětí, děti v družině ZŠ Měčín, Klatovy trh, řehtání kluků
D 4	aranžování, řehtání, ve Švihově příležitost na hradě a ve škole	D 10	v širším okolí velikonoční trhy, ve škole při výtvarné výchově, v Měčíně velikonoční jarmark, zde řehtání dětí
D 5	řehtání dětí, aranžování - ve vsi je společenská událost, něco je v televizi	D 11	řehtání dětí, v rámci výuky ve škole v Měčíně, v Klatovech výstava v muzeu, ve velkých městech trhy
D 6	řehtání dětí, jarní a velikonoční aranžování	D 12	řehtání dětí, v Měčíně velikonoční jarmark

Zdroj: vlastní zpracování

O Velikonocích se lidé navštěvují, v důsledku toho je v tomto období zvýšený cestovní ruch, napomáhá k němu i zvyšující se mobilita (D 2 „Více lidí chodí do kostela na velikonoční bohoslužby, vím to podle toho, že v okolí kostela stojí auta, jezdí sem lidi i z okolí.“); (D 5 „... policisté mají stále jejich dopravní akce. Oslavy Velikonoc přivádějí na silnice sváteční řidiče a bohužel i alkohol. Tady na vsi je auto nutnost, sváteční řidiči tu nejsou.“).

Velikonoční akce znamenají kulturní dění (D 5 „... ve vsi je nějaká společenská událost.“); (D 6 „... Ve vsi je nějaká ta kultura, když se dělá jarní a velikonoční aranžování.“).

Tradice ovlivňují různé společenské trendy. Příkladem může být rovnoprávnost mužů a žen (D 9 „... tady se chodí řehtat odjakživa. Chodí jen kluci...“). Genderová rovnost může mít vliv i na přejímání cizích zvyků (D 6 „Tradice hledání vajíček

a sladkostí se mi líbí mnohem víc, je to i pro holky, bez násilí. Ve svém okolí pozorují, že se tu objevuje čím dál častěji. Jak jinak cizí tradice nemusím, tak toto ano.“).

Tabulka 32: Vyhodnocení rozhovorů - význam Velikonoc (osobní/lokální význam)

Vnitřní zóna		Vnější zóna		
Dotazovaný	Význam	Dotazovaný	Význam	
D 1	osobní	D 7	osobní	už je ani moc nevnímám, jdou mimo mě
	lokální		lokální	nejstarší - rodinná sešlost a třeba i církevně; střední věk - zdobení domu či nějaký výlet; menší - příležitost dostat cukroví, vajíčka peníze
D 2	osobní	D 8	osobní	něco skončilo - něco nového začíná
	lokální		lokální	lidi je slavit spíše z nostalgie
D 3	osobní	D 9	osobní	vše přechází v komerční svátek, velikonoce mám celkem rád, návštěva vzdálené rodiny
	lokální		lokální	věřící - náboženský svátek, nevěřící - jaro, volno, lepší jídlo; svátek přetrvává i se zvyky avšak bez původního náboženského významu
D 4	osobní	D 10	osobní	konec zimy, oslava začátku jara, dvakrát za sebou je čtyřdenní pracovní týden, práce okolo domu, práce na zahradě
	lokální		lokální	volno, navštěvují se - schází se rodiny
D 5	osobní	D 11	osobní	svátky jara, trochu duchovní obroda, volno
	lokální		lokální	volno, řehtání dětí - poznají se z jiného pohledu
D 6	osobní	D 12	osobní	osobní záležitost, svátky naděje, příležitost k odpočinku, setkání s blízkými, načerpání nové energie
	lokální		lokální	oddych, sejdou se lidi, utužují se vztahy

Zdroj: vlastní zpracování

Proměny tradic ovlivňuje globalizace. Lidé si uvědomují pestrost a odlišnost kultury různých zemí. To, co berou jako historickou tradici u nás, může být jinde věc zcela neznámá (D 12 „*V dnešní době kolem mě v širším okolí žije i několik cizinců a docela mě baví sledovat, co slaví oni.“*). Globalizace vede k postupné ztrátě lokální a regionální identity, proti ní stojí živé místní tradice.

Cizí tradice lidé vnímají spíše negativně (D 2 „*Nelíbí se mi začleňování tradice z jiných zemí, přijde mi divné, když v krámu mají velikonoční Šmouly.*“). Reakcí na globální trendy je tendence, že si lidé začínají vážit místních tradic. S globalizací souvisí i pletená pomlázka. Pokud by pomlázky pletl a prodával někdo přímo v dané lokalitě, mohl by tím podpořit místní (lokální) ekonomiku (D 9, „... *Dnes je snazší si ji koupit. Obvykle dostanete ale jen nalakovanou pomlázku z jakéhosi suchého asijského proutí, tou ale těžko někoho vyšleháte. Nejspíš pomalu úplně vymizí zvyk, kdy si pomlázku byl schopen uplést každý kluk.*“).

Místní ekonomiku podporují i obchodníci a farmáři (D 2 „*V místním krámku kupuji v poslední době podšálky pod vajíčka. Ne, že bych je sbírala, ale právě na Velikonoce je z čeho vybírat, tyto stojánky se pak hodí i v průběhu roku.*“); (D 8 „*Chodívám na farmářské trhy, kde kupuji bílá vejce...*“). Lokální trhy⁷² umožňují nejen prodej výrobků spojených s oslavou příchodu jara, ale umožňují i navázat další kontakty, dochází k vytváření zdravé lokální ekonomické platformy.

Ačkoli se různé velikonoční tradice v drobnostech či názvosloví liší kraj od kraje, a někdy vesnici od vesnice, v zásadě se ve studovaném prostoru (hranice vnější zóny) praktikují všude stejně. Svěcení ratolestí nazývají ve Švihově kočičky či košťátka, v Měčíně jehnid. Švihov (D 3 „... *přesto zajdou o svátcích do kostela i nevěřící, někteří lidé tam nosí posvětit košťátka*“); (D 4 „*Do vázy dávám vyrašené proutky jívy či břízy. Květy (tedy jehnidy) břízy práší. Proto, aby neumazaly sváteční ubrus se otrhají a nahradí se květy uháčkovanými.*“); (D 1 „*Když jdeme na procházku, natrháme si kočičky.*“). Někteří lidé zdobí i hrob, na kočičky přivazují kraslice (D 2 „... *hroby našich nejbližších, přivazují je na kočičky.*“). Měčín (D 8 „*Na Květnou neděli nosím do kostela posvětit jehnid*“); (D 12 „*Třeba i do vázy dávám různé ratolesti, břízu či urychlený zlatý déšť - takzvané jehnidy.*“); (D 11 „*Výzdoba obydlí, ... dřevěné zápichy nebo i jehnid.*“).

Některé slovo může být pro určité lidi neidentifikovatelné slovo, tedy slovo, které jim absolutně nic neříká. Typické jsou lokální či krajové názvy, lidé si jej mnohdy osvojí (D 1 „*Jehnid? To nevím, o co se jedná.*“ „*Aha, tedy proutky. Tak to je jako s nádivkou, někde jí říkají hlavnička. To vím, jen proto, protože jsem kuchař. Hlavnička podle toho, že šlo o hlavní jídlo.*“).

⁷² Nejbližše konané farmářské trhy probíhají v Klatovech.

Místní (krajové) názvy mají také byliny do nádivky. Kontryhel je místní název pro popenec (D 4 „*Peču nádivku, dávám do ní kopřivy a kontryhel. Kontryhel je vlastně popenec, mladé listy jsou taková jarní zelenina (má příjemně vonící kořenitou chuť, kvete modrofialově)*); (D 12 „*Například popenec, kopřivy, petržel a pažitku.*“).

Na základě získaných dat z rozhovorů, lze zvažovat, co je tradice, zvyk, obyčej, rituál, symbol (D 10 „*Možná někdo dodržuje nějaké rituály, co dávají velikonočním svátkům nádech něčeho magického. Dodržování zvyklostí má jistě své kouzlo, ať už je základ racionální či nikoliv, ale dny strávené podle našich představ mohou být tou nejhezčí tradicí.*“); (D 1 „*Zdejší společenský život se asi neřídí podle liturgického kalendáře, není naplněn duchovně, běží a přizpůsobuje se podle potřeb.*“ „... Rituál se dá posunout podle potřeb.“).

Tradice může být nezávislá (D 4 „*Tradice je to, že ten den existuje, zvyk že její lidé oslavují, jen je otázkou zda adekvátně významu...*“), uměle udržovaná (D 6 „*Představy idylických Velikonoc, jako z Ladových obrázků, jsou dnes spíše už jen uměle udržované tradice.*“), znalá (D 6 „*Zastávám názor, že by děti měly znát historii a tradice, ale nikomu nic nenutím a je mi jedno, jak je kdo slaví.*“), dodržovaná, vázaná na určité dny či přísná (D 5 „*Na Zelený čtvrtek míváme špenát nebo hrachovou polévku, v pátek něco bezmasého, to prostě tak, jak to zrovna vyjde. Když se udělá něco masitého, vzpomínám na babičku, která by se jistě zlobila, tehdy přísná tradice je dnes už uvolněná.*“).

Rodinná tradice (D 2 „*U nás z tradic dodržujeme generacemi prověřené recepty, pečeme bochánek (někdo mu říká mazanec), barvíme vajíčka, do těch pak vyškrabují ornamenty - dělám kraslice, je to taková záliba, udělat pro radost sobě a druhým, zachováním rodinné tradice, dělala to tak už moje máma. Někde je to až lokální tradice, třeba na Chodsku a eventuálně se tam tím i některé ženy částečně i živí.*“). Pokud jsou tradice zařazeny na správné místo a do správného kontextu, pomohou nám prožít náležitý obsah těchto svátků.

Dotazování pojem „u vás“ chápou a vnímají jej i jako širší okolí (D 9 „... *Než jsem šel do důchodu, pracoval jsem v Klatovech. Prožil jsem tam dost času. Klatovy jsou velké město, je tam více příležitostí, mají tam třeba trh.*“). Mnohdy dotazovaní odpovídali nejen za sebe, ale za celou rodinu (D 1 „*Žena na Velikonoce upeče...*“); (D 9 „*Manželka připraví k tomu účelu obarvená vajíčka*“); (D 12 „*Manžel uzdravuje polámané stromky a uklízí zbytky sněhu.*“).

Tabulka 33: Vyhodnocení rozhovorů - slavení Velikonoc (osobní/lokální význam)

Vnitřní zóna		Vnější zóna		
Dotazovaný	Význam	Dotazovaný	Význam	
D 1	osobní	D 7	osobní	volnem, velikonoční gastronomie
	lokální		lokální	prodloužený víkend, skoncování se zimou - přivítání jara
D 2	osobní	D 8	osobní	duchovní inventura
	lokální		lokální	jarní dovolená, do kostela moc lidí nechodí, někdo zdobí hrob
D 3	osobní	D 9	osobní	nijak vyjimečně neprožívám, pomlázka, jídlo
	lokální		lokální	slaví se spíše ze zvyku, ze setrvačnosti, chlupci chodí tu a tam i šupat, pomlázka pro děti (dobroty), jídlo, zdobení domu, návštěvy blízkých a přátel, možná na Velký pátek půst
D 4	osobní	D 10	osobní	možno po zimě vyrazit do přírody, zahájení turistické sezóny, tradiční jídla - slavnostní charakter, setkání se s rodinou a příbuznými
	lokální		lokální	užívá se volno, dny strávené podle vlastních představ, někdo dodržuje nějaké rituály
D 5	osobní	D 11	osobní	vzpomínky, nijak intenzivně neslavím
	lokální		lokální	zdobení příbytku, věnec na dveře, zdobení stromů, setkání příbuzných - dobré velikonoční jídlo
D 6	osobní	D 12	osobní	vytvořit si doma hezké prostředí, pohoda, jídlo, nějak zvlášť nedržím, pomalu uklídíme zimní věci, práce na zahradě
	lokální		lokální	řehťání dětí, koleda pro řehťající děti, jídlo

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaní se zamýšleli nad otázkou, co je to vlastně zvyk? Charakterizovali jej následovně (D 7 „*Rituál ztratí vnitřní význam, stane se z něj zvyk. Různé zvyky už moc nesleduju, že by byly, velikonoční zvyky moc neznám. Zvyk je pro mě něco co se zdědilo po předchozích generacích, co se dřív dělalo.*“ „... *Ale tradice se nemusí doslovně dělat a dodržovat, jde jen o informace, co dělá, či se dělalo. A to se děti dozví od nás jako rodičů, tak i ve školce atd. Ale to, zda to praktikujeme doma nebo ne, je druhá věc. Vše se v čase mění, přebíjení či nahrazování starých zvyků novými, pohanské pak křesťanské, nyní svátky jara, kdoví kam se to vyvine v budoucnu.*“).

Tabulka 34: Vyhodnocení rozhovorů - dodržované záležitosti (osobní význam)

Vnitřní zóna		Vnější zóna	
Dotazovaný	Význam	Dotazovaný	Význam
D 1	věnuji se po zimě autu, nějak výrazně neslavím, zasetý ječmen, kraslice, zkrášluje přibytěk, pomlázka, schování vajíček dětem na zahradě, přání sms, peče se ověřené - zkouší se nové	D 7	něco nového na sebe, jídlo, barvení vajíček, setkání s rodinou, velikonoční oběd
D 2	generacemi prověřené recepty, jídlo, barvení vajec, kraslice, velikonoční výzdoba, zdobení hrobů, podšálky pod vajíčka	D 8	chodívám na farmářské trhy, přispívám s výrobky do jarmarků, jídlo, posvětit jehnid, výzdoba domu
D 3	jídlo, velikonoční výzdoba, sejde se celá rodina, barvení vajec, vyhazování vajec, pomlázka na ozobu	D 9	osení jako dekorace, pletu pomlázku, barvená vajíčka někdy kraslice
D 4	jarní výzdoba, naklíčit osení, do vázy vyrašené proutky, jídlo, něco nového na sebe, posílání sms	D 10	jídlo, návštěva příležitost pro děti koledovat s pomlázkou, výzdoba domu, do vázy vykvést větvičky stromů a keřů
D 5	setkání rodiny, pečení tradičních pokrmů, jídlo	D 11	tradiční menu, jídlo, sledování televizní mše, výzdoba obydlí, koleda pro řehťající děti, kupuji dražší potraviny, jídlo
D 6	naladit se na Velikonoce, podle počasí, setkání se s přáteli, výzdoba, věnec na vstupní dveře	D 12	symboly pro výzdobu domu, jídlo

Zdroj: vlastní zpracování

Zvyk, ve smyslu předpokládané očekávání, obnáší následující věta (D 1 „*Je zvykem, že máme upečený mazanec a beránka.*“). Určitá činnost, spojená s přípravou velikonočních záležitostí, může být pro někoho určitým obřadem, silným zážitkem (D 4 „*Už jen připravit pro děti, od loňska uloženou řehťáčku, je obřad. Musí se vyzkoušet, případně opravit.*“).

O Velikonocích máme k dispozici volno, záleží na každém, jak naloží s volným časem. Empirické šetření ukázalo, že lidé využívají velikonoční volno i k různým pracovním činnostem (D 1 „*Obvykle se věnuji autu po zimě.*“); (D 5 „*Velikonoce je taková malá dovolená, je více dnů volna, prostě pro pracující prodloužený víkend, lidi začínají pracovat na zahradě.*“); (D 10 „*... hrabu zahradu, rovnám dříví, v klidu udělám i nějakou práci okolo domu.*“); (D 12 „*Manžel uzdravuje polámané stromky a uklízí zbytky sněhu. Někdy už je ovšem jaro v plné kráse...*“).

Velikonoce jsou mediálně přítomné, hranice regionu jsou překračovány internetem, který umožňuje využít informace a udržovat určité typy kontaktů bez ohledu na geografickou lokalizaci, je možné překonat i určitou izolaci a fyzickou vzdálenost (D 5 „*Jeden syn s rodinou bydlí daleko, obvykle na Velikonoce přijíždí. A když někdy nepřijedou, komunikujeme i přes internet. Mladí si tam posílají i fotky a tak Velikonoce prožijeme spolu.*“); (D 3 *na faře se tomu věnují děti i v náboženství, koukal jsem na internetu na fotky. Internet posouvá hranice regionu, zvětšit, zpřístupnit prostor mohou další média, např. televize*

nebo časopisy⁷³ (D 5 „*Obecně něco o Velikonocích je i v televizi.*“); (D 6 „*Současné trendy ovlivňuje televize. Polévání vodou jsem u nás ještě neviděla*); (D 11 „*... občas sledování velikonoční mše v televizi - požehnání Městu a světu v mnoha jazycích,*); (D 12 „*... inspirací je v časopisech a v televizi plno.*“); (D 12 „*Sousedka si letos pochvalovala nějakou zelenou polévku z bylin, vynašla si ji v nějakém časopise.*“). Předchozí citace dokládá také malou anonymitu venkovského prostředí a větší sociální kontrolu. Dalším příkladem tohoto mechanismu, který zajišťuje řád a stabilitu dané lokální společnosti, je (D 12 „*Ženské ve vsi určitě pečou bochánek, nádivku, linecké.*“).

Velikonoce vzbuzují pozornost už i tím, že nemají pevné datum. Může vznikat pocit, že tato nestálost Velikonoc působí rušivě a do dnešní organizované společnosti se příliš nehodí. Velikonoce do jisté míry narušují organizovanost současné společnosti (D 6 „*... často překvapí, když přijdou.*“). Nově je dnem pracovního volna také Velký pátek. Prodloužený víkend lidé nejraději využívají k odpočinku a setkávání se s rodinou a přáteli. Volno o Velikonocích vnímá většina dotazovaných. Další zajímavý rozměr znamená prodloužený víkend (D 6 „*... Sváteční dny prodlužují víkend, jsou ideální i pro odpočinek a setkání se s přáteli.*“); (D 12 „*Oddych, sejdou se lidi a udržují a utužují se vztahy. Velikonoce jsou lidmi vnímané i jako jarní dovolená.*“); (D 10 „*V současnosti je dvakrát za sebou jen čtyřdenní pracovní týden.*“); (D 3 „*Volný víkend je prodloužen svátky, lidi mají více času a tak i možnost se sejít.*“).

Lidé vnímají organizaci roku, srovnávají Velikonoce a Vánoce. Velikonoce jsou stále na dny a pohyblivé na datum. U vánočních svátků je tomu naopak, jsou pevné na datum, ale pohyblivé na dny (D 3 „*Určitě se člověk zastaví, ale že by je slavil jako Vánoce, to rozhodně ne.*“). O Vánocích nosí zabalené dárky Ježíšek, o Velikonocích se obvykle kupuje nebo dostává oblečení (D 4 „*... No popravdě je to větší svátek než Vánoce.*“ „*... aby člověka beránek nepokakal.*“ „*... Ale oblečení se nedává zabalené jako překvapení na Vánoce, očekává se, že to prostě bude nějaké oblečení.*“). Strava má svůj význam jak o Vánocích, tak i o Velikonocích (D 7 „*Špenát na zelený čtvrtek asi tak podobně, jako se dělá čočka na Vánoce a podobně.*“); (D 11 „*Dělám tradiční menu, alespoň nemusím přemýšlet, co budu vařit. Nikde, ale není napsáno, co představuje to tradiční menu. Vánoce jsou v tomto ohledu jasné.*“ „*Spíše než na Velikonoce si zakládám na Vánoce, ale i celá naše rodina.*“). Tak jako existují vánoční trhy, v poslední době se konají i velikonoční trhy (D 8

⁷³ Srovnej: Ličení díla Babička v obecní kronice Měčín (viz s. 74). V době zápisu neexistovala televize ani internet.

„Přispívám s výrobky do velikonočních i vánočních jarmarků...“); (D 9 „Moc neslavím ani jeden svátek, jediné co asi trochu více slavím, jsou Vánoce.“); (D 10 „Veřejně pořádané velikonoční akce si nevybavuji, snad jen v širším okolí obecně velikonoční trhy. Zpravidla se jedná o trhy s tematikou jarních dekorací, rukodělných výrobků apod. Slouží jako možnost setkávání lidí, ale dle mého názoru u nás nemají velkou tradici a jedná se jen o variaci na téma vánočních trhů.“); (D 4 „Doba se posunula, je vše spotřební a marketingová ekonomika, cítím to tak.“). Velikonoce se oproti Vánocům konají v poklidnější atmosféře, přispívá k tomu i prodlužující se den (D 12 „Velikonoce probíhají ve většinové společnosti v mnohem větším poklidu než Vánoce, neprovází je podobné spotřební šílenství jako Vánoce.“); (D 12 „... více světla, dny se prodlužují.“). Ateisty jsou Velikonoce vnímány jako méně významný svátek než Vánoce. Přitom je to naopak. Vánoce jsou kratší svátky, Velikonoce delší.

Mýty a pověrami je opředen celý náš lidský život. Věky se tradují a budují. Myšlenková konstrukce, optimistická nebo pesimistická, je tvořivou energií (D 7 „Před sto lety možná vypadaly Velikonoce třeba tak, že lidé hledali poklady ve skalách. No a dnes mám jako jeden z koníčků hledačku (detektor kovů) a vyhledávám různé předměty, tak proč bych nezkusil na Velký pátek vyhledávání mincí a pokladů? Podle tradice je Velký pátek den postu a smutku, doporučovalo se o něm, nic nedělat.“); (D 5 „... zeptejte se, kdo z vašeho okolí, kdo nese aspoň kousek z tohoto na pole či do studny, jak velí tradice.“); (D 8 „Například se na škaredou středu nesmíte mračit. Jinak by se totiž člověk mračil každou středu v roce.“). Dotazovaní vnímají Velikonoce i jako přírodní cyklus (D 8 „Zima pomalu končí, vlády se ujímá jaro a všechno najednou vypadá radostněji, přichází nová naděje.“ „... Jednoduše řečeno, něco skončilo a něco jiného začíná“); (D 10 „lidé dříve byli více svázáni s přírodou a jejími cykly“); (D 12 „Jak odchází ponurý zimní čas, je více světla, dny se prodlužují.“). Soužití lidí s přírodou dokazují pranostiky (D 5 „... dost často kvetou trnky a to se vždy ochladí.“). Pověry mohou mít racionální nebo praktické jádro (D 9 „Vrba je zvláštní strom, symbolický. Vždy obrazí, když do ní sjede blesk neshoří.“). Pověra, koupit si na Velikonoce něco nového na sebe, aby beránek nepokakal, je v dnešní době praktická pověra, člověk si může zdůvodnit, proč si koupit něco nového (D 8 „Když jsem byla mladší, určitě jsem musela mít něco nového na sebe.“); (D 4 „Musí být také něco nového na sebe, aby člověka beránek nepokakal. Ale oblečení se nedává zabalené jako překvapení na Vánoce, očekává se, že to prostě bude nějaké oblečení.“); (D 7 „Dodržuji

například to, že si vždy koupím něco nového na sebe, aby mě „nepokakal beránek“, jak se říká.“).

Velikonoce jsou ve studovaném území vnímané jako tradiční rodinný svátek, náboženská, respektive duchovní stránka se vytrácí. Povědomí o tom, že na Velikonoce má být rodina pohromadě, je velmi silné, dobré jídlo je pak přirozenou součástí oslav (D 10 *„... mám oslavu Velikonoc spojenou s tradičními jídly, které dodávají těmto dnům slavnostnější charakter. Ty jsou zároveň důvodem pro setkávání se v rámci rodiny a příbuzenstva.“*); (D 11 *„... když se příbuzní sejdou, tak k tomu patří určitě i dobré velikonoční jídlo.“*). Lidé řeší kvalitu potravin (D 11 *„Před Velikonocemi kupují dražší potraviny. Cena vajíček moje přípravy na Velikonoce rozhodně neovlivní.“* *„Spousta toho, co kupujeme je zbytečná, místo deseti deka kvalitní potraviny se nechá za stejnou cenu koupit půl kila produktu pochybné kvality.“*). V poslední době se stává moderním půst. Spíše se jedná o odepření si stravy (D 1 *„Ted' je moderní držet půst. Jídlo je palivem a ne modlou.“*). Fenomén půstu může pomoci upevnit si svoje zdraví, může mít i jen duchovní povahu. Nemusí jít pouze o odepření si jídla, ale rovněž o zřeknutí se čehokoliv, co je v životě postradatelné (D 1 *„Člověk si dokáže něco odepřít, aby našel něco jiného, půst nemusí být jen o jídle, ale i o tom jak se říká, vyčistit si hlavu.“*).

Pomlázka může mít různé významy. Význam ve smyslu prut, nástroj ke šlehání (D 5 *„To se tu neprovozuje, možná někdy nějakí mladíci navštíví nějakou známou slečnu, ale ve velkém to tu prostě není. Ale když se do vesnice před časem přistěhovala nová rodina, tak jejich kluci chodily v pondělí šlehat s pomlázkou. Pomlázka se u nás nedrží, lidi se tomu i divili, byli zvyklí pouze na řehtající děti. V dalším roce už chodily řehtat s ostatními.“*). Pomlázka se užívá i ve smyslu jít koledovat, nebo ve významu výslužka (D 4 *„Když při posledním řehtání odzpívají říkánku, tak jim výslužku, tedy pomlázku předám.“*); (D 10 *„Při nějaké návštěvě se jde i jako na koledu s pomlázkou, ale to vždy spíše záležitost pro děti.“*). Pomlázka může být upletená v dané lokalitě, lze ji i koupit hotovou (D 9 *„Upletení nějakou tu práci dá, což o to, ale zabere hlavně čas.“* *„... Dnes je snazší si ji koupit. Obvykle dostanete ale jen nalakovanou pomlázku z jakéhosi suchého asijského proutí...“*).

Povědomí o tom, že na Velikonoce má být rodina pohromadě, je velmi silné, dobré jídlo je pak přirozenou součástí oslav (D 8 *„Obvykle ale lidé soutěží ve vaření, kupují i to co nestihnou sníst.“* *„... Jakousi povinností je i příprava jídla. Na zelený čtvrtek něco*

zeleného, dělám špenát, na Velký pátek něco bezmasého a v pondělí je nádivka...“); (D 2 „... dodržujeme generacemi prověřené recepty...“). (D 1 „Žena obvykle moc nevaří, na Velikonoce upeče něco ověřeného, ale zkusí i něco nového. Užívá si to.“). Lidé nepodceňují přípravu stravy. Probíhá i pečení tzv. na zkoušku předem, aby byla větší jistota, že se daný pokrm v patřičnou dobu povede (D 4 „Já pečů beránka na zkoušku už týden předem.“).

Tabulka 35: Velikonoční strava

Dotazovaný	Vnitřní zóna	Dotazovaný	Vnější zóna
D 1	mazanec, beránek, nádivka (s výhonky kopřiv)	D 7	beránek, mazanec, velikonoční oběd, špenát
D 2	generacemi prověřené recepty, bochánek (mazanec)	D 8	špenát, něco zeleného, bezmasého, nádivka, mazanec beránek
D 3	velikonoční nádivka s bramborovým salátem, beránek, vajíčka, vajíčková pomazánka	D 9	vajíčka, mazanec, nádivka, beránek nebo zajíček z těsta
D 4	beránek, mazanec, nádivka (kopřivy kontryhel)	D 10	nádivka, mazanec, barvená vejce
D 5	mazanec, jídáše, beránek, linecké cukroví, další zákusky, špenát, hrachovou polévku, v pátek něco bezmasého	D 11	beránek, obarvená vajíčka, nádivka, děti sladkosti, dobré velikonoční jídlo
D 6	beránek, někdy medové pemíčky, chlebičky	D 12	bochánek, nádivka (samotná nebo nadité maso), beránek, zelená polévka z bylin

Zdroj: vlastní zpracování

Marketing zasahuje i do velikonoční stravy (D 9 „*Rozhodně se obejdu bez zeleného piva, nemusím pít pivo s potravinářským barvivem za vyšší cenu. Dnes se z těchto všech svátků spíš stal boj o to, jak vytrískat z lidí co nejvíc peněz.*“); (D 7 „*Když jsem třeba někde na nákupu nebo na výletě, dám si velikonoční salát, chutná stejně jako kdykoli během roku, holt je gastronomie a marketing.*“). K Velikonocům na Švihovsku patří dobré jídlo a pití. Snad každá rodina si uchovává vlastní, generacemi prověřené recepty na dokonalého a nadýchaného beránka z pečící formy, bochánek a nádivku. Velikonoční tabule je příležitostí vyzkoušet i nové recepty a nápady. Obvykle k svátkům jara patří vajíčka ve všech podobách, objevují se také saláty, polévky nebo špenát. Komparace možného vnímání Velikonoc v tradičním a v současném pojetí je zpracována v následující tabulce (Tabulka 36).

Tabulka 36: Komparace Velikonoc - možné vnímání v tradičním a v současném pojetí

Oblast (prvky)	Tradiční (dříve)	Současné (moderní)
Atmosféra	poklidná, více prožíváno, větší svátečnost	uspěchaná, nepřipravená
Členění roku	v souladu s přírodou	narušuje pravidelnost
Dobový smysl	víra, obnova	převládá ateismus
Genius loci	místní identita	posilování místní identity vůči globalizaci
Internet	-	prostup lokální tradice za hranice lokality
Kulturní posun	životní potřeby	jiné životní potřeby
Materiál symbolů	přírodní	přírodní, umělé materiály
Marketing	rodinný recept	komerce, příležitost pro prodejce
Média	-	SMS, foto přes internet, prezentace na stránkách obce, pozvánky, tisk, sdělovací prostředky
Narušuje	počasí	globalizace, media
Osobní prožitek	určitá míra magie a tajemnosti	odpočinek
Symbol pomlázka	omlazení	žertovné povyražení (zábava)
Pomlázka výslužka	vejce, výjimečně peníze	vejce, peníze, čokoláda, cukrovinky, někde i alkohol
Pokrm	tradiční (beránek, mazanec, nádivka)	tradiční, komerční (velikonoční Šmoula)
Pojetí, roviny	náboženská, zemědělské práce, prosperita	dny volna,
Přání	pohled	SMS, email
Převládající smysl	církevní význam (složka)	oslava jara
Strava	dodržování symbol, zvyky	uvolněnost, přeměna spotřeby
Rodina	soudržnost	soudržnost
Rozměr	osobní prožitek, pospolitý život	tržně hodnotit
Řehtající děti	společný prožitek; jen hoši	společný prožitek, výdělek; hoši i děvčata
Tradice	kontinuální; svazující; přísně dodržovaná	obnova; určitá forma zábavy; uvolněná
Velikonoční akce	rodinné, náboženské	rodinné, instituce (zájmové organizace), náboženské
Vnímání doby (období)	masopust - letnice	Velký pátek - Pondělí velikonoční
Vrstva	křesťanská	křesťanská vrstva není hlavním důvodem
Výzdoba	interiéry	interiéry, exteriéry (strom s vejci)
Zprostředkování	socializace, rodina	socializace, rodina, podpora rozvoje venkova

Zdroj: vlastní zpracování

7 Závěr

S oporou v prostudované odborné literatuře jsem hledal autor této práce, dle stanoveného cíle odpovědi na to, zda a jaký význam mají Velikonoční tradice (zvyky a obyčeje) na Švihovsku v životě lokálního společenství a v rozvoji lokality Švihovsko.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na dvě části. První se zabývá kulturou, jakožto faktorem regionálního rozvoje. Následná část sleduje regionální rozvoj a rozvoj venkova v kontextu kultury. Jeví se, že kultura je konkrétně slavení Velikonoc, potvrzují autorem vybrané a studované teorie lokálního rozvoje. Proto se autor přiklání z hlediska ladění práce a stanovení cílů k institucionálním přístupům. Institucionální směry regionálního rozvoje ve vztahu k venkovu zvýrazňují důležitost zdrojů pro rozvoj regionu, které jsou spojeny přímo s jeho obyvateli. Jedná se o instituce, znalosti, normativní kulturu, schopnost vytvářet spolupráci uvnitř občanských a podnikatelských sítí (Klufová, 2015, s. 27).

Teoretickou a empirickou část diplomové práce propojuje sekundární a komparativní analýza dat o slavení Velikonoc na Švihovsku. Na jejím základě je možné porozumět prvkům Velikonoc, které se podílejí na utváření kulturního (a také sociálního) dění v rozvoji lokálního teritoria. Nejprve tato část diplomové práce hledá východisko pro vymezení samotné lokality Švihovsko.

Pro objektivní vymezení⁷⁴ lokality/regionu Švihovsko bylo v metodě kartografické vizualizace území Švihovka použito 11 různých kritérií možného vnímání. Stanovena byla vnitřní a vnější zóna. Do vnitřní zóny náleží obce Červené Poříčí, Mezihorí a Švihov, do vnější např. Biřkov, Dolany, Kbel, Křenice, Měčín, Nezdice, Roupov, Úboč. Podle zvolených kritérií vykazují jednotlivé mapy (Příloha VI, Obrázek 7 až 17) různou míru perifernosti a exponovanosti. Mnoho obcí (např. Dolany, Chudenice, Ježovy, Měčín, Poleň, Švihov) je tvořeno několika sídly, která mají zpravidla statut části obce a jsou od sebe navzájem prostorově oddělena. Sídlní rozdrobenost obce ovlivňuje její rozvojové předpoklady. Mnohdy jsou místní části potlačeny (upozaděny) za centrální částí. Ve výsledku se symbolický tvar vnitřní zóny (Obrázek 2) nejvíce přiblížil historicky správní jednotce - administrativnímu uspořádání „obec Švihov 1989“, v současnosti nejvíce odpovídá „matričnímu obvodu Švihov“.

⁷⁴ Postoje obyvatel, rozvoj institucí v určitém čase zpravidla završí administrativní ukotvení, pakliže není administrativní role úředně zakotvena, bývá v daném kraji rozeznatelná (lidová architektura, určitá identická oblast např. Plzeňsko).

Na sekundární a komparativní analýzu dat navazovalo empirické šetření. Prováděné bylo prostřednictvím semistandardizovaných rozhovorů s občany⁷⁵. Lokální teritorium bylo zastoupeno občany z města Švihov a místní částí Lhovice jakožto z jádra (vnitřní zóna), periférie (vnější zóna) byla reprezentována městem Měčín a místní částí Petrovice. Získaná data byla seříděna, vyhodnocena a komparována.

Obce disponují vlastními institucionalizovanými procesy veřejné správy, jsou vybaveny orgány samosprávy a finančními zdroji. Pro lidi žijící v dané obci je obec hlavním prostorem jejich každodenních aktivit. Lokální rozvoj na úrovni jednotlivých obcí výrazně ovlivňuje jejich kvalitu života i prostřednictvím socioekonomických či kulturních charakteristik. Lidé v dané lokalitě mezi sebou přirozeně vstupují do interakcí, sdílená lokalita vytváří důležitý předpoklad pro rozvoj komunity.

Lokality/regiony zůstávají v paměti lidí („obec Švihov 1989“) převrstveny novým uspořádáním („obec Švihov 2016“), jsou generačně proměnlivé, mění je probíhající procesy, zažité zkušenosti obyvatel utvářené např. navštěvovanou (absolvovanou) školou, docházkou do místní knihovny. Změny zasahují obvykle okrajové přechodové zóny⁷⁶. Lokální společenství (regiony) se v čase mění, rozvoj lokality souvisí s jejími tradicemi a také s dělbou práce v dané společnosti, jedná se o formování lokality zdola (endogenní přístup). Intervence shora (exogenní přístup) je opodstatněná při posilování lokality v jejím zájmu (vedoucí k většímu statusu nezávislosti, samostatnosti). Dokladem může být dotační titul Program rozvoje a obnovy venkova 2017, kde město Švihov podalo žádost na podporu obnovy drobných sakrálních staveb v obci. Hmotná a nehmotná kultura je propojena artefakty (např. drobné sakrální stavby), děti se o Velikonocích u křížků při řehtání modlí, nebo v tichosti postojí (odklon od praktikovaného křesťanství).

Různé sféry či struktury institucí a organizací zviditelňují region ve smyslu prostorové jednotky. Bohatstvím regionu jsou lidé, respektive lidský kapitál (znalosti, schopnosti), jež je na trhu považován za vzácný, při vytvoření nové hodnoty vede v ekonomice ke konkurenceschopnosti, dalším zdrojem společenského rozvoje je kultura, jejíž součástí jsou tradice, zvyky, obyčeje.

Velkou míru identifikace s lokalitou lze přikládat sociálnímu kapitálu a dalším „měkkým“ rozvojovým faktorům spojeným s určitým tradicionalismem. Mezi potenciály

⁷⁵ Vypovídající závěry získané ze zvoleného počtu dotazovaných verifikuje sekundární a komparativní analýza dat o slavení Velikonoc na Švihovsku.

⁷⁶ Porovnáme-li „obec Švihov 1989“ a „obec Švihov 2016“, stojí za povšimnutí například sídlo Borovy, kde došlo k jeho odluce od obce Švihov, dokonce došlo i ke změně hranice okresu.

sociálního charakteru lze řadit lidský kapitál, sociální kapitál či institucionální vlivy. Jednotlivé potenciály se v lokalitě vzájemně ovlivňují a podmiňují. Geografický charakter lokality tvoří lokalizační předpoklady zejména pro cestovní ruch, potenciály infrastrukturního charakteru vyplývají například z kvality komunikace a z využívání zázemí lokality (budovy).

Velikonoce jsou mediálně přítomné, hranice regionu jsou překračovány internetem, který umožňuje využít informace a udržovat určité typy kontaktů bez ohledu na geografickou lokalizaci, je možné překonat i určitou fyzickou izolaci. Internet posouvá tradice za hranice vymezené lokality (sdílení fotek). Zesilující informace o lokalitě prostřednictvím informačních technologií či sdělovacích prostředků (viz dále), napomáhají k jejímu sociálnímu utváření.

Region jako kulturní skutečnost je založen i na symbolech. Symboly dávají určitý pocit sebejistoty (podněty). Existence tradic a zvyků se projevuje ve městech i na vesnicích. Je patrná dichotomie město/vesnice (např. řehťání), hierarchická pozice v sídelní struktuře (jádro/zázemí). Patrné jsou i odlišnosti životního stylu (městský a venkovský). Neřehťá se ve Švihově (město), řehťá se na vesnicích (místní části obce Švihov). V lokální kultuře je srozumitelná vazba na uspořádání sídla. O Velikonocích tvar vesnice ovlivňuje, odkud se vychází řehťat.

Udržování tradic a jejich předávání budoucím generacím představuje určitý potenciál pro ekonomický rozvoj dané lokality. Společenský život lokálního obyvatelstva je ovlivňován tradicemi (součástí jsou zvyky), které jsou historicky zakořeněné, vznikají i novodobé. Míru dodržování těchto zvyků a tradic ovlivňuje regionální cítění obyvatel a také, zejména u Velikonoc, souvisí s mírou religiozity. Ustálené tradice (zvyky, obyčeje, rituály) tvoří „kulturu dané společnosti (lokality)“ a vytvářejí neformální instituce (chodit řehťat), zatímco formální instituce (Velikonoce ve školním vzdělávacím systému) mají zákonnou podobu (volněm, které je „dáno“). Aktivní podíl veřejnosti, znalosti regionálních a lokálních identit vytvářejí předpoklady pro regionální plánování a rozvoj. Jedná se o endogenní rozvoj, neboť se uskutečňuje z vnitřních potenciálů prostřednictvím místních aktérů a iniciativ. Empirický výzkum také identifikoval lokální aktéry.

Město Švihov podporuje akce pořádané pro veřejnost povzbuzením místních iniciativ a komunitního života, prostřednictvím dotací spolkům. Samospráva obce se opírá

o spolupráci v rámci širší komunity, především o spolky⁷⁷. Vnitřní kapacita komunity obsahuje institucionální faktory. Zvláště princip fungování lokální samosprávy může být základním aktérem mobilizace vnitřních zdrojů a vytvářet vztahy k dalším aktérům místního rozvoje. Město Měčín pořádá akce k Velikonocům převážně ve své gesci prostřednictvím kulturní komise města Měčín nebo knihovny. V obou vymezených zónách (vnitřní i vnější) pořádají o Velikonocích spolky rozličné akce společenského rázu. Místní obyvatelstvo si samo rozhoduje, jaké veřejné akce se v rámci tradic uskutečňují. To potvrzuje endogenní principy regionálního rozvoje. Významným faktorem v tomto smyslu jsou místní aktéři, kteří pořádají akce pro veřejnost. Mezi faktory, jež významně ovlivňují kulturní vývoj v dané lokalitě, náleží demografický vývoj, kulturní zázemí, činnost místních spolků a organizací, aktivita obyvatel a míra religiozity.

Velikonoce provázejí školní akce, respektive činnosti, které napomáhají k výchově, mladé generace a rozvíjí kreativitu. Školní rok se nekryje s rokem liturgickým, obsahuje prázdniny, proto jsou některé akce (tradice) konané v určitý den, uskutečňovány a připomínány v jiný všední den, v tomto období jde o symbol či přiblížení tradice. Velikonoční tradice jsou i potenciálem pro výuky ve škole, jednotlivé odlišnosti místních sídel v rámci školního obvodu mohou přispět k socializaci a enkulturaci dětí. Příkladem může být organizování dětských občůzek při řehtání. Jejich průběh se liší v počtu, v čase i textu zpívanky při koledování. Každého jistě potěší vlastnoručně vyrobené přáníčko.

Mezigenerační předávání tradic je klíčovým faktorem, zabraňuje jejich úpadku. Doporučením by bylo zaznamenání současného stavu velikonočních tradic v místní kronice či v regionálním tisku, tato záležitost je často opomíjena.

Správa švihovského vodního hradu pořádá doprovodné velikonoční akce, jež podporují atraktivitu památky a zhodnocují její kulturněhistorický potenciál.

Mezi aktéry patří i děti, konají dřevěné zvonění (řehtání). Řehtání představuje identitu obecné povahy, určitý vzorec očekávání. Děti v malých sídelných lokalitách chodí řehtat v celém širším okolí Švihovska, počet dětí, které se na řehtání účastní je proměnlivý, záleží na generační výměně. Švihov, kde se neřehtá, je spíše výjimkou. Řehtání dětí (někde jen hoši např. Měčín, jinde i děvčata, např. Ježovy, Lhovice, Petrovice, Stropčice) probíhá od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty. Děti poznávají vesnici a její obyvatele prostřednictvím stále živého zvyku. Mezi sebou mají vazby a navazují kontakty. U spoluobčanů vzbuzuje

⁷⁷ Program rozvoje obce Švihov 2016 - 20.

pozornost dřevěný rámus, z povzdálí sledují průvod, dochází k posílení vztahu obyvatel k obci a oživení místního komunitního života. Děti vnímají svůj životní prostor. Křížky jakožto artefakty propojují hmotnou a nehmotnou složku kultury. Zajímavý rozměr má v tomto smyslu samotný idiofonický nástroj (řehtačka). Má svoji hodnotu, dědí se po předcích. Určitým prožitkem je už i její samotná příprava. Porovnáním obrázků dřevěného zvonění (Příloha IX) lze vysledovat určitý kulturní posun. Na starších fotografiích jsou při řehtání přítomni pouze hoši, současné fotografie dokládají i přítomnost dívek.

Velikonoční tradice jsou vnímány různě, v různých věkových údobích života lidí, přičemž pro jednotlivce mohou mít odlišné hodnoty a přínosy. Velikonoční tradice připomínají život předků a minulých časů, spojují se s rodinou, umožňují vzpomínky na dětství spojené s činnostmi prováděnými v rámci rodinného kruhu. Starší generace si spíše uchovávají tradice a hodnoty, na něž byly celý život zvyklé, mladší generace si je snaží přizpůsobit modernějšímu způsobu života. Zejména mladí lidé často význam tradice nedoceňují a připadá jim vyčichlá. Existují ovšem hodnoty, které jsou stále platné a bez nichž by život ztratil smysl. Právě takovou hodnotou je tradice. Vlastním pozorováním bylo zjištěno, že byť mnohé projevy Velikonoc ztratily svůj význam, existují jako symboly velikonočního času.

Římskokatolická farnost v období Velikonoc koná řadu náboženských obřadů. Ve vymezeném studovaném území Švihovska má počtem sídelních lokalit největší zastoupení, skládá se z 53 sídelních lokalit.

V obchodech se prodává velikonoční zboží, v širším okolí se ve velkých městech konají farmářské trhy. Místní ekonomiku podporují i obchodníci a farmáři, lokální trhy umožňují nejen prodej výrobků spojených s oslavou příchodu jara, ale umožňují i navázat další kontakty, dochází k vytváření zdravé lokální ekonomické platformy.

Tradice ovlivňují různé společenské trendy. Příkladem může být rovnoprávnost mužů a žen. Mnohde chodí řehtat jen hoši. Genderová rovnost může mít vliv i na přejímání cizích zvyků. Novodobá tradice hledání vajíček a sladkostí „jež schoval zajíček“, je pro děti bez rozdílu pohlaví. Oproti pomlázce se v ní nevyskytuje „násilí“, stává se zábavným programem pro děti při trávení volného času.

Velikonoce na sebe vážou rozmanité zvyklosti, pověry, rituály, hry, pranostiky, celou řadou zvyků magického charakteru a pověrečných praktik. Některé staré velikonoční

zvyky se uchovaly v téměř nezměněné podobě do dnešních dnů, jiné se přizpůsobily dnešní době, byly „zmodernizovány“. Některé se uchovávají jen na určitých místech, velikonoční zvyky přetrvávají i v současné společnosti, vyprofilovaly se spíše v zábavný ráz.

Velikonoční zvyky mizí, jak se vzdalujeme přírodě. Náš životní rytmus se od koloběhu přírody velmi vzdálil. Velikonoce vzbuzují pozornost nestálým datem, mnohdy překvapí, když přijdou. Tato nestálost (proměnlivost) Velikonoc do jisté míry narušuje organizovanost současné společnosti. Lidé vnímají organizaci roku, srovnávají Velikonoce a Vánoce. Velikonoce jsou stálé na dny a pohyblivé na datum. U vánočních svátků je tomu naopak, jsou pevné na datum, ale pohyblivé na dny. O Vánocích nosí zabalené dárky (jako překvapení) „Ježíšek“, o Velikonocích se obvykle na Švihovsku kupuje nebo dostává oblečení, aby „beránek nepokakal“. Velikonoce se oproti Vánocům konají v poklidnější atmosféře, přispívá k tomu i prodlužující se den.

Další rozměr má volno, naplnění volného času. Dny strávené podle našich představ, mohou být tou nejhezčí tradicí. O velikonočních svátcích disponujeme volnem. Nově je svátečním dnem Velký pátek. Slaví se i v řadě evropských zemí (vyspělé evropské ekonomiky už tento svátek ustanovily dříve). Svátky oddělují různost všedního a svátečního času. Dnes se stává problémem, v čem odlišit svátek od všedního dne. Je spousta možností, jen si vybrat. V současnosti je dvakrát za sebou jen čtyřdenní pracovní týden.

Tradice je rozsáhlá složka kultury, má proměnnou stabilitu, váže se např. na sociální skupiny či agrární obyčeje. Tradice představuje formu předávání hodnot v lokálním společenství.

Z předvelikonočního období do současnosti přetrvává ve vymezené lokalitě Švihovsko svěcení narašených proutků o Květné neděli. Každá oblast má vlastní specifika. Švihov světí „kočičky“, Měčín „jehnid“⁷⁸ (jehněd).

Zejména pro mnoho mladých lidí jsou některé pojmy související s Velikonocemi neznámé. Při přiblížení pojmů pomocí synonym mají určité povědomí. Některé slovo může být pro určité lidi neidentifikovatelné slovo, tedy slovo, které jim absolutně nic neříká (neznámé v jiné lokalitě). Lokální či krajové názvy má i nádivka, jinde se jí říká hlavnička. Obdobně je tomu i u bylin, kontryhel je na Švihovsku název pro popenec. Pojmenování

⁷⁸ Tradice si všímá i vláda ČR: „V malém šumavském městečku Měčín se tento svazek kočiček a jehnědů ozdobený krepovými kytičkami a barevnými mašličkami nazývá jehnid“ (Velikonoce, 2010, on line).

pomlázka označuje svazek spletených vrbových proutků, který slouží jako nástroj ke šlehání. Pomlázkou je však také nazýván výsledek z koledování. Pomlázka, jakožto šlehání proutky, se na Švihovsku odbyvá ojediněle. Vnášení nových prvků do lokality umožňují sdělovací prostředky. Ovlivnění chování lidí medií („ukazovali to v televizi“) proměňuje i velikonoční tradice. Vnášení nových prvků způsobuje i migrace obyvatel, kdy si lidé sebou přinášejí a udržují svoje zažité zvyky a tradice.

Dochází ke splývání či skládání náboženských a kulturních prvků různých náboženských tradic v jeden celek, prolínají se staré jevy, nové prvky (synkretismus). Ztráta náboženského charakteru se slaví jako rodinná soudržnost, pohoda či vítání jara. Ve více generačních rodinách ovlivňuje přítomnost starších lidí udržování tradičních jevů, stravovací zvyky či míru religiozity.

Starší generace žen bere pečení a vyvařování jako povinnost, mladší ženy naopak vnímají přípravu velikonočního jídla jako zábavu. Na Velikonoce se připravují především mazance, nádivka, beránek z těsta, barví se a zdobí se vajíčka. Hojnost je protiklad půstu. Půst není jen o stravě, má i podobu duchovní hygieny. Může pomoci upevnit svoje zdraví a harmonizovat duši, před Velikonocemi jde o duchovní inventuru, určité ztišení a o sebekázeň.

O Velikonocích se lidé navštěvují, v důsledku toho je v tomto období zvýšený cestovní ruch, napomáhá k němu i zvyšující se mobilita. Reakcí na tuto skutečnost, jsou dopravně bezpečnostní akce policistů. Velikonoce jsou ve studovaném území vnímané jako tradiční rodinný svátek, náboženská, respektive duchovní stránka se vytrácí. Lidé vzpomínají na svoje neživé předky, probíhá i zdobení hrobů s velikonočními motivy. Povědomí o tom, že na Velikonoce má být rodina pohromadě, je velmi silné, udržují se širší rodinné vazby, dobré jídlo je pak přirozenou součástí oslav. Na velikonoční stravu má vliv marketing, z těchto svátků ekonomika těží.

Velikonoční tradice, některé zvyky a obyčeje nebývají v dnešní době percipovány jako závazné, dostává se jim spíše zábavného významu, což vede obvykle k jejich zjednodušení či ke změně formy i obsahu. Obnovené zvyky (masopust Švihov) bývají poměrně různorodé, ztratily již původní význam. Vzrostly však na významu, coby posilující forma společenského styku a integrující faktor, jež posiluje formy a integritu společenského a kulturního života komunity dané lokality. Malá příležitost forem styku

mezi lidmi podněcuje i k obnově starých zvyků či tradic. Zázemí k tomu vytváří vnímaná lokální osobitost, formy způsobu života a kultury.

Velikonoce jsou označovány za svátky jara. Po dlouhé zimě se probouzí příroda, tato skutečnost je obvykle všemi vítána. Velikonoce jsou především nejvýznamnější svátky křesťanské církve, svázané s památkou umučení a vzkříšení Krista. Velikonoce měly velmi silnou tradici už v době předkřesťanské. Navazovaly na židovský svátek Pesah. Tento svátek byl památkou na vysvobození židů z egyptského zajetí a připadal na den prvního jarního úplňku.

Pro jarní obrodu přírody se prováděly magické praktiky, postupem času se překrývaly prvky křesťanských legend. V celém období před jarními svátky se prolínají vrstvy pestré směsice pohanských zvyků a křesťanských tradic. Ať už se jedná o jakékoli pojetí Velikonoc, vždy jsou spojené s vítáním jara. Příroda se probouzí k novému životu, nastává nový vegetační cyklus, s ním se pojí začátek zemědělských prací. Toto roční období se lidé snažili odedávna přenést různými způsoby i do svých domovů, například v podobě obilí zasazeného v miskách.

Současnou ekonomiku ovlivňuje globalizace. Pro lokální rozvoj představuje globalizovaná společnost určité hrozby. Stoupá postavení nadnárodních společností, neustále roste produkce, kvantita. Kvalita je hlavním rysem místní udržitelné ekonomiky, kdy se klade důraz na ekonomická, sociální a environmentální hlediska, je usilováno o trvale vyvážený rozvoj regionu. Reakcí na globální trendy je tendence, že si lidé začínají vážit místních tradic. Příkladem může být pomlázka od místního výrobce. Pomlázka, pletená z ohebných vrbových proutků, umožňuje využívat schopnosti a dovednosti místních lidí, jež v lokalitě žijí. Dochází i k předávání tradičních způsobů práce. Pomlázky se musí chránit před vyschnutím, případně rosit, znamená to vyvinout určité úsilí, práci a obětovat čas. Zpětnou vazbou lze sledovat dopady na místní lokalitu, na ekonomiku v přirozeném regionu. Finanční toky bývají použity přímo v lokalitě, což vede k jejímu rozvoji. Dovezená pomlázka z Asie ubírá zaměstnanost místních lidí, dovoz z velké vzdálenosti zvyšuje dopady na životní prostředí. Koupená dovezená pomlázka ze suchého asijského proutí se hodí jen jako dekorace, nikoli na šlehání. Tamní ekonomika vůbec nemusí respektovat smysl místní tradice⁷⁹. Tradice a zvyky, totožně kultura vůbec, mají

⁷⁹ Tradiční výroba symbolů svátků v ČR zaniká, trendem je dovoz lacinějších výrobků. Např. tradiční skleněné vánoční ozdoby již delší dobu nahrazuje dovoz plastových.

kromě své vnitřní hodnoty ještě hodnotu ekonomickou, která z nich vytváří předmět tržních sil. Velikonoční svátky, jakožto institucionální příčiny, mohou vyvolávat výkyvy ve spotřebě. Kulturní oživení (identita, vyprofilovaná nebo ustálená místní kultura) lokality napomáhá ekonomickému rozvoji. V tomto ohledu hraje důležitou roli občanská angažovanost, lidé žijí více spolu, než pouze přežívají vedle sebe. Příkladem může být originálně pojatá velikonoční výstava přímo na návsi. Netradičně pojatá výstava vytvořila kulturní klima, představovala inovaci, z tohoto institucionálního přístupu vychází i regionální teorie učících se regionů.

Ačkoli se různé velikonoční tradice v drobnostech liší kraj od kraje, a někdy vesnice od vesnice, v zásadě se praktikují na Švihovsku všude stejně. Tradice nesou pečeť doby, vždy sloužily svému účelu, plnily určitou funkci, dnes jsou určitou esencí života, je dobré je ctít. Dodržování tradic a zvyklostí má jistě své kouzlo, ať už je základ racionální či nikoliv. Dochází ke kulturnímu posunu, dříve byly jiné životní potřeby. Tradice, jakožto součást kultury, přispívají na Švihovsku ku prospěchu vlastního společného prostoru k žití.

Švihovsko není vyhraněnou národopisnou oblastí. Pomyslná severní hranice Švihovska přiléhá k národopisné oblasti Plzeňsko (širší Plzeňsko), západní hranice se přibližuje k národopisné oblasti Chodsko. Co jiná vesnice či oblast má různý průběh slavení, princip ale zůstává stejný. Výsledky empirického šetření potvrzují mnohé skutečnosti, zjištěné v rámci sekundární a komparativní analýzy dat. Mezi studovanou vnitřní a vnější zónou Švihovska nejsou ve vnímání a slavení velikonočních tradic zásadní rozdíly, v zásadě jsou stejné, vyskytují se zvláštnosti v čase a místě.

Na základě výše zmíněných zjištění je možné konstatovat, že velikonoční tradice, jakožto součást kultury, přispívají k rozvoji příslušné sídelní lokality, přidávají k její atraktivitě a podílejí se tak na zvyšování kvality života obyvatel.

Zachovávání lokálních kulturních tradic umožňuje obstát v globální konkurenci. Svěbytnost lokality je nezbytným předpokladem k naplnění hlavních principů regionální politiky, mezi něž patří princip subsidiarity a partnerství. Zásadním činitelem při uskutečňování velikonočních tradic je občanská angažovanost, propojená se vzájemnou spoluprací jednotlivých aktérů.

Zajímavé by bylo porovnat mezi sebou konkrétní národopisné oblasti, vyšší územně správní celky, případně Čechy s Moravou a tam sledovat, jaký význam mají velikonoční tradice v životě tamního lokálního společenství a v rozvoji lokality.

8 Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

BABBIE, Earl. *The Practice of Social Research*. 13th Edition. Belmont, CA Wadsworth Publishing 2013. 584 s. ISBN-13: 978-1-133-04979-1, ISBN 1-133-04979-6.

BERGER, I, Peter, LUCKMANN, Thomas. *Pojednání o sociologii vědění Sociální konstrukce reality*. 1. vyd., Brno: CDK, 1999. 216 s. ISBN: 80-85959-46-1.

BERGER, Rupetr. *Liturgický slovník*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2008. 592 s. ISBN 978-80-7021-965-2.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce. Jaro*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2004. 64 s. ISBN 80-251-0160-6.

BINEK, Jan, kolektiv: *Synergie ve venkovském prostoru Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. 1. vydání, Brno: GaREP Publishing, 2009. 96 s. ISBN 978-80-904308-0-8.

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2002. 212 s. ISBN 80-246-0384-5.

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ David. *Teorie regionálního rozvoje Nástin, kritika, implikace*. 2. vydání přepracované a rozšířené. Praha: Karolinum Press, 2011. 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.

DAMBORSKÝ, Milan. *Prostorový rozvoj*. In: *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde Praha, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

DIDEROT-1997. *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. m/r 3. část*. 1. vydání, Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1997. 740 s. ISBN 80-85841-35-5.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vydání, Praha: Karolinum, 2011. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

ERIKSEN, Thomas, Hylland. *Antropologie multikulturních společností Rozumět identitě*. 1. vydání, Praha/Kroměříž: Trigon, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

FIALOVÁ, Ludmila. *Regionalizace*. In.: *Velký sociologický slovník*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

FROLCOVÁ, Věra. *Bílá sobota*. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007a, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.

- FROLCOVÁ, Věra. Velký pátek. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007c, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.
- FROLCOVÁ, Věra. Zelený čtvrtek. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007b, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.
- FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 2001. 280 s. ISBN 80-7021-503-8.
- FROLCOVÁ, Věra, ŠTASTNÁ, Jarmila. Velikonoce. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.
- FROLEC, Václav. *Prostá krása: Deset kapitol o lidové kultuře v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1984. 301 s.
- GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. 2. vydání, Praha: SLON, 2003. 200 s. ISBN: 80-86429-15-6.
- HAVELKA, Miloš. Historické a systematické předpoklady tematizace problému mentalit v sociologii. In.: *Skupinové mentality*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002, 85 s. ISBN 80-7330-034-6.
- HEŘMANOVÁ, Eva. Definice vybraných základních pojmů. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2008a. 200 s. ISBN: 978-80-7357-347-8.
- HEŘMANOVÁ, Eva. Lokální kultura - hmotná a nehmotná. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2008b. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- HEŘMANOVÁ, Eva. Regionální kultura. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008c. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- HEŘMANOVÁ, Eva. Kultura a rozvoj regionů. In.: *Kulturní regiony a geografie kultury: Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vydání, Praha: SLON 2010. 233 s. ISBN 978-80-7419-018-6.

- HORÁKOVÁ - NOVOTNÁ, Hana. Aktuální diskuse k teoriím kultury. *Soudobá sociologie III. Diagnózy soudobých společností*. 1. vydání. Praha: Karolínium, 2008. 382 s. ISBN 978-80-246-1486-1.
- HUBINKOVÁ, Zuzana, kolektiv. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3. aktualizované, doplněné a přepracované vydání, Praha: Grada, 2008, 277 s. ISBN 978-80-247-1593-3.
- HUBÍK, Stanislav. *Sociologie vědění*. 1. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 224. ISBN 80-85850-58-3.
- HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠŤÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. 1. vydání, Praha: ČZU, 2010. 193 s.
- HŮRKOVÁ, Jindra, TETOUR, Michal. Hmotné doklady pravěkého a středověkého osídlení Švihovska. In.: *Švihov zajímavosti a obrázky z historie města*. 1. vydání. Švihov: Město Švihov, 2001. 86 s. ISBN 80-238-9960-0 (v knize neuvedeno).
- CHROMÝ, Pavel. Kultura a prostor. In.: *Kulturní regiony a geografie kultury: Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2009a. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- CHROMÝ, Pavel. Regionální identita. In.: *Kulturní regiony a geografie kultury: Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2009b. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- JÁČ, Ivan, kolektiv. *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vydání, Příbram: PBtisk, 2010. 203 s. ISBN 978-80-7431-038-6.
- JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing a.s., 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6.
- JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. 1. vydání, Praha: Grada, 2012. 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- JANDOUREK, Jan. *Vzestup a pád moderního ateismu*. 1. vydání, Praha: Grada 2010. 108 s. ISBN 978-80-247-2981-7.
- JEŽEK, Jiří, KOLEKTIV. *Regionální rozvoj*. 1. vydání. Plzeň Západočeská univerzita v Plzni, 2014. 122 s. ISBN 978-80-261-0462-9.
- JEŽEK, Jiří. Regiony - jejich typologie a význam. In.: *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- KADERÁBKOVÁ, Jaroslava. Přístupy a pojetí regionu jako územního samosprávného celku. In.: *Územní samospráva - udržitelný rozvoj a finance*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 300s. ISBN 978-80-7357-910-4.

- KADERÁBKOVÁ, Jaroslava. Sídlní struktura. In.: *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 1. vydání, Praha: IFEC, 2001. 264 s. ISBN 80-86412-08-3.
- KANDERT, Josef. Kultura. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007a, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.
- KANDERT, Josef. Zvyk. In.: *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 1. vydání, Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007b, 3 sv., 640, 664 a 288 s. ISBN 978-80-204-1450-2.
- KARLOVÁ, Jana. *Domov, identita a světonázor: jako součást transkulturní komunikace*. 1. vydání, Ostrava: Moravapress, 2014. 108 s. ISBN 978-80-87853-19-1.
- KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. 1. vydání, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2013. 189 s. ISBN 978-80-7465-076-5.
- KELLER, Jan. Tradice. In.: *Velký sociologický slovník*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- KESNER, Ladislav. *Marketing a management muzeí a památek*. 1. vydání, Praha: Grada, 2005. 304 s. ISBN 80-247-1104-4.
- KLUFOVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2015. 276 s. ISBN 978-80-7478-733-1.
- KOUKOLÍK, František. *Já.: O mozku, vědomí a sebeuvědomování*. 2. vydání, přepracované, Praha: Karolinum, 2013. 223 s. ISBN 978-80-246-2249-1.
- KOMÁREK, Stanislav. *Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací*. 2. vydání, Academia 1. rozšířené vydání Praha 2008. 312 s. ISBN 978-80-200-1582-2.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. VII. díl, Str-U*. 1. vydání. Praha: Libri, 2008. 991 s. ISBN 80-7277-040-3.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Čtvero ročních dob v lidové tradici*. 1. vydání, Praha: Petrklíč, 2008. 163 s. ISBN 978-80-7229-171-7.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 341 s. ISBN 80-7106-525-0.
- MACHÁČEK, Jaroslav. Ekonomická hlediska vývoje území. In.: *Regionální a multicipální ekonomie*. 1. vydání, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2011. 199 s. ISBN 978-80-245-1836-7.

- MALACH, Antonín, kolektiv. *Jak podnikat po vstupu do EU*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing a.s., 2004. 528 s. ISBN 978-80-247-6384-2.
- MATES, Pavel, WOKOUN, René a kol. *Malá encyklopedie Regionalistiky a veřejné správy*. 1. vydání, Praha: Prospektrum, 2001. 200 s. ISBN 80-7175-100-6.
- MĚSTO ŠVIHOV. *Švihov: Od založení do r. 1994*. 1. vydání, Švihov: Město Švihov, 1994. 164 s.
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR*. 1. vydání, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. 96 s. ISBN 978-80-7212-536-4.
- MLEZIVA, Štěpán, KUČA, Karel. *Historický lexikon městysů a měst: vývoj postavení a funkce městských sídel v dějinách územněsprávního členění českých zemí od roku 1850 do současnosti*. 1. vydání, Praha: Miloš Uhlíř Baset, 2006. 935 s. ISBN 80-7340-092-8.
- MONTOUSSÉ, Marc, RENOUARD, Gilles. (z francouzského originálu přeložila DOHNALOVÁ, Kateřina) *Přehled sociologie*. 1. vydání, Praha: Portál 2005. 336 s. Název originálu: 100 fiches pour comprendre la sociologie. ISBN 80-7178-976-3.
- MOORE, Thomas. *Návrat k okouzlení*. 1. vydání, Praha: Talpress, 1997. 448 s. ISBN 80-7197-088-3.
- MURPHY, Robert. (z anglického originálu přeložila Hana Červinková) *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vydání, Praha: sociologické nakladatelství, 2004. 268 s. ISBN 80-86429-25-3.
- NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Namlouvání, láska a svatba v české lidové kultuře*. 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 2012. 421 s. ISBN 978-80-7429-238-5.
- NEDOMLELOVÁ, Iva. Teoreticko-metodická východiska pojetí ekonomického rozvoje, ekonomického růstu a regionálního rozvoje. In.: *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vydání, Příbram: PBtisk, 2010. 203 s. ISBN 978-80-7431-038-6.
- NOVÁČEK, Pavel. *Udržitelný rozvoj*. 1. vydání, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. s. ISBN 978-80-244-2514-6.
- OKRESNÍ SDRUŽENÍ HASIČŮ KLATOVY. *Almanach okresního sdružení hasičů v Klatovech: Horažďovice, Sušice, Klatovy 1960-2010*. 1. vydání, Tábor: Viva Desing, 2010. 288s.
- PATOČKA, Jiří. Kultura - vstup do problematiky. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2008a. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- PATOČKA, Jiří. Kulturní krajina. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008b. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.

- PATOČKA, Jiří. Současná kultura a umění. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2008c. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- PATOČKA, Jiří. Vztah člověka, skupin a společností k hmotnému procesu. In.: *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2008d. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8.
- PINC, Zdeněk. Zvyky, zákony, závazky. *Antropologie a etika*. 1. vydání, Praha: Triton, 2003. 167 s. ISBN 80-7254-372-5.
- RAK, Roman. Obecná identita, identita a identifikace osoby. In.: *Biometrie a identita člověka ve forenzních a komerčních aplikacích*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008. 664 s. ISBN 978-80-247-2365-5.
- RŮŽKOVÁ, Jiřina, ŠKRABAL Josef, BALCAR, Vladimír. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. II. díl, Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. 1. vydání, Praha: Český statistický úřad, 2006. 623 s. ISBN 80-250-1311-1.
- RYCHLÍKOVÁ, Magdaléna. Strava a stůl z pohledu etnografa. In: *Regionální pokrmy z Čech, Moravy a Slezska od A (Adamov) do Ž (Žďár)*. 1. vydání, Praha: Libri, 2001, 207 s. ISBN 80-7277-074-8.
- SKOPOVÁ, Kamila. *Velikonoční svátky o století zpátky, aneb, Jarní tradice v české domácnosti*. 1. vydání, Praha: Akropolis, 2007. 72s. ISBN 80-86903-38-9.
- SLÁMA, Jan. *100 let Sboru dobrovolných hasičů Lhovice: 1908-2008*. 1. vydání. Švihov: MÚ Švihov ve spolupráci s SDH Lhovice, 2008. 52 s. ISBN 978-80-254-2786-6.
- SLÁMA, Jan, KULHÁNEK, Pavel. *Lhovice Zajímavosti a obrázky z historie obce*. 1. vydání, Švihov. MÚ Švihov, 2001. 64 s.
- SMOLÍK, Zdeněk. *Subkultury mládeže uvedení do problematiky*. 1. vydání, Praha: Grada, 2010, dotisk 2011. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOJKOVÁ, Lenka. Teoretické aspekty regionálních disparit. In.: *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vydání, Příbram: PBtisk, 2010. 203 s. ISBN 978-80-7431-038-6.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. 1. vydání, Praha: Portál, 2011. 774 s. ISBN 978-80-7367-432-8.
- SOUKUP, Václav. *Kultura lokální. Sociální a kulturní antropologie*. 2. rozšířené vydání., Praha: SLON, 2000. 175 s. (Sociologické pojmosloví, sv. 3.) ISBN 80-85850-29-X.
- STEJSKAL, Jan, KOVÁRNÍK Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vydání, Praha: Portál, 2009. 216 s. ISBN 978-80-7367-588-2.
- STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vydání, Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

- TŘEŠTÍK, Dušan. *Češi: Jejich národ, stát, dějiny a pravdy v transformaci: texty z let 1991 – 1998*. 1. vydání, Brno: Doplněk, 1999. 253 s. ISBN 80-7239-013-9.
- VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. 1. vydání, Praha: Libri, 2006. 379 s. ISBN 80-7277-292-9.
- VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 2015. 512 s. ISBN 978-80-7429-627-7.
- VONDRUŠKA, Vlastimil. In. *Lidové zvyky a obyčeje. Šumava příroda, historie, život*. 1. vydání, Praha: Baset, 2003. 800 s. ISBN 80-7340-021-9.
- VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. 2. doplněné vydání, České Budějovice: Dona, 2005. 96 s. ISBN 80-7322-075-X.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. 1. vydání, dotisk, Praha: Albatros, 2004. 370 s. ISBN 80-00-01356-8.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Český lidový a církevní rok*. 1. vydání, Brno: Moba, 2015. 304 s. ISBN 978-80-243-6761-3.
- VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Jařmo, parkán, trdlice, aneb, Výkladový slovník historických pojmů, které upadají v zapomnění*. 1. vydání, Praha: Grada, 2011. 199 s. ISBN: 978-80-247-3946-5.
- VODÁKOVÁ, Alena. Obyčej. In.: *Velký sociologický slovník*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 1996a. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- VODÁKOVÁ, Alena. Zvyk. In.: *Velký sociologický slovník*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 1996b. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
- WOKOUN, René. Osídlení. In.: *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 1. vydání, Praha: IFEC, 2001a. 264 s. ISBN 80-86412-08-3.
- WOKOUN, René. Regionální politika. In.: *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde Praha, 2008a. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- WOKOUN, René. Regionální politika v Evropské unii a v České republice. In.: *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde Praha, 2008b. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- WOKOUN, René. Teorie regionu. In.: *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 1. vydání, Praha: IFEC, 2001b. 264 s. ISBN 80-86412-08-3.

WYLIE, John. Environmental perception. In: Gregory, D. et al.: *The Dictionary of Human Geography. 5th edition*. Chichester, Wiley-Blackwell, 2009. 1072 s. ISBN 978-1-4051-3288-6.

VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vydání, přepracované a rozšířené, Praha: Grada, 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

ZINDELOVÁ, Michaela, kolektiv. *Česká velikonoční kniha: obyčeje, zvyky, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. 1. vydání, Praha: XYZ, 2011. 391 s. ISBN 978-80-7388-489-5.

ŽÍTEK Vladimír. *Regionální ekonomie a politika I*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 146 s. ISBN 80-210-2767-3.

Periodické zdroje:

BERNARD, Josef. In: *Endogenní rozvojové potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu*. Sociologický časopis, 2011, roč. 47, č. 4.

COOKE, Philip. In: *Planet Europe: Network Approaches to Regional Innovation and Technology Management*. Technology Management. 1995, roč. 7, č. 2, s. 18 - 30. ISSN 1073-4457.

DOČKAL, Vít. In: *Ústřední pojmy regionální politiky EU*. Středoevropské politické studie., ročník VI, zima 2004, č. 1. Vydává on line Mezinárodní politologický ústav Fakulty sociálních studií, Masarykova univerzita Brno. ISSN: 1212-7817. [online]. [cit. 25. 9. 2016]. Dostupné z www: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>>.

CHROMÝ, Pavel, SEMIAN, Michal, KUČERA, Zdeněk. In: *Regionální vědomí a regionální identita v Česku: případová studie Českého ráje*. Geografie, 2014, roč. 119, č. 3, s. 259–277.

JANEČEK, Petr. In: *Evropská etnologie a koncept nehmotného kulturního dědictví*. Národopisná revue. 2015, roč. XXV, č. 3, s. 273-282. Vydává Národní ústav lidové kultury, Strážnice. ISSN 0862-8351.

KADOCH, František. In.: *Některé zvyky a obyčeje na Velký pátek*. Šumavský kalendář 2012. Vimperk: Papyrus, 2011. 118 s. ISBN-80-86806-24-2.

LIBROVÁ, Hana. In.: *Decentralizace osídlení – vize a realita, Část druhá: decentralizace v realitě České republiky*. Sociologický časopis, 1997, roč. XXXIII, č. 1.

MATRIKA ŠVIHOV. In: *Švihováček*, 2009, č. 1. MÚ Švihov. 16 s.

MATUŠKOVÁ, Kamila. In: *NUTS 3 a EDORA k typologii městských a venkovských regionů*. Urbanismus a územní rozvoj. 2011, roč. XIV, č. 2. Vydává Ústav územního rozvoje, Brno. ISSN 1212-0855.

OBECNÍ LISTY. 2007, č. 2. (č. 2, 3/2007). Vydává OÚ Ježovy.

OBECNÍ LISTY. 2008, č. 6. (č. 6, 4/2008). Vydává OÚ Ježovy.

POSTRÁNECKÝ, Josef. In: *Regionální politika a regionální rozvoj v České republice. Urbanismus a územní rozvoj*. 2010, roč. XIII., č. 5. Vydává Ústav územního rozvoje, Brno. ISSN: 1212-0855.

ROMANCOV, Michael. In: *Politika EU - decentralizace shora*. Politologický časopis. 2002, č. 3. Vydává Mezinárodní politologický ústav v Brně. ISSN PRINT: 1211-3247.

SLÁMA, Jan. *Staré zapomenuté vánoční zvyky*. In: Pod Zelenou Horou. 2012, roč. XV (XXVII)., č. 4, s. 22, 23.

SLÁMA, Jan. *Velikonoce*. In: Pod Zelenou Horou. 2006, roč. IX (XXI)., č. 1, s. 15, 16.

SLÁMA, Jan. *Velikonoční tradice lidé na Švihovsku dodržují*. In: Klatovský deník. č. 74, str. 10, 30. 3. 2016.

ŠERÝ, Miroslav, ŠIMÁČEK, Petr. In: *Vnímání hranic obyvatelstvem regionů s rozdílnou kontinuitou socio-historického vývoje jako dílčí aspekt jejich regionální identity*. Geografie, 2013, roč. 118, č. 4, s. 392–414.

ŠIFTA, Miroslav, CHROMÝ, Pavel. In: *Symboly a identita regionu: Analýza vnímání přírodních symbolů oblastí s intenzivně přeměněnou krajinou v Česku*. Geografický časopis, 2014, roč. 66, č. 4, s. 401-415. Vydává Geografický ústav SAV, Bratislava. ISSN 0016-7193.

Elektronické zdroje:

BĚLEČ MIKROREGION. *O mikroregionu*. 2015. [online]. [cit. 2015-10-20]. Dostupné z www: <www.belecмикroregion.cz>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011*. III. Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. 2015. (PDF). [online]. [cit. 2016-7-30]. Dostupné z www: <https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Malý lexikon obcí České republiky 2016*. Velikostní skupiny obcí podle krajů, okresů - počet obcí. (XLSX). [online]. [cit. 2017-2-2]. Dostupné z www: <<https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2016>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Věřících hlásících se k církvím výrazně ubylo*. [online]. [cit. 2016-10-2]. Dostupné z www: <<https://www.czso.cz/csu/czso/0b005170c8>>.

- ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Přehledová mapa*. 2016. [online]. [cit. 2016-9-5]. Dostupné z www: <<http://katastralnimapy.cuzk.cz/>>.
- ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Statistické údaje*. 2016. [online]. [cit. 2016-9-9]. Dostupné z www: <<http://nahlizenidokn.cuzk.cz/VyberKatastrInfo.aspx>>.
- KUTSCHERAUER, Alois, kolektiv. *Řízení regionální a místní správy Regionální a municipální management Souhrnná výzkumná zpráva*. Ostrava: Konsorcium DHV CR a VŠB – TU Ekonomická fakulta Ostrava, 2006. 240 s. [online]. (PDF). [cit. 2016-03-15]. Dostupné z www: <http://rozvoj-obce.cz/wp-content/uploads/2006_Rizeni_regionalni_a_mistni_spravy.pdf>.
- KURZYCZ. *PSC 340 12*. 2016. [online]. [cit. 2016-8-11]. Dostupné z www: <<http://regiony.kurzy.cz/psc/34012/>>.
- LOKÁLNÍ - EKONOMIKA. *Proč se zajímáme o místní kulturu?* [online]. [cit. 2016-4-26]. Dostupné z www: <<http://www.lokalni-ekonomika.cz/fle/prehliidka-mistni-kultury.html>>.
- MAS POŠUMAVÍ. *O nás, seznam členů*. 2017. [online]. [cit. 2017-1-28]. Dostupné z www: <<http://www.masposumavi.cz/o-nas-1/seznam-clenu-/>>.
- METODICKÁ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. *Metoda kartografické vizualizace*. [online]. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z www: <<http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/kartograficka-vizualizace.html>>.
- METODICKÁ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE. *Regiony a regionalizace*. [online]. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z www: <http://www.regionaldevelopment.cz/index.php/regiony_red.html>.
- MĚSTO ŠVIHOV. *Program rozvoje města Švihov na období od 2016 do 2020*. (PDF) [online]. [cit. 2016-11-27]. Dostupné z www: <<http://www.svihov.cz/index.php?page=47&lag=&lang=cz>>.
- MĚSTO ŠVIHOV. *Současnost Švihova*. [online]. [cit. 2017-9-10]. Dostupné z www: <<http://www.svihov.cz/index.php?page=46&lag=&lang=cz>>.
- MIKROREGION BĚLEČ. *Mikroregion Běleč*. [online]. [cit. 2016-1-20]. Dostupné z www: <www.belecmikroregion.cz>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Dotace a programy*. 2012. [online]. [cit. 2016-6-17]. Dostupné z www: <<http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Programy-Dotace>>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Podpora obnovy a rozvoje venkova v roce 2017*. [online]. [cit. 2016-11-27]. Dostupné z www: <<http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Programy-Dotace/Podpora-obnovy-a-rozvoje-venkova-v-roce-2017>>.

- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Regionální informační servis. *Administrativní členění NUTS*. 2016 [online]. [cit. 2016-4-26]. Dostupné z www: <<http://www.risy.cz/cs/administrativni-cleneni-nuts-cesko>>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Slovník pojmů*. 2012. [online]. [cit. 2016-6-17]. Dostupné z www: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/slovník-pojmu/N/NUTS-II>>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2007–2013*. 2006. 109 s. (DOC). [online]. [cit. 2016-9-26]. Dostupné z www: <<http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Archiv/Strategie-regionálního-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020*. 2013. 150 s. (PDF). [online]. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z www: <<http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Strategie-regionálního-rozvoje-CR-2014-2020>>.
- NATURE.CZ. Natura 2000. *Narřízení vlády - karta lokality*. 2016. [online]. [cit. 2016-8-5]. Dostupné z www: <http://www.nature.cz/natura2000/narizeni_vlady/CZ0320022.html>.
- NÁRODNÍ ÚSTAV LIDOVÉ KULTURY. Výsledky výzkumu Současná podoba lidové kultury v ČR. *2008 Obyčejová tradice*. 2013 [online]. [cit. 2016-12-1]. Dostupné z www: <<http://www.lidovakultura.cz/dotazniky/08/start.php?kraj=Plze%C5%88sk%C3%BD>>.
- OECD. *Regional typology*. 2016 [online]. [cit. 2016-7-20]. Dostupné z www: <<http://www.oecd.org/general/searchresults/?q=OECD REGIONAL TYPOLOGY&cx=012432601748511391518:xzeadub0b0a&cof=FORID:11&ie=UTF-8>>.
- PERLÍN Radim. *Vymezení venkovských obcí v Česku*. In.: Deník veřejné správy. 2009 [online]. [cit. 2016-10-22]. Dostupné z www: <<http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6384068>>.
- POLICIE ČR. *Obvodní oddělení policie Švihov*. 2016 [online]. [cit. 2015-11-25]. Dostupné z www: <<http://www.policie.cz/clanek/obvodni-oddeleni-policie-svihov.aspx>>.
- PORTA FONTIUM. *Kronika města Švihov 1985 - 1991*. [online]. [cit. 2017-2-3]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460069/soap-kt_00231_mesto-svihov-1985-1991_0290?x=282&y=305&w=688&h=396>.
- PORTA FONTIUM. *Kronika obce Bezpravovice 1926*. [online]. [cit. 2017-2-3]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460137/soap-kt_00708_obec-bezpravovice-1926_0350?x=306&y=-13&w=783&h=450>.

- PORTA FONTIUM. *Kronika obce Červené Poříčí 1990 - 2008*. [online]. [cit. 2017-3-8]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460764/soap-kt_01669_obec-cervene-porici-1990-2008_0500?x=-51&y=35&w=892&h=365>.
- PORTA FONTIUM. *Kronika obce Svrčovec, 1925 - 1961*. [online]. [cit. 2017-2-6]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460064/soap-kt_00225_obec-svrcovec-1925-1961_0020?language=cs>.
- PORTA FONTIUM. *Kronika obce Vřeskovice 1924 - 1973*. [online]. [cit. 2017-2-7]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460249/soap-kt_00972_obec-vreskovice-1924-1973_0450?x=-33&y=31&w=894&h=369>.
- PORTA FONTIUM. *Kronika obce Měčín 1914 - 1963*. [online]. [cit. 2017-3-3]. Dostupné z www: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30460190/soap-kt_00839_obec-mecin-1922-1963_0380?x=-320&y=74&w=1667&h=799>.
- PYTLOVÁČEK. *Velikonoce - řehtání*. 2011. [online]. [cit. 20. 11. 2016]. Dostupné z www: <http://pytlovacek.svrcovec.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=7:velikonoce-ehani&catid=3:zpravy>.
- ŘÍMSKOKATOLICKÁ FARNOST ŠVIHOV. *Něco o nás*. [online]. 2016. [cit. 2016-9- 8]. Dostupné z www: <<http://www.farnostsvihov.estranky.cz/clanky/neco-o-farnosti.html>>.
- SIEBEROVÁ, Ivana. *Sazometná středa*. In.: Pašijový týden na Šumavě: od Modrého pondělí až po Velikonoční pondělí. Český rozhlas Plzeň. Vysíláno 23. 3. 2016. 2016a. [online]. [cit. 2016-3-25]. Dostupné z www: <http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/pasijovy-tyden-na-sumave-od-modreho-pondeli-az-po-velikonocni-pondeli--1596489>.
- SIEBEROVÁ, Ivana. *Velký pátek*. In.: Pašijový týden na Šumavě: od Modrého pondělí až po Velikonoční pondělí. Český rozhlas Plzeň. Vysíláno 25. 3. 2016. 2016b. [online]. [cit. 2016-3-25]. Dostupné z www: <http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/pasijovy-tyden-na-sumave-od-modreho-pondeli-az-po-velikonocni-pondeli--1596489>.
- STÁTNI ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND. *Program rozvoje venkova 2014-2020*. 2013 [online]. [cit. 2016-11-27]. Dostupné z www: <<https://www.szif.cz/cs/prv2014>>.
- SVAZEK OBCÍ MĚČÍNSKO. *Měčín*. [online]. [cit. 2017-9-10]. Dostupné z www: <http://www.svazekmecinsko.cz/CO_Mecin.html>.
- SVOBODOVÁ, Hana. *Rozvoj venkova: jiný pohled na regionální problematiku*. 2014. (PDF). [online]. [cit. 2016-7-25]. Dostupné z www: <<http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/vyuka.html>>.
- ÚSOVSKO. *O nás*. 2016. [online]. [cit. 8. 8. 2016]. Dostupné z www: <<http://www.usovsko.cz/?p=o-nas>>.

VLÁDA ČR. Média centrum, aktuálně 2010. *Velikonoce*. [online]. [cit. 2017-10-3].

Dostupné z www: <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/velikonoce-69898/>>.

WOKOUN, René, PĚLUCHA, Martin, KOUŘILOVÁ, Jana. *Obecná regionální politika: Kvalitní vzdělání je efektivní investice do lidského kapitálu – cesta k uplatnění absolventů VŠE na trhu práce*; [online]. Evropský sociální fond. (PDF), nedatováno. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z www: <http://kreg.vse.cz/wp-content/uploads/2011/04/RP_regpol-obecna-ucebnice.pdf>.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA ŠVIHOV. *Výroční zpráva 2014/2015*.

2015. (PDF). [online]. [cit. 2016-10-5]. Dostupné z www:

<<http://dr1.zssvihov.info/content/vyrocni-zprava-20142015-0>>.

Další zdroje:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek.

Obecně závazná vyhláška města Švihov č. 1/2017, kterou se stanoví část společného školského obvodu základní školy a mateřské školy.

SLÁMA, Jan. *Bakalářská práce. Využití kulturního potenciálu v rozvoji venkovské obce (Červené Poříčí a Lhovice)*. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. 2014. 73 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Sněmovní tisk 499 první čtení. *Obecná část důvodové zprávy k návrhu zákona o státních svátcích*. 3. volební období PSP ČR 1988 - 2002. [online]. [cit. 2016-8-2]. Dostupné z www: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=449&CT1=0>>.

VLASTIVĚDNÉ MUZEUM Dr. HOSTAŠE V KLATOVECH. *Národopisný archiv*.

Nezpracováno, karton historických dotazníkových akcí.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů.

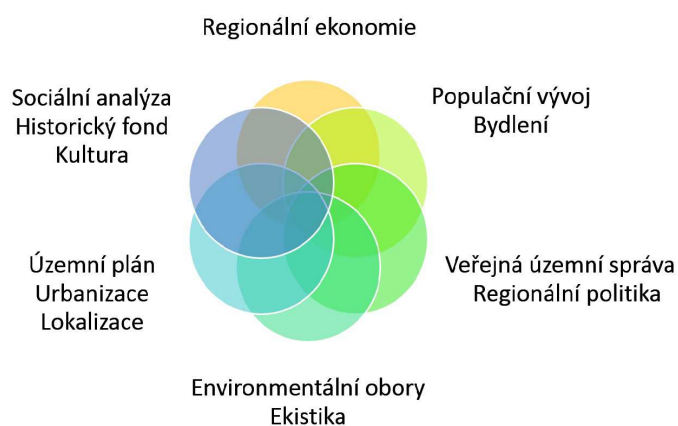
Zákon č. 298/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 359/2015, kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů.

9 Přílohy

9.1 Příloha I: Regionalistika

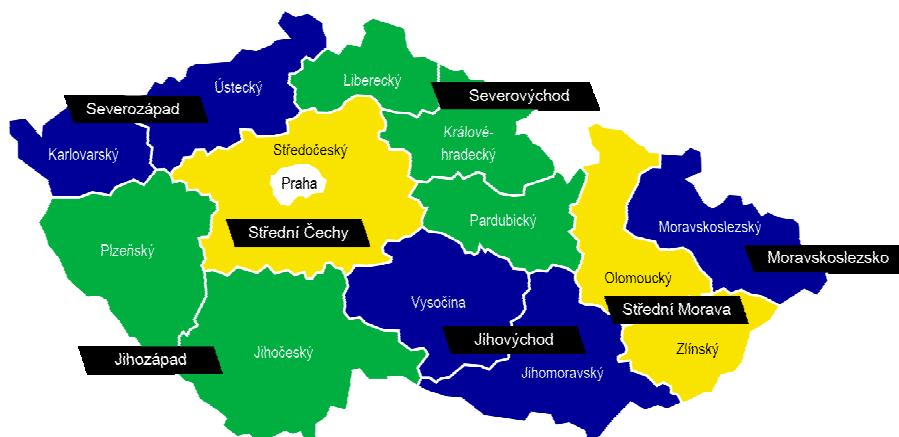
Obrázek 4: Regionalistika (souhrnný obor) - hlavní věcné oblasti

Zdroj: vlastní zpracování dle (Macháček, 2011, s. 9)

9.2 Příloha II: Kartogram - skladba krajů do regionů soudržnosti

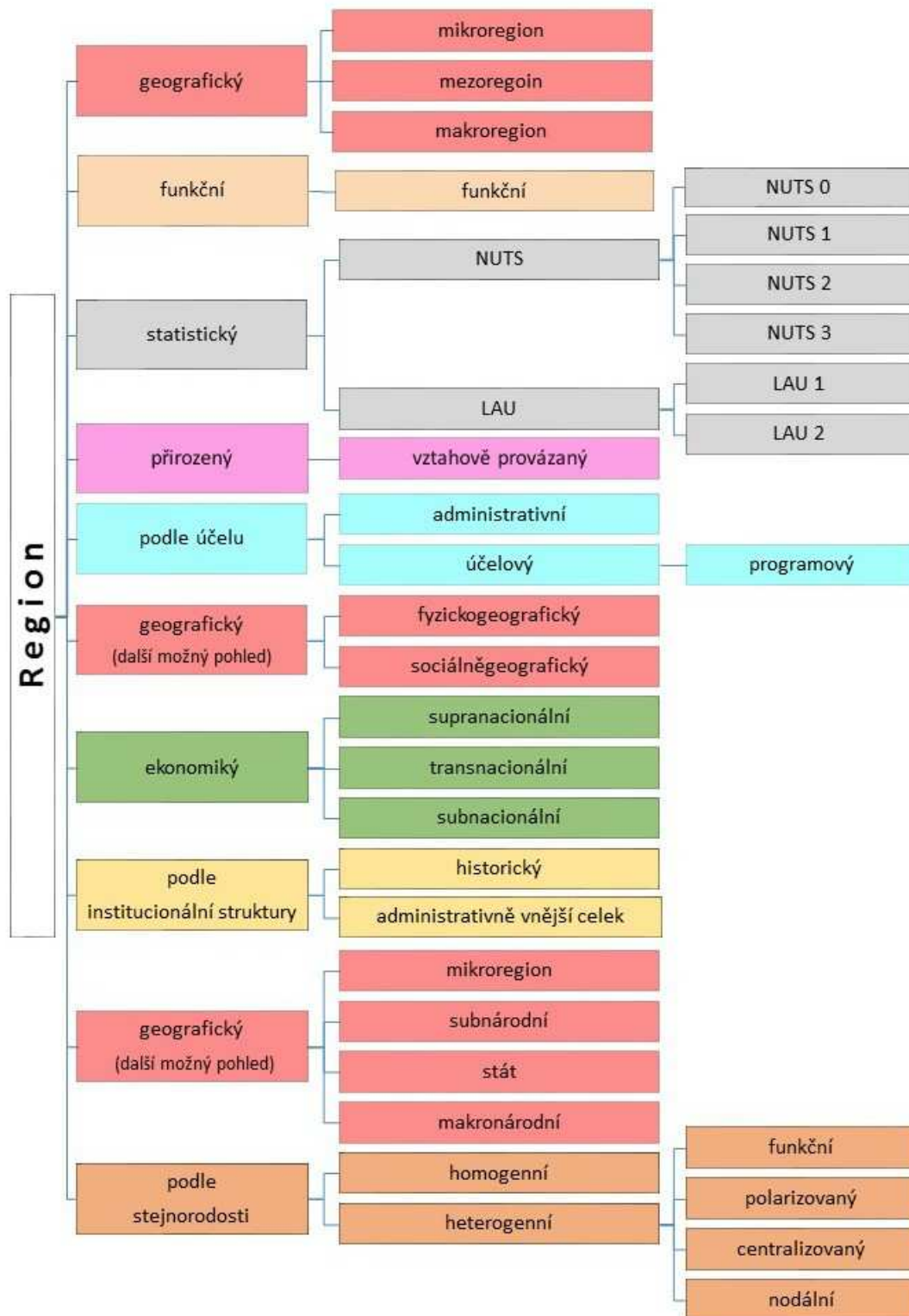
Obrázek 5: Skladba 14 krajů (NUTS 3) do 8 regionů soudržnosti (NUTS 2)

Zdroj: <http://www.strukturalni-fondy.cz/>

9.3 Příloha III: Možné vymezení pojmu region

Obrázek 6: Možné vymezení pojmu region

Zdroj: vlastní zpracování

9.4 Příloha IV: Kultura v programu rozvoje venkova a SRR

Tabulky níže zachycují výskyt slovního spojení slova kultura (Tabulka 37 až 40).

Tabulka 37: Kultura v dokumentu PRV 2007 - 2013

KULTURA - slovní spojení	souvislost slovního spojení	strana v textu Program rozvoje venkova 2007 2013
kulturní dědictví	VvČR vysoký potenciál	27
bohatství kulturního dědictví a tradic	SWOT analýza, silná stránka OSA III	32
informovanost o kulturních hodnotách venkova	SWOT analýza, slabá stránka OSA III	32
využití kulturních specifik regionu	SWOT analýza, příležitost OSA III	32
evropský zájem o poznání kulturního dědictví členských států	SWOT analýza, příležitost OSA III	32
potenciál kulturního dědictví	společenský život na venkově	34
bohaté kulturní tradice	využití potenciálu pro venkov	34
kulturní infrastruktura	OSA III	39
kulturní dědictví venkova	OSA IV, Leader	39
kulturní hodnoty	zvýšení povědomí, obnova	51
kulturní dědictví	integrováný přístup	51
kulturní památky	návštěvnosti lesa	124
ochrana a rozvoj kulturního dědictví	OSA III	126
kulturní dědictví	podpora cestovního ruchu	132
kulturní dědictví	podpora cestovního ruchu	134
kulturní aktivity	občanská vybavenost, služby	140
kulturní aktivity	občanská vybavenost, služby	141
kultura	výstavba, stavební obnova	142
kulturní dědictví venkova	ochrana, rozvoj	142
kulturní dědictví venkova	hledisko péče, povědomí	143
kulturní hodnoty	jejich ochrana	143
kulturní hodnoty	povědomí, ochrana	143
kulturní dědictví	nedostatečná interpretace	143
národní kulturní památky	Evropský fond regionálního rozvoje (EFRR)	143
kulturní památky	využití v cestovním ruchu	143
kulturní dědictví, památky, prvky	studie obnovy	143
kulturní dědictví, kulturní prvky, kulturní umělecké aktivity, lidová kultura	investice, udržování, obnova	143
kulturní památky	podmínky podpory	144
místní kulturní zajímavosti	investice na expozice	144
kulturní dědictví	zhodnocení, OSA IV	151
kulturní potenciál	LEADER	154
kulturní dědictví	jeho zhodnocení, posílení	154
kulturní dědictví	LEADER	157
kulturní dědictví venkova	systém podpory	201
kulturní památky	cestovní ruch, investice mimo venkovské obce	208
kulturní dědictví	Fond ERF, pracovní místa, rybníkářství	209
Ministerstvo kultury	partner	220
kulturní soubor	MAS, aktér	220
kulturní dědictví, kulturní potenciál regionu	Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska	221

Zdroj: vlastní zpracování dle: Program rozvoje venkova 2007 - 2013

Tabulka 38: Kultura v dokumentu PRV 2014 - 2020

KULTURA - slovní spojení	souvislost slovního spojení	strana v textu Program rozvoje venkova 2014 - 2020
kulturní prostředí	charakter krajiny	33
kulturní památky místního významu	nebude řešeno přes ESI fondy	73
kulturní dědictví	provádět přes IROP - gesce Ministerstvo pro místní rozvoj	313

Zdroj: vlastní zpracování dle: Program rozvoje venkova 2014 - 2020

Tabulka 39: Kultura v dokumentu SRR ČR 2007 - 2013

	KULTURA - slovní spojení	souvislost slovního spojení	strana v textu Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2007–2013
1	kulturní různorodost	podpora v rámci regionů	5
2	mobilizace kulturního potenciálu	prorůstové strategie, diversifikovaný rozvoj regionů	10
3	kulturní rozvojový potenciál	rozšiřování kapitálové absorpční schopnosti regionů	10
4	kulturního dědictví	turismus, ekonomizace	10
5	kultura	integrováný operační program	12
6	kulturně-hodnotovými rozdíly	neziskový sektor	19
7	kulturní infrastruktura	rovnocenné životní podmínky, sociální jistoty, vzdělání, rozvoj životního stylu a životních šancí	20
8	kulturní vyžití	vazby na okolí (výstavba, urbanizace)	25
9	sociokulturního prostředí občanů	brownfields, rozvojový potenciál, prostor pro rozvoj podnikání	25
10	kulturně historické hodnoty	preferenze hodnot	25
11	kulturně historický fond	potlačení významu	25
12	kulturní funkce města	polistopadová obnova, přeskupení problémů	25
13	kulturní funkce	venkov (charakter), zázemí	26
14	kulturního bohatství	fenomén českého venkova	27
15	kulturní památky	koncentrace, technický stav, ekonomický potenciál	27
16	kulturní charakteristiky daného místa	přírodní park	49
17	kulturní a ekologické fenomény	geopark	50
18	kulturní historie	význam a využití přírodních zdrojů	51
19	využití kulturního potenciálu	nadpis	56
20	kulturní potenciál	nadpis	56
21	kultura	významný potenciál regionálního rozvoje	56
22	kultura	vnímání pojmu kultura (tradice a zvyky)	56
23	kultura	vnímání pojmu kultura (činnosti knihoven, muzeí)	56
24	kulturní vzdělávací programy	vnímání pojmu kultura	56
25	kulturní dům	vzdělávací programy	56
26	kultura	vnímání pojmu kultura (strukturovaná oblast, identifikace, rozvoj, funkce)	56
27	oblast kultury	vymezení, kompetence	56
28	veřejné služby místní a regionální kultury	závislost na veřejných finančních rozpočtech, alokace	56
29	veřejné služby kultury	vymezení	56
30	zpřístupnění kulturních hodnot	veřejné služby kultury, spoluúčast občanů	56
31	kulturní hodnoty	vnímání	56
32	produkty kulturních činností	vnímání	56
33	informace o kultuře	zpřístupnění informací	56
34	oblasti kultury	poznání a sebevzdělání	56
35	veřejné služby kultury	udržování a rozvoj jejich hmotné základny	56
36	veřejné služby kultury	odborný potenciál zaměstnanců, sebevzdělávání	56
37	veřejné služby kultury	komunikace s uživateli	56
38	financování kultury v místech	účast státu	56
39	oblasti místní kultury	podpora činnosti	56

40	kulturní aktivity občanských sdružení	granty	56
41	oblast kultury	podpora nevládních neziskových organizací	56
42	kulturní infrastruktura a služby	nadpis	56
43	kulturní infrastruktura	zachování kulturních vzorců a tradic	56
44	kulturní vzorce a tradice	v místním, regionálním a národním rozměru	56
45	kulturní zařízení	struktura (síť)	56
46	infrastruktura pro kulturu	morální i technologická zastaralost	57
47	financování kulturní infrastruktury	jednostranný model financování	57
48	infrastruktura pro kulturu	budování a modernizace, financování infrastruktury	57
49	využití kulturního potenciálu	investice, způsob podpory podnikání	57
50	sítě kulturních zařízení	fungování	57
51	Kultura	mandatorní výdaj	57
52	infrastruktura kulturních služeb	budování, modernizace infrastruktury	57
29	kulturní centra	kulturní služby	57
30	garantované kulturní služby	standardizace, vymezení	57
31	infrastruktura pro kulturu	spolupráce v mikroregionech	57
32	infrastruktura, institucionalizace kulturních služeb	decentralizace, kooperace	57
33	specializované kulturní a volnočasové instituce	potřeba, infrastruktura	57
34	kulturní služby a aktivity	rozšíření infrastruktury	57
35	kulturní instituce	uplatňování e-governmentu, kvalifikovaný personál, veřejné knihovny	57
36	kulturní služby a činnosti	orgány veřejné správy, dostatečné finanční prostředky	57
37	kulturní infrastruktura	poskytování služeb na úrovni	57
38	kulturní instituce	ekonomická racionalizace	57
39	kulturní sféra	stagnace či pokles počtu pracovních sil	58
40	kulturní hodnoty	aktivizace, zapojování do ekonomiky sídel a regionů	58
41	ekonomizace kulturního dědictví	regionální vázanost	58
42	vnímání kulturních hodnot	lidské zdroje	58
43	vnímání kulturních hodnot	aktivizace ekonomického potenciálu	58
44	oblast kultury	vnímání kulturních a přírodních hodnot	58
45	devastace kulturních hodnot	přerušování dlouhodobého procesu či zániku perspektivních zdrojů	58
46	komericializovaná masová kultura	kultivace, výchova	58
47	kulturní politika státu	výchova	58
48	vnímání kulturních hodnot	výchova	58
49	hmotná i nehmotná kultura	vytváření příznivého subjektivního vztahu k hodnotám	58
50	kulturní statky	hodnotové preference obyvatelstva	58
51	kultura a kulturní hodnoty	význam, aktivní prezentace	58
52	kulturní zařízení	úroveň managementu	58
53	kulturních zařízení	poskytovatelé kulturních služeb	58
54	marketing v oblasti kultury	úroveň managementu	58
55	informační systém o kultuře	zajištění dostatečného informačního systému	58
56	kulturní aktivity a příležitosti	zajištění dostatečného informačního systému	58
57	oblast kultury	tradice spolků a dobrovolných aktivit	58
58	dobrovolné kulturní aktivity	různorodost, tradice regionu, demografie, podpora aktivit	58
59	nemovitě, movitě a nehmotné kulturní dědictví	lokální i regionální identita obyvatelstva	58
60	prvky nehmotné kultury	zvyky, obyčej, slovesnost, tradiční technologie výroby, lidová kuchyně apod.	58
61	hmotné i duchovní kulturní a přírodní prostředím	míra identifikace, (migrace, diskontinuita vývoje)	59
62	kulturně historické památky	cestovní ruch	59
63	národní kulturní památky	významné i pro rozvoj cestovního ruchu	59
64	kulturní akce	cestovní ruch	59
65	hmotné kulturní dědictví	dynamická oblast cestovního ruchu	59
66	kulturní památky	značný potenciál, adekvátní ekonomické uvažování	59

67	kulturní statky	veřejný prostor	59
68	kulturní statky	svoboda produkce, spotřeba	59
69	kulturní aktivity	ve volné konkurenci s masovou nadnárodní globální kulturou ohroženy	59
70	globální kultura	ohrožení kulturních aktivit	59
71	rozvoj kulturních aktivit	reglementační zásahy státu	59
72	národní, regionální a lokální kulturní projevy	stimulace (rozvoj kulturních aktivit)	59
73	originální kulturní pořady	veřejnoprávní sdělovací prostředky	60
74	podpora české kultury	součást regionální politiky státu	60
75	podpora regionálních a lokálních subkultur	součást regionální politiky státu	60
76	zachování kulturních tradic	podpora české kultury	60
77	kvalitní kulturní inovace	stimulace vzniku	60
78	kulturní svébytnost regionů a lokalit	principy regionální politiky	60
79	oblast kultury	podpora státu regionálních a lokálních projektů	60
80	národní kulturní vzorce	role státu vůči regionálním a lokální kulturním vzorcům	60
81	hmotné kulturní dědictví	role státu vůči regionálním a lokální kulturním vzorcům	60
82	projevy regionální kultury	odsouvání do uměle udržované folklórní tradice	60
83	vnímáním kulturních hodnot	zvětšující se rozpory vnímání	60
84	postavením kulturních aktivit	využití volného času	60
85	regionální a lokální kulturní politika	strategické cíle	60
86	kulturní památky	chronický nedostatek státních prostředků	60
87	obnova hmotného kulturního dědictví	čerpání prostředků z fondů EU	60
88	hmotná kultura	aktivizace ekonomických zdrojů	60
89	využití kulturních hodnot českých regionů	prolomená uzavřenost ČR ekonomická a sociální regenerace	60
90	kulturní dědictví	periferní poloha	60
91	kulturního potenciál území	zájem regionů po obou stranách státní hranice	60
92	kulturní hodnoty	společné projekty	60
93	společné kulturní dědictví	přeshraniční spolupráce	60
94	sousedící kultury	využívání společného kulturního dědictví	60
95	kulturní potenciál	v ČR je značný	61
96	kulturní památky	v ČR je velká hustota	61
97	kulturní cestovní ruch	poloha ČR vysoký potenciál	61
98	kulturně-poznávací cestovní ruch	klasifikace zón cestovního ruchu	62
99	kulturní a kulturně vyhraněný potenciál	vhodnost využití	65
100	kulturně poznávací aktivity	kulturní a kulturně vyhraněný potenciál	65
101	kulturní akce	kulturní a kulturně vyhraněný potenciál	65
102	kulturní systém	dominantní systémy cestovního ruchu ČR	65
103	kulturní systém	časová nerovnoměrnost využití potenciálu cestovního ruchu	65
104	kulturní turistika	kombinace využití kulturního dědictví a živé kultury	65
105	využití kulturního dědictví	kulturní turistika	65
106	využití živé kultury	kulturní turistika	65
107	obnova a využití kulturních památek	zvýšení atraktivity území	65
108	kultura	dostupnosti služeb v oblasti volného času	65
109	specifický kulturní potenciál	zvýšení atraktivity České republiky a regionů, cestovní ruch	66
110	kulturní potenciál regionů	využití příležitostí	66
111	socio-kulturní	rozvoji endogenního potenciálu	73
112	míšení kultur	socio-kulturní	73
113	kulturní dědictví	SWOT analýza, silné stránky	74
114	kulturního potenciálu	SWOT analýza, slabé stránky	75
115	rozsáhlé kulturní dědictví	SWOT analýza, příležitosti	75
116	statky kulturního dědictví	SWOT analýza, ohrožení	75

117	kulturní dědictví	silné stránky regionálního rozvoje	76
118	kulturní potřeby	udržitelný rozvoj	77
119	kulturní úroveň regionů	rozvojově zaměřený cíl	78
120	kulturní dědictví	rozvojově zaměřený cíl	79
121	kulturní úroveň	sociální soudržnost v regionech, rovnost příležitostí	85
122	kulturního dědictví regionů	zařízení cestovního ruchu	89
123	kulturního dědictví regionů	úrovně služeb cestovního ruchu	89
124	kultura	Prioritní osa 7	89
125	organizace a řízení kulturních aktivit	Prioritní osa 7	89
126	oblast kultury	tvorba a aktualizace koncepčních dokumentů	89
127	financování regionální kultury	financování na úrovni regionů	89
128	kulturní instituce a akce	marketingové řízení	89
129	oblast kultury	vzdělávání pracovníků	89
130	oblast kultury	spolupráce mezi subjekty	89
131	kulturní infrastruktura	rozvoj	89
132	kulturní potenciál regionů	podpora projektů v oblasti ekonomického využití	89
133	kulturní akce	podpora akcí místního, regionálního a nadregionálního významu	89
134	kulturní instituce	kulturní služby	89
135	kulturní služby	podpora kulturních institucí	89
136	infrastruktura pro kulturu	dobudování infrastruktury	89
137	kulturní památky	zachování a využívání	89
138	oblast kultury	vzdělávací moduly	90
139	místní a regionální kultura	podpora vzdělávacích a osvětových projektů	90
140	kulturní dědictví regionů	Prioritní osa 6	95
141	kulturní vztahy	přeshraniční spolupráce, společné intervence	99
142	rozvoj kulturní infrastruktury a služeb	Integrovaný operační program	99
143	zachování a využívání kulturních památek	Integrovaný operační program	99
144	kulturní dědictví	opatření na zachování a rozvoj, věková struktura	104
146	ochrana kulturních hodnot území	rozvoj venkovských oblastí	105

Zdroj: vlastní zpracování dle Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2007–2013

Tabulka 40: Kultura v dokumentu SRR ČR 2014 - 2020

	KULTURA - slovní spojení	souvislost slovního spojení	strana v textu Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020
1	kultura	územní soudržnost	5
2	kulturní památky	odvětvová struktura, cestovní ruch	12
3	firemní kultura	přímé zahraniční investice, globální ekonomika	12
4	socio-kulturního prostředí	cestovní ruch	15
5	kulturní hodnoty	cestovní ruch	15
6	kulturně-historický potenciál daných míst	cestovní ruch	15
7	kulturní	primárního potenciálu cestovního ruchu	15
8	kultura	pojem kultura (celek)	36
9	oblast kultury	aktivity	36
10	kulturně výchovná činnost	oblast kultury, aktivity	36
11	kulturní dědictví	oblast kultury, aktivity	36
12	specifický rys kultury	význam neprofesionálních aktivit	36
13	kulturní akce	divadelní spolky a další sdružení	36
14	nabídka kulturních aktivit	širší nabídky, typy	36
15	síť kulturních organizací	charakter	36
16	oblast kultury	finančně poddimenzována	36
17	kulturní instituce	regionální, národní a nadnárodní význam	36
18	zhodnocování kulturně-historického potenciálu	udržitelný rozvoj, zhodnocování	36
19	regionální a lokální kultura	hrozba globalizace	36

20	české kulturní prostředí	globalizace, komercionalizací, media	36
21	globalizovaná kultura	živé místní tradice, identifikace obyvatel s jejich regionem	36
22	odlišné kulturní prostředí	sociální exkluze, vzdělávání pedagogických pracovníků	37
23	kultura	PO7 kultura, příspěvek OP ČR k plnění prioritních oblastí SRR ČR	48
24	Ministerstvo kultury	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011	50
25	kultura	PO7 kultura	50
26	prioritní oblast 7 – Kultura	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011 počet programů	50
27	organizace a řízení kulturních aktivit	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011 vztah k prioritám 7.1	50
28	rozvoj kulturní infrastruktury	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011 vztah k prioritám 7.2	50
29	zachování a využívání kulturních památek	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011 vztah k prioritám 7.3	50
30	PO 7 – Kultura	hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011 další nejvíce naplňované oblasti	51
31	PO 7 – Kultura	hodnocení příspěvků krajských programů	51
32	kulturní potenciál	kulturní potenciál a cestovní ruch	67
33	kultura	faktor regionálního rozvoje	67
34	rozložení kulturního potenciálu	prostorová vyváženost, diferenciovaná využitelnost	67
35	plnění kulturních funkcí	dominantní postavení Prahy	67
36	Kulturní funkce	národní význam	67
37	kulturní využití	vazba na původní průmyslové infrastruktury	67
38	kulturní potenciál	využitelnost s postupující vzdáleností od krajských center	67
39	kulturně historické předpoklady	opatření regionální a kohezní politiky, využití potenciálu	67
40	kultura	kultura a trávení volného času	70
41	kulturní instituce	národní a nadnárodní význam	70
42	krajinné a kulturní hodnoty	dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR	78
43	kulturní a přírodní předpoklady regionů	hlavní důraz dlouhodobé vize SRR	78
44	využití kulturního potenciálu	Prioritní oblast 2 Územní soudržnost	84
45	kulturní potenciál	rozvoj a zlepšování podmínek	89
46	kulturní využití	rozšíření nabídky	89
47	kulturní instituce	rozšiřování spektra aktivit a zvyšování jejich kvality	89
48	kulturní prostředí	zvýšení atraktivity	89
49	nabídky kulturního využití,	opatření 3.2 rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu	89
50	podpora nezávislé kultury	opatření 3.2 rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu	89
51	péče o kulturní dědictví	opatření 3.2 rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu	89
52	kulturní aktivity	opatření 3.2 rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu, zázemí, vlastní aktivity	89
53	rozvoj hodnot kulturní krajiny	Priorita 5 oživení periferních území, prioritní oblast environmentální udržitelnost	92
54	kultura	vazby na sektorové politiky ČR	101
55	kulturního dědictví,	Integrovaný regionální operační program	106
56	kulturní hodnoty krajiny	podpora rozvoje specifických regionů státu	113
57	udržování přírodních a kulturních hodnot venkovské krajiny	podpora obnovy a rozvoje venkova	113
60	kulturní potenciál	podpoře vyváženého rozvoje regionů	113
61	Ministerstvo kultury	specifické úkoly příslušných ministerstev v rámci SRR	121
62	rozvoj místní kultury (opatření 5.2)	zaktivizovat místní obyvatelstvo v periferních regionech pomocí podpory lokálních tradic	121
63	využití kulturního potenciálu	Priorita 3, zkvalitnění soc. prostředí, rozvoj. území	123
64	Ministerstvo kultury,	zkratka	125
65	kulturní krajina	environmentální udržitelnost	136
66	kultura - špičkové služby	efektivní veřejné služby pro zvýšení kvality života obyvatelstva aglomerace	143

67	podpora nezávislé kultury	efektivní veřejné služby pro zvýšení kvality života obyvatelstva aglomerace	143
68	péče o kulturní dědictví	efektivní veřejné služby pro zvýšení kvality života obyvatelstva aglomerace	143
69	kultura - rozvoj nabídky kulturního využití	veřejné služby pro zvýšení kvality života	144
70	podpora nezávislé kultury	veřejné služby pro zvýšení kvality života	144
71	péče o kulturní dědictví	veřejné služby pro zvýšení kvality života	144
72	kultura	zajištění dostupnosti a obslužnosti území	145
73	kulturní aktivity	veřejné služby pro zvýšení kvality života obyvatelstva, podpora života komunity	145
74	kultura	zajištění dostupnosti a obslužnosti území	146
75	Ministerstvo kultury ČR	zkratka	149

Zdroj: vlastní zpracování dle Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

9.5 Příloha V: Kriteriační tabulka vymezení Švihovska

Struktura a uspořádání organizací a obvodů zastupující zvolená hlediska kriteriační tabulky vymezení Švihovska (Tabulka 42) pro kartografické vymezení regionu

Správní obvod obce Švihov r. 1989

Vývoj obce - výchozí stav r. 1850. Sloučení/zrušení jiných obcí 1960 obec Mezihorí; 1964 obec Kamýk (osady Kamýk, Těšnice), obec Kokšín (osady Kokšín, Vosí), obec Lhovice; 1976 obec Borovy (osady Borovy, Nezdice, Vřeskovice, obec Červené Poříčí (osady Jíno, Stropčice, Kaliště, Červené Poříčí, Třebýcinka, Bezděkov. Švihov - územní příslušnost 1849 Klatovský kraj, 1850 Plzeňský kraj, 1920 župa VII (Plzeň), 1949 Plzeňský kraj, 1960 Západočeský okres 1850 Klatovy, 1949 Přeštice, 1960 Klatovy (Mleziva, Kuča, 2006, s. 712).

Správní obvod obce Švihov r. 2016

V současné době se obec Švihov skládá z těchto místních částí: Bezděkov, Jíno, Kaliště, Kamýk, Kokšín, Lhovice, Stropčice, Těšnice, Třebýcinku a Vosí. Jedná se o výsledek administrativně správního uspořádání. Rozluka obce (zřízení jiných obcí): 1990 obec Borovy, obec Jíno, obec Kaliště, obec Nezdice, obec Červené Poříčí, obec Stropčice, obec Vřeskoce (osada Vřeskovice, Mstice); 1992 obec Mezihorí⁸⁰. Sloučení/zrušení jiných obcí 2002 obec Jíno, obec Kaliště, obec Stropčice (Mleziva, Kuča, 2006, s. 712). Město Švihov se rozkládá v údolí řeky Úhlavy přibližně 10 km severně od Klatov a 25 km jižně od Plzně. Jak celkovou plochou území obce 3 452,91 ha, tak počtem 1672 obyvatel k 1. 1. 2015, žijících v 11 částech (Švihov, Jíno, Kaliště, Kokšín, Kamýk, Lhovice, Bezděkov, Těšnice, Třebýcinka, Stropčice, Vosí) je největším a nejvýznamnějším střediskem osídlení lokálního významu s výraznými vazbami na okresní město Klatovy. Hustota zalidnění obce je 49,03 obyv./km². Orná půda zaujímá 42,65% plochy, lesy tvoří 33,95% plochy. V roce 2014 žilo v 11 místních částech města Švihova celkem 1 693 obyvatel. Mezi roky 2006 - 2010 narostl počet o 100 obyvatel, mezi roky 2010- 2014 byl počet obyvatel bez znatelného nárůstu a stagnoval. Ve Švihově žije také 27 cizích státních příslušníků z 9 zemí, což je 1,6% obyvatel města: Vietnam 11, Slovensko 5, Rumunsko 4, Ukrajina 2, Německo 1, Nizozemsko 1, Polsko 1, Velká Británie 1, Bulharsko 1. Věková struktura obyvatel města má v porovnání s průměrem Plzeňského kraje (18,35%) vyšší podíl obyvatel starších 65 let (20,56%). Tento nepříznivý ukazatel věkové skladby obyvatelstva je částečně kompenzován vyšším podílem dětí (15,83%), oproti krajskému průměru (14,82%) (Program rozvoje města Švihov na období od 2016 do 2020, s. 3 - 5). Pro Švihov je vyšší územní samosprávný celek Plzeňský kraj, 1990 obec s rozšířenou působností Klatovy, 2003 obec s rozšířenou působností Klatovy a obec s pověřeným obecním úřadem Klatovy (Kuča, 2008, s. 382).

⁸⁰ Důvodem fragmentace obecní struktury na počátku 90. let byla v ČR obecně nespokojenost s distribucí finančních prostředků a rozvojových podnětů (Bernard, 2011, s. 756).

Matriční obvod Švihov

Městský úřad Švihov vykonává matriční agendu kromě obvodu Švihova i pro další obce: Mezihorí, Vřeskovice a Červené Poříčí. Vydává matriční doklady a zapisuje do matriční knihy všechny matriční události, které se stanou v matričním obvodu (Matrika Švihov, 2009, s. 12).

Mikroregion Běleč

Území mikroregionu Běleč⁸¹ se nachází na severozápadním okraji okresu Klatovy při hranicích s okresy Domažlice a Plzeň - jih. K 31. 12. 2009 v území s rozlohou 158,96 km² žilo 5 237 obyvatel. Sdružení vzniklo začátkem roku 1999, chce jednotným postupem, společným úsilím a sdružením finančních zdrojů rozvíjet spádové území na kvalitativně vyšším stupni než do té doby. Sdružené obce chtějí společnou koordinovanou činností vytvořit podmínky pro trvale udržitelný život ve venkovském prostoru, o jehož území pečují. Mikroregion Běleč tvoří 10 samosprávných obcí klatovského okresu: Biřkov, Chudenice, Červené Poříčí, Dolany, Ježovy, Křenice, Mezihorí, Poleň, Švihov, Vřeskovice a 6 obcí domažlického okresu: Chocomyšl, Kaničky, Němčice, Úboč, Únějovice a Všepadly. Členem mikroregionu je občanské sdružení OTISK a myslivecké sdružení Svrčovec. Největším a zároveň nejvýznamnějším sídelním střediskem lokálního významu v mikroregionu je město Švihov, v němž je lokalizováno i nejvíce pracovních a obslužných kapacit území. Na Švihov jsou silně vázány především nejbližší obce (O mikroregionu, 2015, online). Mikroregion představuje lokální uskupení obcí, mikroregion Běleč leží na území MAS Pošumaví z.s. MAS (místní akční skupina) se skládá z více subjektů, tvoří ji např. právnické a fyzické osoby, obce, mikroregiony, podnikatelé, nestátní neziskové organizace, občanská sdružení atd. Dobrovolné svazky obcí, součinnost občanů a místní správy vede také k ekonomickému a společensko-kulturnímu rozvoji.

Pošta Švihov PSČ 34012

Pošta byla ve Švihově založena v roce 1869. Obvod v roce 1980: Červené Poříčí, Dehtín, Hráz, Chlumská, Ježovy, Kaliště, Kamýk, Kokšín, Lhovice, Malechov, Mezihorí, Mezihorí - Noviny, Stropčice, Švihov, Třebýcinka, Vlčí, Vosí. Obvod v roce 1994: Bezděkov (Malý Bezděkov), Biřkov, Červené Poříčí, Ježovy, Jíno, Kaliště, Kámen, Kamýk, Kokšín, Křenice, Lhovice, Mezihorí, Přetín, Stropčice, Švihov, Třebýcinka, Vosí, Zderaz (Město Švihov, 1994, s. 56, 57). Obvod pošty v roce 2016 obsahuje kritériální tabulka vymezení Švihovska (Tabulka 42) (PSČ 340 12, 2016, on line).

Zemědělské družstvo Agromachine

JZD ve Švihově bylo založeno v roce 1947 (Město Švihov, 1994, s. 101). Postupně došlo ke sloučení s JZD v okolních obcích v jeden celek pod názvem JZD Nový život Švihov se středisky: Středisko Borovy- farmy: Borovy, Červené Poříčí, Jíno, Kaliště, Nezdice, Stropčice, Třebýcinka, Vřeskovice (včetně Mstice); Středisko Švihov- farmy: Lhovice, Kamýk, Kokšín, Švihov, Vosí (později Kokšín včetně Vosí a Kamýk včetně Těšnice); Středisko Točnick- farmy: Dehtín, Otín, Točnick, Štěpánovice, Vícenice. Po roce 1989 došlo k dalším změnám, zemědělské družstvo fungovalo pod názvem Agromachine s.r.o., v roce 2015 se stala jeho majoritním vlastníkem společnost Úsovsko a.s. (O nás, 2016, on line). Do této doby bylo zemědělské družstvo významným zaměstnavatelem v regionu Švihov.

⁸¹ Mikroregion Běleč je členem MAS Pošumaví. Místní akční skupina Pošumaví, zájmové sdružení právnických osob bylo založeno jako právnický subjekt v roce 2004. Ve sdružení je zastoupeno 99 obcí v rámci mikroregionů Běleč, Střední Pošumaví, Kdyňsko, Měčínsko, Plánicko, Prácheňsko (zahrnuje mikroregiony Slavník a Pošumaví), Města Kasejovice, Klatovy a Sušice jsou zastoupena samostatně. MAS Pošumaví, z.s., se rozkládá na 1478 km², počet obyvatel žijících v zájmovém území je 84 468 (k 31. 12. 2013), hustota obyvatel 57,15 obyvatel/km². Samotný princip partnerství bez ohledu na národní i evropské směrnice vyžaduje, aby v daném území úzce spolupracovala místní samospráva s podnikateli a občanskými iniciativami. Pouze spolupráce na široké platformě umožňuje skutečně účelné využití získaných finančních prostředků (O nás, seznam členů, 2017, on line).

Okrsek hasičů Švihov č. 28

Okrsek SDH Švihov č. 28 tvoří 10 lokalit: Dehtín, Lhovice, Kamýk, Kokšín, Mezihoří, Otín, Štěpánovice, Švihov, Točnick a Vícenice. Historický vývoj okrsku hasičů Švihov dokládají následující data. Rok 1946 Okresní hasičská jednotka (OHJ) č. 5 v Klatovech, I. obvod, okrsek č. 10 Švihov (sbory: Švihov, Lhovice, Mezihoří, Kokšín a Vosí). Od 1. 2. 1949 OHJ Přeštice č. 58, okrsek 8. Švihov (sbory: Švihov, Mezihoří, Lhovice, Červené Poříčí, Stropčice, Jíno, Kamýk a později ze 7. okrsku i Trébýcinka). V roce 1975 se sloučily okrsky Točnick a Švihov. (Sláma, 2008, s. 4). Ve většině ze sledovaných sídel jsou dobrovolní hasiči jediným spolkem, který v místě působí a kultura se tak obvykle odvíjí v jejich režii.

Tabulka 41: okrsek SDH Švihov č. 28

Sídlo	rok založení	počet členů	Sídlo	rok založení	počet členů
Dehtín	1927	20	Otín	1929	34
Kamýk*	1950	35	Štěpánovice	1913	123
Kokšín	1942	17	Švihov	1879	49
Lhovice	1908	54	Točnick	1907	102
Mezihoří	1929	18	Vícenice	1943	39

Zdroj: vlastní zpracování dle (Almanach Okresní sdružení hasičů v Klatovech, 2010); Počet členů je aktuální v době vydání almanachu.

* Poznámka: Kamýk včetně místní části Těšnice.

Farní obvod římskokatolické církve Švihov

Hlavní sídlo farnosti se nachází ve Švihově, farním kostelem Římskokatolické farnosti Švihov je kostel sv. Václava. Dekretem plzeňského biskupa Františka Radkovského zanikly farnosti Chudenice, Dolany, Měčín, Vřeskovice a stály se součástí farnosti Švihov. S účinností od 1. ledna 2005 se farní kostely sv. Petra a Pavla v Dolanech, sv. Jana Křtitele v Chudenicích, sv. Mikuláše v Měčíně a sv. Jana Křtitele ve Vřeskovicích a všechny ostatní kostely a kaple, které se nacházejí v těchto katastrálních územích, staly filiálními kostely římskokatolické farnosti Švihov. Římskokatolická farnost Švihov od 1. ledna 2005 zahrnuje územím, které se skládá z lokalit zachycených v (Příloha V, Tabulka 42) římskokatolická farnost Švihov strukturou patří pod Vikariát Klatovský a Plzeňskou diecézi (Něco o nás, 2016, on line). V minulosti pod švihovskou farnost patřila fara Kbel a ves Štěpánovice (Město Švihov, 1994, s. 23).

Školní obvod základní školy Švihov

Základní škola a Mateřská škola Švihov má právní formu příspěvkové organizace. Město Švihov a následující obce mají sepsanou smlouvu o vytvoření společného školského obvodu spádové školy. Jedná se o obce: Švihov, Borovy, Červené Poříčí, Dolany, Ježovy, Mezihoří, Nezdice, Vřeskovice, Biřkov, Chudenice. Školní rok 2014/15 byl zahájen v 18 třídách, z toho na 1. stupni v 10 a na 2. stupni v 8 třídách s 332 žáky. K 30. 6. bylo v základní škole 329 žáků, ve školní družině 120 žáků a ve školním klubu 40 žáků. (Výroční zpráva 2014/2015, 2015, s. 4, 14). Novela zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ukládá povinnost vytvoření školských obvodů mateřských škol obecně závaznou vyhláškou. Město Švihov má uzavřenou smlouvu o vytvoření společného školského obvodu spádové školy ZŠ a MŠ Švihov celkem s 10 obcemi (Červené Poříčí, Biřkov, Ježovy, Křenice, Mezihoří, Vřeskovice – školský obvod pro základní školu a mateřskou školu; obec Dolany – školský obvod základní školy pro druhý stupeň od 6. do 9. třídy; obec Borovy, Chudenice a Nezdice školský obvod pro základní školu) (Obecně závazná vyhláška města Švihov č. 1/2017).

Tabulka 42: Kriteriaální tabulka vymezení Švihovska

Identifikace sídla								Administrativní vymezení	Administrativní vymezení	Administrativní vymezení	Spolupráce obcí	Státní sektor	Soukromý sektor	Zájemový sektor	Zájemový sektor	Lidský faktor	Společenské potřeby	Geografické hledisko	
Pořadí (abecedně)	Název sídla	Katastrální území	Výměra KÚ v ha	Obec LAU 2	Okres LAU 1	Počet obyvatel	Počet domů	Obec Švihov 1989	Obec Švihov 2016	Matriční obvod Švihov	Mikroregion Běleč	Pošta 340 12	Zemědělské družstvo	Okres hasičů č. 28	Farnost Švihov	Školní obvod	Policejní okres Švihov	Švihovské hvozdy	Počet hledisek
1	Andělice	Svrčovec	-	Dolany	KT	20	8	-	-	-	x	-	-	-	x	-	-	-	2
2	Babice	Kbel	-	Kbel	KT	12	10	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
3	Balkovy	628336	121	Dolany	KT	16	10	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	x	4
4	Bažantnice	Lučice	-	Chudenice	KT	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	x	x	-	3
5	Bezpravovice	654604	353	Chudenice	KT	15	14	-	-	-	x	-	-	-	x	x	x	-	4
6	Bezděkov	Třebýcinka	-	Švihov	KT	5	6	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
7	Bělýšov	Chudenice Slatina	-	Chudenice	KT	5	7	-	-	-	x	-	-	-	x	x	x	-	4
8	Bíluky	692417	279	Měčín	KT	38	45	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
9	Biřkov	675822	551	Obec 578088	KT	130	47	-	-	-	x	-	-	-	x	x	x	-	4
10	Borovy	607941	424	Obec 542156	PJ	222	89	x	-	-	-	-	x	-	x	x	x	-	5
11	Býšov	Chudenice	-	Chudenice	KT	5	7	-	-	-	x	x	-	-	x	x	x	-	5
12	Červené Poříčí	620980	483	Obec 542172	KT	234	93	x	-	x	x	x	x	-	x	x	x	-	8
13	Dehtín	767646	348	Klatovy	KT	41	29	-	-	-	-	-	x	x	x	-	-	-	3
14	Dolany	628344	717	Obec 556106	KT	387	145	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	x	4
15	Hráz	Třebíčina	-	Měčín	KT	17	17	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
16	Chlumská	659517	199	Ježovy	KT	18	14	-	-	-	x	x	-	-	x	x	x	x	6
17	Chudenice	654612	1135	Obec 556378	KT	661	276	-	-	-	x	-	-	-	x	x	x	x	5
18	Chocomyšl	663018	418	Obec 553727	DO	112	50	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
19	Ježovy	659525	612	Obec 541753	KT	151	63	-	-	-	x	x	-	-	x	x	x	x	6
20	Jino	620998	146	Švihov	KT	18	17	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
21	Kaliště	621005	478	Švihov	KT	25	27	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
22	Kámen	675831	137	Křenice	KT	27	18	-	-	-	x	x	-	-	x	-	x	-	4
23	Kamýk	764574	561	Švihov	KT	42	22	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	10
24	Kaničky	663018	150	Obec 553778	DO	32	18	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
25	Kbel	664588	551	obec 557871	PJ	130	52	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
26	Kokšín	764582	339	Švihov	KT	78	34	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	10
27	Komošín	Dolany	-	Dolany	KT	3	7	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	-	3
28	Křenice	675849	335	Obec 556505	KT	101	46	-	-	-	x	x	-	-	x	-	x	-	4
29	Lhovice	764591	445	Švihov	KT	154	62	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
30	Lučice	654621	171	Chudenice	KT	37	27	-	-	-	x	-	-	-	x	-	x	-	3
31	Lužanská Nová Ves	Kbel	-	Kbel	KT	52	34	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
32	Malechov	628352	763	Dolany	KT	108	49	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	x	4
33	Malinec	664596	375	Kbel	PJ	80	37	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
34	Mečkov	Malinec	-	Kbel	KT	18	15	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
35	Měčín	692441	954	Obec 556637	KT	557	198	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
36	Mezihoří	764604	182	Obec 578461	KT	71	39	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	10
37	Mlýnec	725137	212	Poleň	KT	40	25	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	-	2

38	Mstice	Vřeskovice	-	Vřeskovice	KT	7	3	x	-	x	x	-	x	-	x	x	x	-	7
39	Nedanice	692450	424	Měčín	KT	63	33	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
40	Nedaničky	692468	134	Měčín	KT	24	15	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
41	Nezdice	607959	637	Obec 542296	PJ	208	96	x	-	-	-	x	x	-	x	x	x	-	6
42	Němčice	599166	822	Obec 599166	DO	123	58	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
43	Nová Ves	Kbel	-	Kbel	PJ			-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	1
44	Osobovy	Radkovice	-	Měčín	KT	28	25	-	-	-	-	-	-	-	x	-	x	-	2
45	Otín	767654	217	Klatovy	KT	110	53	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	1
46	Petrovice	692484	857	Měčín	KT	169	93	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
47	Poleň	725145	684	Obec 541788	KT	153	75	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	-	2
48	Poleňka	725153	206	Poleň	KT	23	15	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	x	3
49	Přetín	675857	403	Křenice	KT	52	37	-	-	-	x	x	-	-	x	-	x	-	4
50	Pušperk	725129	422	Poleň	KT	15	19	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	-	2
51	Radkovice	692492	821	Měčín	KT	123	51	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
52	Řakom	628361	438	Dolany	KT	19	23	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	x	4
53	Roupov	741892	708	Obec 558290	PJ	257	124	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	1
54	Sekrýt	Dolany	-	Dolany	KT	13	6	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	-	3
55	Slatina	654639	454	Chudenice	KT	39	23	-	-	-	x	-	-	-	x	x	x	x	5
56	Stropčice	621013	80	Švihov	KT	65	36	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
57	Svrčovec	628379	491	Dolany	KT	203	83	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	-	3
58	Štěpánovice	767662	403	Klatovy	KT	265	99	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-	2
59	Švihov	764621	1029	Obec 557200	KT	1211	417	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	10
60	Těšnice	Kamýk	-	Švihov	KT	6	4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	10
61	Točnick	767671	635	Klatovy	KT	252	94	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-	2
62	Trnčí	659533	337	Ježovy	KT	65	33	-	-	-	x	x	-	-	x	x	x	x	6
63	Třebýcina	692506	422	Měčín	KT	37	30	-	-	-	-	x	-	-	x	-	x	-	3
64	Třebýcinka	621021	220	Švihov	KT	45	34	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
65	Vícenice	767689	163	Klatovy	KT	79	38	-	-	-	-	-	x	x	x	-	-	-	3
66	Vosí	764647	156	Švihov	KT	5	10	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	-	9
67	Vřeskovice	607967	874	Obec 566055	KT	268	119	x	-	x	x	-	x	-	x	x	x	-	7
68	Zderaz	Biřkov	-	Biřkov	KT	7	8	-	-	-	x	x	-	-	x	x	x	-	5
69	Zdeslav	725161	236	Poleň	KT	55	29	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	-	2
70	Úboč	772551	745	Obec 566161	DO	99	62	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
71	Úlíkov	772569	71	Němčice	DO	8	6	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
72	Únějovice	774359	393	Obec 554391	DO	104	62	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
73	Všepadly	787281	492	Obec 554448	DO	40	44	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	1
73	Výrov	Malechov	-	Dolany	KT	45	16	-	-	-	x	-	-	-	x	x	-	-	3
74	Výšensko	Chudenice	-	Chudenice	KT	-	-	-	-	-	x	-	-	-	x	-	-	-	2
celkem	74	56	25413	19	3	7947	3630	17	11	15	52	36	21	11	53	36	46	12	

Zdroj: vlastní zpracování dle (Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011, 2016, on line) a (Statistické údaje, 2016, on line)

Policejní obvodní oddělení Švihov

Četnická stanice byla ve Švihově zřízena v roce 1875. Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti bylo zřízeno v roce 1981 (Město Švihov, 1994, s. 59). Současné obvodní oddělení policie Švihov má územní působnost: Bažantnice, Bezpravovice, Bezděkov, Bělýšov, Biřkov, Bíluky, Borovy, Býšov, Červené Poříčí, Hráz, Chlumská, Chudenice, Ježovy, Jíno, Kaliště, Kámen, Kamýk, Kokšín, Křenice, Lhovice, Lučice, Mezihoří, Měčín, Mlýnec, Mstice, Nedanice, Nedaničky, Nezdice, Osobovy, Petrovice, Poleň, Poleňka, Přetín, Pušperk, Radkovice, Slatina, Stropčice, Švihov, Těšnice, Trnčí, Třebýcina, Třebýcinka, Vosí, Vřeskovice, Zderaz, Zdeslav.

Útvary policie: Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje, Územní odbor Klatovy, Obvodní oddělení Švihov (Obvodní oddělení policie Švihov, 2016, on line).

Lokalita Švihovské hvozdy

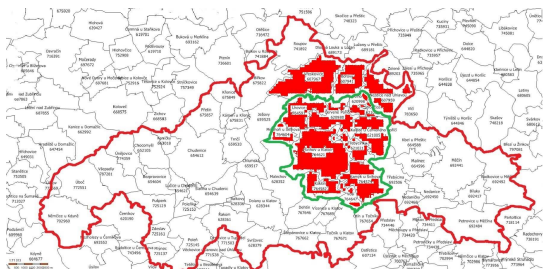
Švihovské hvozdy -geografické hledisko.

Evropsky významná lokalita Švihovské hvozdy: Kód lokality: CZ0320022, biogeografická oblast: kontinentální, rozloha lokality: 724,1597 ha, katastrální území: Balkovy, Chlumská, Chudenice, Dolany u Klatov, Ježovy, Lhovice, Malechov, Mezihorí u Švihova, Poleňka, Řakom, Slatina u Chudenic, Trnčí (Nařízení vlády - karta lokality, 2016, on line).

9.6 Příloha VI: Kartografická vizualizace

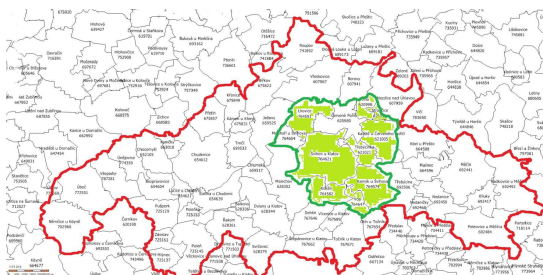
Kartografická vizualice podle různých hledisek dle kritériální tabulky vymezení Švihovska (Příloha V, Tabulka 42)

Obrázek 7: Obec Švihov 1989

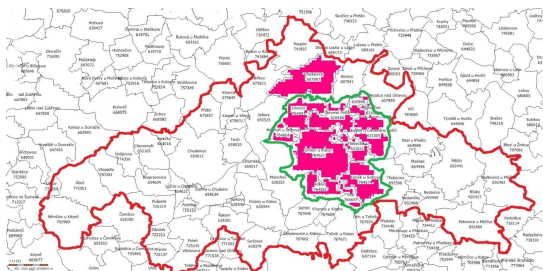
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 8: Obec Švihov 2016

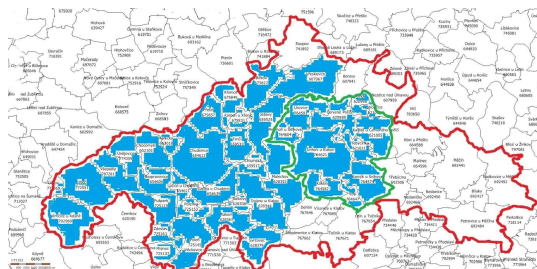
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 9: Matriční obvod Švihov

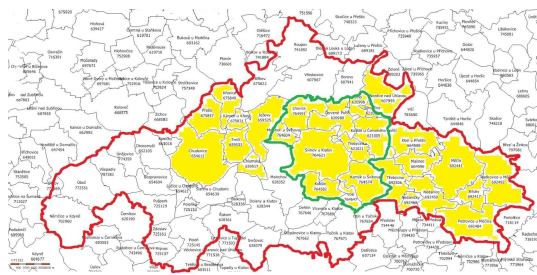
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 10: Mikroregion Běleč

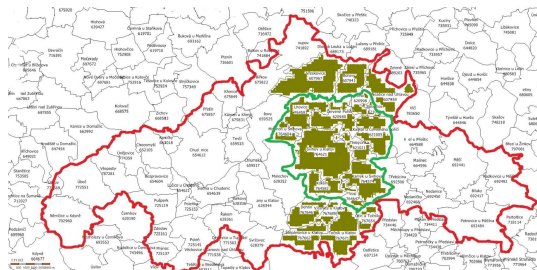
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 11: Pošta 340 12

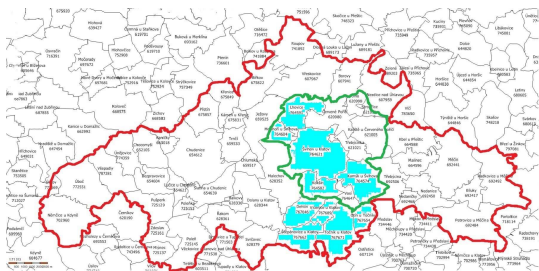
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 12: Zemědělské družstvo

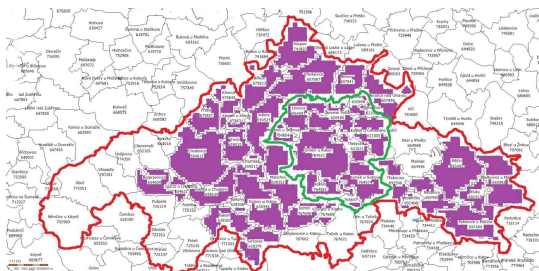
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 13: Okrsek hasičů č. 28

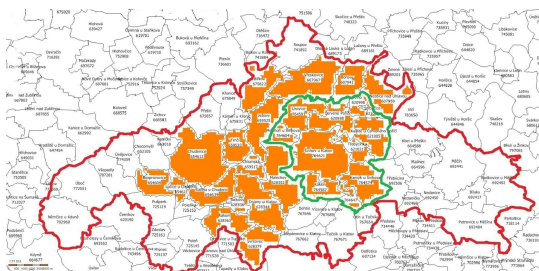
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 14: Farnost Švihov

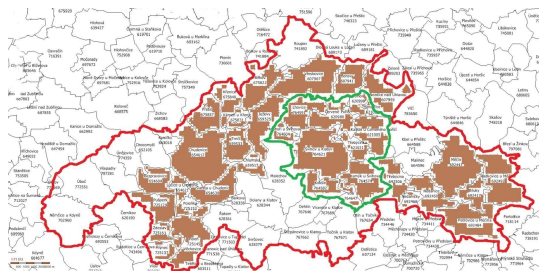
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 15: Školní obvod

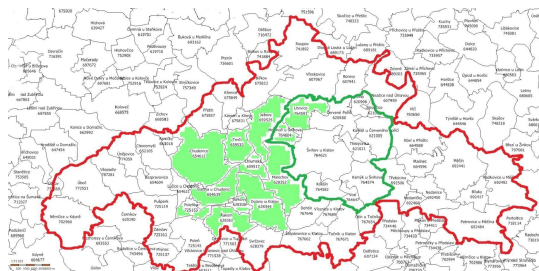
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 16: Policejní okrsek Švihov

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 17: Švihovské hvozdy

Zdroj: vlastní zpracování

9.7 Příloha VII: Velikonoce dle různých autorů

Doba postní

Z pohledu nevěřících občanů jsou Velikonoce nejvíce vnímány jako období od zeleného čtvrtka do Velikonočního pondělí. Z pohledu církve Velikonoce předchází doba postní. Toto období začíná od Popeleční středy do Zeleného čtvrtka. Velikonoční triduum představuje Velký pátek, Bílá sobota a Boží hod velikonoční. Pak následuje Doba velikonoční, jež zahrnuje období od slavnosti Velké noci do nešpor Soslání Ducha svatého (Zindelová, 2011, s. 19, 20). Kristovo umučení a Zmrtvýchvstání představuje nejvýznamnější příběh církevních dějin a oporu křesťanské víry. Běh života po mnohé časy ovlivňovala katolická církev a křesťanství celkově. V jeho smyslu se čas neřídí v přímé vazbě na přírodní cyklus. Z hlediska víry do něho spadají velké svátky (Vánoce a Velikonoce), na něž je potřeba se připravit duchovně a hmotně. Proto se pocity přicházející jarní radosti probuzené životní pochody

omezují. Lidé se duchovně soustředí a tělesně odřikají. S první nedělí postní začíná podle morálky jiný čas. Jde o čas půstu⁸². Během půstu, ale naši předkové nezanechávali stranou všechny zděděné rituály. V tomto čase je citelný synkretismus⁸³ (Langhammerová, 2008, s. 17, 18). Předvelikonoční postní období je ve znamení přípravy křesťanů na největší svátek v roce. V tomto období se lidé původně zdržovali v požívání pokrmů živočišného původu, nejen masa, ale také vajec, mléka, másla, sýra. Hospodyně vynesly na půdu nádobí, které přicházelo do styku s masem. Použily nádobí jiné nebo nové. Předvelikonoční půst byl rovněž časem odřikání se veřejných a hlučných zábav, besed a různých požitků. V tomto období se neuzavíraly sňatky (Večerková, 2015, s. 89). Postní doba má přesný řád. Úderem půlnoci o Masopustním úterý končí období masopustu. Nastávající den se jmenuje Popeleční středa⁸⁴ a začíná jí čtyřicetidenní období půstu⁸⁵. Ve středu ráno chodí věřící do kostela k přijetí popelce⁸⁶. Kromě Popeleční středy jsou základními mezníky neděle. Každá má své církevní jméno a stanovenou podobu liturgie. Zejména k nedělím náleží lidové zvyky, obyčeje a pověry. Především podle nich, v prostředí prostého lidu, dostaly jednotlivé postní neděle i různé místní názvy. Jelikož však lidové zvyky neměly přesné časové vymezení a v různých krajích a lokalitách se provozovaly o různých nedělích, případně existovaly unikátní místní, jinde neznámé, nesou lidové názvy mnoho variant. Občas jsou dokonce i v rozporu s praktikami sousedního regionu (Vondrušková, 2015, s. 103).

V následujícím období jsou situovány zvyky související s příchodem jara. Svět zvyků a pověr se zrcadlí i v názvech následujících postních šesti nedělí. První neděle se jmenuje Pučálka⁸⁷, pojmenování ztotožňuje čas pučení a rašení. Tato neděle má i názvy Černá⁸⁸, Pytlová nebo Liščí. Druhá neděle postní má též výmluvný název, nazývá se Pražná⁸⁹. Název je odvozen z pokrmu pražmo, jehož základ tvoří napučená opražená a ochucená obilná zrna. Třetí neděle postní je Kýchavá⁹⁰, spojena s prosbami o zdraví. Výmluvný název má i čtvrtá neděle postní Družebná⁹¹. Tato neděle znamenala příležitost k setkávání mládeže a možnost námluv. Družebná neděle ukončuje méně známou část postního období, zvyky následujících dvou nedělí byly hojně dodržovány ještě v 19. století, některé přetrvaly dodnes (Langhammerová, 2008, s. 17, 18, 19). Smrtná neděle připomíná obecně známý obřad vynášení smrti. Obyčej vynášení smrti je známý zejména ze zemí chladnějšího pásma. Vítání jara je známo prakticky z celé Evropy, souvisí s ním rozličně upravená líta, tvořena zpravidla nazdobenými jehličnatými stroměčky nebo ozdobenými větvíčkami. Často byla na vrcholek připevňována malá hadrová panenka. Na Plzeňsku například líto také představovala loutka nemluvněte z polínka, zabalená v peřince, s níž chodily děti. V Čechách a na Moravě se s lítem chodilo na Smrtnou nebo Květnou neděli (Vondrušková, 2011, s. 89). Přinášení líta (léta) magicky symbolizuje totéž, co naznačuje vynášení smrti, je ale mnohem radostnější a veselejší. Původ vynášení smrti je v pohanských obřadech, s křesťanskou liturgií nemělo nic společného (Vondrušková, 2004, s. 93 - 95). Obřady a doprovodné objekty Květné neděle jsou svázané a náboženskými motivy, je v nich využito zakořeněných tradic využívajících živých rostlin. První přirozené, ale i rychlené květy jsou využívány jako symboly, zapojují se do křesťanské symboliky s vazbou na evangelium Květné neděle., jehož tématem je zvěst o vjezdu Krista do Jeruzaléma. Jako reálie v lidových tradicích Květonedělní

⁸² Půst neznamenal hladovění, věřící se měli vyhýbat pouze některým nepatřičným pokrmům. Poněti středověkého půstu dodržovali především řeholníci, někdy z propagačních důvodů šlechta a panovníci, příslušníci farního kléru jen výjimečně. Prostý lid zásady půstu skutečně nepřijal. V katolickém prostředí se dnes dodržuje jako postní den pátek, věřící vynechávají z jídelníčku masu, vyjimku tvoří ryby. Na Popeleční středu a Velký pátek se praktikuje půst újmy, kdy se omezí na jedno bezmasé jídlo denně (Vondrušková, 2015, s. 107, 108).

⁸³ Synkretismus znamená prolínání několika různorodých sfér duchovního života a jeho vyústění do chování lidí., které vyúsťuje různými obřadními úkony a atributy (Langhammerová, 2008, s. 18)

⁸⁴ V souvislosti na obchůzku spojenou s hledáním ztraceného masopustu se nazývá též Bláznivá středa, Škaredá či Černá středa podle udílení popelce (Zindelová, 2011, s. 66).

⁸⁵ Rozdílné je pojetí půstu u katolíků a reformovaných církví. Provozování půstu není jednotné. Objevuje se rozpětí 40 hodin až 40 dní (Frolcová, 2001, s. 51).

⁸⁶ Popelem vyznačený křížek na čele, přičemž popel se získává spálením ratolestí (kočiček) posvěcených na Květnou neděli předešlého roku (Frolcová, 2001, s. 51).

⁸⁷ Pučálka je také označení pro pokrm, jedná se o předem napučený (nabobtnalý) hrách, potom nasucho opražený nebo opečený. Podávala se ve sladké nebo slané úpravě (Vondrušková, 2015, s. 90).

⁸⁸ První postní neděle byla od středověku spojována s mnoha obyčeji a zvyky. V lidovém prostředí je tato neděle označována také přívlastkem Černá. Tento název je odvozen údajně od černého smutečního šatu, v němž přicházely ženy na bohoslužby, na znamení smutku a pokání (Vavřínová, 2006, s. 50).

⁸⁹ Tato neděle má i názvy Černá a Sazometná, úklid sazí se většinou posouval blíže k Velikonocům (Langhammerová, 2008, s. 19).

⁹⁰ K této neděli se vztahuje pověra, pokud člověk v tento den alespoň třikrát kýchně, bude po celý rok zdrav (Skopová, 2007, s. 7).

⁹¹ Někde se tato neděle nazývala Středopostní, tvořila pomyslný střed čtyřicetidenního půstu. Jinde nesla pojmenování Růžebná nebo Růžová, jelikož se v tuto neděli světlí v Římě zlatá růže (Bestajovský, 2004, s. 9). Někde také Liščí (Skopová, 2007, s. 7).

kytice měly svůj zvykoslovný význam. Nosily se k posvěcení a jako posvěcené měly nezastupitelnou funkci v domácích obřadech. Zasuňovaly se za trámy, přivěšovaly se svaté obrázky, zabodávaly se do polí (Langhammerová, 2008, s. 4, 25).

Latinské pojmenování postních nedělí vycházejí z prvního slova mešního introitu, lidové názvy jsou tvořeny od postních pokrmů či zvyklostí tohoto dne (Večerková, 2015, s. 90). Po uplynutí těchto 6 nedělí následuje Pašijový týden, završený Božím hodem velikonočním.

Tabulka 43: Latinské a České názvy postních nedělí

Pořadí	Latinský název	Český (lidový) název	Poznámka
1. neděle postní	Invocabit	Pučálka, Černá	Méně známá část postního období
2. neděle postní	Reminiscere	Pražná	
3. neděle postní	Oculi	Kýchavná	
4. neděle postní	Laetare	Družebná	
5. neděle postní	Judica	Smrtná, Smrtelná	Více známá část postního období*
6. neděle postní	Palmarum	Květná, Palmová	

Zdroj: vlastní zpracování dle (Vondrušková, 2015, s. 104), (Vavřínová, 2006, s. 50)

* Dvě poslední postní neděle jsou svými zvyky více známé. Dodržovaly se běžně ještě v 19. století. Mnohé z nich ve zjednodušené či obnovené formě přetrvávají dodnes (Langhammerová, 2008, s. 19).

Pašijový týden

Poslední týden čtyřicetidenního půstu před velikonočními se nazývá Pašijový⁹² (Svatý⁹³ nebo Veliký) týden (Vondruška, 2005, s. 54). Název týdne je odvozený od biblického příběhu umučení Ježíše Krista. Tento týden začíná Květnou nedělí, a pokračoval tzv. všedními dny pašijového týdne, graduje svatým třídenním a končí před slavností vzkříšení. Jako příprava ke spoluúčasti člověka na velikonoční obnově je Pašijový týden období výlučné. Tyto dny představují skutečnou, ale i symbolickou očistu. Jsou to dny půstu, klidu, ticha, soustředění a mlčenlivosti. Posvátný ráz těchto dní umocňuje propojení lásky, milosrdenství či spoluúčast darem. Opodstatněné jsou i lidové tradice svěcení jara, především obyčeje, zaměřené a směřující k ochraně budoucího živobytí a zdraví v rodině (Frolcová, 2001, s. 80). O proti předešlým postním dnům a nedělím, prožívaných v jistém odstupu od obřadů církve, je Pašijový týden ve zvycích prolnut církevní tematikou (Langhammerová, 2008, s. 23).

Všední dny Pašijového týdne

Modré pondělí

V označení názvu hraje svoji roli symbolika barev. Modrá barva znamená vzdálenost, přehlednost, čistotu, vodu, osvěžení, chlad, ticho, stálost, věrnost, vážnost a touhu. Do Modrého pondělí se po Květné neděli přenáší část privilegií, náležející volným dnům. Nemusely se totiž vykonávat veškeré práce (Zindelová, 2011, s. 52).

⁹² Pašije (latinsky passio) v překladu znamenají utrpení, umučení. Pašije se zpočátku v rámci mše zpívaly za aktivní účasti věřících, později církev změnila postoj k jejich čtení a hudební pašije se tak staly součástí koncertní oblasti. Odedávna se pašije odrážely v dobových divadelních hrách (Zindelová, 2011, s. 52). Slavnostní zvěstování umučení Páně, které se podle stávajícího římského řádu čtení čte na Květnou neděli podle Matouše, Marka nebo Lukáše jako mešní evangelium, na Velký pátek (podle Jana) jako bohoslužba slova. Podle starého řazení čtení se pašije podle Marka četly spolu se zvěstí o zmrtvýchvstání v průběhu velikonoční noci. Přednes záhy dostal slavnostní odstupňovanou podobu (Berger, 2008, s. 352).

⁹³ Nazývání týdne jako Svatý je vysvětlováno, „*tím, že v něm jsou věřícím představovány, a tak znovu obnovovány, svaté děje posledních dnů Kristova života*“ (Vavřínová, 2006, s. 44). Vedle názvu Pašijový nebo Svatý byl týden nazýván ještě názvem Tichý. To proto, že umlkaly kostelní zvony a věřící se hroužili (ponořovali) do smutku (Vavřínová, 2006, s. 44).

Žluté úterý (Šedivé)

Žlutá barva je barvou jásavou a také barvou zralosti. Žluté úterý symbolizovalo slunce, světlo či zlato. Křesťanské umění používá žlutou barvu pro znázornění věčnosti, ctnosti, ústy, rozumu, vznešenosti, žárlivosti či Božího světla. Není známo, proč byla tomuto úterý přisuzována šedivá barva⁹⁴ (Zindelová, 2011, s. 52).

Sazometná středa

Mezi prostým lidem se této středě říkávalo sazometní či smetná, v tento den se vymetaly komíny. Jiným výrazem pro tento den bylo označení škaredá. Vysvětlení názvu vychází z toho, že se Jidáš škaredil na Krista. Podle lidové tradice se nemá toho dne nikdo mračit, neboť by se pak škaredil po všechny středy v roce (Vondruška, 2005, s. 54).

Dříve, ještě když se vařilo v černých kuchyních a na otevřených ohništích, ulpávaly saze na stěnách příbytků. Proto se začerněné zdi musely oškrábat a jednou za čas obílit. Zvyk uklízet stavení o toto dni se zachovával po staletí, hospodyně smýčily, aby bylo uklizeno a náležitě přichystáno na velikonoční oslavy (Vavřínová, 2006, s. 84). V současné době není Sazometná středa výrazně odlišným pracovním dnem. Hospodyně uklízejí průběžně v období celého roku, hloubkový úklid se provádí obvykle před Vánocemi. Než se domácnosti prostých lidí, respektive bytová kultura přiblížila dnešnímu standardu a setřely se rozdily venkovského a městského života, měly hospodyně úklid jednodušší. Dříve lidé vlastnili menší majetek, neměli příliš velkou vybavenost domácností, oblečení měli méně. Na úklid stačil obvykle skutečně jeden den (Sieberová, 2016a).

Třidenní velikonoční doba a slavnost Zmrtvýchvstání Páně

Jádro Velikonoc - Velikonoční třidenní⁹⁵ začíná v liturgii večerem Zeleného čtvrtka jakožto dnem památky Poslední večeře Páně, pokračuje Velkým pátkem, který představuje ukřižování Ježíše Krista. Následuje Bílá sobota, která je dnem bdění u Kristova hrobu. Boží hod velikonoční je dnem Ježíšovo zmrtvýchvstání (Zindelová, 2011, s. 97).

Ještě v polovině 20. století naši předkové ve svatém třidenní před úsvitem vycházeli z domů, modlili se pod stromem, obráceni byli k východu slunce a líbali zem. Předpokládá se, že líbání země byl akt úcty k Matce živitelce a pozůstatku kultu země nebo na památku Ježíše (Frolcová, 2001, s. 107).

Zelený čtvrtek

Český název pochází z německého Gründonnerstag, souvislost se zelenou barvou nejspíše pochází z mylné etymologie. Původní název mohl být ze starého slovesa greinen či grienen, jež znamenalo plakat. V tento den docházelo k pokání a smíření veřejných hříšníků s církví (Zindelová, 2011, s. 99). Pojmenování zelený mohlo vzniknout i z církevního řádu, podle kterého se do církevní obce opětovně přijímali hříšní lidé. Byli rozvázáni z církevních trestů. V symbolické rovině se z uschlých ratolestí stali zase zelenými (Večerková, 2015, s. 123). Pro Zelený čtvrtek se ve středověku používalo staročeské označení liturgického původu Velký čtvrtek⁹⁶ (Frolcová, 2007c, s. 1205). Označení může vycházet i z předkřesťanské motiviky zvyků jara. Oslava rašící zeleně a požívání zelených pokrmů se v tuto dobu tradují v mnoha zemích světa (Langhammerová, 2004, s. 68). Jiný výklad názvu dne je, že mohl vzniknout od zelené barvy mešních rouch⁹⁷, jichž se o tomto dni užívalo (Vavřínová, 2006, s. 134). Lidé začínali Zelený čtvrtek časnou raní modlitbou na zeleném dnu v zahradě, mnohdy ji ukončovali líbáním země. Obvykle připojovali i očištnou koupel v tekoucí vodě. Důvodem bylo uchování krásy a tělesného zdraví, nemocným se přinášela pramenitá voda domů. Umývání probíhalo obvykle mlčky, někde se ovšem konalo krátké zařikání. Později se těžiště této tradice přeneslo na Velký pátek. Idea očisty a obnovy pro

⁹⁴ Srovnej: pojmenování Žluté úterý Vavřínová vůbec uvádí (Vavřínová, 2006, s. 83, 84).

⁹⁵ Starokřesťané do tohoto třidenní počítali od 2. století Velký pátek, Bílou sobotu a Neděli Zmrtvýchvstání jakožto jednotu smrti a vzkříšení. Ve středověku se zdůrazňoval samostatný celek umučení páně. Ze třidenní byla vyňata velikonoční neděle a jako náhradní den byl přidán Zelený čtvrtek (Vondruška, 2005, s. 55).

⁹⁶ Hovořilo se i jako o odpustkovém dnu či Svatém čtvrtku (Vavřínová, 2006, s. 134).

⁹⁷ Název mešní roucho označuje svrchní část liturgického oděvu (Berger, 2008, s. 432).

předvelikonoční přípravu má mnoho dalších forem (Frolcová, 2007c, s. 1206). Ústředním bodem liturgie večera Zeleného čtvrtku se stala vzpomínka na Ježíšovu Poslední večeři a při ní ustanovenou eucharistií, při níž se koná obřad mytí nohou (Večerková, 2015, s. 123). O Zeleném čtvrtku má zvláštní polohu volba pokrmů. Tento den je předposledním postním dnem ze čtyřicetidenního půstu v roce. Strava⁹⁸ pašijového týdne je prostá, není se maso teplotekrevných zvířat a živočišné tuky. Dominantní postavení měli první zelené jarní byliny, vařily se z nich polévky (Frolcová, 2001, s. 110). V lidové tradici bylo běžné, že se jedl pokrm složený ze zelených surovin. Nejrozšířenějším a nejdostupnějším a pokrmem zelené barvy bylo na našem území především zelí nebo špenát. Zelí se kromě zdroje cenných látek přičítala i ozdravující a ochraňující síla, člověk měl být po celý rok zdravý. Tento předpoklad přikládáný zelí vycházel z církevního významu, přejatého z židovského svátku Pesah⁹⁹, o kterém se zelí také konzumovalo (Zindelová, 2011, s. 97). Častým obědem bývala sladká kaše s medem, kterou dostávali chudí od své vrchnosti. Tato dobročinnost byla rozšířená zejména na konci feudalismu po třicetileté válce (Vondrušková, 2015, s. 115). Vzájemnou propojenost a současně určitou odcizitelnost církevní a lidové kultury dokládá zvyk spojený s penězi. Aby se doma držely peníze a nebyly zbytečně utráceny, byl mezi prostým lidem vžit zvyk zacínkat penězi. Cínkalo se v době posledních tónů, jež vydávaly dobíjející kostelní zvony před svým utichnutím (Zindelová, 2011, s. 98). Aby malé rodinné zásoby potravy neujídal hmyz a hlodavci, tlouklo se do hmoždíře paličkou, aby byli z obydlí vyhnáni (Zindelová, 2011, s. 98). Na Zelený čtvrtek už měl být dokončen velký předvelikonoční úklid. V 19. století ženy vymetaly ve svatém třídní podlahy novým pomětkem, nečistě síly zapuzovaly na zahradě, na polích a také v domě. Tyto rituály očisty pozemských věcí mají svůj protipól v poloze duchovna (Frolcová, 2001, s. 109). Se Zeleným čtvrtkem byla spojena řada dalších zvyků. Hospodyně ještě před východem slunce zametly dům, smetí se odnášelo za humna nebo i na křižovatku cest, to proto, aby se v domě nedržely blechy. Kdo chtěl být chráněn před uškntutím hadů a před žihadly vos a sršňů, musel sníst před východem slunce pečivo či chléb pomazaný medem. Po západu slunce vykropil hospodář dům i jeho okolí svěcenou vodou. Činil tak věchýtkem slámy, nikoli holou rukou, aby obydlí ochránil před čarodějnicemi. Používal k tomu i nový, dosud nepoužívaný hrmeček (Vondruška, 2005, s. 55, 56). Naši předkové si o Zeleném čtvrtku posílali velikonoční pokrm, zejména pečeného beránka. Tento dar byl nejspíše z těsta, půst svatého třídenní maso nepřipouštěl. (Frolcová, 2001, s. 113). K tradici obdarování patří i přání k svátkům, knihy a také věci ozdobné a nákladné dělané. Zvláštní síla se přikládala vejším sneseným na Zelený čtvrtek. Hospodyně si je označila a přinesla na Boží Hod k posvěcení, sněžení takovýchto vajiček mělo posilující účinky (Večerková, 2015, s. 125). Od Zeleného čtvrtku až do Bílé soboty se konají chlapecké obchůzky, vycházejí z liturgie pašijového týdne (Langhammerová, 2004, s. 71). Tato tradice je samostatně zpracována dále v textu.

Velký pátek

Velký pátek je sváteční den vrcholícího svatého týdne, je první dominantou lidových i křesťanských Velikonoc. Jako den spojovaný s památkou ukřižování a smrti Ježíše Krista je Velký pátek posvátným dnem všech věřících (Frolcová, 2007b, s. 1127). Název Velký či Veliký pátek se ujal pro veliká, vznešená a svatá tajemství, které si toho dne připomínají křesťané (Vavřínová, 2006, s. 135). Lidové přívlastky Bolestný, Tichý pátek vyjadřují smutek, půst a pokání věřících pro památku ukřižování a smrti Ježíše Krista (Frolcová, 2001, s. 127). Tento den smutku byl nejtišším dnem v roce. Neuskutečňovaly se eucharistické mše, jen se četli pašije (bohoslužby slova), nehrálo se na varhany, nezpívaly se žalmy, nezvonilo se na zvony. V kostelech se zdobil svíčkami a květinami boží hrob, do něhož se někdy ukládal kříž, a věřící tu drželi stráž. Věřící dodržovali přísný půst, téměř se nemluvalo, když už tak jen tiše. Lidé se snažili nedělat rámus, s výjimkou nezbytných činností se nepracovalo. K této atmosféře smutku a ticha se pojí mnoho lidových pověr zvyků a obyčejů (Vondrušková, 2015, s. 117). Lidová víra přisuzovala tomuto pátku dobré i zlé nadpřirozené síly. Zejména v tradici 19. a 20. stol. měl tento den tři časové mezníky. Nejzávažnější bylo ráno před východem slunce, následně doba

⁹⁸ Stravování znamená pozoruhodný komplex kultury materiální, společenské a duchovní. Formuje se pod vlivem různých faktorů, mezi hlavní patří rozmanitost světonázorových představ. Původní pohanské projevy spojené s etapami solárního cyklu, překryly především křesťanské svátky, jež mají přesná pravidla, především v předvelikonoční době (Rychlíková, 2001, s. 20).

⁹⁹ Hebrejské jarní svátky. Jsou pohyblivé, připomíná se o nich památka odchodu Izraelitů z Egypta. Časově odpovídají křesťanským velikonočním svátkům. Někdy se používá název židovské Velikonoce (Vavřínová, 2006, s. 367).

čtení či zpěvu pašiji v kostele a odpolední hodina Ježíšovy smrti. Hlavní čas prožívání Velkého pátku v lidové tradici nastává před východem slunce. Do této ranní doby, se soustředilo velké množství magických a obřadních úkonů spojených s vodou, zemí, zeleným prutem, ohněm, popelem, železem, vejcem, česnekem, medem a hlukem ve smyslu tlučení (Frolcová, 2007b, s. 1128). Velký pátek znamená pro křesťany největší den smutku, v pátek Ježíš ukřižován. K této okolnosti lidé vztahovali různé zvyky a záповědi. Běžně známé jsou záповědi různých prací, především zemědělských¹⁰⁰. Nesmělo se hýbat se zemí, nesmělo se prát. Byly i zvyky prosperitní, které se vázaly už k předkřesťanskému období. Souvisely s úctou našich předků k matce přírodě, především k vodě¹⁰¹, proto se naši předkové umývali běhutou (tekutou) vodou, která jim měla v nastávající době přinést pevné zdraví. Jednalo se vlastně o období dnešního otužování. Ohledně zaměření na hmotno a majetek, je potřeba zmínit, že se otevírají poklady¹⁰². Ty se ovšem nezpřístupňují komukoliv, ale jen člověku spravedlivému, poctivému a pracovitému (Sieberová, 2016b). Pověsti vypráví o lidech, kteří se o tomto chtěli přesvědčit. Zle skončí ten, koho omámí třpyt zlata a neodejde včas, tedy dokud kněz neskončí čtení pašiji. Skály se uzavrou a chtivý člověk zůstane po celý rok ve skalní slují (Večerková, 2015, s. 127). Na Veliký pátek se měla také na několik hodin otevírat hora Blaník, rytíři se vyjížděli přesvědčit, zda zemi nehrozí nebezpečí. V mnohých regionech se věřilo, že se neotevírá pouze země, ale rozestupuje se i voda, z níž mohou na souš vycházet vodníci a prohánět se po polích na koních, které odvedli nepozorným hospodářům (Vavřínová, 2006, s. 141). Dodnes se na venkově v tento den dodržuje zákaz hýbání s půdou. Půda, jež ztotožňuje obroditelku a matku životelku, kolébku i rakev, tak dostává jakýsi den klidu, aby z ní vzešel nový život. V pátek se nepralo prádlo. Prádlo by znamenalo namáčení látky do Kristovy krve. Také se nemělo nic půjčovat¹⁰³, poněvadž síla dne mohla přerůst v magické čarování, jež mohlo vlastníkovu způsobit škodu. Obvykle se nejčastěji půjčovalo zemědělské náčiní, proto tedy hrozila především újma v hospodářství, nemoci hospodářských zvířat či neúroda na poli. Den ukřižování znamenal den dočasného vítězství zla, které otevíralo cestu negativním silám, jež ohrožovaly věřící a jejich příbytky. V některých regionech se Veliký pátek stával dnem koledním a všeobecné ticho narušovaly řehtající průvody mládeže, které ohlašovaly klekání (Zindelová, 2011, s. 99, 100). Podle dávné tradice se v tento den uhasíná a křesáním zapaluje oheň. Nově vykřesaný oheň v symbolické rovině představuje nový, vzkříšený život (Langhammerová, 2004, s. 78). Zbavit se krtek pomáhaly různé rituály. Hospodář tloukl cepem ve třech rozích louky na drn, čtvrtý roh vynechával, aby se jím krcti z louky mohli vystěhovat (Večerková, 2015, s. 130). Také pomáhalo zametání pometlem okolo svého pole. Jinde lidé nařezali před východem slunce osikové hůlky a pro vyhnání krtek je strkali do polí a luk (Frolcová, 2001, s. 142). V noci se chodí po zahradách a ovazují se stromy povřísky a volává se na ně¹⁰⁴, to proto, aby bylo hojně ovoce a vítr nesrážel květy (Kadoch, 2011, s. 89).

Mezi velkopáteční postní stravu náležely zbytky obřadního pečiva (jidáše) z předcházejícího dne nebo nevařené pokrmy jako zelí, chléb či mléko. V čase, kdy už bylo obvyklé na Veliký pátek zatopit, se vařily polévky, brambory, luštěny a kaše. Půst v Čechách nerušilo požívání velkopátečního vejce, jež se dělilo mezi příslušníky rodiny. Tento zvyk je málo doložený, věřilo se, že zavede bloudícího na pravou cestu (Frolcová, 2007b, s. 1128). Klid a vážnost dne prostupovali rytmus života rodiny, ale také celé obce. Ticho narušovalo jen trojí dřevěné klapání chlapeckých obchůzek. Například na Valašsku se v tento den nepřivěšovaly kravám

¹⁰⁰ Někde naopak právě v tento den hospodáři čistili stáje a chlévy a hnůj vyváželi na pole. Hospodyně předly a šily prádlo, jelikož panovalo přesvědčení, že kdo má v šatech alespoň několik stehů ušitých pašijovými nitěmi, nebude mu hrozit nebezpečí utonutím, bude chráněn před uhranutím (Vondrušková, 2015, s. 117).

¹⁰¹ Výrazným živlem je voda, která má fyzickou sílu a je jí také přisuzována duchovní síla veškerých náboženství světa. „I v křesťanství. Je od ní vlastně křtem - očištnou koupelí ustanoveno“ (Langhammerová, 2004, s. 77). O Velkém pátku má, dle lidové tradice, voda před východem slunce největší účinky. Je neopotřebená a čistá (Langhammerová, 2008, s. 31). Společné velkopáteční rání umývání u vodních toků jako rodinný či kolektivní obřad obvykle neopomíjejí žádné popisy Velikonoc (Frolcová, 2001, s. 138). Voda nabitá do nádob se nosila i domů, omývalo se v ní také náčiní na pečení chleba, v symbolech chléb jako Boží dar. Stejnou vodou se vykropovala světnice, omýval se také dobytek. Někde vodu výmluvně nazývali Jordánka (Langhammerová, 2004, s. 77). Na Plzeňsku lidé přinášeli vodu zlatou, na Chodsku ji jmenovali vodou balzámovou (Frolcová, 2001, s. 136).

¹⁰² O Velkém pátku, při Kristově smrti, se dle bible udály mimořádné jevy. Rozpoutané živly, otevírající se země a hroby zvěstovaly konec světa (Langhammerová, 2008, s. 31). Cestu k pokladu označovalo světélko či zvláštní záře nebo kvetoucí kapradí. Výstížné situaci přibližuje báseň Poklad od K. J. Erbena (Vavřínová, 2006, s. 140).

¹⁰³ Ke svátečnímu pracovnímu dni náležely i zákazy darování i přijetí daru, prodávání, vynášení z domu a půjčování (Frolcová, 2007b, s. 1128).

¹⁰⁴ Srovnej: Dříve lidé podle starého zvyku na Štědrý den časné ráno ovazovali kmeny stromů ve svých zahradách, aby neomrzly. Činili tak povřísky (Sláma, 2012, s. 22). Plodonosné magické úkony náležejí do systému jamích obřadů a obyčejů novoročního charakteru. Nejsou tedy výlučně spjaty s Velkým pátkem, ale objevují se i při dalších svátečních příležitostech. Zaměřením na ochranu a prosperitu nového hospodářského roku a života rodiny, jsou společně pro velikonoční a vánoční tradici (Frolcová, 2007b, s. 1128).

a ovcím zvonce, neboť jejich zvonění by narušovalo vážnou atmosféru dne. Je podivuhodné, že i v tento posvátný den se na venkově udržovaly zvyky vyložené pověrečného a pozemského rázu. Lidová tradice na zlomové dny přiřazuje i významné rituály z dávných dob, které po zařazení do posvátného času vytvářejí synergický efekt a žehnají novou duchovní silou (Langhammerová, 2004, s. 74, 75).

Bílá sobota

Na velkopáteční atmosféru půstu, hlídání a návštěvy Božího hrobu navazuje Bílá sobota. Nastává zlom, ticho v katolických kostelích prolomí zvonění a hra na varhany, tmu střídá světlo svící (Frolcová, 2001, s. 157). Bílá sobota je sváteční a přelomový den, křesťané očekávají vrcholový akt Velikonoc, zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Rozhodujícím časem, dělicím obřadní formou Svatý týden a Velikonoce, je první zvonění v kostele při Gloria slavnosti Vzkříšení. V průběhu církevních reforem se doba prvního zvonění měnila. Vzkříšení¹⁰⁵ se navracelo do nočních hodin, nebo se konalo alespoň v době po západu slunce (Frolcová, 2007a, s. 53). Mnoho prvků souvisejících se svěcením živlů je s vážností liturgie součástí sobotních obřadů (Langhammerová, 2004, s. 32). O Bílé sobotě se do společnosti věřících znovu přijímali¹⁰⁶ ti, kteří se obraceli k víře. Bílá sobota je aliturgický den, neslaví se mše svatá. Vyjimky tvoří pomazání nemocných, případně svátosti smíření (Vavřínová, 2006, s. 141). Označení Bílá sobota nahradilo dříve používaný staročeský výraz Veliká sobota adjektivum bílá pro velikonoční sobotu je církevního původu odvozeno od bílého¹⁰⁷ roucha (Frolcová, 2001, s. 159).

Svatý oheň (církevní) patří k liturgii Bílé soboty, pro světské praktiky není Bílá sobota závazná (Frolcová, 2001, s. 161). Na Bílou sobotu bývalo zvykem uhasit všechna ohniště. Starý oheň byl nahrazován novým. Před kostelem nově rozdělané ohniště¹⁰⁸ požeňnal kněz. Odtud si jednotlivé hospodyně přinášely domů hořící polínka nebo třísky, jimiž zapalovali svoje ohniště v domě (Vavřínová, 2006, s. 141). Od tohoto ohně se zapaluje paškál¹⁰⁹, který dále předává světlo na svíčky věřících, kteří s nimi vcházejí do temného neosvětleného chrámu (Frolcová, 2001, s. 162). Prostřednictvím svíček si věřící odnášejí posvěcený oheň domů (Vondrušková, 2015, s. 118). Kult ohně v sobě prolíná pohanské prvky s řeckou mytologií. Ohořelým větvím a polínkům, jež byla dotčena posvěceným ohněm, se přisuzovala síla a tajemná schopnost. Měly ochraňovat dům před požárem. Popel z tohoto ohně měl zajistit dobrou úrodu (Zindelová, 2011, s. 100). Mezi další obyčeje spojené s živlem ohně na Bílou sobotu patří zapalování slámy ve sklepech, okuřování dobytka nebo stájí, zákaz vynášení uhlíků z domu. Tyto obyčeje nejsou však přímo spojené s myšlenkou Velikonoc, náleží mezi středověké ochranné praktiky, jsou zaměřené proti nemocem a k novoročním blahonosným obyčejům (Frolcová, 2001, s. 160, 161). Bílou sobotou končilo postní období. Po týdnech odřikání se začínalo s přípravou obřadních a svátečních pokrmů pro slavnostní hodovou tabuli na následující den Boží hod velikonoční (Zindelová, 2011, s. 100). Bílá sobota poslední den řehtání a vybírání koledy chlapců, také posledním a ojedinelým dnem vynášení smrti, na Valašsku se ujalo pojmenování vyhánění kysela. Lidé nechápali kyselo pouze jako postní pokrm, ale i jako výstřelky mládeže. Ta vystavovala veřejné kritice nepořádné rodiny, když jim vytahovala na střechu či strom hospodářské nářadí (Frolcová, 2007a, s. 53). Svobodní mladí lidé měli možnost vyznat lásku svému protějšku. Kdo minil svůj vztah vážně a chtěl ho veřejně oznámit celé vesnici, označil chodníček lásky. Většinou chlapci označili tzv. chodníček lásky¹¹⁰ k domu své vyvolené vysypáním, vylitím či jiným způsobem. Občas také vyšla najevo

¹⁰⁵ Z náboženského pohledu je Ježíšovo vzkříšení jádrem víry křesťanů ve Spasitele, který překonal fyzické zákony světa. V noci ze soboty na neděli vstal z mrtvých. Tímto se vysvětluje i název Velikonoce a Velká noc (Langhammerová, 2008, s. 32). Katolická slavnost Zmrtevýchvstání Páně se lidově nazývá Vzkříšení (Frolcová, 2001, s. 164).

¹⁰⁶ Ve středověku přijímali novokřtěnci křest při velikonoční vilgiii (Frolcová, 2007a, s. 53). V současnosti se tento velikonoční obřad do kostelů opět vrací. Společně jsou křtěni dospělí uchazeči o křest (tzv. katechumeni). Při sobotních obřadech se rovněž svítí voda, potřebná pro celoroční liturgické účely (Langhammerová, 2008, s. 32).

¹⁰⁷ Symboliku očisty novokřtěnců lze spatřovat nejen ve křtu vodou, ale i v oblečeném rouchu bílé barvy (Langhammerová, 2008, s. 32).

¹⁰⁸ V kostelech se pálí ratolesti z Květné neděle. Takto získaný svatý popel je zapotřebí k obřadům Popeleční středy následujícího roku (Langhammerová, 2008, s. 32).

¹⁰⁹ Zvláště velká zdobená svíce (Berger, 2008, s. 497). Vyrábí se z včelího vosku. Je na ní aktuální letopočet, kříž jako symbol ukřižování Ježíše Krista, první a poslední písmena řecké abecedy (alfa a omega), která připomínají, že Ježíš je na počátku i na konci veškerého pozemského dění (Vondrušková, 2011, s. 116).

¹¹⁰ Čtveračiví hoši posypávali od svého stavení k oknu svých milých pěšinku řezankou, pilinami, pískem, plevou. Dívky si často na Boží hod ráno přivstaly, aby pěšinku rozmetly, než by ji uhlídal někdo nepovolaný (Frolcová, 2001, s. 172, 173). Chodníčky byly vysypávány také popelem, pazdřím, kukuřičným šustím (Frolcová, 2007a, s. 53). Tato tradice je živá dodnes, zejména na Moravě, používají se modernější prostředky jako srdce nebo

utajená láska, to když označil chodníček lásky nějaký kamarád (Vondrušková, 2004, s. 117). Na Bílou sobotu doznívá a tradice svatého třídění. Jedná se o zákazy prací, půst a lidové obyčejy ochranného a očištného významu, jež byly vykonávány pomocí vody, ohně a hluku. Na Bílou sobotu je doloženo obřadní umývání, zažihání ohně, spalování smetí, hlučení za účelem vypuzení havěti z domu, cinkání penězi a klíči, tlučení na kapsu a obzvláště třesení stromy za příští úrodu (Frolcová, 2007a, s. 53). Večer Bílé soboty už patřil k Božímú hodu velikonočnímu. Liturgické odpočítávání času stanovuje neděli už sobotním západem slunce (Vavřínová, 2006, s. 141).

Boží hod velikonoční (Velikonoční neděle)

Vzkříšením Páně se začínají samotné dlouho očekávané velikonoční hody. (Langhammerová, 2008, s. 32). Původně se slavila památka vzkříšení Ježíše Krista v prvních stoletích pouze v neděli. Posléze se slavnost rozrostla na Velikonoční tridium¹¹¹ a následně se rozšířila o přípravné a následné období (Zindelová, 2011, s. 15). Církevní obřady o této neděli časem prostoupily prvky ceremonie velikonoční vigílie¹¹² (Vavřínová, 2006, s. 146). Neděle měla v rámci Velikonoc obrovský duchovní význam a jako obecně přijatý svátek byla dnem dobrých skutků a milosrdenství. Ve středověku křesťanští panovníci o Božím hodu velikonočním otvírali žaláře svých vězňů, tak jako Kristus otevřel a vysvobodil lidstvo ze žaláře hříchu. Lze vystopovat souvislosti mezi počátkem našeho letopočtu a novodobým moderním státem. Ve většině zemí nahradil panovníka prezident, který udílí milosti při své inauguraci nebo o významných státních svátcích (Zindelová, 2011, s. 15). Božím hodem velikonočním začíná první velikonoční týden. Dříve se tento týden nazýval Týdnem bílých rouch, nebo Bílým (Vavřínová, 2006, s. 94). Tento sváteční den byl hlavním dnem lidového svěcení polí. Velikonoční svěceniny představovaly proutky, křížky, pečivo, vejce, voda. Aby bylo pole ochráněno a zaseté rostliny dobře rostly, zastrkávali hospodáři do polí podle v místě obvyklého pořádku křížky ze dřeva opáleného v bělosobotním ohni, také křížky a pruty posvěcené na Květnou neděli. Při jiných rituálech se například do brázd vkládalo vejce nebo kus pečiva (Večerková, 2015, s. 136, 137). K Velikonocům samozřejmě patřila i doba reálných příprav. Uklízel se dům, chystaly se pokrm, mezi nimiž důležité místo zaujímal pečivo. České tradiční pečivo, z kynutého těsta, symbolicky znázorňuje svým kynutím a zvětšujícím se objemem nabývání hodnot. Samotné hodování není míněno ve smyslu kuchařských dobrot, ale v kontrastu s askezí¹¹³ skončeného postu (Langhammerová, 2004, s. 33). Svoji roli obřadního velikonočního pečiva si dodnes uchoval mazanec¹¹⁴. Hospodyně do něj před pečením vykrajují znamení kříže, jinde se zdobí pletencem nebo řetízky mandlí, jež představují v symbolu korunu Kristovu. Od konce 19. století mazance ve větší míře začal nahrazovat beránek, mnohé hospodyně jej vystavují do okna (Večerková, 2015, s. 136). Původně skutečnou pečeni beránka nahrazuje figurka upečená z těsta. S vejci se nešetřilo, byla okolo velikonoc dostupnější, slepice měly větší snůšku, než kdykoli v roce. Místo skutečné jehněčí pečeně se pekla z vajec a několika druhů masa hlavnička (Vavřínová, 2006, s. 346). Pekly se rozličné nádivky, často v úpravách s bylinkami, nazývaly se také sekanka, sekanina, zlatá buchta (Vondrušková, 2004, s. 120). Lidé, svátečně oděni¹¹⁵, si do kostela na dopolední bohoslužby přinášejí k požehnání velikonoční pokrm. Po mši si požehnané jídlo odnesou domů a v jednotlivých rodinách následuje sváteční oběd¹¹⁶. Poměrně časté bylo položení kousku jídla na pole¹¹⁷, vhození do studny a také podarovat i domácí zvířata (Vondrušková, 2015, s. 119). Okázalé svěcení velikonočních pokrmů mělo nejen symbolický podtext, ale i praktický význam. Po období půstu by mohla náhlá tučná strava přivodit obtíže. Tedy se světily určité pokrm, které mohly tělo na návrat k běžné stravě postupně připravit (Vondruška, 2005, s. 57). Na zvyky

nápisy namalované vápnem na silnici (Vondrušková, 2004, s. 117). Trasování směru milostných sympatií patřilo k tradicím mnoha míst střední a jihovýchodní Moravy, k Českomoravské vysočině a také k jižním Čechám (Navrátilová, 2012, s. 117).

¹¹¹ Velikonoční neděle získala vlastní liturgii po vytvoření velikonočního tridua ve 4. století (Vavřínová, 2006, s. 146).

¹¹² Noční katolické bohoslužby. Konají se nejběžněji v předvečer církevního svátku (Vavřínová, 2006, s. 371). Bohoslužbu velikonoční vigílie zahajuje zapálení velikonočního ohně (Zindelová, 2011, s. 107).

¹¹³ Odpírání si příjemných věcí.

¹¹⁴ Těsto na mazanec je stejné jako na vánočku. Vánočka symbolizuje spletenou síť na chycení slunce, mazanec svým tvarem symbolizuje sluneční kotouč (Vavřínová, 2006, s. 346). Mazanec nebýval vždy ve sladké úpravě, původně se připravoval za syra a vajec, případně s kouskem tvarohu, později se plnil slaninou a uzeným masem. Dnes se pro mazanec obvykle používá název bochánek (Vondrušková, 2004, s. 119).

¹¹⁵ „Ke svátečnímu vyznění Velikonoc patřilo i oblékání“ (Langhammerová, 2008, s. 34).

¹¹⁶ Na Chodsku bylo obvyklé, že věřící jedli posvěcené jídlo v kostele vždy vstoje (Vondruška, 2005, s. 57).

¹¹⁷ Pojídání velikonočních svěcenin pod širým nebem mělo i praktický význam. Při ukusování mazance na zahradě, či ponejvíce na poli, udrobili jeho kousky a darovali je zemi (Frolcová, 2001, s. 179).

je Boží hod velikonoční málo bohatý, den má charakter pokojného slavení a užívání si připravených hodnot. Dopoledne byla nepsaným pravidlem účast na mši, v poledne následoval oběd, který byl po dlouhé době masitý¹¹⁸. Odpoledne dívky připravovaly a malovaly vajíčka na následující den pomlázky, dospělí navštěvovali příbuzné, běžná byla i obchůzka polí (Langhammerová, 2004, s. 89).

Tabulka 44: Datумы Božího hodu velikonočního (Velikonoční neděle)

Rok	Den	Rok	Den
2016	27. březen	2022	17. duben
2017	16. duben	2023	9. duben
2018	1. duben	2024	31. březen
2019	21. duben	2025	20. duben
2020	12. duben	2026	5. duben
2021	4. duben	2027	28. březen

Zdroj: vlastní zpracování dle (Zindelová, 2011, s. 19)

Pondělí velikonoční (Červené)

Pro první den po zázračném zmrtvýchvstání byla příznačná radost a veselost. S tímto dnem se nevázaly žádné zvláštní liturgické obřady, ale vrcholily o něm lidové oslavy a pojilo se k němu velké množství zvyků a obyčejů. K nejstarším zvykům Velikonočního pondělí patřilo chození s pomlázkou, odměnou koledníkům bylo vyzdobené vejce (Vavřínová, 2006, s. 92). Šlehání se již objevuje v písemných pramenech středověku¹¹⁹. Původně šlo pravděpodobně o magický obřad, šlehal se hospodář a hospodyně. To proto, aby se celé rodině zajistil zdar. Až později se šlehání stalo zábavou svobodných chlapců a dívek (Vondruška, 2003, s. 555). V mnohých lokalitách bylo zvykem, že v úterý na oplátku chodila na pomlázku děvčata. Někde nechodila s pomlázkou, ale místo ní polévala chlapce vodou, aby byli svěží (Vondruška, 2005, s. 57). Jinde chodili chlapci s pomlázkou a zároveň polévali vodou. Dříve se polévalo čistou vodou, později se ujalo postřikování voňavkou. Oblévání (polévání) přetrvává dodnes, je ale volena podstatně mírnější forma. Oblévačka se rozšířila po roce 1945 slovenským etnikem a lidmi z Valašska do nově osidlovaných vesnic v západních Čechách, na jižní a severní Moravě (Večerková, 2015, s. 162). Zejména v oblastech jihozápadních a jižních Čech nemá pomlázka v podobě mrskání dlouhou tradici. Koledování s pomlázkou¹²⁰ se vyvíjí a získává nové formy, koledníci například jezdí v autech. (Vondrušková, 2004, s. 121, 125). O Velikonočním pondělí se také udržoval zvyk chození pro nevěstu. Mladí muži v doprovodu družby oficiálně žádali o ruku své nastávající, návštěva se obvykle domlouvala předem o Družebné neděli (Vavřínová, 2006, s. 94). Navštívení vyvolené a přijetí jejího daru, obvykle vyšivaný šátek, o Velikonocích znamenal závazek. Ten, kdo jej nosil u sebe, byl zadán. Na oplátku chlapec daroval dívce o nejbližší pouti perníkové srdce nebo jiný dárek (Frolcová, 2001, s. 210). Časem začal převažovat způsob koledování dům od domu, pomlázka se távala doměnou mládeže a dětí. Při koledování s pomlázkou se odříkávaly různé koledy. Protože mnohé byly publikovány v čítankách, jsou všeobecně známé. Na venkově měla dětské koleda svá určitá pravidla, koho navštívit¹²¹ a jakou odříkat koledu (Vondrušková, 2004, s. 123).

¹¹⁸ Ve skladbě velikonočního jídla na Boží hod velikonoční mají důležitost masité pokrmy. Starou tradiční pochoutkou je pečené kůzle nebo jehně, sortiment svátečního velikonočního jídla doplňuje i uzená šunka (Rychlíková, 2001, s. 20).

¹¹⁹ Zpráva o obřadním mrskání prutem o velikonočních hodech je zachycena v Postile husitského kazatele Jana Rokycany: „... dívky s pacholky pomlázají se a mrskají“ (Machek In. Večerková, 2015, s. 161).

¹²⁰ V českých zemích je největší prostorová koncentrace výskytu velikonoční pomlázky ve střední Evropě, přesto jsou u nás lokality, kde se tento zvyk nevyskytuje (Frolcová, 2001, s. 198).

¹²¹ Dítě například nechodilo k těm sousedům, jejichž rodiče se hněvali nebo byli ve sváru (Vondruška, 2005, s. 57).

Doba velikonoční

Pro mnohé lidi dnešní doby Velikonoce obyčejně končí pondělím, které je v lidové kultuře spojováno s pomlázkou. Pro naše předky, v souladu s liturgickým kalendářem, představovaly velikonočním svátky mnohem delší období (Zindelová, 2011, s. 19). Velikonoční padesátiden začíná posledním dnem velikonočního třídění (neděle Zmrtvýchvstání). Prvních osm dní velikonoční doby představuje velikonoční oktáv¹²². Velikonoční doba zaujímá osm nedělí. Obdobně jako neděle postní mají neděle velikonoční svoje vlastní názvy. Latinské názvy vychází z misálu¹²³ a jsou odvozeny od prvního slova mše (Vavřínová, 2006, s. 89, 90). V tomto období církev v neutuchající radosti slaví své vykoupění Kristovým křížem a zmrtvýchvstáním. Velikonoční dobu charakterizuje vděčná radost, jež je patrná především v častém Aleluja a v zákazu postu a klečení. Doba padesáti dní¹²⁴ od neděle vzkříšení¹²⁵ do neděle svatodušní¹²⁶ se slaví jako jediný svátek - velký den Páně¹²⁷. Symbolický výraz této trvalé sváteční radosti představuje paškál. Aby se zvláště zdůraznila jednota velikonoční doby, nejsou už počítány neděle velikonoční doby jako neděle po Velikonocích, nýbrž jako neděle velikonoční nebo jako neděle velikonoční doby, přičemž Bílá neděle je už druhou a Letnice¹²⁸ osmou nedělí velikonoční. Liturgie těchto nedělí má přednost i před velkými svátky. Zvyk staré církve slavit celou dobu velikonoční jako jediný sváteční den byl postupně rozvolněn. Už ve 4. století se v některých místních církvích slavil svátek Nanebevstoupení Páně. Také 50. den se postupně osamostatňoval jako slavnost Seslání Ducha svátého (Berger, 2008, s. 118, 119).

Tabulka 45: Neděle Doby velikonoční

Počítání nedělí velikonoční doby*	Sedm nedělí velikonočních	Latinský název	Český název	Poznámka
1	-	-	-	Boží hod velikonoční
-	-	-	-	Velikonoční pondělí
2	1. neděle velikonoční	Quasimodogeniti	Průvodní, Provodní, Bílá neděle	-
3	2. neděle velikonoční	Misericordia	-	-
4	3. neděle velikonoční	Jubilate	-	-
5	4. neděle velikonoční	Cantate	-	-
6	5. neděle velikonoční	Rogate	Křížová neděle	-
7	6. neděle velikonoční	Exaudi	-	-
8	7. neděle velikonoční	Pentacostes	-	Boží hod svatodušní

Zdroj: vlastní zpracování dle (Vavřínová, 2006, s. 89, 90)

*Poznámka: První neděle velikonoční se nazývá Božím hodem velikonočním či nedělí Zmrtvýchvstání, je oslavou vzkříšení (Vavřínová, 2006, s. 90).

¹²² Oktáv z lat. dies octava - osmý den. Prodloužené slavení větších svátků svatých, slavení svátku i v průběhu následujícího týdne nebo také jenom osmý den (Berger, 2008, s. 334).

¹²³ Misál (z latinsky missale - mešní kniha) Liturgická kniha (Berger, 2008, s. 271).

¹²⁴ Velikonočním padesátidenem se označuje tzv. velikonoční doba, slavená křesťanskými církvemi (padesátá řecky a latinsky: Pentakosté či Quinquagesima) (Vavřínová, 2006, s. 89).

¹²⁵ neděle Zmrtvýchvstání Páně (Vavřínová, 2006, s. 89).

¹²⁶ neděle Seslání Ducha svátého (Vavřínová, 2006, s. 89).

¹²⁷ Velká neděle (latinsky magna dominica) (Vavřínová, 2006, s. 89).

¹²⁸ Svatodušní svátky se v českém prostředí nazývají také letnice nebo zelené svátky. Podle zvyku ozdobit květinami (především růžemi) o svatodušní nedělí kostelní oltáře, bývají nazývány Rozálieimi (Vavřínová, 2006, s. 98). Jsou vyvrcholením velikonočního liturgického okruhu, slaví se padesát dnů po Velikonocích a deset dnů po svátku Nanebevstoupení Páně na památku seslání Ducha svátého na apoštoly po Ježíšově zmrtvýchvstání. Svátky nemají pevný termín, odvíjejí se od datumu Velikonoc, mohou připadnout na dobu mezi 10. květnem a 13. červnem. Dříve byly také dnem křtu (Večerková, 2015, s. 208).

První velikonoční neděle je oslavou vzkříšení. Druhá neděle velikonoční je věnována vzpomínce na Ježíšovy učedníky. Eucharistii¹²⁹, společenství hostiny se Zmrtvýchvstalým je zasvěcena třetí neděle velikonoční. O čtvrté neděli velikonoční se připomíná podobností o dobrém pastýři službu v církvi. Pátá neděle velikonoční je ve znamení vzpomínání největšího z Kristových poselství, umění milovat druhé. O šesté neděli velikonoční¹³⁰ se vzpomíná Ježíšovo rozloučení a útěcha, jež poskytl učeníkům před nanebevstoupením¹³¹. Sedmá z velikonočních nedělí je nedělí „čekání na Ducha svatého“. Osmá neděle velikonoční oslavuje dar Ducha svatého apoštolům¹³² a završuje velikonoční padesátidenní. Velikonoční doba končí o nešporách¹³³ neděle seslání Ducha svatého¹³⁴, od pondělí začíná druhé liturgické mezidobí (Vavřínová, 2006, s. 90, 91). V tehdejší Československu bylo svatodušní pondělí státním svátkem. Od r. 1951 je běžným pracovním dnem (Večerková, 2015, s. 208).

Dřevěné zvonění (koleda, řehtání, honění Jidáše)

Význam slova koleda neznámá jen označení pro vánoční a říjčejí se vyskytující velikonoční písně, ale představuje též chození a zpívání po domech. Koleda se také nazývá pohoštění či dárek obdrženy při koledě (Vavřínová, 2006, s. 361).

K tichému předvelikonočnímu času patří i tradiční obchůzka (koleda), kterou vyplňuje rámus různých dřevěných nástrojů. Koleda má mnoho krajových a místních variant a názvů. Obchůzky mají mnoho místních a krajových názvů: dukání, harfování, hrčení, hrkání, klapání, klapotání, klepání, křístání, rachání, rachtání, rajrání, rochání, repotání, rumplování, řehotání, řehtání, ščukotání, škrkání, tragačování, vrgání, vrčakování, zvonění. Zahaleno zůstává, kdy a proč koledování vzniklo (Frolcová, 2001, s. 115).

Čas pro řehtání vymezuje mlčení kostelních zvonů. Kostelní zvony zvoní naposledy při mši na Zelený čtvrtek. Pak utichají až do Bílé soboty. Říká se, „že odlétají do Říma“. Ke zvonům se tradují se i pověry. Například když na Zelený čtvrtek naposledy zazvoní zvon, má člověk zacínkat penězi. To proto, aby se jej peníze držely. Hlas zvonů v tyto dny nahrazují nejrůznější řehtačky (Vondruška, 2005, s. 55).

Písemné prameny popisují bohatou tradici velikonočního řehtání od druhé poloviny 19. století nejen na vesnicích, ale i v některých městech. Řehtání je výsadou chlapců. Koná se po tři dny Svatého týdne. Poprvé se chodí řehtat na Zelený čtvrtek v poledne. Následně pravidelně brzy ráno¹³⁵, potom se řehtá v poledne. Na Veliký pátek navíc v 15 hodin (biblická hodina Ježíšovy smrti), naposledy večerní klekání. Řehtání má pravidla a organizační pořádek. Řehtání vedou nejstarší chlapci, ministranti či volení vedoucí. Jejich pojmenování je: páni, půlpáni, hejtmáni, velitelé, stárci, komandanti, náčelníci, kapráli, králi, poručníci. Nižší funkce jsou párovači, třídiči, děliči. Podle věku bývá řazen průvod mladších s právem použití různých řehtajících nástrojů. Organizováno bylo i společně přespání starších chlapců mimo domov a ranní umívání ve velkopáteční potoční vodě. Ve větších lokalitách řehtá i více skupin. Mají rozdělený prostor a mezi sebou soupeří. Průvody řehtajících vycházejí zpravidla od kaple, kostela či kříže, nebo i od jiného místa na kraji nebo uprostřed obce. Pověstinou průvod obchází vesnici dokola formou kruhu, nebo se rozbíhá od středu paprskovitě, či průvod směřuje z jednoho konce vesnice na druhý. Formu či motiv uzavření kruhu představuje i trojí oběhnutí kostela či domu. Vyjadřovacím prostředkem průvodu je dřevěný zvuk (Frolcová, 2001, s. 115, 116, 117).

Velikonoční řehtání v některých krajích převzalo motiv honění Jidáše. Tento motiv mám mnoho variant. Staré popěvky (cos Jidáši, cos to učinil) chlapci zpívají dodnes. Obyčej velikonočního řehtání ať už s Jidášem, nebo bez něj, ukončuje na Bílou sobotu většinou kolední obchůzka zvaná vyřehtání, po vejcích, po klepačce či výplata. Václav Frolec zjistil, že v sedmdesátých letech 20. století je řehtání ve všech krajích českých zemí živou tradicí. Dospělí koledníky skoro všude očekávají, odborníci hledají smysl

¹²⁹ Eucharistie - v západní tradici se většinou nazývá mše, ve východní tradici se většinou nazývá liturgie, slovan. služba. Kristem ustanovená hostina na památku Páně, konaná církví jako díkůvzdání (Berger, 2008, s. 127). V křesťanské liturgii o mši proměněný chléb a víno v tělo a krev Ježíše Krista (Zindelová, 2011, s. 20).

¹³⁰ 40. den po Zmrtvýchvstání se slaví slavnost Kristova nanebevstoupení. Tento den je v šestém velikonočním týdnu (Vavřínová, 2006, s. 91).

¹³¹ Křesťanská věrouka používá výraz „nanebevstoupení“ pro poslední „zjevení se“ Ježíše Krista apoštolům po svém zmrtvýchvstání (Vavřínová, 2006, s. 95).

¹³² Událost, kdy apoštolové získali svou duchovní sílu, dala základ k šíření křesťanství po světě (Langhammerová, 2004, s. 123).

¹³³ Nešpory - „večerní modlitba, součást tzv. liturgie hodin či breiváře, denní modlitby církve“ (Zindelová, 2011, s. 45).

¹³⁴ Lidí si představovali Ducha svatého jako bílou holubici. Věřilo se, že přiletí v pondělí po svatodušní neděli (Skopová, 2007, s. 40).

¹³⁵ Brzy ráno znamená čtvrtou až šestou hodinu. V okolí Plzně řehtali na počátku 20. století už ve tři hodiny (Frolcová, 2001, s. 115).

tradice. Samotní kluci se baví, byť někteří z nich nechápu význam slov, jež vyvolávají a nemají ponětí, kdo byl Jidáš a Ježíš. Radují se ve společenství bez rozhodování dospělých, těší se na dělení výslužky podle docházky a pravidel jejich samosprávy (Frolcová, 2001, s. 119 - 123).

9.8 Příloha VIII: Pojetí Velikonoc dle regionálních autorů Švihovska

Bezpravovice 1926

Hoši chodili klepat od křížku ke křížku a modlili se. Na Bílou sobotu večer zpívali „Jidáši, Jidáši co jsi to učinil, že si svého mistra židům prozradil, pak si se oběsil, žes boha neprosil, za to musíš pěkně v pekle hořeti“. Dostali obvykle 1 až 5 vajec i peníze, řeknou: „zaplat' Pánbů, s Pánem Bohem“. Na Veliký pátek se držel půst jen zřídka, kostelu se zde už nic nedávalo, děvčata dávala hochům malované vejce. Hospodyně pekly bochníčky, vejce vařily v barvě a dělaly různá lepší jídla (Kronika obce Bezpravovice, 1926, příloha str. 2).

Červené Poříčí 1995

O Květné neděli se světily v kostele „košťátka“. O Velikonocích se chodila vyhazovat vařená obarvená vajíčka na louky za vsí, když se vejce rozbilo, hned se snědlo. V dnešní době zůstal zvyk řehťání dětí. Málokteré dítě by asi dokázalo zodpovědět na otázku, proč to vlastně dělají. Náboženství bylo po léta zakázáno, dnes chodí děti řehťat proto, aby si vyřehtaly vajíčka a peníze (Kronika obce Červené Poříčí 1990 - 2008, nestr.).

Chudenice (Chudenicko) 1913

Na počátku 20. století se na Chudenicku udržovala Smrtná neděle. Děvče s přijednanou družičkou nosily smrt v podobě zavinitého děcka ve slámě (asi 40 cm velké), bývalo ovinuté povianem, na čepičce byly pentle. V určený den (neděle) vstoupilo děvče do stavení a říká (zpívá) „Smrt plave po vodě...“. Za píseň dostane dárek, obvykle 1 - 2 vejce nebo peníze. O Květné neděli nebyvaly skoro žádné zvyky. Již několik neděl předem si děti nařezaly proutky jívý v lese a uschovaly je v teplé místnosti ve vodě, aby byly do Květné neděle již rozvité. Svazky nevelké, spíše malé, svázané pentlí nosily děti ke svěcení do kostela v určený den, ale nevyčkávaly do konce svěcení, spěchaly ihned k jednotlivým domům a nabízely jednotlivé proutky za peníze. Mnohé dítě získalo na dotěrném prodeji 1 K - 1,80 K. Celá řada dětí měla rozběháno. O Pašijovém týdnu zde není nic zvláštního. Na zelený čtvrtek ráno se tu a tam modlí děti s rodiči v zahradě. Obvyklé klapání či řehťání se koná za dozoru 2 ministrantů. Za příznivého počasí se zde na Velký pátek oralo na poli, jinde to bylo považováno za hřích, v tento den Země pukala. V pátek večer chodily děti po domech sbírat příspěvky za řehťání. Při tom říkali říkánku: „O ty nevěrný Jidáši...“. Zvláštní velikonoční zvyky se tu neodbývaly, pomlázka, koleda či šlehačka se tu nekonala (Národopisný archiv, 2016).

Ježovy 1912

Smrtná neděle se nijak neslavila. Tu a tam přicházelo některé dítě, a to ještě z cizích osad, se smrtí. Jednalo se o primitivní loutku, jež byla zabalena v peřince. Děti při tom zpívaly. Květná neděle se slavila pouze ratolestmi, které po svěcení hoši roznášeli známým. Za to dostávali vajíčka. Ratolesti se ukládali za trámy na půdě, aby hrom do stavení neuhodil. Dělo se tak jen ze starého zvyku, aniž by lidé tomu přikládali nějakou víru. Ratolesti se také dávaly za obrazy. Hoši polykali kočičky, aby je nebolelo v krku. Velikonočních obyčejů zde nebylo, pouze na Bílou sobotu ráno mývaly se dívky v potůčku, by nedostaly píhy. O Velikonocích malí chlapci chodili s pomlázkou. Na prutu měli červenou pentličku a zpívali za dveřmi známých: Pomlázku, pomlázku, dejte červený vejce, nedáte-li červený, dejte bílý - slepička vás snese jiný. Za to dostali vajíčko (Národopisný archiv, 2016).

Ježovy 2007

Začíná se chodit na Zelený čtvrtek v podvečer, na Velký pátek ráno, odpoledne a opět v podvečer a na Bílou sobotu, kdy se děti nejvíce těší se na koledu (chození „po vejcích“), se jde brzy ráno. Běda nějakému spáči, který si rád přispí, pak mu kaprál strhne vajíčka i peníze. V sobotu se řehtači zastaví u každého domu a zazpívají písničku: „Ó ty nevěrný Jidáš, co jsi to učinil, že jsi svého Mistra židům prozradil. Za to, jsi se oběsil, že jsi Boha neprosil. Na Zelený čtvrtek v zahradě jali, na Veliký pátek ukřižovali, na Bílou sobotu z kříže sundali, do nového hrobu jej uložili“. Potom se pořádně řehtačkami zařehťá a pomlázkou se každá hospodyňka vyšlehá. „Racháče“ hospodyňka podaruje vajíčky od kropenaté slepičky. Také cestou s řehtačkami se děti staví u každého křížku a v duchu si řeknou svou modlitbičku. Tato tradice by měla být výsadou chlapců, ale moderní doba dává prostor i děvčatům (Obecní listy č. 2, s. 16, 17, 3/2007).

Ježovy 2008

Velikonoce v r. 2008 přišly velice brzy (naposledy byly v tomto téměř nejdříve možném termínu v roce 1917). Počasí připomínalo spíše zimu než příchod jara. Jako každým rokem bylo možno již na Zelený čtvrtek zaslechnout děti s řehtačkami, jak procházejí vesnicí od domu k domu. Někteří lidé si ale postěžovali, že je ani nezahledli. Není však divu, neboť děti zahalené do zimních čepic a rukavic pronásledovala sněhová vánice na každém kroku a ony uháněly jako o závod. Ale pouze počasí není tím pravým důvodem, také rok od roku se sejde dětí mnohem méně, některé povyrastou, jiné odradí počasí, ale někdy přispěje i neznalost a nezáměr o tradice. Dříve lidé sotva stačili děti spočítat, některé ani neznali. Bohužel v následujících letech dětí opět ubude a bude zase pár let trvat, než další generace doroste (Obecní listy, č. 6, 4/2008, s. 19).

Lhovice 2006

Od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty se chodí řehtat. Dříve výhradně hoši, dnes už i děvčata mají sraz na návsi před kapličkou, odkud průvod vychází. V čele průvodu chodí nejstarší hoch (tzv. Kaprál), který dohlíží na to, aby i ti nejmenší stačili nastoupenému tempu. Důležitou funkci má i zapisovatel, který pečlivě zaznamenává docházku. Běda třeba nějakému spáči, který si rád přispí, pak mu kaprál strhne vajíčka i peníze. Průvod obejde celou vesnici, u každého křížku se pomodlí (někdy se modlitba odšvindluje, přeříká v duchu nebo se postojí jen v tichosti). Řehtat se začíná na Zelený čtvrtek odpoledne (po 16 hodině). Na bílou sobotu se ráno řehtá naposledy. Na tento okamžik se děti těší nejvíce. To už s sebou vozí kárku s velkým košíkem, který je naplněn pilinami nebo slámou. Průvod chodí od domu k domu. Pořádně se zařehťá řehtačkami, jakmile se hospodyně objeví ve dveřích domu, děti přestanou řehtat a spustí zpívánku: „Ó, ty nevěrný Jidáš, co to učinil, že jsi svého pána židům prozradil. Za to budeš v pekle pikati, Luciferem ďáblem tam býti. Na Zelený čtvrtek Ježíše jali, na Veliký pátek ukřižovali a na Bílou sobotu do hrobu dali.“ Hospodyně pak předá koledníkům čerstvá vajíčka, která se založí do košíku. Někdy se koledníci dočkají i různých pamlsků. Když se obejde celá vesnice, koledníci se uchýlí ke kapličce (někdy na hřbitě). Vejce a peníze se spočítají. Každý si pak odnese tolik výslužky, kolik si jí podle docházky zaslouží. Pak už nezbývá, než křehká vajíčka odnést domů v pořádku (Sláma, 2006, s. 15).

Měčín 1923

Na mnoha místech se udržuje na smrtnou neděli obyčej vynášení smrti. Děvčata vynášela opentlené „líto“ a „smrt“ (slaměný došek opatřený šactvem) k potoku. O Květné neděli každé pachole neslo do kostela náruč pestře opentlených „jehnidů“ a větviček ke svěcení. Na Zelený čtvrtek se snídal výhradně „jidášek“ s medem. Když umlkly zvony, vyzvánění obstarávali hoši se svými řehtačkami a klapačkami. Kronikář přebírá líčení Velikonoc z díla Babička od Boženy Němcové (Kronika obce Měčín 1914 - 1963, s. 71, 72).

Poleň (počátek 20. století)

O Velikonocích proháněli hoši děvčata a švihali je prutem. Děvčata jim musela dát malovaná vajíčka, tzv. pomlázku. O poutích jim hoši opláceli marcipány (Národopisný archiv, 2016).

Radkovice 1980

Řehtat chodili vždy jen chlapci. Začínají na Zelený čtvrtek v 6 hod. ráno, pak ve 12 hod. a v 18 hod. Řehtat chodí proto, aby nahradili zvony, jež odletěli do Říma. Chození s řehtačkami se říká řehtání. Děvčata doma připravují malovaná vajíčka. Při řehtání neříkají chlapci nic, až na Velikonoční neděli, při vybírání za službu, kterou pro vesničany udělali, zpívají o Panu Kristu. Řehtat ve vsi chodí jen jedna skupina (Národopisný archiv, 2016).

Svrčovec (asi 1927)

Na zelený čtvrtek ráno nastal půst a modlení v zahradě. Hoši se scházeli s klapáčkami, klepali (klapali) hned ráno, v poledne a večer a na Veliký pátek. Večer na Veliký pátek se radili, aby nikdo ráno nezaspal. Ráno na Bílou sobotu odklepali klekání, pak šli od stavení ke stavení a vybírali za klepání. Když přišli před dům a zazpívali „Nevěrný Jidáš, co jsi to učinil, že si svého mistra židům prozradil, za to musíš v pekle věčně hořeti, s luciferem, čerty, ďábly tam býti...“. Na to třikrát zaklepali, a dostalo se jim podělení buď vejci, nebo penězi. Poděkovali a šli dále, až obešli celou vesnici. Pak obyčejně ti nejstarší rozdělili vejce i peníze mezi všechny, ovšem podle toho, jak kdo klepal. Když někdo zaspal, obyčejně dostal méně o jedno vejce. V r. 1927 se tento zvyk podobal spíše žebrání, nežli udržování starého obyčeje, neboť děti klepaly po celý den, navíc v tyto dny každý chodil zvlášť (Kronika obce Svrčovec, 1925 - 1961, s. 60, 61).

Svrčovec 2011

Kluci a holky (ti nejmenší v doprovodu svých maminek) se sešli u kapličky ve čtvrtek v 15,30 hod., aby odtud zahájili řehtání. Za zvuku řehtaček pak všichni prošli vesnicí. V pátek si koledníci přivstali, aby už v 8,00 hodin opět naladili své řehtačky a znovu obešli vesnici. Odpoledne po 15 hodině se řehtání opakovalo, ale tentokrát se s koledou šlo do každého stavení. Konečně v sobotu se velikonoční koledování poslední řehtající obchůzkou uzavřelo. Následovalo dělení získané koledy a tradiční obhánění kapličky (Velikonoce - řehtání, 2011, on line).

Švihov z historie (počátek 20. století)

Příprava na Velikonoce začínala již časně na jaře, kdy chlapci řezali větvičky bříz, aby do Velikonoc vyrašily. Košťátka bývala výsadou chlapců. K zeleným haluzkám přidávali proutky kočiček a opentlené košťátko se nosilo na Květnou neděli posvětit. Hned z kostela je chlapci roznášeli do známých rodin. Po čase se tato košťátka schovávala na půdu za trám. Věřilo se totiž, že dům ochrání před ohněm a neštěstím. Samými pověrami, dědicími se z pokolení na pokolení, byly opředeny jak Vánoce, tak Velikonoce. Na zelený čtvrtek se říkalo, že zvony odlétají do Říma. Od čtvrtečního poledne obcházeli chlapci v průvodu s hrkačkami a řehtačkami a klapáčkami město vždy ráno v poledne a večer až do ranní soboty. Mladé ženy a dívky se běžely umýt do potoka či do řeky. To proto, aby byly po celý rok zdravé a krásné. Na Velikonoce se pekly jidášky s medem a žluté mazance-bochánky. Na Bílou sobotu k obědu bývala velikonoční nádivka s kontryhelem a mladými kopřivami. K večeři bývalo pečené kůzle, nádivka nebo pečený králík. Děvčatům připadala starost o zdobení vajec. Vajíčka se barvila podomácku, ve vyvařené kávě, v odvaru osení nebo v cibuli. Obarvená vajíčka se různě zdobila. Vyškrábáním nebo kresbou voskem a pak barvením. Na Pondělí velikonoční chodili koledníci pro pomlázku. Takové vyšlehání vrbovým proutkem prý na člověka přenáší sílu ze země a omlazuje, proto pomlázka. Také se říkávalo, že na Velikonoce musí člověk něco nové obléci, aby ho beránek „nepokakal“. První dny po svátcích mívali chlapci plné kapsy barevných vajec. O polední přestávce se před školou cvrnkalo či koulelo. Vajíčko se postavilo do mělké jamky a chlapci se do něho střefovali krejčárkem. Někdy se krejcar do vajíčka zasekl, jindy zase po hladké skořápce sklouzl. Děvčata se spokojila s koulením vajec proti sobě. Při tomto válečném zápolezení bývalo dost křiku a pláče. Již tehdy se vyhazovala vajíčka na lukách o pondělí velikonočním. Před velikonočními svátky naši předkové gruntovali a uklízeli (Kronika města Švihov 1985 - 1991, s. 55, 56).

Švihovsko 2016

Velikonoční řehtání nahrazuje o Svatém třídenní umlklé kostelní zvony. Tato tradice se dosud udržuje i na Švihovsku. Vesnici od vesnice se můžeme setkat s názvy řehtání, klapání, rachtání či koleda. Stejně jako tento zvyk provází spousta pojmenování, tak je i mnoho krajových a místních odlišností. Sraz koledníků bývá na různých místech, většinou jej ovlivňuje půdorys vesnice. Zatímco se děti v Malechově či třeba Stropčíchách scházejí na okraji vesnice, ve Lhovicích a Dolanech průvod vychází z centrální návsi. Rozdílů jsou i v počtu obchůzek a také v jejich čase. Koledníci v Dolanech se na řehtání rozdělí na polovinu, každá skupinka obchází svoji přidělenou část vesnice. Při sobotním vybírání se spojí a koledují společně po celé vesnici. Ve Stropčíchách se chodí vybírat už v pátek odpoledne. Malechov a Výrov tvoří společný rajon, děti tam vybírají v sobotu ráno. To už sebou vozí slavnostně opentlené kolečko, do kterého ukládají vykoledovaná vajíčka. Když se obejde celá vesnice, vejce, peníze a různé sladkosti se spočítají. Každý si pak v košíčku odnese tolik výslužky, kolik si jí podle docházky zaslouží. Pak už nezbývá, než donést křehká vajíčka domů v pořádku. V samotném Švihově děti řehtat nechodí (Sláma, 2016, s. 10).

Vřeskovice okolo r. 1940

Na Květnovou neděli nosili hoši do kostela světit jehnídy (s ratolestmi). Potom je za vejce a peníze roznášeli po známých. Jehnídy se ukládaly za obrazy. Na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu chodili chlapci s klapačkami, řehťáčkami, tratárky a „kocoury“ v průvodu od fary kolem školy po vsi. U sochy sv. Jana Nepomuckého a kříže u rybníka se modlili. Kolem dvojstupu hochů chodili „páni“, kteří je nabádali, aby více řehťali. V pátek odpoledne ve tři hodiny chodili od stavení ke stavení a zpívali: „Ó ty nevěrný Jidáš!...“, zařehťali a vybrali peníze a vejce. O ty se potom rozdělili. Že „páni“ na sebe nezapomenou, to je příčina, proč v sobotu ráno chodili řehťat sami. V noci z Bílé soboty na Boží hod sypali lidé vápnem pěšinky od hocha k dívce a vynášelo se hospodářům různé nářadí na náves, případně i na střechu. Na Velikonoce se pekly mazance (bochánky). Děti vyhazovaly obarvená vajíčka na Radkovic poustce, kdo výše vyhodí (Kronika obce Vřeskovice 1924 - 1973, s. 86).

Zdeslav (počátek 20. století)

Na Boží hod (na Červené svátky) lidé brodili před východem slunce koně ve vodě, aby byli bujní a zdraví. Lidé se před východem slunce chodili mýt do potoků, byla „nová voda“, jež chránila před nemocemi (Národopisný archiv, 2016).

9.9 Příloha IX: Fotografická dokumentace

Dřevěné zvonění (řehtání), Květná neděle

Obrázek 18: Dřevěné zvonění Červené Poříčí

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 21: Dřevěné zvonění Malechov

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 19: Dřevěné zvonění Dolany

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 22: Dřevěné zvonění Stropčice

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 20: Dřevěné zvonění Lhovice

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 23: Květná neděle Švihov

Zdroj: foto Jan Sláma © 2016

Obrázek 24: Měčín dřevěné zvonění r. 1965

Zdroj: www.mecinsko.webgarden.cz

Obrázek 26: Měčín „V Konci“ dřevěné zvonění r. 1999

Zdroj: www.mecinsko.webgarden.cz

Obrázek 25: Měčín svěcení ratolestí „Jehnidů“ o Květné neděli r. 1998

Zdroj: www.mecinsko.webgarden.cz

Obrázek 27: Lhovice dřevěné zvonění okolo r. 1964

Zdroj: archiv autora

9.10 Příloha X: Velikostní struktura obcí

Tabulka 46: Velikostní struktura obcí ČR k 1. 1. 2016

Kategorie (počet obyvatel)	do 199	200- 499	500- 999	1 000- 1 999	2 000- 4 999	5 000- 9 999	10 000 -19 999	20 000- 49 999	50 000- 99 999	nad 100 000	města	městyse	celkem obcí
Počet obcí	1 449	1 997	1 378	745	417	141	69	44	12	6	604	221	6 258

Zdroj: vlastní zpracování dle (Malý lexikon obcí České republiky 2016, 2016, on line)

Tabulka 47: Charakteristika měst

Název obce	Kód obce	Počet částí obce	Počet katastrů	Katastr. výměra v ha	Počet obyvatel			Matriční úřad	Pošta	Škola	Zdrav. zařízení	Typ obce
					celkem	ve věku 0 - 14 let	ve věku 65 a více let					
Měčín	556637	9	7	3 890	1 149	177	215	Měčín	1	1	1	město
Švihov	557200	11	9	3 453	1 701	268	354	Švihov	1	1	1	město

Zdroj: vlastní zpracování s využitím (Malý lexikon obcí České republiky 2016, 2016, on line); Obce jsou uvedeny v územní struktuře platné k 1. 1. 2016. Údaje o obcích vyjadřují stav roku 2015.

Tabulka 48: Počet obyvatel ve studovaných lokalitách

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Místní část	Počet obyvatel													
Lhovice	303	303	312	267	311	327	281	227	241	193	177	165	160	145
Měčín	798	772	713	706	751	727	629	558	555	482	543	568	580	557
Petrovice	572	603	537	581	633	598	523	364	337	275	220	174	147	169
Švihov	1 328	1 476	1 474	1 389	1 288	1 385	1 510	1 320	1 355	1 212	1 161	1 098	1 148	1 211

Zdroj: vlastní zpracování dle (Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011, 2016, on line)

Tabulka 49: Počet domů ve studovaných lokalitách

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Místní část	Počet domů													
Lhovice	44	46	54	51	53	54	53	55	60	60	57	61	61	62
Měčín	97	99	111	110	120	121	124	131	200	121	134	169	184	198
Petrovice	77	86	86	84	97	100	107	111	101	96	91	95	93	93
Švihov	203	230	236	242	237	241	292	328	332	336	349	387	401	417

Zdroj: vlastní zpracování dle (Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011, 2016, on line)

Tabulka 50: Územní administrativní členění a územní příslušnosti obce a části obce

Obec	Územní administrativní členění a územní příslušnosti obce a části obce v letech 1869-2005
Lhovice	v r. 1869 - 1890 obec v okr. Klatovy, v r. 1890 pod názvem Elhovice obec v okr. Klatovy, v r. 1900 - 1910 pod názvem Elhovice t. Lhovice obec v okr. Přeštice, od r. 1961 část obce Švihov v okr. Klatovy
Měčín	v r. 1869 - 1950 obec v okr. Přeštice, od r. 1961 obec v okr. Klatovy
Petrovice	v r. 1869 - 1950 obec v okr. Přeštice, od r. 1961 část obce Měčín v okr. Klatovy
Švihov	v r. 1869 - 1930 obec v okr. Klatovy, v r. 1950 v okr. Přeštice, od r. 1961 obec v okr. Klatovy

Zdroj: vlastní zpracování dle (Růžková, Škrbal, 2006, s. 276, 311, 395, 524)

9.11 Příloha XI: Transkripty rozhovorů

D 1

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Spíš Velikonoce vnímám jako volno, než náboženský zvyk, nejsme doma věřící. Svátky se vyprázdnily, člověka dokáže naplnit už jen to, že je volno. Změnilo se slavení, dnes mnozí lidé nevědí, co který den znamená. Dnes je spíše problém v čem odlišit svátek od všedního dne. Relativně není hlad, nouze o práci, máme vše, mohli bychom být spokojeni. Mnohé se nechá koupit za peníze, zbavujeme se jedinečnosti.“

„Co význam Velikonoc ve zdejší lokalitě?“

„Asi se za Velikonoce schová nějaká akce na hradě pro děti, aby byla návštěvnost, pár starších lidí se trouší častěji do kostela.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Je spousta možností, jen si vybrat. Hlásím se spíše mezi neslavice, s manželkou si v tomto notujeme. Nikam nejezdíme, oba pracujeme ve službách, jsme celý den na nohou, tak se těšíme, že zalezeme a budeme lenošit. Pocházím z vesnice, tam jsme chodili koledovat asi do 15 let.“

„Z jaké vesnice a je tam něco k Velikonocům zajímavého?“

„Ježovy. Chodí tam dosud řehtat pár malých dětí, jsem rád, že se to tam dodržuje. Dnes jsou Velikonoce, jak ve vesnicích tak i v městech, také příležitostí pro žertovné zábavy mládeže, kdy hoši mají příležitost kontaktovat děvčata, aby je žertem, mímě nebo i doopravdy vyšlehali. ... Ještě jsem neřekl, že nějaký čas před Velikonocemi dělám vajíčkovníky.“

„Vajíčkovníky? O co se jedná?“

„Stromy, které jsou okrášleny barevnými vajíčky. Lze se s nimi setkat v posledních letech v mnoha zahradách, vajíčka jsou věšena různě i kolem dveří.“

„Co třeba jehnid?“

„Jehnid? To nevím, o co se jedná.“

„Jehnid jsou vlastně kočky.“

„Aha, tedy proutky. Tak to je jako s nádivkou, někde jí říkají hlavnička. To vím, jen proto, protože jsem kuchař. Hlavnička podle toho, že šlo o hlavní jídlo.“

„Jak se slaví Velikonoce z pohledu místa, kde žijete?“

„Zdejší společenský život se asi neřídí podle liturgického kalendáře, není naplněn duchovně, běží a přizpůsobuje se podle potřeb. Teď je moderní držet půst. Jídlo je palivem a ne modlou. Rituál se dá posunout podle potřeb. Člověk si dokáže něco odepřít, aby našel něco jiného, půst nemusí být jen o jídle, ale i o tom jak se říká, vyčistit si hlavu.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Obvykle se věnuji autu po zimě, záleží, jaké je počasí. Přesto, že se u nás doma Velikonoce nějak výrazně neslaví, máme zaseť jecmen, kraslice, prostě zkrášluje se příbytek a najde se i pomlázka pro všechny případy. Když jdeme na procházku, natrháme si kočky. Než se nám narodily děti, byly pro nás Velikonoce jen v kalendáři. Když povyroستly, tak požadovaly totéž, co viděly v domácnostech sousedů nebo ve školce. Schováváme tedy dětem po zahradě vajíčka a mezi nimi najdou také čokoládové odměny. Posíláme i nějaké pozdravné sms po příbuzných, je to místo pohledů, které se posílaly ještě asi tak před 10 roky.“

„Co máte o Velikonocích dobrého?“

„Žena obvykle moc nevaří, na Velikonoce upeče něco ověřeného, ale zkouší i něco nového. Užívá si to.“

„Žena na Velikonoce upeče něco ověřeného, ale zkouší i něco nového. Je zvykem, že máme upečený mazanec a beránka. Nádivku umí upéct nejlepší na světě, no i já mám na ní podíl, posílá mi na mladé výhonky kopřiv.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Zdejší hrad pořádá na Velikonoce různé akce, hlavně pro děti. S dětmi tam chodíme, potkáme tam známé, spolužáky, kamarády a probereme, co je u koho nového. Jinak je všude o Velikonocích akcí mnoho, každý láká lidi na tu svou akci právě s příděchem, že jsou velikonoční.“

D 2

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Církevně to jde mimo mě, nejsem věřící, oceňuji den volna, zajímavější je třeba pálení čarodějnic v poslední dubnový večer, to se tu ale nekoná. Nelíbí se mi, jak je k duchovním věcem přiřazený byznys, což ty věci zpovrchňuje. Což jde proti sobě - význam svátku a to, co se při něm reálně dělá. Buď je špatné téma svátku, nebo je špatné to, jak se (ne)slaví, možná bychom dnes potřebovali spíš svátky jako svátek plnění slibů, svátek starostí o sebe, špatně jsem to asi formulovala, šlo o to, nedrbat o ostatních, ale zamést si před vlastním prahem, sebereflexe. Samozřejmě některé vnější svátky bych nechala, slunovraty, den žen, den mužů, dětí, den zvířat, rostlin. Teď mě napadlo, že by bylo lepší slavit principy namísto konkrétních lidí. Jde právě o tu aktuálnost. Podobně po převratu v r. 1989 se musely přejmenovávat ulice, protože se jmenovaly jako lidi.“

„Co význam Velikonoc ve zdejší lokalitě?“

„To je asi individuální. Nejsou tu žádné seskupení, spolky k nim nic zvláštního nedělají, není tu ani žádná konkrétní národopisná oblast. Více lidí chodí do kostela na velikonoční bohoslužby, vím to podle toho, že v okolí kostela stojí auta, jezdí sem lidé i z okolí.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„To se dá těžko říct, beru je jako církevní svátky, ale nejsem věřící.“

„Zkuste slavení popsat z osobního pohledu a z pohledu místa, kde žijete.“

„Velikonoce jsou svátky plně důležitých významů a asociací. Jsou to i volné dny, je třeba naplánovat věci nutné i slavnostní, práci i zábavu. A to už nějakou práci dá. Jen je třeba si dohlédnout, aby zbyl čas i na ty podstatné věci – radost ze svátečních volných dnů. Záleží na každém, jestli bude svátky prezentovat jako nabídku k otevření vlastního nitra, nebo jako svátky jara, aby se svátek nevyprázdníval a nakonec z něj zůstalo jen třeba vajíčko a pomlázka. Dnešní doba si žádá zábavu, zážitky, chceme se hlavně dobře“

pobavit. Člověk je ale opravdu svobodným až, když si dovede odříci. Nejen dobrý pokrm ale i další požítky. V okolí asi vítězí jídlo a hlavně je volno.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„U nás z tradic dodržíme generacemi prověřené recepty, pečeme bochánek (někdo mu říká mazanec), barvíme vajíčka, do těch pak vyškrabuji ornamenty - dělám kraslice, je to taková záliba, udělat pro radost sobě a druhým, zachováním rodinné tradice, dělala to tak už moje máma. Někde je to až lokální tradice, třeba na Chodsku a eventuálně se tam tím i některé ženy částečně i žíví. Kraslice u nás doma patří k velikonoční výzdobě, zdobíme s nimi i hroby našich nejbližších, přivazují je na kočíčky. Nelíbí se mi začleňování tradice z jiných zemí, přijde mi divné, když v krámu mají velikonoční Šmouly.“

„Prodává se také nějaké tradiční velikonoční zboží?“

V místním krámu kupuji v poslední době podšálky pod vajíčka. Ne, že bych je sbírala, ale právě na Velikonoce je z čeho vybírat, tyto stojánky se pak hodí i v průběhu roku.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Škola, škola a družina se Velikonocům věnuje, vždy už čekám, až mi vnoučata přinesou vlastnoručně udělané přáníčko. Někdy se udělá i něco na hradě.“

„Co řehtání, chodí zde děti řehtat?“

„Tady už se léta nechodí.“

„Znamená to, že se dříve chodilo?“

„Ano dříve se tu řehtávalo, městem před obchvatem vedla rušná silnice a přišla jiná doba a tak řehtání zmizelo, zrovna tak dopadl i masopust, ten se ale nedávno obnovil.“

D 3

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Přiznávám se raději hned zraje, že Velikonoce nejsou svátkem pro mě a k srdci mi přilnuly asi tak jako různé oslavy poplatné minulé době. Jenže lid si je žádá a ať tedy má, po čem prahne. Velikonoce jsou prý nejvýznamnějším svátkem křesťanským, ovšem kolik je u nás vlastně kovaných křesťanů? Těch, kteří jimi jsou nejen proto, že je to momentálně in? Velikonoce měli nezměrný význam pro naše předky. Z náboženského důvodu zmrtvých vstání Ježíše Krista. Světské pohnutky znamenaly příchod jara, které znamenalo začátek práce, jejímž cílem bylo zajistit obživu na celý další rok.“

„Co význam Velikonoc ve zdejší lokalitě?“

„Volný víkend je prodloužen svátky, lidí mají více času a tak i možnost se sejít. Pro děti bývá program na hradě, někdy není ani ještě turistická sezóna, děti aspoň nesedí u počítače.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Velikonoce spíše jen držíme, než je slavíme, nebarvíme ani vejce, bereme to tak, že díky svátkům máme čas tyto dny prožívat jako rodina spolu. Jsem zarytý ateista a opravdu mi připadá trapné, slavit svátky víry které mi nic neříkají. Lidí jsou jako smyslů zbavení, nakupují, uklízí, všechno fotí na facebook a přitom polovina ani neví, co to ty svátky vlastně jsou, připadá mi to jako oslava pokrytectví. Určitě se člověk zastaví, ale že by je slavil jako Vánoce, to rozhodně ne.“

„Co lidé ve městě?“

„Škola, družina v této době něco tématického tvoří, pro ateisty je to jinak ritualizováno než pro věřící, přesto zajdou o svátcích do kostela i nevěřící, někteří lidé tam nosí posvětit košťátka, na faře se tomu věnují děti i v náboženství, koukal jsem na internetu na fotky.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„U nás v rodině je to asi o jídle. Já miluju velikonoční nádivku s bramborovým salátem. Beránka máme rádi všichni, letos padli tři, vozíme jednoho i k rodičům. Děti si samy udělaly velikonoční výzdobu, umí si samy uplést pomlázku. Žádný výprask se stejně nekoná, pomlázka je jen na ozdobu. Těší mě, že se vždycky sejde celá rodina. Jak si to uděláte, takové to máte. ...Vajíčka jednoduše obarvíme, ale nekreslíme na ně. Když je počasí, někdy je vyhazujeme venku a pak buď sníme, nebo uděláme vajíčkovou pomazánku.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Někdy jede žena se ženskejma na nějaké to zdobení. Buď jezdívá do Klatov, loni byly ve Lhovicích na aranžování. Na hradě bývá nějaký ten jarmark nebo se zdobí perníčky a spíš je tam nějaké tvoření pro děti.“

D4

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Od všeho trochu. Prožívám toto období emocionálně, od výzdoby domu přes třeba sledování filmu s tímto tématem. Je také volno, ale nejde o volno, myslím, že jde o emocionální význam. Tradice je to, že ten den existuje, zvyk že jej lidé oslavují, jen je otázkou zda adekvátně významu, víme asi oba, že nikoliv. Doba se posunula, je vše spotřební a marketingová ekonomika, cítím to tak.“

„Co se Vám vybaví ve významu Velikonoc konkrétněji, nejen pro Vás, ale i v životě zdejší lokality?“

„Když slyším Velikonoce, tak se mi vybaví jednoduše tradice, znovuzrození, naděje, štěstí i smutek zároveň. ... No popravdě je to větší svátek než Vánoce, zodpovědnost vůči těm co přijdou po nás, sounáležitost s našimi předky. V mém okolí jsem nezpůsobovala nic hromadného, každý Velikonoce vnímá podle sebe nebo se přizpůsobuje dění v rodině. Zajímavé je jen koledování dětí, tady se říká řehtání, děti si řehtání sami organizují, řehtačky se dědí po předcích. Už jen připravit pro děti, od loňska uloženou řehtačku, je obřad. Musí se vyzkoušet, případně opravit.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Beru Velikonoce jako normální dny, nic zvláštního nedělám. Prostě si myslím, že není potřeba z toho dělat drama, takové, jaké si to kdo udělá, takové to má. Pro děti, které chodí po vsi řehtat, si musím připravit vajíčka, nějaké drobné peníze a laskominy. Rozdávám dětem osvědčené laskominy, které jsou pár týdnů před Velikonocemi v akci v každém supermarketu. Levné velikonoční sladkosti pochybné kvality nekupuji. Vždycky to rozpočítám podle toho, kolik dětí chodí, abych je mohla podělit. Z povzdálí už řehtače pozorují, abych věděla, kolik si připravit výslužky. Když při posledním řehtání odzpívají říkanku, tak jim výslužku, tedy pomlázku předám.“

„Co děláte přímo u Vás doma?“

Ani v jedné naší rodině se přehnaně nesmýčí, tchýně pečou nádivku a někdy upeče nebo koupí beránka a mazanec. Já pečou beránka na zkoušku už týden předem.“

„Co slavení z pohledu místa, kde žijete?“

„Hlavní událostí je řehtání dětí, každý průvod sleduje z povzdálí, rodiče těch nejmenších na ně dozirají i v průvodu samotném.“

„Odehrává se ještě, kromě řehtání dětí, nějaké slavení v místě?“

„Myslím, že ženské pečou a vaří velikonoční jídla. Jinak asi i ostatní lidi ve vsi tráví Velikonoce nějakou smysluplnější činností.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Dělám doma veselou jamí výzdobu. Předem nechám naklíčit osení, do něhož se potom kladou ozdobené kraslice. Do vázy dávám vyrašené proutky jivy či břízy. Květy (tedy jehnidy) břízy práší. Proto, aby neumazaly sváteční ubrus, se otrhají a nahradí se květy uháčkovanými. Z krepového papíru se vyrobí pentle. Někdy dělám ještě na ozdobu kytičky z krepového papíru. Peču nádivku, dávám do ní kopřivy a kontryhel. Kontryhel je vlastně popenec, mladé listy jsou taková jamí zelenina (má příjemně vonící kořenitou chuť, kvete modrofialově). Musí být také něco nového na sebe, aby člověka beránek nepokakal. Ale oblečení se nedává zabalené jako překvapení na Vánoce, očekává se, že to prostě bude nějaké oblečení. Posíláme si s rodinou sms, některé zajímavé mám ještě uložené v telefonu.“

„Můžete prosím nějakou sms ukázat?“

„Hezké prožití Velikonoc bez úrazu na zdraví a psychice po jamím úklidu a bez právních a finančních problémů a s malovaným vajíčkem k snídani.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Pár let nazpátek se zde v kulturním domě koná aranžování. Ve Švihově je příležitost něčeho velikonočního ve škole a na hradě. Řehtání dětí je u nás tradice jako hrom. Když mi jsme chodili řehtat, museli jsme mít pátek ráno odřehtáno před odjezdem autobusu v půl sedmé ráno. Nejhorší bylo vždycky vstávání, to se mi nikdy nechtělo. Když už chodily řehtat moje děti, začal jezdit školní autobus a tak nemusely vstávat tak brzo. Později byly velikonoční prázdniny, dnes je dokonce na Velký pátek svátek, tak je to pohoda, děti si ráno pospí, ale my jako děti jsme chodily normálně do školy.“

D5

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Velikonoce? Chápu nábožensky význam tohoto svátku, ale v dnešní době už dávno vyprchal a stal se více komerčním. I koledníci dneska chodí od domu k domu a jde jim spíš o „koledu“, nejlépe v podobě peněz. Pořád existují lidé, co Velikonoce oslavují jako zmrtvých vstání Ježíše Krista. Ale i tyto lidé jsou spíše extrém. Je dost lidí, kteří jsou někde mezi a tak to má být. Všechny dnešní svátky jsou hlavně o blízkosti rodiny a přátel, je potřeba na chvíli potlačit uspěchanou dobu.“

„Co význam z pohledu místa, kde žijete - lokální?“

„Po novu mají volno prodavači, ale policisté mají stále jejich dopravní akce. Oslavy Velikonoc přivádějí na silnice sváteční řidiče a bohužel i alkohol. Tady na vsi je auto nutnost, sváteční řidiči tu nejsou. Někdy se dočkáme i změny času ze zimního na letní. Velikonoce je taková malá dovolená, je více dnů volna, prostě pro pracující prodloužený víkend, lidi začínají pracovat na zahradě.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Setkání s rodinou, odpočinek, vnoučata chodí řehtat. Pro vnoučata připravíme nějakou tu pomlázku, prostě nějaké dobroty, a aby to bylo velikonoční, dostanou i obarvená vajíčka. Záleží i také na počasí, někdy je už jaro, jindy je ještě sníh a chladno, dost často květou trnky a to se vždy ochladí.“

„Jak se slaví Velikonoce z pohledu místa, kde žijete?“

„Zdobí se dům jak vevnitř, tak v poslední době se hodně rozmáhá i zdobení venku až se v tom skoro soutěží, zdobí se vajíčka, no zdobí, asi se spíš jen barví, nevím, že by se s nima někdo dělal, to snad jen aby se zabavily děti. Ženský mají v kulturáku předváděčku na nějakou tu výzdobu, místní hasiči pořádají před Velikonocemi aranžování s floristkou, tak tam žena taky chodívá, jezdivá sem i švagrová a tak se pak u nás doma zastaví.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Jeden syn s rodinou bydlí daleko, obvykle na Velikonoce přijíždí. A když někdy nepřijedou, komunikujeme i přes internet. Mladí si tam posílají i fotky a tak Velikonoce prožijeme spolu. Pečeme obvyklé tradiční pokrmy jako mazanec či jídáše a beránka, kterého někdy tradičně netradičně koupíme hotového, velikonoční linecké cukroví, další zákusky.“

„Dodržíte nějaké tradice ohledně jídla?“

„... zeptejte se, kdo z vašeho okolí, kdo nese aspoň kousek z tohoto na pole či do studny, jak velí tradice. Na Zelený čtvrtek míváme špenát nebo hrachovou polévku, v pátek něco bezmasého, to prostě tak, jak to zrovna vyjde. Když se udělá něco masitého, vzpomínám na babičku, která by se jistě zlobila, tehdy přísná tradice je dnes už uvolněná.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Řehtání dětí, počet jich bývá jak kdy, někdy se přidají i prázdninové děti. Jak jsem již říkal to aranžování, ve vsi je nějaká společenská událost. Obecně něco o Velikonocích je i v televizi.“

„Co šlehání s pomlázkou?“

„To se tu neprovozuje, možná někdy nějakí mladíci navštíví nějakou známou slečnu, ale ve velkém to tu prostě není. Ale když se do vesnice před časem přistěhovala nová rodina, tak jejich kluci chodily v pondělí šlehat s pomlázkou. Pomlázka se u nás nadrží, lidé se tomu i divili, byli zvyklí pouze na řehtající děti. V dalším roce už chodily řehtat s ostatními.“

D6

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Doma je nějak držíme, ale tak, aby z toho žádné dítě nemělo trauma. Takže děti si něco řeknou o svátcích ve školce, ve škole, přinesenými výrobky si to doma vyzdobíme. Babi upeče, nějaká koleda proběhne, ale jinak to nehrojíme. Okolí ví, že Velikonoce nemusím, takže za mnou nikdo nechodí. A muž je v tomto směru osvícený, když už pomlázka, pak jen symbolicky. Tradice hledání

vajíček a sladkostí se mi líbí mnohem víc, je to i pro holky, bez násilí. Ve svém okolí pozorují, že se tu objevuje čím dál častěji. Jak jinak cizí tradice nemusím, tak toto ano.“

„Co význam pro Vás a i pro vaše okolí, kde žijete?“

„Význam? Vzpomínka na život prarodičů, připomínka minulých časů. Jarní pohoda, obzvlášť když už svítí sluníčko. Pro vesnici, nebo lidi obecně Velikonoce často překvapí, když zase přijdou.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Záleží, co si kdo představí pod pojmem slavit Velikonoce. Mamka pekla mazanec, beránka, mi jsme barvili pár vajíček, hezky jsme si prostřeli, dali si na stůl kytky. Dnes je neslavím nijak intenzivně, spíš takovým běžným sekulárním způsobem. Současné trendy ovlivňuje televize. Polévání vodou jsem u nás ještě neviděla. Pečeme beránka, někdy medové pemičky, uděláme chlebičky, něco k pití se taky najde a na řehtáče (koledující děti) se v sobotu těšíme. Uklízím jen normálně jako každý den. Jako dítě i slečna jsem měla Velikonoce ráda, byly pohádky, chlebičky a beránek. Barvíme o Velikonocích vejce. To vyžaduje důkladnou přípravu, slupky od cibule už si proto s předstihem střádám dávno před Velikonocemi. Zastávám názor, že by děti měly znát historii a tradice, ale nikomu nic nenutím a je mi jedno, jak je kdo slaví.“

„Co okolí, pohled z místa kde žijete?“

„V okolí mají lidi vyzdobené domy, vajíčka dávají na stromy, za okno, v oknech jdou v květinách vidět různé zápichy se symboly Velikonoc. Při čekání na autobus se děti domlouvají na řehtání, kdy vyjdou, kdo bude dělat kaprála a kdo zapisovat. Je to roztomilé poslouchat, jak si to dávají dohromady, řeší, kudy půjdou. Když bylo letos po Velikonocích, řešily chybějící křížek. Myslely, že když je v zatáčce, tak do něho nabouralo auto, ale zatím se křížek restauroval.“

3) Co o Velikonocích dodržujete?

„Na Velikonoce je potřeba se naladit, sytě zelená a barevně kvetoucí květiny udělají své. Záleží, ale kdy se Velikonoce konají, zda už je zima pryč a je opravdové jaro. Sváteční dny prodlužují víkend, jsou ideální i pro odpočinek a setkání se s přáteli. Děláme výzdobu, dělám dekorační věnec na dveře pro přivítání hostů a také listonošky (pošťáčka) a koledníků (řehtáčů). V naší vesnici se stále dodržují tradice našich předků a velikonoční řehtání je jednou z nich. Představy idylických Velikonoc, jako z Ladových obrázků, jsou dnes spíše už jen uměle udržované tradice.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Děti po vsi chodí řehtat.“

„Jak řehtání probíhá?“

„Chodí řehtat ve čtvrtek, v pátek a v sobotu při řehtání vybírají. Sraz mají před kapličkou.“

„Co pomlázka?“

„Myslíte pomlázku jako výslužku při řehtání?“

„Ne, myslím šlehání s pomlázkou, zda se ve vaší vesnici také praktikuje.“

„Tak to se tady nekoná, ale není vyloučeno, že někdo doma, nebo nějaká návštěva s tímto přijde. Nic proti pleteni pomlázek a touze, aby ženy a dívky byly omlazenými a zdravými po celý další rok. Jenže k omlazení dozajista spíše než pomlázka pomůže i ten nejobyčejnější pleťový krém a o zdraví nelze v souvislosti s Velikonocemi mluvit snad vůbec. ... Ve vsi je nějaká ta kultura, když se dělá jarní a velikonoční aranžování. Flóristka tu předvádí tvoření dekorací a je možno si i něco zakoupit.“

„Kdo toto aranžování pořádá?“

„Zdejší hasiči, jezdí sem flóristka. Když se dělá akce i pro veřejnost, finančně na akci přispívá město z dotačního programu na činnost spolků.“

D 7

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Už je ani moc nevnímám, čím jsem starší, tím víc jdou mimo mě.“

„Co Vaše okolí, jaký význam mají Velikonoce pro něj?“

„Ti nejstarší je berou jinak, rodinná sešlost a třeba i církevně. Ten střední věk spíše jako zdobení domu či nějaký výlet a podobně, menší je berou jako příležitost dostat cukroví, vajíčka a hlavně si vydělat nějaké peníze. Když se nad tím člověk zamyslí, je to u mnohých jejich první poctivý výdělek.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Asi tak, jako většina, volnem. Je třeba pozoruhodné, že se stalo zvykem v mateřských školách loučení s Moranou. Ačkoli z Velikonoc vnímám jen ten prodloužený víkend, vím, že se smrtka nebo Morana vynášela o Smrtné neděli. V současnosti je tento zvyk konán i jindy, klidně ve všední dny, v tomto období jde o symbol skoncování se zimou a přivítání jara.“

„Co vy osobně?“

„Když jsem třeba někde na nákupu nebo na výletě, dám si velikonoční salát, chutná stejně jako kdykoli během roku, holt je gastronomie a marketing.“

3) Co o Velikonocích dodržujete?

„Dodržuji například to, že si vždy koupím něco nového na sebe, aby mě „nepokakal beránek“, jak se říká.“

„Jedná se o nějaký rituál?“

„Rituál ztratí vnitřní význam, stane se z něj zvyk. Různé zvyky už moc nesleduju, že by byly, velikonoční zvyky moc neznám. Zvyk je pro mě něco, co se zdědilo po předchozích generacích, co se dřív dělalo. Prostě si koupím něco nového na sebe, dříve mi to kupovali rodiče.“

„Co velikonoční strava?“

„Půst nedržíme, pečeme beránka z těsta i mazanec a holky barví vajíčka. Slavíme jako velké setkání s celou rodinou, sejdem se na velikonoční oběd, posedíme. Preference ve stravě nemám. Špenát na zelený čtvrtek asi tak podobně, jako se dělá čočka na Vánoce a podobně. Ne striktně, ale řekneme si dnes je zelený čtvrtek, má se sníst něco zeleného a ejhle, máme řízek. Obvykle, pokud nemám už ve čtvrtek dovolenou, jím stejně v práci. Před sto lety možná vypadaly Velikonoce třeba tak, že lidé hledali poklady ve skalách. No a dnes mám jako jeden z koničků hledačku (detektor kovů) a vyhledávám různé předměty, tak proč bych nezkusil na Velký

pátek vyhledávání mincí a pokladů? Podle tradice je Velký pátek den postu a smutku, doporučovalo se o něm nic nedělat. Ale tradice se nemusí doslovně dělat a dodržovat, jde jen o informace, co se dělá, či se dělalo. A to se děti dozví od nás jako rodičů, tak i ve školce atd. Ale to, zda to praktikujeme doma nebo ne, je druhá věc. Vše se v čase mění, přebíjení či nahrazování starých zvyků novými, pohanské pak křesťanské, nyní svátky jara, kdoví kam se to vyvine v budoucnu.“

„Co zdobení hrobů?“

„Hroby se na hřbitově zdobí jak u koho, není to úplně běžné, jako se zdobí ve velkém na Dušičky. My hrob osadíme květinami v květnu po zmrzlých.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Ano, konají se. V kulturně společenském centru se koná například Velikonoční tvořivé odpoledne. Pod vedením lektorky se tvoří velikonoční dekorace. Je možno se inspirovat, nafotit si příklady nebo rovnou, popřípadě zakoupit již hotové dekorace. Na nádvoříčku U Bořků se koná i velikonoční jarmark. Nejstarší akcí je určitě řehtání chlapců.“

D 8

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Velikonoce křesťanské základy vedle toho svátky jara k tomu se hlásí více náboženství. Zima pomalu končí, vlády se ujímá jaro a všechno najednou vypadá radostněji, přichází nová naděje.“

„Jaký pro Vás mají Velikonoce konkrétní význam?“

„Sama příroda nás jakoby vede touto cestou poznání, že po zimě přichází jaro, po smrti nový život. Jednoduše řečeno, něco skončilo a něco jiného začíná.“

„Myslím, že se Velikonoce v pravém slova smyslu slaví a drží spíše jen na některých místech, třeba na Chodsku a tak. Jinak mám pocit, že je lidí drží spíše jen z nostalgie a křesťanství je tak nějak už pryč.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Je to doba, kdy má křesťan provádět jakousi duchovní inventuru vlastního života a vztahu k Bohu, intenzivněji si uvědomit a "prožít" vlastní hříšnost. Obvykle ale lidé soutěží ve vaření, kupují i to co nestihnou sníst. V minulosti byly spíše spíše chudé. V kořenech zemědělské společnosti lidé zaseli, co vypěstovali, mohli směnít, zatímco dnes takřka bezpracně vše koupíme. Pokud přežili zimu a nebyl hladomor, nechali si něco na oslavu jara. Dnes již nejsme tak úzce odkázáni na přírodu. Nepracujeme na poli, netrpíme hladem, když je špatná úroda.“

„Jak se slaví Velikonoce z pohledu místa, kde žijete?“

„Lidé ve městě to berou pomalu jako jarní dovolenou, do kostela jich moc nechodí, někdo zdobí hrob.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Chodívám na farmářské trhy, kde kupuji bílá vejce, jsou pro barvení a kraslice vhodnější. Doma nám slepice bílá nenesou. Na trzích mívají v poslední době i jehněčí maso. Přispívám s výrobky do velikonočních i vánočních jarmarků, které se pořádají pravidelně v Měčíně. Z jejich prodeje jdou peníze do mateřské školky, a to mi těší. K lidovým svátkům patří odjakživa různé pověry. Například se na škaredou středu nesmíte mračit. Jinak by se totiž člověk mračil každou středu v roce. Jakousi povinností je i příprava jídla. Na zelený čtvrtek něco zeleného, dělám špenát, na Velký pátek něco bezmasého a v pondělí je nádivka, někdy ji pečou už na neděli. Točím se také okolo trouby, když pečou mazanec a beránka. Na Květnou neděli nosím do kostela posvětit jehnědí.“

Máme doma i velikonoční výzdobu. Nejvýznamnějším prvkem je vajíčko, co by symbol nového života. Další symboly jsou třeba kuřátka, zajíčci a také výrobky lidové tvorby. Když jsem byla mladší, určitě jsem musela mít něco nového na sebe. Abych nezapomněla, těším se, zda mi vykvete velikonoční kaktus.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Bohoslužby se tu konávají o Velikonocích v neděli nebo v pondělí, ale jinak máme sloučenou farnost se Švihovem a bohoslužby jsou obvykle společně tam.“

„Vyrážíte někde na nějaké bohoslužby v rámci farnosti?“

Zřídka, někdy se nás domluví víc a jedeme jedním autem.“

„Co jinde, konají se tam nějaké velikonoční akce?“

„Nic jsem nepostřehla, jsem ráda, když mi na mši někdo svezde.“

„Skočil jsem Vám do řeči, chtěla jste říci něco o akcích u zde u vás?“

„Místní zahrádkáři letos pořádky velikonoční tvoření, háčkovalo se z příze. Zdobení velikonočních vajíček, ale i pletení pomlázek se konává ve zdejší knihovně. Je tu také Velikonoční jarmark. To jsou ale novoty z poslední doby. Co pomatují, chodí tu chlapci řehtat. Kluci mají městečko rozděleno, každá parta má své vymezené území. ... A počkejte, jak jsme jednou jeli na tu mši do Chudenic, tak tam se jezdí přes Chlumskou. Tam měli na návsi poutač o velikonoční výstavě a na mši o tom lidi také mluvili, když jsme jeli nazpátek, tak jsme se tam stavěli. Na návsi okolo kapličky měli venku pěknou výzdobu. Měli tam výstavu velikonočních vajíček, zajíčků a měli tam i pomlázky, to byla pro mě novota.“

D 9

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Všechno dneska pomalu, ale jistě přechází v komerční svátek, ale Velikonoce mám celkem rád, navštívíme vzdálenou rodinu, se kterou se přes rok moc neseťkáváme.“

„Co význam z pohledu místa, kde žijete?“

„Význam Velikonoc?“

„Ano význam Velikonoc pro lidi u Vás ve městě nebo i v okolí.“

„Bud“ z hlediska věřících tj. význam náboženský resp. křesťanský (katolický) svátek, návštěva mše, oslava znovuzrození Ježíše Krista, rozjímání... Nebo z hlediska nevěřících a to je o jaru, volnu a lepším jídle, svátek Velikonoc přetrvává i se zvyky (barvení vajíček, řehtání atd.), avšak bez původního náboženského významu.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Toto období nijak vyjimečně neprožívám ani neřeším, jsou to dny jako každé jiné. Moc neslavím ani jeden svátek, jediné co asi trochu více slavím, jsou Vánoce. Rozhodně se obejdu bez zeleného piva, nemusím pít pivo s potravinářským barvivem za vyšší cenu. Dnes se z těchto všech svátků spíš stal boj o to, jak vytřískat z lidí co nejvíc peněz. Každý rok je u nás tradiční, takže pomlázka, vajíčka, mazanec, nádivka a nesmím zapomenout na beránka nebo zajíčka z těsta.“

„Co se slaví z pohledu místa, kde žijete?“

„Slavit se slaví spíše jen ze zvyku, ze setrvačnosti.“

„Můžete jmenovat některé konkrétní dění?“

„Setkání s rodinou, zklidnění, odpočinek, děti chodí řehtat, chlapci chodí tu a tam i šupat, připravuje se pro děti pomlázka tj. dobroty. Peče se bochánek, beránek, velikonoční linecké cukroví, další zákusky, zdobí se dům, zdobí se vajíčka. Děti chodí řehtat, zdobíme vajíčka, velikonoční úklid, výzdoba domu, návštěvy blízkých či přátel. Na Velký pátek má možná někdo púst.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„K jaru patří setí. Tak ho vnoučatům přiblížím. Báječně se k tomu hodí osení. Setí osení je navíc jamím potěšením, lze ho pojmout nejen jako poučení, ale i jako krásnou dekoraci. Manželka připraví k tomu účelu obarvená vajíčka, má také schované nějaké kraslice. Pletu také pomlázku, to i proto, že pletu košíky, tak když jsem v tom... Už předem si na ni musím vyhlédnout pruty, aby byla ohebná a měla švih, musí se chránit před vyschnutím, tady se s ní ale nemrská, jen tak popláca ze srandy.“

„Vrbové proutky jsou nejlepší?“

„Ano! Vrba je zvláštní strom, symbolický. Vždy obrazí, když do ní sjede blesk, neshoří.“

„Dá upletení pomlázky dost práce?“

„Upletení nějakou tu práci dá, což o to, ale zabere hlavně čas. Dle zručnosti se plete z různého množství proutků a na její konec se vážou pentle. Dnes je snazší si ji koupit. Obvykle dostanete ale jen nalakovanou pomlázku z jakéhosi suchého asijského proutí, tou ale těžko někoho vyšleháte. Nejspíš pomalu úplně vymizí zvyk, kdy si pomlázku byl schopen uplést každý kluk. To je asi tak všechno.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Už tradiční velikonoční jarmark s různým doprovodným programem - někdy i třeba divadlo. Kulturní komise města Měčín pořádá také Velikonoční tvořivé odpoledne s prodejem výrobků dětí, někdy tam i vyrábí podle vlastní fantazie velikonoční dekorace do bytu. Děti v družině ZŠ Měčín vyrábí velikonoční vajíčka a jiné ozdoby z mnoha materiálů.“

„Napadá Vás ještě něco?“

„... Než jsem šel do důchodu, pracoval jsem v Klatovech. Prožil jsem tam dost času. Klatovy jsou velké město, je tam více příležitostí, mají tam třeba trh.“

„Myslel jsem řehtání dětí.“

„No ano, tady se chodí řehtat odjakživa. Chodí jen kluci a město mají rozdělené na tři rajony: Černovec, prostředek a konec. Kolikrát už se dohadovali o hraniční baráky. V konci chodilo řehtat letos kluků málo.“

„Mnohde se chodí řehtat i brzo ráno. V kolik se chodí u Vás?“

„Vstávají opravdu časně, v pátek ráno chodí od 6 hod. V jeden čas, byly také dohady, kdy s řehtáním na Zelený čtvrtek začít, kdy odletěly zvony do Říma a tak některá skupina začínala blíže k polední a další spíše blíže k večeru.“

D 10

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Velikonoce pro mně mají význam konce zimy. Chápu je jako oslavu začátku jara, probouzení přírody. Myslím, že takový význam měly Velikonoce i v hlubší minulosti, protože lidé dříve byli více svázáni s přírodou a jejími cykly. Teprve později byl těmto svátkům jara vložen význam křesťanských svátků, když při šíření křesťanství byla snaha potlačit původní pohanské zvyky a obyčeje. V podstatě to bylo v duchovní rovině totéž, co v reálném světě představovala výstavba kaplí a kostelů na původních pohanských posvátných místech.“

„To byla spíše minulost, co současnost, jak vnímáte Velikonoce v současnosti?“

„V současnosti je dvakrát za sebou jen čtyřdenní pracovní týden. Vnímám je s radostí, blažeností a pokorou, hrabu zahradu, rovnám dříví, v klidu udělám i nějakou práci okolo domu.“

„Co význam z pohledu místa, kde žijete?“

„Myslím si, že lidí nejvíce ocení volno. Navštěvují se, nebo se možná scházejí rodiny.“

„Co nějaké tradice, zvyky?“

„Zvyky a obyčeje se smrskly na pouhé barvení vajíček a v některých regionech i na dovádění s pomlázkou, kterou si pánové mnohdy ani nepletou. V televizi dokonce ukazovali, že někde vyráží mládež na šlehání s pomlázkou auty.“ „Zvyky a obyčeje se smrskly na pouhé barvení vajíček a v některých regionech i na dovádění s pomlázkou, kterou si pánové mnohdy ani nepletou.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„S oslavou Velikonoc mám spojené dvě věci. V prvním případě je to možnost po zimním období vyrazit do probouzející se přírody. Dny pracovního volna nahrávají delším výletům a za sebe to tedy mohu označit za zahájení letní turistické sezóny.“

„Co ten druhý případ?“

„Ve druhém případě mám oslavu Velikonoc spojenou s tradičními jídly, které dodávají těmto dnům slavnostnější charakter. Ty jsou zároveň důvodem pro setkávání se v rámci rodiny a přibuzenstva. Návštěvy tak k tomuto období pro mně neodmyslitelně patří.“

„Co se slaví z pohledu místa, kde žijete?“

„Spíše se užívá volno. Když se sejdou lidé, tak se i rádi najedí, to k tomu patří a k Velikonocům patří velikonoční jídla. Možná někdo dodržuje nějaké rituály, co dávají velikonočním svátkům nádech něčeho magického. Dodržování zvyklostí má jistě své kouzlo, ať už je základ racionální či nikoliv, ale dny strávené podle našich představ mohou být tou nejhezčí tradicí.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„O Velikonocích se u nás dodržuje hlavně tradice jídla - peče se nádivka, mazance a ze zvyku stále barvíme vejce. V našem regionu nemají velkou tradici zdobené kraslice, přesto máme barevná vejce spojená s Velikonocemi. Při nějaké návštěvě se jde i jako na koledu s pomlázkou, ale to je vždy spíše záležitost pro děti. Děti na návštěvě obvykle dostanou nějaké sladkosti či vajíčka, šupání

je jen na oko. Občas byla tato tradice spojená s návštěvami příbuzných a známých, kdy se zapojili i dospělí. Ale obcházení naší vesnice tak, jak ho znám např. z moravských vesnic se u nás nikdy neprovozovalo. Pověry a rituály snad žádné nemáme, pokud mezi ně nebudu počítat velikonoční výzdobu domu. K tě se kromě zmíněných zdobených vajec používají nařezané jarní větvičky kvetoucích keřů, které se nechávají v teple domova vykvést.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Veřejně pořádané velikonoční akce si nevybavuji, snad jen v širším okolí obecně velikonoční trhy. Zpravidla se jedná o trhy s tematikou jarních dekorací, rukodělných výrobků apod. Slouží jako možnost setkávání lidí, ale dle mého názoru u nás nemají velkou tradici a jedná se jen o variaci na téma vánočních trhů. No ve škole se tomu děti nějak věnují, třeba při výtvarné výchově a taky se v Měčíně koná velikonoční jarmark. Tady u nás děti chodí řehtat.“

D 11

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Velikonoce jsou pro mě svátky jara, probouzející se přírody, trochu také duchovní obroda, i když věřící nejsem. Myslím, že to tak má většina lidí, neřeší proč, ale hlavně že je volno. Samozřejmě, že držíme tak trochu i zvyky v jídle. Ono se třeba má jíst na Zelený čtvrtek špenát a ve školní jídelně se vaří už ve středu, ve čtvrtek je volno, takže jen symbolicky. Děláme tradiční menu, alespoň nemusím přemýšlet, co budu vařit. Nikde, ale není napsáno, co představuje to tradiční menu. Vánoce jsou v tomto ohledu jasné.“

„Co význam z pohledu místa, kde žijete?“

„Děti chodí řehtat, poznají se z jiného pohledu.“

„Jak to myslíte?“

„No samy si řehtání organizují...“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Mně tradiční slavení Velikonoc nijak extra nevdá. Doma jsme je vždy drželi s mírou, moji rodiče to uměli pojmout tak, že mám na Velikonoce hezké vzpomínky. Některé historky jsou vyložené pro zasmání a rádi na to vzpomínáme i dnes. My dnes pečeme beránka, obarvíme pár vajíček, osení, dcerka dostane hříšnou hromadu sladkostí. Nijak intenzivně Velikonoce neslavím. Mám povědomí co se tak kde slaví, nebo dělalo dříve, jde o proměnlivost života a jeho limity. Spíše než na Velikonoce si zakládám na Vánoce, ale i celá naše rodina.“

„Jak se slaví Velikonoce z pohledu místa, kde žijete?“

„Dost lidí si zdobí příbytek, do oken dávají květiny se zápichy symbolů Velikonoc, rozmohl se věnec na dveře nebo zdobení stromů, na které se věší umělé kraslice. No, a když se příbuzní sejdou, tak k tomu patří určitě i dobré velikonoční jídlo.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Pečení nádivky, do nádivky patří kopřivy -pokud už stačily vyrůst ze země, občas sledování velikonoční mše v televizi - požehnutí Městu a světu v mnoha jazycích, schovávání pomlázky - sladkostí dětem po zahradě. Výzdoba obydlí, nechají se koupit rychlené květiny, hlavně narcisy, tulipány, hyacinty, krokusy, ale i suché vazby a dekorace, přírodní věci, třeba křepelčí vajíčka, dřevěné zápichy nebo i jehnid. Když přijdou koledníci tak jim dám peníze a vajíčka, ale vajíčka kvůli tomu nebarvím. Dávám je syrová. Někdo je dává i vařené. Když je pak děti přinesou domů vyřehtaná, je kolikrát sranda se trefit, které je jaké.“

„Koledníci? Chodí se tu s pomlázkou?“

„Ne, myslím děti, co chodí řehtat.“

„Co strava, má u Vás nějaké místo?“

„Před Velikonocemi kupují dražší potraviny. Cena vajíček moje přípravy na Velikonoce rozhodně neovlivní. Beránek zkrátka být musí. Děláme i nádivku a po Velikonocích i různé vajíčkové pomazánky. Spousta toho, co kupujeme je zbytečná, místo deseti deka kvalitní potraviny se nechá za stejnou cenu koupit půl kila produktu pochybné kvality.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Řehtání dětí. K Velikonocím určitě něco dělají děti ve škole v Měčíně, nebo tam kam chodí. V Klatovech bývá nějaká velikonoční výstava v muzeu, ve velkých městech je řada akcí, třeba různé trhy. Sice jsou to běžné trhy, ale mají navíc velikonoční záležitosti, někde se ukazují, jak se zdobí kraslice a hned se tam i prodávají.“

D 12

1) Jaký význam pro Vás mají Velikonoce?

„Jde o osobní životní záležitost, překonali jsme zimu (to bylo dříve), ale i snad dnes ekonomicky náročné, jsme víc zavřeni v domovech - to mohou být problémy, myslím v zimě a pak jaro a Velikonoce, vysvobození, třeba tak. Pro křesťany jsou Velikonoce nejdůležitějším svátkem v roce. Oslavují Ježíšovo zmrtvýchvstání, rozjímání. Ale u většiny lidí spíše z pohledu ateisty či agnostika jsou Velikonoce spojeny s příchodem něčeho nového, nového ročního období.“

„Jaro. ... A to vysvobození?“

„V období, kdy se slaví Velikonoce, v přírodě končí zima a začíná jaro. Jak odchází ponurý zimní čas, je více světla, dny se prodlužují. Rostliny se zazelenají, rodí se nová mláďata, příroda se probouzí, zemědělci vyrážejí osít pole. Příchod jara před mnoha staletími zachraňoval životy, byl to důvod k oslavě.“

„Jaký pro Vás mají Velikonoce konkrétní význam?“

„Jsou to svátky naděje, ať už je vnímáte jako symbol křesťanství nebo pouze jako příležitost k odpočinku, setkání s blízkými či načerpání nové energie.“

„Jaký význam mají Velikonoce pro spoluobčany ve vašem okolí, pohled z místa, kde žijete?“

„Oddych, sejdou se lidi a udržují a utužují se vztahy. Velikonoce jsou lidmi vnímané i jako jarní dovolená. Tradice sice mizí, ale symboly jarních svátků se stále nějak udržují. Lidé určitě doma mají nějakou výzdobu z jarních květin, nějaké kuřátko, zajička a samozřejmě kraslice. To já udržuji také. Třeba i do vázy dávám různé ratolesti, břizu či urychlený zlatý déšť - takzvané jehnidy. Dříve se žilo podle rytmu zemědělského roku. Někde Kristus už dneska nefrčí, někdo do kostela občas chodí, protože to je in a asi doufají v nějaké plusové body. Jenom mě udivuje, že lidé zbytečně plaší jen ze zvyku. Já prostě nemám ráda stádnost. Ale ať si každý

slaví co chce, a jak chce. To je stejné jako se Silvestrem. V dnešní době kolem mě v širším okolí žije i několik cizinců a docela mě baví sledovat, co slaví oni.“

2) Jak slavíte Velikonoce?

„Člověk si doma udělá hezké prostředí, něco dobrého uvaří, udělá si pohodu. Nějak zvlášť svátky nadržím, tak jako většina lidí a může to být tradice, jaká chce. Lidí jsou hlavně rádi, že na chvíli vypnou. Velikonoce slavíme radostí, že zima je snad konečně pryč, pohodou, těšíme se, jak uklidíme zimní věci. Trochu děláme nějaké ty tradice - bochánek, nádivku a úklid. Beránek je z těsta, pění beránky, jako mláďata je mi proti srsti, prostě blběj zvyk a dnes bych ho už nepraktikovala! Obvykle na každý víkend pečou buchtu, tak o Velikonocích vylijí těsto do formy na beránka a nakonec té „buchtě“ uvážu mašli na krk. Udělat nějakou tématickou výzdobu mně taky nijak neobtěžuje, inspirací je v časopisech a v televizi plno.“

„Co zbytek rodiny?“

„Manžel uzdravuje polámané stromky a uklízí zbytky sněhu. Někdy už je ovšem jaro v plné kráse a na zahradě už lecos kvete. Velikonoce jsou svátky, kdy už je zase více světla, začínají kvést první květiny a příroda se probouzí k životu a tak mám o práci na zahrádce postaráno.“

„Jak se slaví Velikonoce z pohledu místa, kde žijete?“

„Řehtání dětí, za odměnu se pro ně připravuje koleda. Ženská ve vsi určitě pečou bochánek, nádivku, linecké. Sousedka si letos pochvalovala nějakou zelenou polévku z bylin, vynašla si ji v nějakém časopise.“

3) Co o Velikonocích dodržíte?

„Klasické symboly pro výzdobu domu, které patří k českému jaru. Dělam lepší nádivku, než tu běžnou, která se peče v průběhu roku. Přidávám bylinky pro jejich chuť a barvu, ale i proto, že jsou odedávna symbolem životadárné magické síly jara. Mají ozdravné účinky na celé tělo.“

„Jaké používáte byliny konkrétně?“

„Například popenec, kopřivy, petržel a pažitku.“

„Co myslíte, že dodržíte většinová společenost v okolí?“

„Velikonoce probíhají ve většinové společnosti v mnohem větším poklidu než Vánoce, neprovází je podobně spotřební šílenství jako Vánoce. Lidí buď pečou nebo si koupí mazanec či beránka a asi se dost dělá i nádivka, ať již samotná, nebo je nadité nějaké maso.“

4) Konají se u Vás nějaké veřejně pořádané velikonoční akce?

„Řehtání dětí. Tady ve vsi nic jako takového veřejně k Velikonocům pořádáno není, to byste musel hledat spíše v Měčíně, nebo v nějakém větším místě.“

„Znáte nějakou velikonoční akci z Měčina?“

„Ano, velikonoční jarmark, je z něho i nějaký výtěžek pro školu.“